

JULKISEN JA YKSITYISEN
KÄSITTEELLINEN KEHITYS
LÄNSIMAISESSA KULTTUURISSA

**Monitulkintaisen dikotomian kiistanalaisuus
ja merkitys organisaatiotutkimukselle**

Marika Kylänen
Pro gradu-tutkielma
Kuopion yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Terveyshallinnon ja – talouden
laitos
Terveyshallintotiede
Elokuu 2007

KUOPION YLIOPISTO, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, terveystieteiden ja –talouden laitos, terveystieteiden tiedekunta

KYLÄNEN, MARIKA: Julkisen ja yksityisen käsitteellinen kehitys länsimaisessa kulttuurissa. Monitulkintaisen dikotomian kiistanalaisuus ja merkitys organisaatiotutkimukselle.

Pro gradu-tutkielma, 139 sivua, 1 liite (3 sivua)

Ohjaaja: Jari Vuori, HTT

Elokuu 2007

Avainsanat: käsite, julkinen, yksityinen, länsimainen kulttuuri, pluralismi

Tutkimuksen päätehtävänä oli julkisen ja yksityisen käsitehistoriallinen analyysi länsimaisessa kulttuurissa ja käsitteiden metodologisen merkityksen kirkastaminen organisaatiotutkimuksen näkökulmasta. Tutkimusmenetelmänä oli kirjallisuuskatsaus ja tutkijan konstruoima pluralistinen käsiteanalyysi, jossa painottuu käsitehistoriallinen kysymisen tapa. Menetelmään sisältyi käsitteiden intension ja ekstension, sekä käsitteiden käyttötavan että kielenkäytön analyysi. Lähestyin tutkimuskohdetta tieteidenvälisesti, koska tavoitteenani oli ilmiön monikerroksellisuuden ja ajallisuuden ymmärtäminen.

Tutkimus osoitti, että julkinen ja yksityinen saa merkityksiä käyttäjän ja käyttöyhteyden mukaan. Käsitteet otetaan usein itsestäänselvinä, vaikka ne ovat monitulkintaisia. Tiedon sosiaalinen konstruointi vaikuttaa dualistisen ajattelun ylläpitämiseen ja käsitteistä syntyviin preferensseihin länsimaisten perusarvojen mukaisesti. Siksi on huomioitava, että julkisiin ja yksityisiin toimintoihin, elämäntodellisuuksiin, alueisiin ja tiloihin kohdistuva arki-, asiantuntija- ja teoria-tieto on aina ehdollinen eritasoisille a priorisille ja a posteriorisille käsityksille. Koska ajatteluaani ohjasi dualismin sijaan pluralismi, erittelin käsitteiden ontologisen perustan niin subjektiiviseksi ja objektiiviseksi kuin myyttiseksi ja kollektiiviseksi. Se myötäilee ilmiön episteemisiä, ja kenties universaaleja kiistakysymyksiä, joiden voi tulkita koskevan intressiä, toimintatapaa, saatavuutta ja toimivaltaa. Niihin piiloutuu myös olennainen keskustelu etymologisten synonyymien ympäriltä, jotka osoittautuivat poliittiseksi, taloudeksi, sekä yksityisyydeksi ja intimitteiksi. Valitut lähikäsitteet sulautuvat nykykeskustelun päälinjoihin, minkä pääprofiili on ollut poliittinen – hallinnollinen, kansalaisoikeudellinen, sosiaalishistoriallinen ja feministinen.

Käsitehistoriallinen analyysi toi esiin, että julkinen ja yksityinen on jakanut normatiivisen ja ideologisen voimansa aina antiikin Kreikasta ja Roomasta kohti nykypäivää. Käsitteet ovat rakentuneet diskursiivisesti suhteessa toisiinsa. Niiden kehitys on kiinteästi sidoksissa maailman sosiaalisten rakenteiden muutoksiin, historiallisesti sidonnaisiin perusarvoihin ja poliittisiin valtavirtoihin. Merkityssisällön selkeä taitekohta sijoittuu modernin ajan alkuun, kun julkinen ja yksityinen laajentui liberaalis – taloudelliseen ”sektori-terminologiaan”. Postmoderni nykyaika konnotoi edelleen antiikin ajan käsityksiä julkisesta ja yksityisestä, vaikka poliittiset voimat horjuttavatkin käsitteiden ja niitä koskevien toimintojen ja tilojen binaarisia valtarakenteita. Julkista voi ilmaista olevan yksityisessä ja yksityistä julkisessa, mitä analysoin lopuksi pluralistisista lähtökohdista organisaatiotutkimuksen vaaroina ja mahdollisuuksina.

Tieteidenvälinen julkisen ja yksityisen analyysi haastoi tutkijansa, koska yhtäältä ilmiö on abstrakti ja laaja, ja toisaalta käsitteiden episteemiset lähtökohdat ilmenivät hajanaisiksi. Siksi tutkimus tulisi jatkossa kohdistaa ensin systemaattiseen, monitieteiseen analyysiin. Sen jälkeen tieteidenvälinen tutkimus olisi hedelmällistä tiedon integroimisen, ilmiön syvemmän ymmärryksen ja teorian tavoittelemiseksi, mihin voidaan vastata tieteidenvälisellä, tutkijoiden avoimella dialogilla. Koska käsitteet kehittyvät ajassa, julkinen ja yksityinen edellyttää jatkuvaa uudenlaista arviointia.

KUOPIO UNIVERSITY, Faculty of Social Sciences, Department of Health Policy and Management, Health Management Sciences

KYLÄNEN, MARIKA: A Concept History of the Public and the Private in Western Culture. Controversy of the Ambiguous Dichotomy and Its Meaning to Organisation Research.

Master's Thesis, 139 pages, 1 appendix (3 pages)

Advisor: Jari Vuori, PhD

August 2007

Keywords: concept, public, private, western culture, pluralism

The purpose of this research was the concept historical analysis of the public and private in Western culture and their methodological clarification from the viewpoint of the organisation research. The research methods were literature review and pluralistic concept analysis that was constructed by the researcher. The method included both the content analysis of intension and extension, and the explication of lingual and usage history. The intention of the research model was to understand the multileveledness and temporality of the phenomenon. Therefore the approach was interdisciplinary.

As a result, the meanings of public and private depend on the subject and context. Although the problems of concepts are ambiguous and complex they are often reflected just as self-evident ignoring the fact that social construction of the reality maintains dualisms and generates preferences according to the historical values of Western culture. As consideration, the ordinary, wisdom and theory-seeking knowledge are always contingent with a priori and posterior expectations and propositions that concerns the public and private manners of acts, realms, spheres and spaces. Hence, to get more comprehensive and explicit understanding of the research object the ontological typology was explicated pluralistically as subjective, mythic, objective and collective by nature. As follows epistemic, probably universal dilemmas of the concepts are founded to relate to the interest, manners of act, access, and agency. The etymological synonyms including politics, economy and privacy/ intimacy are bounded with the current discourse profile that play an important role in liberal-economist, citizenships, social historical and feminist debate.

The concept historical analysis denotes the normative and ideological forces of the public and private from ancient Greece and Rome to the present. The fundamental antonyms of Western culture have constructed each other and are discursive by nature. They are embedded in the speed of social change, historical values and political philosophies. Major changes in their meaning and consequences can be located in the rise of modernity when the contents were widened by the "sector terminology" of public policy. The recent era, post modern time exhibits a semantic and undermines binary oppositions, not just a historical impressions and continuity from the antique. The public can be illustrated in private and the private in public which was analyzed in this study according to the pluralistic approach as risks and prospects of the organization research.

The researcher found interdisciplinary concept analysis challenging because on one hand the public and private were abstract and wide and on the other hand their epistemic background were fragmented. In the future, the analysis should be focused on a systematic and multidisciplinary orientation. Only then interdisciplinary research would be reasonable for the purpose of integrating the knowledge, deepening insights and constructing theory which also requires open dialogue between researchers. Because the public and private are constantly evolving they need continuous reevaluation.

SISÄLTÖ

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS	7
1.1 Länsimaisen kulttuurin klassinen dikotomia: julkinen ja yksityinen	7
1.2 Julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteellisiä haasteita	8
1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja rakenne	12
2 JULKISEN JA YKSITYISEN TEOREETTIS-KÄSITTEELLINEN PERUSTA	14
2.1 Julkinen ja yksityinen todellisuuden dynaamisina symboleina	14
2.1.1 Käsite: filosofia, rakenne ja sisältö	14
2.1.2 Julkisen ja yksityisen käsite	17
2.1.3 Ontologia: subjektiivinen, myyttinen, objektiivinen ja kollektiivinen	22
2.1.4 Sosiaalinen konstruointi dualismien ylläpitäjänä ja preferenssien lähteenä	25
2.2 Julkisen ja yksityisen etymologiset synonyymit ja käsitteiden suhde	31
2.2.1 Poliitiikka: kansa ja valtio	31
2.2.2 Talous: kotitalous ja markkinat	34
2.2.3 Yksityisyys ja intimitteetti	36
2.3 Julkisen ja yksityisen episteemiset dilemmat ja ilmiön käsitteellistäminen	40
2.3.1 Dilemmat: intressi, toimintatapa, saatavuus, toimivalta	40
2.3.2 Käsitteellistäminen: julkinen ja yksityinen intensiona ja ekstensiona	47
2.3.3 Tutkimusasetelma	51
3 TUTKIMUSMETODIT	52
3.1 Tutkimusmenetelmät käsitteiden aikakerrostumiin	52
3.1.1 Adekvaatin tutkimusmenetelmän perustelu	52
3.1.2 Pluralistinen käsitteanalyysi, käsittehistoriallinen kysymisen tapa	54
3.1.3 Käsitteiden luokittelu	61
3.1.4 Kirjallisuus ja tekstien tulkintamenetelmä	63
3.2 Yhteenvedo metodologisesta reflektiosta ja tarkennetut tutkimustehtävät	66
4 JULKISEN JA YKSITYISEN KEHITYS LÄNSIMAISESSA KULTTUURISSA	69
4.1 Antiikki: Sosiaalisten rakenteiden jakautuminen	69
4.1.1 Yksityisen elämän varjossa, työn ja välttämättömyyden kahleissa	69
4.1.2 Polis: osallistuminen julkiseen elämään ja politiikkaan	72
4.1.3 Julkisten ja yksityisten toimintojen keskinäinen riippuvuus	74
4.2 Keskiaika: Julkisen ja yksityisen yhteenkietoutuminen, jopa taantuminen	75
4.2.1 Omaisuus: julkis- ja yksityisoikeudellisen aseman päällekkäisyys	75
4.2.2 Yhteisöllisyyden ja politiikan yksityisyys, julkinen näyttäytymistila	77
4.2.3 Julkisen ja yksityisen tulkintakiistoja keskiajan kehityksestä	79
4.3 Moderni: Julkinen, sosiaalinen ja yksityinen	80
4.3.1 Sosiaalisen synty: kohti julkista tuotantoa ja vertaisten yhteiskuntaa	80
4.3.2 Liberaalis-taloudellinen jako julkiseen ja yksityiseen	83
4.3.3 Yksityisyyden ja intimitteetin suojeleminen sosiaaliselta ja julkiselta	88
4.4 Postmoderni: Julkinen ja yksityinen toiminta verkostoissa	91
4.4.1 Sosiaalisen organisoituminen: hierarkiat, markkinat ja yhteisöt	91
4.4.2 Yksityistämisen ja markkinoiden politisoituminen	94
4.4.3 Julkisen yksityistymisen ja yksityisyyden politisoituminen	100
4.5 Tiedon synteesi julkisen ja yksityisen käsitteellisestä kehityksestä	103
5 JULKISEN JA YKSITYISEN MERKITYS ORGANISAATIOTUTKIMUKSELLE ..	106
6 POHDINTA	111
6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat	111
6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet	117

LÄHTEET	128
LIITTEET	140

KUVIOT

Kuvio 1. Julkisen ja yksityisen tietoperustan konstruointi.....	29
Kuvio 2. Julkisen ja yksityisen käsitteellistäminen	50
Kuvio 3. Tutkimusasetelma.....	52
Kuvio 4. Tutkimuksen synteesi: Julkisen ja yksityisen käsite länsimaisessa kulttuurissa	118

TAULUKOT

Taulukko 1. Käsitteen rakenne ja sisältö.....	17
Taulukko 2. Julkisen ja yksityisen etymologia.....	20
Taulukko 3. Julkisen ja yksityisen ontologinen pluralismi	23
Taulukko 4. Kuvion 2 tulkinta.....	50
Taulukko 5. Pluralistisen käsiteanalyysin konstruointi.....	55
Taulukko 6. Rodgersin (1993, 78–89) evolutionaarinen käsiteanalyysimetodi.....	58
Taulukko 7. Käsiteanalyysimetodit ja metodi tässä tutkimuksessa	60
Taulukko 8. Käsitteiden abstraktiotasot Sartorin (1985,246) mukaan.....	62
Taulukko 9. Yhteenvedo metodologisesta reflektiosta	68
Taulukko 10. Julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteelliset vaarat organisaatiotutkimusten metodologisina mahdollisuuksina	106
Taulukko 11. Kuvion 4 tulkinta: Yksityisen, sosiaalisen ja julkisen monitulkintaiset yhteydet	119

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

1.1 Länsimaisen kulttuurin klassinen dikotomia: julkinen ja yksityinen

Julkinen ja yksityinen on klassinen, länsimaisen kulttuurin luoma käsitteellinen dikotomia (mm. Arendt 1958/2002; Habermas 1962/2004,26). Käsitteet ovat kietoutuneet niin yhteiskuntien poliittisen ja moraalisen keskustelun yhteyteen kuin arkipäivän sosiaalista todellisuutta jakavaan järjestykseen. Käytännön merkityksellisyyden lisäksi kategoria on herättänyt kasvavaa tutkimuksellista kiinnostusta eri tieteenaloilla (mm. Bailey 2000,382; Benn & Gaus 1983; Perry & Rainey 1988,183; Weintraub 1997b), kuten tämänkin tutkimuksen alulle saattajana.

Käsitteiden olomassaoloa koskeva kiistakysymys palautuu käsitteiden kehitykseen. Siinä missä oikeustieteen, sosiaalishistorian, sosiologian ja poliittisen filosofian tutkijat palaavat käsitteiden jaottelussa antiikin Kreikkaan ja Roomaan (mm. Arendt 1958/2002; Sennett 1974; Aries & Duby 1987; Björne 2006), niin taloustieteilijät väittävät Adam Smithiä mukaellen vastakkainasettelun olevan vain 200 vuoden takainen (Begg 1997,292). Se herättää ajatuksen, miksi näkemykset eroaa? Miten ja miksi julkinen ja yksityinen ovat muuttuneet ajassa, tai onko muutosta edes tapahtunut?

Julkisen ja yksityisen käsitteet on todettu väistämättä päällekkäisiksi ja altiiksi sekaanuksille (Rainey & Bozeman 2000). Käsitteiden monitulkintaisuudesta kertoo, että ne saavat merkityksiä niin kulttuurin, historiallisen ajankohdan, käyttäjän, käyttöyhteyden, kuin kielenkin mukaan. (Vuori 2000b, 153.) Kulttuuristen instituutioiden luomat sosiaaliset myytit, arvot, odotukset ja kokemukset luovat käsitteellisiä epäselvyyksiä ja ylläpitävät tarinoita julkisesta ja yksityisestä todellisuudesta (Kingsley & Vuori 2000). Lisäksi länsimaiden dualistinen totuuskäsitys ohjaa toimintoja käsitteisiin liittyen (Vuori 1998,214). Näin ollen yksilöiden toiminnan luonne saattaa olla pikemminkin ideologinen kuin looginen, kuten Benn & Gaus (1983,5-6) toteavat. Käsitteiden sosiaalista konstruointia valottaa muun muassa nykypäivän intensiivinen keskustelu yksityistämisen poliittis-ideologisista perusteista (Baldvin & Farley 1991,34; Van Slyke 2003,296–297), tai vaikkapa kansalaisia ohjaavat mielikuvat terveystalouden tuottajaa valitessa (Angelopoulou, Kangis & Babis 1998,19; Camilleri & O’Callaghan 2002).

Länsimaissa julkisen toiminnan uskotaan olevan avointa, siinä missä yksityisen toiminnan oletetaan tapahtuvan suljettujen ovien takana. Yksityinen luo mielikuvia perheestä, itselle läheisistä ihmisistä, intimitteetistä, taloudesta, omistajuudesta tai yksityisistä palveluista. Julkinen liitetään puolestaan yksityisen ulkopuolella olevaan: valtiolliseen, poliittiseen ja lainopilliseen toimintaan, kuten julkisiin palveluihin tai julkiseen vallankäyttöön (vrt. Benn & Gaus 1983,3-6; Weintraub 1997b, 2-7; Steinberger 1999,293). Sen sijaan länsimaista poiketen, Japanissa käsitteet ymmärretään sekä – että – ajattelun mukaan symbioottisesti (Vuori 2000a, 117). Verraten Venäjällä julkisen ja yksityisen käsitteille ei löydy kielellistä vastinetta (ks. Kharkhordin 1997,350–360), mikä herättää ajatuksen länsimaisesta maailmankuvasta ilman julkista ja yksityistä todellisuutta, olisiko se mahdollinen?

Länsimaisen kulttuurin – idea voidaan ymmärtää historiallisena ja maantieteellisenä rakennelmana. Tässä ymmärrän pääpainon olevan edellisellä, minkä katson sisältävän sosiokulttuurisen historian, ekologian ja kehitysmallien poikkeavuuden ei-läntisistä maista. (vrt. Hall 1999,77–98). Viittaan “lännellä” modernilla ajalla, 1500-luvun jälkeen syntyneisiin yhteiskuntiin, jotka ovat kehittyneitä, teollistuneita, kaupungistuneita, kapitalistisia ja maallisia (vrt. Hall 1990,78). Korostan kahta länsimaiseen sivilisaatioon ja sosiaalisten rakenteiden jakautumiseen vaikuttanutta laajempaa ideologista tekijää: kreikkalais-roomalaista kulttuuria ja kristinuskon merkitystä (vrt. Rietbergen 1998, xxi). Kulttuurilla viittaan ensisijaisesti yhteisöllisesti opittuihin ja vakiintuneisiin, institutionalisoituneisiin tapoihin (vrt. Berger & Luckmann 1966/1994). Vaikka esimerkiksi japanilaiset ovat ideologialtaan länsimaisia, heidän kulttuurinsa on hyvin erilainen. Maantieteellisesti länsimaihin voi katsoa karkeasti kuuluvan Länsi-Euroopan, Yhdysvallat, Kanadan ja Australian.

1.2 Julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteellisiä haasteita

Julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteelliset haasteet ovat niin yhteiskunta- kuin tiedepoliittisia (Vuori 2000a, 127). Silti tutkijat kritisoivat poikkeuksetta, että ilmiö on heikosti teoretisoitu eri tieteenaloilla (mm. Bailey 2000,382,384; Rainey & Bozeman 2000, 448). Näin ollen teoreettista jäsentämistä ja eksplisiittistä ymmärtämistä, mitä julkisen ja yksityisen epäselvyydellä, päällekkäisyydellä ja monitulkintaisuudella todella tarkoite-

taan, voi kritisoida vähäiseksi. Koska käsitteitä koskevat haasteet kiehtovat tutkijaansa erityisesti monitieteisen organisaatiotutkimuksen metodologian kehittämiseksi, niitä on aiheellista valottaa enemmän.

Ensimmäiseksi, organisaatiotutkijat kritisoivat teoriaperustan heikkoutta tieteenfilosofisen pohdinnan puutteella, mikä heikentää osaltaan tieteellisten väitteiden ja tutkimustulosten oikeuttamista käytännössä (mm. Baldwin & Fairley 1991,34–35; Rainey & Bozeman 2000,448–449; vrt. Raunio 1999,20,25,28). Vaikka tutkijat varoittavatkin käsitteitä koskevien myyttien tai stereotyyppien vaaroista (mm. Murray 1975,370; Rainey 1997,56), tutkijat ottavat siitä huolimatta käsitteet usein itsestäänselvinä ja disjunkttiivisina, kiteyttää Vuori (2000a, 116). Myös Rainey & Bozeman (2000,448–449) esittävät a priori eli ennako-oletuksiin perustuvan tiedon tuovan perustelemattomia ja arvosidonnaisia tutkimustuloksia. Julkista arvioidaan usein yksityisen kriteerein (Czarniawska 1985,8), tai yksityisestä organisaatiosta puhuttaessa saatetaan unohtaa julkiseen liitetyt arvot ja eettiset toimintaperiaatteet, kuten tasa-arvo tai yhdenvertaisuus. Täten yhteismitattomat tutkimukset ovat alttiita kehäpäätelmille ja puolueellisille vastauksille, minkä voidaan arvioida olevan sosiaalisesti toivottuja eli puhuttelevia myös kansalaisten keskuudessa (Rainey & Bozeman 2000, 452; Vuori 2000a, 109,111,114).

Bailey (2000,386) tuo esiin käsitteitä koskevan toisen keskeisen haasteen. Hänen mukaansa käsitteitä koskeva tieto on kätkeytynyt eri lähikäsitteisiin useilla teoreetikoilla. Esimerkiksi sosiologiassa julkisen ja yksityisen käsitteistä on vain muutamia systemaattisia päätelmiä. Kamenka (1983,267) havainnollistaa, että Karl Marx ei ole itse pohtinut suoraan julkisen ja yksityisen välistä suhdetta, vaan hänen yhteiskuntateoriastaan ja kirjoituksistaan on tehty tulkintoja myöhemmin, jotka ovat olennaisia käsitteiden historiallisten merkitysten ymmärtämiseksi. Mikä on julkista ja yksityistä, ja millä perusteella, piiloutuu siis lähikäsitteiden taakse. Siitä syystä dikotomisen kategorian olemassaoloa ei voi olla kyseenalaistamatta.

Kolmanneksi, julkisen ja yksityisen teoreettinen epäselvyys on yhdistetty rajanveto-ongelmaksi. Rajanveto-ongelman taustalla on ymmärrys erilaisista elämämaailmoista, alueista tai tiloista (Seligman 1998,29–30; Steinberger 1999,292–294;), jotka viittaa pikemminkin paikkaan kuin toimintaan (vrt. Hall 1990,57–60). Esimerkiksi sosiologiassa kaupunkitutkimuksen yhteydessä on tehty rajanvetoa julkisiksi ja yksityisiksi mielletty-

jen alueiden ja tilojen välillä. Sitä vastoin liberaalis-taloudellisessa ajattelussa käytetään laajasti termiä julkinen tai yksityinen sektori¹. Sektori-termi on tosin saanut kritiikkiä osakseen. Sundin (2003,2,7) on esittänyt sektori-termin olevan kyseenalainen toimintojen verkostoitumisen myötä. Myös Vuori (2000a) on todennut sektorin olevan yleiskäsitteenä harhaanjohtava ja vakioivan liikaa organisaatioita ja niiden toimintoja. Rajanvetoa tehdään määrittelemällä julkinen organisaatio usein voittoa tavoittelemattomaksi ja yksityinen voittoa tavoittelevaksi (Rainey 1997,55). Koska sektori ei tarkoita toimintaa, termin käyttöä on perusteltua selventää ja laajentaa, tai jättää sen käyttö taka-alalle.

Rainey & Bozeman (2000,448–449) pohtivat rajanvetokysymyksen kiistanalaisuutta tuomalla esiin a priorisen ja fundamentaalisen eron eri tieteenalojen välillä, jotka tutkivat julkisia ja yksityisiä organisaatioita. Ensiksi, miksi emme voisi puhua vain organisaatioista, kuten hallinnon- ja organisaatioiden tutkijat ovat alusta lähtien ratkaisseet julkisen ja yksityisen jaottelun? He pitävät kaikkia organisaatioita samankaltaisina, suhtautuen eroihin välinpitämättömästi. Esimerkiksi Max Weber esittää, että hänen teoriansa byrokraatiasta pätee kumpaankin organisaatioon. Frederick Taylor puolestaan suunnitteli johtamisoppinsa julkisen tarpeisiin, mutta ne ovat käytössä yksityiselläkin puolella (Rainey 1997, 56). Tosin erillisiä organisaatiotypologioita on myös luotu (mm. Peter Blau ja Richard Scott). Toinen näkemys esittää organisaatioiden eroavan selkeästi toisistaan, koska julkiset organisaatiot toimivat vapaiden markkinoiden ulkopuolella, mitä edustaa politiikan- ja talouden tutkijoiden näkemys. Kolmanneksi, organisaatioiden vertailututkijat, sekä jotkut yhteiskuntateoreetikot että politologit, jotka ovat kiinnostuneita kehittämään normatiivista teoriaa organisaatioiden vastuuvollisuuden näkökulmasta yhteisen hyvän maksimoimiseksi, etsivät eroja ja yhtäläisyyksiä organisaatioiden välillä. Heille julkinen ja yksityinen näyttäytyy toisistaan poikkeavina filosofioina ja sosiaalisina käytösmalleina. (Perry & Rainey 1988,185; Rainey Bozeman 2000, 448–449.)

Edelläolevat argumentit viittaavat siihen, että selkeä rajanveto julkisen ja yksityisen todellisuuden välillä on osoittautunut teoreettisesti ja käytännössä kestämättömäksi (mm. Bozeman 1994,3; Steinberger 1999,292). Tutkijat ovat todenneet rajanvedon vaikeuden, ja jopa mahdottomuuden (mm. Björne 2006,1103). Kuvaavaa on, että siihen ei ehkä tule selvyyttä niin kauan kuin ajatuksemme on dikotomisen totuuskäsityksen ”vankeina”

¹ Sektori tarkoittaa 1) keskipisteen kautta kulkevaa kuvion osaa 2) aluetta, osaa, alaa 3) muotisananomais-

(mm. Dewey 1927/2006,45,201–203; Rainey & Bozeman 2000,448,463; Sennett 1974, 16–24; Vuori 2000b, 153; Weintraub 1997a, 13). Siksi Steinberger (1999,292–294) ehdottaa Hannah Arendtin ajatusta mukailleen, että julkista ja yksityistä tulisi lähestyä erilaisina elämisen olemassaolon ehtoina tai toimintatapoina (*manners of act*). Sen sijaan hän ei yhdy Arendtin jaotteluun jyrkistä eroista eri toiminta-alueiden välillä (ks. Arendt 1958/2002). Steinbergerin näkemys painottaa toimintateoreettista lähestymistapaa, mikä murtaa selvästi ajan ja paikan koordinaatit kohti ymmärrystä siitä, mitä tapahtuu tilassa (vrt. Hall 1990,57–60). Hän on oivaltanut julkisen ja yksityisen tarkastelun hedelmällisyyden *eriävinä toimintatapoina, samassa tilassa*. Tällöin julkinen ja yksityinen toimintatapa määrää paitsi paikan ja tilan funktiota niin paikka tai tila määrää toimintatapoja.

Samoin John Dewey (1927/2006) on todennut julkisen (*public*) syntyvän, kun jokin *toiminta* on ongelmallisuutensa vuoksi tehty säätelyn alaiseksi. Se antaa hänen mukaansa termeille funktionaalisen konnotaation strukturalistisen sijaan, mikä tukee Steinbergerin huomiota. Vastaavasti Arendt (1958/2002) puhuu julkisesta ja yksityisestä erilaisina ihmisenä olemisen ehdoista, kuten organisaatioiden vertailututkijat painottavat edellisiin yhtyen toimintaprosessien erojen ja yhtäläisyyksien analyysia (Perry & Rainey 1988). Myös viimeaikainen tieteellinen keskustelu tähdentää toimintateoreettista näkökulmaa (EGPA 2006: ks. Vuori 2006).

Koska julkinen ja yksityinen otetaan a prioristi itsestäänselvyyksinä, filosofis-käsitteellisen haasteen voi todeta metodologisena tiedostamattomuutena käsitteiden merkityssisällöstä. Dualismi ja länsimaiset arvot ohjaavat käsitteellistä ymmärrystä. Se on johtanut ongelmalliseen rajanvetokysymykseen toimintatavoista, paikoista ja tiloista. Julkista ja yksityistä ei ole välttämättä selvennetty lähikäsitteiden kautta ja kontekstiinsa sidonnaisina, mikä vaikuttaa käsitteiden operationalisoinnin heikkouteen. Käsitteitä koskevalla filosofis-käsitteellisellä pohdinnalla on vaikutuksensa paitsi tulkintojen ja tulosten luotettavuuteen niin julkista ja yksityistä koskevaan eettis-poliittiseen ymmärrykseen ja yhteiskunnallisiin toimintatapoihin.

1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja rakenne

Tämän **tutkimuksen tarkoitus** kulminoituu julkisen ja yksityisen teoreettis-käsitteellinen tarkasteluun länsimaisen kulttuurin historiallis-geneettisenä ilmiönä ja filosofis-käsitteellisenä haasteena, joka täsmentyy monitieteisen organisaatiotutkimuksen näkökulmaan. Edellisiin taustanäkökohtiin perustuen korostan julkista ja yksityistä erilaisina ja osin samankaltaisina toimintatapoina erilaisissa sosiaalisen todellisuuden yhteyksissä, alueissa ja tiloissa. Tutkimuksen lähestymistapaa käsitteisiin tukee maailman muuttuvan luonteen huomioiminen. Dualistisen ajattelun lomasta löytyy sijaa myös pluralismille eli moniarvoisuudelle, vaikka käsitteiden tietoperusta on muotoutunut sosiaalisesti konstruoiden myös tutkijalle (vrt. Berger & Luckmann 1966/2002). Koska kategorian on esitetty hajoavan näkökulman rajoittuneisuuden vuoksi yksittäisen yhteiskuntatieteen sisällä (mm. Habermas 1990/2004,15), tieteidenvälinen keskustelu luo perusteen tuoreille tulkinnoille ja tutkimusilmiön kokonaisvaltaiselle hahmottamiselle siirtäessä käsitejärjestelmistä toiseen. Tutkimus on vahvasti yhteiskuntatieteellinen, vaikka lopuksi valotan julkisen ja yksityisen käsitteellisen analyysin ja jäsentämisen merkitystä organisaatiotutkimuksen näkökulmasta. Se antaa vasteen paitsi ”sektorikysymyksen” ajankohtaisuuteen, niin se vastaa käsiteanalyysin tarkoitukseen metodologian kehittämiseksi.

Tutkimusmenetelmäksi olen valinnut kirjallisuuskatsauksen ja pluralistisen käsiteanalyysin, jossa on vahva käsitehistoriallinen painotus. Pluralistisen käsiteanalyysin tavoitteena on yhdistää konstruktivistisen ja realistisen tieteenparadigmojen ideat käsiteanalyysistä, mikä vastaisi parhaiten tutkimuskohteen perusluonnetta. Pluralistista käsiteanalyysiä ei ole käytetty aikaisemmin, joten menetelmän luonnetta voi kuvata tämän tutkimuksen yhteydessä eksploratiiviseksi. Sen sijaan käsitehistoriallinen analyysi tuo osaltaan esille käsitteiden monitulkintaisuutta ja kiistanalaisuutta: yhtäältä se antaa mahdollisuuden ottaa etäisyyttä käsitteiden ympärillä käytävästä nykykeskustelusta, ja toisaalta se tuo esiin fundamentaalisen eron, miten ilmiötä on tulkittu eri aikakausina. Analyysiin kuuluu niin lähikäsitteiden, käsitteiden käyttötapojen kuin kielenkäytön muutosten tutkiminen. Tutkimuksen analyysitaso on makroteoreettinen, mikä painottaa käsitehistoriallista näkökulmaa sosiaalis-institutionaalisella ja poliittisella tasolla. Mikronäkökulma keskittyisi puolestaan ilmiön organisatorisen, kansalaisten toimintatapojen, poliittisten mieltymysten ja kuluttajakäyttäytymisen analyysiin yksilötasolla (Benn & Gaus 1983,5;

Vuori 2006,3). Tässä kansalaisten näkemyksiä tuodaan esille empiirisiin esimerkeihin lähinnä havainnollistavasti. Tutkimuksen tavoitteena ei ole ilmiön tyhjentävä käsitteellistäminen, vaan ilmiön monikerroksellisuuden ja ajallisuuden ymmärtäminen tiedon jäsentäminen ja yhdistämisen avulla.

Tutkimuksen rakenne on kuusiosainen. Luvut nivoutuvat toisiinsa, joten raportti tarkoituksenmukaista lukea kirjoittamisjärjestyksessä. Tutkimuksen taustan ja tarkoituksen esittelyn jälkeen perustelen metodologiset valinnat (luvut 2-3). Julkisen ja yksityisen käsitteellistä kehitystä tutkin luvussa neljä. Tutkimustiedon synteessin teen metodologisen reflektion ja käsitteellisen kehityksen perustella (luku 5), mistä seuraa pohdinta (luku 6).

Luvussa kaksi käsitteelen julkisen ja yksityisen tieteenfilosofista perustaa. Kuvaan ensiksi ”käsitteen” filosofisen perustan. Sen jälkeen perustelen julkisen ja yksityisen ontologiset ja epistemologiset lähtökohdat. Seuraavaksi erittelen etymologisesti ja tieteenvälisesti julkisen ja yksityisen käsitteitä, niiden suhteita toisiinsa ja lähikäsitteisiin. Tieteenfilosofisen tarkastelun perusteella luon tutkimusilmiöstä käsitteellisen abstraktion. Hahmotan julkisen ja yksityisen kulttuurisidonnaisia ja universaaleja ulottuvuuksia soveltaen niitä käsitteiden sisältöön: intensioon ja ekstensioon.

Luvussa kolme perustelen ja tarkennan tutkimusmetodisen valintani. Luvun lopuksi teen lyhyen metodologisen reflektion eli teen yhteenvetoa tieteenfilosofisista ja tutkimusmetodisista valinnoistani. Sen yhteydessä esitän **tarkennetut tutkimuskysymykset**, jotka perustuvat tutkimuksen metodologisiin lähtökohtiin.

Luvussa neljä kuvaan ja analysoin julkisen ja yksityisen käsitteellistä kehitystä länsimaaisessa kulttuurissa, mistä teen lopuksi synteessin. Olen jakanut kehityksen kronologisesti antiikkiin, keskiaikaan, moderniin ja post-moderniin. Kehityksen tarkastelu on kokonaisvaltainen. Pääpaino on vahvemmin käsitteiden sisällön, käyttöyhteyksien, mutta myös kielenkäytön muutosten hahmottamisessa, missä hyödynnän niin tutkijoiden kuin keskeisten länsimaisten teoreetikoiden ajatuksia. Lisäksi havainnollistan keskustelua empiirisiin esimerkeihin.

Luvussa viisi. erittelen julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteellisiä vaaroja ja metodologisia mahdollisuuksia monitieteisen organisaatiotutkimuksen näkökulmasta.

Luku kuusi, tutkimuksen pohdinta sisältää tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelua. Tutkimuksen lopuksi pohdin esiinnousseita ajatuksiani, teen johtopäätökset ja esitän mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 JULKISEN JA YKSITYISEN TEOREETTIS-KÄSITTEELLINEN PERUSTA

2.1 Julkinen ja yksityinen todellisuuden dynaamisina symboleina

2.1.1 Käsite: filosofia, rakenne ja sisältö

Mikä on käsite? – Käsitteen ymmärtämistavoissa on filosofisia eroja. Määritelmälliset erot kulminoituvat erilaisiksi asenteiksi käsitteiden olemassaolosta, mitä voi tarkastella tieteenparadigmojen erilaisina perususkomuksia ohjaavina sitoumuksina (vrt. Kuhn 1994). Realistiseen ontologiaan kuuluu loogis-analyttisen filosofian ja kielitieteen määritelmät. Käsite nähdään universaalina perusolemuksena (Aristoteles), eli empiirisen todellisuuden objektiivisena symbolina, havaittavana tosiasiana. Kieleen liitettynä käsite tarkoittaa sanaa ja sen merkitystä (Frege, Wittengenstein). Käsite voidaan ymmärtää myös mielessä muodostuneena abstraktiona, mikä symboloi tiettyä merkitystä (Descartes, Kant, Locke). Konstruktivistisen ontologian mukaan käsite ymmärretään intersubjektiivisesti, historiallisesti konstruoituna ja kehittyvänä (Koselleck, Morse Rodgers). Yhteistä tieteenparadigmojen näkemyksille on se, että käsite liittyy johonkin tarkoitteeseen (esine, asia, tapahtuma), jolloin käsite on jonkin ilmiön kuvaus². Käsitteiden tunnistamisessa on keskeistä erottaa pysyvän ja olennaisen erottaminen sattumanvaraisesta ja epäolennaisesta. (Holsti 1969,14–23; Knafel & Deatrck 1993, 35–49; Krippendorf 1986, 33–34; Rodgers 1993a, 11–15, 36–49.)

² Käsitettä voi kuvata ajatustiivistelmäksi, joka yhdistää piiriinsä lankeavien olioiden, tapahtumien tai ajatusten samankaltaisuudet eli tunnusomaiset piirteet yhdeksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi yksityisen

Rodgers (1993a, 11) kutsuu realistisen ontologian mukaista käsitteiden määrittelyä entiteettinäkökulmaksi. Käsite tulee määrittää eksaktisti, kuvaamalla käsitteen ominaisuudet, rajat, ehdot ja johtopäätökset. Käsitteiden luonne oletetaan selkeäksi ja totuudelliseksi, ympäröivää objektiivista todellisuutta vastaavaksi. Käsitteet eivät ole kontekstidonnaisia, historiallisia ja arvosidonnaisia, vaan näkemys korostaa niiden staattisuutta. Käsitteen ala on pienempi realistisessa kuin konstruktivistisen ontologian mukaisessa käsittemäärittelyssä. (Morse ym. 1996, 385–390; Rodgers 1993a.) Rodgers (1993a,11) kutsuu konstruktivistisen ontologian käsittemääritelmää dispositionaalinäkökulmaksi. Käsitteiden käytön katsotaan olevan käyttöyhteydestä, sekä toiminta- ja kielenkäyttökävyydestä riippuvaisia. Käsitteet ovat dynaamisia sosiaalisen todellisuuden symboleja. Ne ovat muuttuvia ja kontekstiinsa sidottuja, jolloin määritelmät vaihtelevat ajan ja yhteyksien mukaan. (Rodgers 1993a, 11.) Morsen ja hänen työryhmänsä (1996) mukaan käsitteiden rajat ja suhteet ovat konstruktivistisen ontologian mukaan harvoin selkeitä. Käsitteen määrittelyn tarkoituksena on helpottaa käsitteiden ominaisuuksien ja käsitteiden välisten suhteiden tunnistamista. Käsittemäärittely on kypsää, kun käsitteen käytöstä valitsee suhteellinen yksimielisyys. (Morse ym.1996, 385–387.) On kuitenkin todettava, että käsitteiden ontologinen analyysi ei ole aina kovin selkeää (ks. esim. Koselleck 1979/1985; Pulkkinen 2003,216).

Käsite muodostuu rakenteesta ja sisällöstä. *Käsitteiden rakenne* koostuu ilmiöstä, joka on havaittavissa ja tutkittavissa oleva seikka, ja termistä eli ilmiölle annetusta nimestä, sanasta. Termi on sopimuksenvarainen symboli³; ilmaus, joka helpottaa käsitteen sisällön tutkimista. (Rodgers 1993a, 9-10.) *Käsitteen sisällön* tunnistamisessa on filosofisesti eroja eri tutkijoiden mukaan. Tässä tutkimuksessa käytän tunnettua Rudolf Carnapin ekstensio – intensio – teoriaa. Carnapin mukaan jokaisen käsitteen merkitys sisältää kaksi puolta: ekstension ja intension. *Ekstensio* tarkoittaa käsitteiden alaa, joka viittaa ilmentymien tai olioiden kokonaisuuteen, jotka kuuluvat käsitteen sovellusalueeseen. (ks. Niiniluoto 1997,119–123.) Esimerkiksi julkisen ja yksityisen ala tarkoittaa kaikkien julkisten ja yksityisten objektien luokkaa, joka on tieteenalasta tai kulttuurista riippuma-

käsite sisältää kaikki ne piirteet, jotka yhdistävät erilaiset yksityistä toimintaa kuvaavat määreet toisiinsa, erottaen ne julkisesta toiminnasta. (vrt.Siitonen & Halonen 1997,66.)

³ Symboli on merkki, jolla viitataan objektiin. Se tapahtuu tietyn kulttuurin piirissä vahvistettujen tai vaikiintuneiden sopimusten eli konventioiden perusteella. Symbolien olemassaolo on sidonnainen kulttuuriin tapoihin ja ”koodeihin”. (Niiniluoto 1990,233-235.)

ton. Julkisen ekstensioon kuuluu muun muassa jaettu, yhteinen, kaikkien elämään vaikuttava, universaali. Normatiiviset konnotaatiot liittyvät yhteiseen hyvään tai hyvinvointiin. (Ventriss 2001,175). Ekstensiota voi havainnollistaa käsitteen ulkoiseksi puoleksi tai nimittäjäksi. Siihen kuuluu erilaisia piirteitä, ominaisuuksia ja tekijöitä, millä on laajempaa merkitystä, muillekin kuin yksilölle itselleen.

Käsitteiden hallinta edellyttää *intension* eli käsitteiden merkityssisällön selkiyttämistä. Sen seurauksena on vasta perusteltua pohtia, kuuluuko jokin ilmentymä käsitteen alaan. Se johtuu siitä, että käsitteen sisältö koostuu niistä piirteistä, jotka ovat yhteisiä käsitteen alan sisältämille asioille (Siitonen & Halonen 1997,65). Käsitteen intensio määrää siis käsitteen ekstension. Vološinovin (1929/1990,27,38) mukaan intensio liittyy kontekstisidonnaisiin merkityksiin: kulttuurin ideologiaan, arvostukseen ja arvoihin. Täten intensio on usein luonteeltaan normatiivinen ja ikään kuin henkilökohtaisempi kuin ekstensio. Intension vahvuus tulee ekstensioon verrattuna esiin, kun kuvataan tiettyä ilmiötä kielellisesti eri tavoin. Kahdella tai useammalla kielellisellä ilmauksella voi olla eri intensio, vaikka ekstensio olisikin sama⁴. (Aaltola 1992, 52; Kakkuri-knuutila 1998,335; Niiniluoto 1997,117–123; Veivo & Huttunen 1999,67.) Ala ja sisältö ovat kuitenkin kääntäen verrannollisia. Käsitteiden intensioita voi siis olla erilaisia, vaikka ekstensio on sama, ja toisinpäin. Kumpikin voi muodostaa oman luokan⁵, johon kuuluvat oliot, joihin käsite pätee. (Siitonen & Halonen 1997,75,78.) Julkisen ja yksityisen käsitteellisen todellisuuden rakentumisen ymmärtäminen edellyttää intension eli käsitteiden ominaispiirteiden, lähikäsitteiden⁶ analyysiä. Sen seurauksena on mahdollisuus muodostaa eri alojen mukaan sidonnainen käsitejärjestelmien eli intensioiden jäsentynyt kokonaisuus (vrt. Niiniluoto 1997,117–123; Siitonen & Halonen 1997, 66–67). Taulukossa 1 havainnollistan tiivistetysti käsitteen rakennetta ja sisältöä.

⁴ Esimerkiksi Niiniluoto (1997,121) esittää planeetta 'Venuksen' tarkoittavan ekstensiota, kun intensiot 'Aamutähti' ja 'Iltatähti' viittaavat kumpikin siihen.

⁵ Esimerkiksi julkisen ja yksityisen luokat eroavat toisistaan, vaikka ne voivat olla osittain päällekkäisiä. Luokkien sisällä voi olla ylä- ja alaluokkia. Luokan kuuluminen toiseen luokkaan on erotettava siitä, että jokin olio tai ilmentymä kuuluu tietyn luokan sisälle. (vrt. Siitonen & Halonen 1997,74–76.)

⁶ Lähikäsitteet voivat olla esim. ylä- ja alakäsitteitä: synonyymeja eli samanmerkityksisiä sanoja, antonyymeja eli vastakäsitteitä, neologismeja eli uudissanvoja, tai muita tutkittavan käsitteen lähelle viittaavia termejä (ks. Kakkuri-Knuutila 1998,336; Niiniluoto 1997, 122)

Taulukko 1. Käsitteen rakenne ja sisältö

Käsite		
Rakenne	ilmiö = kuvattavissa, havaittavissa tai tutkittavissa oleva seikka	termi = ilmiölle annettu nimi, sana tai symboli
Sisältö	intensio = käsitteen merkitysisältö, kontekstisidonnainen ja normatiivinen, ekstensiota vahvempi	ekstensio = käsitteen ala, ilmentymien kokonaisuus, jotka kuuluu käsitteen sovellusalueeseen

Teorian muodostaminen edellyttää käsitteitä ja niiden välisten suhteiden tai yhteyksien tarkastelua. Teoria tarkoittaa jonkin ilmiön systemaattista ja ymmärrettävää kuvausta. Teorian muodostamisessa tutkijan tehtävä on tunnistaa eksplisiittiset eli selkeästi tunnistettavat käsitteiden ominaisuudet ja niiden väliset suhteet, ja implisiittiset eli epäsuorasti ilmaistut käsitteet. (Morse 2004,1387–1390.) Käsitteiden tutkiminen edellyttää tiivistetyksi käytettävän, sekä intension ja ekstension tutkimista (Morse 1996 ym., 386–387), mikä on yksi tämän tutkimuksen haasteista.

2.1.2 Julkisen ja yksityisen käsite

Mitä merkityksiä julkinen ja yksityinen sisältävät, eroavatko vastakkaisina eli antonymeinä pidetyt sanat ja käsitteet toisistaan? - Etymologia eli sanan alkuperän ja sanahistoriallisen kehityksen tutkiminen on yksi lähtökohta tutkimusilmiöön tarttumiseksi (Häkkinen 1987). Se antaa mahdollisuuden ymmärtää tutkimusprosessin aikana, miten samaakin sanaa käytettäessä on siirrytty vähitellen käsitteestä toiseen. Siksi kuvaan seuraavaksi julkisen ja yksityisen syntyhistoriaa ja nykysanamääritelmiä. Pidättäydyn sanastollisten kiinnekohtien ja tavanomaisten käyttötapojen tunnistamisessa, vaikka se yksinkertaistaa ja pelkistää käsitteiden historiallisuutta (vrt. Pekonen 2003, 117–118). Lisäksi hahmotan lähikäsitteitä ja tavoitan esiymmärrystä, mitä julkisen ja yksityisen käsitteissä pidetään epäselvinä ja päällekkäisinä.

Julkinen

Julkinen on latinan sanasta *pūblicus* (engl. public)⁷, joka viittaa poliittiseen toimintaan, valtiolle⁸ tai kansalle kuuluvaan, avoimuuteen, yleiseen tai julkiseen virastoon (Häkkinen 2004,289; Renvall 2006,7; Salmi & Linkomies 1974,238–239; Streng 1997,613). *Res publica* merkitsee valtiota, valtion asiaa (Streng 1997,163). Se on yhteistä omaisuutta, joka ei rajoitu maantieteellisesti: paikallista, valtiokohtaista tai maailmanlaajuista, kuten ilma, maa, rakennukset tai virkatehtäviin liittyvät aineelliset resurssit (Dewey 1927/2006,47; Habermas 1990/2004,26), ulottuen käsitteellisesti aina koko universumiin. *Publicum* (engl. publicity) tarkoittaa myös valtion omaisuutta, mutta lisäksi *julkisuutta*, *julkisoa*, *yleisöä*, julkista paikkaa ja katuja (Streng 1997,613–614). Antiikin kreikan sana *to koinon* viittaa puolestaan jakamiseen ja yhteisöllisyyteen (Saxonhouse 1983,364), mikä sai merkityksensä kreikan kaupunkivaltiossa (*polis*). Englannin *public* ja ranskan kielen *publique* – adjektiiveja on pitkään käytetty synonyymeinä poliittisen kanssa (*political*), jotka kohdistuvat yksityisen sääntelyyn. (Palonen 2003,481; Pulkinen 2003,243).

Suomen kirjakielessä julkinen on esiintynyt 1500-luvulta, jolloin käsitteeseen sisältyi merkitykset suuri, komea, melkoinen ja erinomainen (Häkkinen 1987,79–80). *Julkiso* ja *yleisö* -sanat ovat peräisin 1840-luvulta, mutta ne eivät ole vakiintuneet suomen kieleen (Renvall 2006,8). Nykysuomen sanakirjan (1980) mukaan julkinen tarkoittaa avoimesti tapahtuvaa, kaikille kohdistettua ja tiedossa olevaa, yhteiskunnan laitoksia koskevaa, mitkä vastaavat julkisen etymologista merkitystä. Julkisella tarkoitetaan myös viranomaisia, julkista mielipidettä, virallista, luvallista, tavallista, jokapäiväistä, julkista sektoria tai palvelua (Salmi & Linkomies 1974, 238–239; Häkkinen 2004, 289). Julkinen sektori on uudissana kuvaamaan organisoitua, julkista toimintaa, mitä on käytetty vasta 1970-luvulla sektori-käsitteen kautta. *Julkisa* tarkoittaa rohkeaa (Suomen sanojen alkuperä 1992,246), mikä ei ole tavanomainen puhekielen sana Suomessa. Sen sijaan *julkea* on käytetympi, mikä viittaa julkiseen röyhkeyteen, häpeilemättömyyteen, hävyttömyyteen ja ujostelemattomuuteen. ”*Julki-*” liitetään yhdyssanoihin, kuten julki-

⁷ Englannin kielen termi *public* on käännetty myös 1) julkisoksi, jolla tarkoitetaan kansalaisten muodostamaa joukkoa, 2) julkiseksi toiminnaksi. *The Public* –termi viittaa kansaan ja julkiseen toimintaan ideana tai ihanteena (Renvall 2006,18)

⁸ *Polis* tarkoitti kaupunkivaltiota antiikin kreikassa (Arendt 1958/2002,38)

tuoda, julkisoikeus, julkishallinto, (Nykysuomen sanakirja 1980.) jolloin nimitykset viittaavat kohdealueeseensa ja niiden päämääriin.

Yksityinen

Yksityisen latinankielinen etymologia *prīvātus* merkitsee yksityishenkilöä koskevaa ja henkilökohtaista, ei-valtiota koskevaa, tavallista ja jokapäiväistä. *Res prīvātus*; yksityisomaisuutta. *Res prīvātus vita* tarkoittaa yksityiselämää, joka sulkee sisälleen sanan *prīvātum*, jolla viitataan omaan, varoihin, yksityisasuntoon ja kotiin. Sen sijaan *prīvus* (engl. privacy) ilmaisee yksityistä, yksilöllistä ja erillistä. Se tarkoittaa useimmiten tietoista, muista riippumattomaa toimintaa, ja toisaalta omaa, omituista ja erinäistä. (Steinberger 1999,292; Streng 1997,594–595) *Privāre*; privaatio tarkoittaa jonkin riistämistä tai jonkin asian tai ominaisuuden puuttumista. (Salmi & Linkomies 1974, 238–239.) Antiikin rooman termit poikkeavat kreikkalaisista yksityiseen viittaavista sanoista, koska Roomassa yksityistä arvostettiin eri tavoin kuin Kreikassa. Kreikankielessä *to idion*-termillä käsitetään jotakin omaa ja erillistä, tai tietämätöntä ihmistä (vrt. Streng 1997,340), millä on hieman negatiivinen konnotaatio⁹ (ks. Arendt 1958/2002,44–45). *Oikos* tarkoittaa yksityiseen elämänpiiriin kuuluvia käsitteitä, kotitaloutta ja perhettä (Arendt 1958/2002,38.), kuten vastaava latinankielinen sana *privatum*.

Nykysuomen sanakirjan (1980) mukaan yksityinen liitetään edellisten lisäksi muun muassa yksilöksi tai jäseneksi osaksi kokonaisuutta ja persoonallisiin, ”epävirallisiin” ominaisuuksiin yksityiselämässä. Toimivaltana se liitetään yksityiseen omistamiseen, hallintaan, oikeuteen ja tuotantoon, kuten sanan etymologiakin osoittaa. Sen sijaan perhe, markkinat, yksityinen sektori tai yksityistäminen eroaa selvästi sanan etymologiasta. Yksityistämisen sanahistoriallinen perusta tulee englannin kielestä 1960-luvun lopulta (vrt. Donahue 1989,4). Yksityinen yhdistetään myös yksilön mielipiteisiin ja käsityksiin. Lisäksi yksityistä pidetään salattuna, luottamuksellisena, rajalliselle henkilömäärälle tarkoitettuna. (ks. Nykysuomen sanakirja 1980.) Nykyään *yksityisyyttä* pidetään paitsi oikeutena niin vapautena. Toisaalta se merkitsee myös jonkun poissulkemista ulkopuolelle, yksin jättämistä (Steinberger 1999,292). Yksityisalkuiset ja -loppuiset yhdyssanat kertovat toiminnan luonteesta samoin kuin julkinen-käsitteen kohdalla. Taulukossa 2 on

⁹ Sana denotoi eli viittaa aina tulkitsijalleen johonkin. Konnotaatio tarkoittaa puolestaan sitä, että sana ilmaisee epäsuorasti tulkitsijan mielessä syntyneiden muiden merkkien, mielteiden tai ideoiden viittaus-suhteita eli denotaatioita (Niiniluoto 1990,234.)

tiivistetty koonti julkisen ja yksityisen etymologisista käsitteistä edelläolevan lähdekirjallisuuden perusteella.

Taulukko 2. Julkisen ja yksityisen etymologia

Latina	Kreikka	Englanti	Suomi	
			Sanan alkuperä	Nykyinen sana
pūblicus	to koinon	public, - sector, - opinion	poliittinen, valtion toiminta, kansalle kuuluva, avoin, yleinen, jaettu, yhteisöllinen	julkinen sektori, julkinen mielipide, yhteinen, universaali, julki- (yhdyssanat)
res publica	polis	state, government	valtio, valtion asia, yhteinen omaisuus	virallinen, luvallinen
publicum	-	publicity, public relations	valtion omaisuus, julkiso, yleisö, julkisuus	suuri, komea, erinomainen
prīvātus	-	private -sector -opinion	henkilökohtainen, ei-valtiota koskeva, tavallinen ja jokapäiväinen	yksityinen, -sektori, -mielipide yksityis- (yhdyssanat)
res prīvātus	-		yksityisomaisuus	omistajuus
res prīvātus vita	-	private life, -relations, privacy	yksityiselämä	yksityisyys, intimitteetti
prīvātum	oikos	private, -sector	perhe, kotitalous, oma, varat, yksityisasunto	markkinat, yksityinen sektori
prīvus prīvāre	to idion	privacy, privately, privation	yksityinen, yksilöllinen, erillinen, jonkin riistäminen, jnk. asian tai ominaisuuden puuttuminen	luottamuksellinen, rajalliselle henkilömäärälle tarkoitettu, salattu, ulkopuolelle suljettu, olla yksin ilman muiden läsnäoloa
-	-	privatization	privatisointi, yksityistäminen	yksityistäminen

Julkisen ja yksityisen käsitteellinen suhde

Etymologinen tarkastelu osoittaa, että sanojen syntyhistoria on peräisin antiikin Roomasta ja Kreikasta. Erityisesti latinalainen kielihistoria osoittaa julkisen ja yksityisen moninaisuuden. Julkinen ja yksityinen ovat vastakäsitteitä, antonyymejä. Julkinen on yksityisen yläkäsite sekä tiloina että toiminnan laajuutena. Toisaalta käsitteiden suhde voidaan nähdä myös toisin: julkista ei voi olla ilman yksityistä. Yksittäisen toimivallan tärkeyden näkökulmasta yksityisen käsite nousee selvästi julkisen yläpuolelle.¹⁰ Käsitteiden etymologinen tarkastelu paljastaa myös julkista ja yksityistä koskevien verbien

¹⁰ Esimerkiksi ympäristöeettisissä kysymyksissä kuluttajan arvovalinnat heijastuvat aina sekä henkilökohtaiseen että koko tuotantoketjujen terveellisyteen. Puolestaan omistajuudesta puhuttaessa yksityinen tie ja sen hoito ei ole valtiiovallan vaan omistajan vastuulla, vaikka tie olisikin julkisessa käytössä.

puuttuvan kokonaan. Se viittaa siihen, että käsitteet on ymmärretty pikemminkin tiloina ja alueina kuin toimintoina. Vasta sanakirjamääritelmät ovat tuoneet toiminnallisuutta kuvaavat ilmaisut yhdyssanojen ja adjektiivien kautta. Sekä alue- että toimintametafora viittaa julkiseen tai yksityiseen *saatavuuteen*.

Tämän tarkastelun perusteella *julkisen synonyymi on politiikka, yhteinen ja universaali*. Ne ulottuvat aina valtion rajojen ulkopuolelle koko ihmiskuntaan, *jopa universumiin*. Vaikka valtio ja julkinen rinnastetaan tavanomaisesti toisiinsa, niiden suhde ei ole yksiselitteinen. Yhdyn siihen, että valtio on julkisen synonyymi, jos ilmiötä tarkastelee makrotasolta. Sen sijaan metatasolta tarkasteltuna valtiota ei ole perusteltua esittää julkisen synonyymina, vaan alakäsitteenä. Koska metataso on makrotason yläkäsite, ymmärrän julkisen *alakäsitteeksi* siis *valtion*. Yksi valtio on osa valtioidenvälistä kokonaisuutta, globaalia verkostoa. Vaikka näkemys eroaa tavanomaisesta tavasta ymmärtää käsitteiden välinen suhde (ks. esim. Benn & Gaus 1983, Steinberger 1999, Bailey 2000), se on käsiteanalyttisesti mielestäni oikeutettu. Julkinen eriytyy jo pelkästään tämän tarkastelun perusteella aina koko universumista, universaalista, valtion kautta kohti pienimpiä yksiköitä, kuten julkisia asiakirjoja.

Yksityisen synonyymi on henkilökohtainen ja intimitteetti, kuten ymmärrän myös *yksityisyyden* käsitteen. (vrt. Bailey 2000; Weintraub 1997a, 14). Henkilökohtainen viittaa sekä materiaalisiin että materiaalista riippumattomiin resursseihin. Siksi henkilökohtainen on intimitteetin yläkäsite. Sen sijaan yksityisyydellä ja intiimiteetillä ymmärrän yksityisen materiaalista riippumattoman puolen, minkä valitsen sen tähden yksityisen synonyymiksi tässä tutkimuksessa. Lisäksi sanahistorian res *privātus*, *privātum* ja oikos viittaavat *taloudenhoitoon*, johon liberaalis-taloudellinen ajattelu kiinnittyy useasti *markkinat*-termillä. (ks. Habermas 1990/2004,45; Weintraub 1997a, 17). Edelläoleviin näkökohtiin perustuen, katson oikeutetuksi tutkia tarkemmin julkisen synonyymiä politiikka ja yksityisen synonyymejä yksityisyys/intimitteetti ja talous.

Julkinen ja yksityinen esitetään sanahistorian ja nykymääritelmien mukaan jyrkkinä dikotomioina, eikä bipolaarisena jatkumona. Käsitteiden tilojen, alueiden ja toimintojen väliin piiryy selkeä kuilu. Se osoittaa, että käsitteet ymmärtään vastakkaisiksi, vaikka ne eivät olisi sitä aina todellisuuden käyttötilanteissa. Täten tutkijoiden toteamus käsitteiden päällekkäisyydestä ja epäselvyydestä liittyy käsitteiden käyttötapaan (vrt. Kosel-

leck 1979/1985), johon on olennaista kiinnittää vastaisuudessa huomiota. Se korostaa myös käsitteiden toiminnallisen puolen tutkimista, johon kiinnitän huomiota valottaesani tutkimusilmiöni perusluonnetta, tietoperustan rakentumista, lähikäsitteiden suhdetta julkiseen ja yksityiseen, ja käsitteellistäessäni tutkimusilmiötä.

2.1.3 Ontologia: subjektiivinen, myyttinen, objektiivinen ja kollektiivinen

Tässä tutkimuksessa julkisen ja yksityisen käsitteellisen erittelyn olennainen perusta on ontologinen analyysi. Siitä syystä esitän ensiksi, että tieteenfilosofinen tutkimustraditio jaetaan yhteiskuntatieteissä ihmiskäsityksen, ilmiön perusluonteen ja tutkimusmenetelmän mukaan (Guba & Lincoln 1994,109). Metodologiaan¹¹ kuuluvat ontologiset sitoumukset on jaettu pääasiassa objektiiviseen ja subjektiiviseen, jotka ilmentävät realistista ja konstruktivistista tiedon olemusta. Subjektiivinen käsitys viittaa tiedon luonteen muodostuvan subjektissa itsessään eli indeterministiseen (voluntaristiseen), vapaaseen tahtoon perustuvaan käsitykseen. Objektiivinen käsitys on puolestaan subjektista riippumaton eli deterministinen, ennalta määrätty. (Burrell & Morgan 1985,2-6; Raunio 1999,92.)

Guba & Lincoln (ks. 1994,108–113) tuovat esiin lisäksi historiallisen realismin ja kriittisen realismin mukaiset ontologiakäsitykset, jotka puolestaan ovat kehittyneet kriittisen ja jälkipositivistisen teorian mukaan. Historiallisen realismin mukainen ontologiakäsitys suhtautuu kriittisesti intersubjektiivisesti muodostettuun, arvoja ja normeja sisältävään

¹¹ Ymmärrän metodologian sisältävän sekä tieteenfilosofiset että tutkimusmetodia koskevat kysymykset. On kuitenkin huomioitava, että metodologia voidaan ymmärtää myös toisin, eli ainoastaan tutkimusmetodia koskevinä kysymyksinä. Metodologiaan kuuluvan tieteenfilosofisen maailmankatsomuksen pohdinta muodostuu ontologisten ja epistemologisten kysymysten avaamisesta (Burrell & Morgan 1985, 1-2; Niiniluoto 1994; Raunio 1999, 28–30). Raunio (1999,36) esittää ontologisten kysymysten olevan ensisijaisia epistemologisiin, jotka käsittelevät tiedon perusteiden totuudellisuutta ja oikeutusta. Ontologinen analyysi tuo esiin Rauhalan (1983;1989,3-5) mukaan sekä tutkimuksen perusluonteen että ihmiskäsityksen. Ihmiskäsityksellä tarkoitetaan ihmisen inhimillisen toiminnan ja yhteiskunnan luonteen suhdetta (Burrell & Morgan 1985, 6; Rauhala 1989,5). Burrell & Morgan (1985) assosioivat ihmiskäsityksen ontologiaan, kuten epistemologiaankin, mutta he erottavat ihmiskäsityksen niistä käsitteellisesti, minkä he ovat konstruineet metodologisessa ideaalimallissaan. Ideaalityyppien dikotomia on esitelty sopimuksenvaraisesti objektivistisena ja subjektiivistisena, filosofiselta ontologialtaan realistisena ja konstruktivistisena (ks. myös Raunio 1999,81). Perustelen Rauhalan (1989) tavoin ihmiskäsityksen sisältyvän tutkimuksen ontologisiin sitoumuksiin, mikä luonnollisesti vaikuttaa epistemologiaan, kuten koko tutkimusprosessiin. Valintani tarkoituksena on ilmentää ihmiskäsityksen merkitystä tutkimustani ohjaavana tekijänä ja luoda ontologisesti kestävämpi perusta metodologiaan, koska Rauhala (1989,4) on todennut juuri ontologisen analyysin puutteen aiheuttavan epäselvyyksiä ihmistieteissä.

tietoon. Kriittisen realismin ontologia painottaa puolestaan subjektiivisten arvojen vaihtamattomuutta, vaikka toisaalta ilmiöt nähdään konstruktivistisen ontologian mukaan ajassa kehittyvinä. (ks. Guba & Lincoln 1994, 108–113.)

Koska lähestyn tutkimuskohdettani tieteidenvälisesti ja ennen kaikkea pluralistisesti eli moniarvoisesti, mukailen ja sovellan tässä tutkimuksessa sekä realistisen ja konstruktivistisen että jälkipositivistisen ja kriittisen ontologian ajatusta käsitteistä. Käsitteiden todellisuutta ei ole mielestäni oikeutettua sulkea yhden tieteenparadigman sisälle, koska tutkin julkista ja yksityistä kokonaisvaltaisena ilmiönä. Viittaa siihen, että ymmärrän tutkimuskohteeni monitulkintaisena ja pragmaattisena, monitieteisenä ilmiönä (vrt. Bailey 2000; Koselleck 1975/1985, 132, 259; Steinberger 1999; Weintraub 1997b). Koska tarkoitukseni on avata tutkimusilmiötä koskeva metaontologinen diskurssi jo syvemältä tieteenfilosofiselta tasolta. Olen jakanut ontologiakäsitykset neljään kategoriaan (vrt. Guba & Lincoln 1994, 108–113), jotka kietoutuvat toisiinsa ja ovat tilanteiden mukaan painotustaan muuttavia. Oletan, että julkisen ja yksityisen ontologinen pluralismi ilmenee *subjektiivisena, objektiivisena, myyttisenä ja kollektiivisena*.

Taulukko 3. Julkisen ja yksityisen ontologinen pluralismi

Tieteenparadigma/ihmiskäsitys	Konstruktivistinen	Realistinen
Indeterministinen: vapaaseen tahtoon perustuva	subjektiivinen	myyttinen
Deterministinen: ennalta määrätty	kollektiivinen	objektiivinen

Subjektiivinen ontologiakäsitys julkisesta ja yksityisestä painottaa voimakkaimmin konstruktivistisen ontologian merkitystä ja ilmiön indeterministisyyttä. Täten tiedonkäsitys syntyy tiedostavasta ja tahtovasta subjektista, jolloin näkemys on normatiivinen. Todellisuus on subjektiivisesti tulkittua ja tahdosta riippuvaista, mitä voi kehittää ja muuttaa ihmisten tietoisella toiminnalla. Tutkimuskohde on *relativistinen* eli todellisuuksia on useita, jotka perustuvat yksilöiden ja kulttuurisen välisen kokemuksen luomiin mentaaliin konstruktioihin, annettuihin merkityksiin eri ilmiöille (vrt. Guba & Lincoln 1994, 110–111). Siksi ympäristöstä opitut *arvot* vaikuttavat yksilöiden käyttäytymiseen ja päätöksentekoon. Julkinen ja yksityinen on idealistinen, funktionaalinen ja ajassa muuttuva.

Myyttinen ontologiakäsitys korostuu ensisijaisesti indeterministisenä, poissulkematta silti realistista todellisuutta ja kontekstia, myyttien determinististä vaikutusta. Perusolettamus julkisesta ja yksityisestä syntyy kielellisen diskurssin myötä, erilaisissa kulttuurisissa traditioissa, toimintatavoissa, tarinoissa ja kertomuksissa. Myytit välittävät yksinkertaistettuja ja yleistäviä merkityksiä julkisen ja yksityisen monimerkityksellisestä todellisuudesta. (ks. Vuori 1995.) Ne ylläpitävät stereotypioita, dualismeja ja erilaisia ennakkoluuloja ilmiöön liittyen, joten niitä leimaa usein epärationaalisuus ja pysähtyneisyys (Barthes 1994,191,212). Siksi perusolettamus julkisesta ja yksityisestä otetaan tutkijoiden mukaan usein itsestäänselvytenä ja länsimaisittain dualistisena, kykenemättä kyseenalaistamaan uskomusten oikeellisuutta (mm. Perry & Rainey 1988,183; Rainey & Bozeman 2000,448). Barthes (1994,195) painottaa myytin tärkeimpää voimaa, toistuvuutta. Sen vuoksi julkisen ja yksityisen identiteetti ei ole myöskään vakiintunut monikulttuurisesti, vaan erilaiset uskomukset ja *normit* johtavat eriäviin päätelmiin käsitteiden käyttötavoista, pohtii puolestaan Benn & Gauss (1983,5,24). Normit viittaavat opittuihin tapoihin. Myyttisen ontologiakäsityksen mukaan julkisesta ja yksityisestä tulee näin ollen institutionalisoituja sosiaalisaation tuotteita länsimaisessa kulttuurissa, mitä on vaikea tai mahdoton operationalisoida. Siksi *historialliseen realismiin* tulisi suhtautua suojelemaan kriittisesti (vrt. Guba & Lincoln 1994,109–113).

Objektiivinen ontologiakäsitys on realistinen ja vahvasti deterministinen eli ennalta määrätty. Käsitystä ohjaa *naiivi realismi* ja yksitulkintaisuus (vrt Guba & Lincoln 1994, 109). Positivistista tieteenparadigmaa myötäilevä realistinen ontologia ei vastaa kuitenkaan siinä mielessä julkisen ja yksityisen käsitteellistä perusluonnetta, että käsitteet kehittyisivät ajan ja kulttuurin muutoksen myötä (mm. Arendt 2002; Bailey 2000; Steinberger 1999; Weintraub1997b; vrt. Guba & Lincoln 1994,111). Sitä vastoin se olettaa käsitteiden olevan ennalta määrättyjä ja subjektista riippumattomia. Todellisuus on aistien ulottuvilla nykyhetkessä, mikä on mahdollista operationalisoida eli tehdä mitattavaan muotoon. (Guba & Lincoln 1994,109–113.) Tosin esimerkiksi organisaatioiden vertailututkijat ovat todenneet operationalisoinnin vaikeuden julkisten ja yksityisten organisaatioiden yhteydessä (mm. Rainey & Bozeman 2000). Subjektivistista ja objektiivista ontologiakäsitystä voi kuvata toistensa vastakohtiksi.

Kollektiivisella ontologiakäsityksellä viitataan julkisen ja yksityisen osin ennalta määrättyyn luonteeseen, deterministisyyteen, mutta se ei jätä huomiotta konstruktivistisen ontologian monitulkintaisuutta. Käsitys on *kriittisen realismin* mukainen. Julkisen ja yksityisen perusluonne on yksitulkintainen, vaikkakin ajassa muuttuva ja osittain ihmisten arvoihin tukeutuva. Täten ontologiakäsitystä voi kuvata yhteisiin lainalaisuuksiin perustuvaksi. Perusolettamus käsitteistä muodostuu oikeudellisen systematiikan mukaisesti. (vrt. Guba & Lincoln 1994, 109–113). Kollektiivinen ontologiakäsityksen voi katsoa olevan vastakkainen myyttisen käsityksen kanssa. Jos kollektiivinen käsitys on looginen, niin myyttinen on pikemminkin sattumanvarainen.

Julkisen ja yksityisen tiedon perusluonne muodostuu sekä tiedostavassa ja tahtovassa subjektissa että todellisuudessa sellaisenaan. Käsitteiden monitulkintaisuus ohjautuu sekä indeterministisestä että deterministisestä ihmiskäsityksestäni, jotka eroavat toisistaan. Oletan sosiaalisen todellisuuden olevan yhtäältä ennalta määrämätöntä eli indeterminististä, ja toisaalta ennalta määrättyä eli determinististä. Ymmärrän ihmisen inhimillisenä ja tavoitteellisena toimijana, joka on erottamaton osa sosiaalista, kulttuurista, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista kontekstiaan. (vrt. Burrell & Morgan 1985,2-6). Siksi oletan yhtäältä länsimaisen kulttuurin vaikuttavan tutkimusilmioistä syntyviin merkityksiin (vrt. Vuori 1998), vaikka toisaalta uskon käsitteiden universaaleiden ominaispiirteiden olemassaoloon. Julkisen ja yksityisen ontologia on pluralistinen: subjektiivinen, objektiivinen, myyttinen ja kollektiivinen. Käsitteiden monitulkintaisuus edellyttää hermeneuttisen tiedonintressin lisäksi suopeaa kriittisyyttä ja ajatuksellista siirtymistä ontologisten järjestelmien välillä. Koska tutkimusilmio kehittyä ajassa, konstruktivistinen ontologia on vahvempi kuin realistinen.

2.1.4 Sosiaalinen konstruointi dualismien ylläpitäjänä ja preferenssien lähteenä

Julkisen ja yksityisen käsitteellisen tiedon ja merkitysten perustan¹² oletan rakentuvan sosiaalikonstruktivistisesti, jonka mukaan ihmiset tuottavat tietoa kulttuurinsa sisällä vuorovaikutuksellisesti, ja luovat institutionalisoitumisen kautta sosiaalisen todellisu-

¹² Viitataan tiedon ja merkityksen perustalla epistemologiaan, joka on tiedon luonnetta; alkuperää ja rajoja koskeva filosofian haara. Episteeminen on epistemologiasta johdettu adjektiivi, joka luokittelee jonkin asian tietämiseen ja tietoon liittyväksi (Niiniluoto 1997,136; Raunio 1999,30.)

den (vrt. Berger & Luckmann 1966/1994,44,55–69,85). Koska intitutionalisoitunut käsitys ylläpitää dualismeja ja myyttejä käsitteiden todellisuudesta, tutkimusilmion tiedon oikeutuksen ja totuudellisuuden ymmärtämiseksi näkökulmaa on aiheellista tarkastella lähemmin. Lisäksi sosiaalikonstruktivistinen tiedonkäsitys vaikuttaa syntyneisiin käsitteisiin ja preferenssirelaatioihin julkisista ja yksityisistä toiminnoista, kuten muun muassa Kingsley ja Vuori (2000) ovat havainneet. Preferenssirelaatio tarkoittaa subjektiivista mieltymystä, jonka perusteella etuoikeutetaan toisen paremmuus (Niiniluoto 1997,180). Sosiaalisen konstruoinnin ja länsimaisten arvojen vaikutus näkyy myös tutkimustuloksissa (mm. Morse 1975; Vuori 1995,201–202; Angelopoulou, Kangis & Babis 1998,19; Camilleri & O’Callaghan 2002).

Sosiaalinen konstruktionismi on Bergerin ja Luckmannin (1966/1994) tiedonsosiologinen käsitys todellisuudesta, joka perustuu Alfred Schütz’in fenomenologisen sosiologian pohjalle. Berger ja Luckmann ovat rakentaneet käsityksensä kulttuuriteorian perustaan. He ymmärtävät Heiskalan (2004,104) mukaan kulttuurin tietona. Yhteiskuntateoreettinen käsitteistö on makrotasoinen ja pragmatistinen. Sekä toiminnat että toimijat ovat totunnaistuneet vuorovaikutuksen myötä, jolloin tapojen joukoista on alkanut muodostua instituutioita (esim. potilaan ja lääkärin roolit ja rooliodotukset). Institutionalisoimisesta seuraa tapojen objektivoituminen, joka johtaa tarpeeseen legitimoida ne. He *kytkävät* teoriassaan *kulttuurin ja yhteiskunnalliset instituutiot toisiinsa*, jossa ihmisten toiminnot tuottavat jatkumon nähdä niiden suhde toisiinsa. (Berger & Luckmann 1966/1994.)

Persoonallinen identiteetti eli minuus muodostuu Bergerin ja Luckmannin (1966/1994) mukaan primaari- ja sekundaarisosialisaatioissa. Sosiaalinen todellisuus rakentuu ihmisen sisäisen ja ulkoisen dialektiikan myötä, missä yhteiskunnan todellisuus saa merkityksensä jatkuvassa ulkoistamisen, objektivaation ja sisäistämisen prosessissa.¹³ Ihmis-

¹³ Popper havainnollistaa vastaavasti merkitysten syntymistä konstruktivistiseen käsitykseen pohjautuvan kolmen ontologisen ja epistemologisen maailman avulla: Fyysisten objektien tilat (Maailma 1), tajunnan tilat (Maailma 2), jonka välityksellä 1 ja 3 kommunikoivat, kun Maailma 3 on toiminnan tuotteiden muodostama, käsitteellinen. (Popper 1995.) Vastaavasti Rauhalan (1989) mukaan tajunnassa muodostuneet merkityssuhteet ohjaavat olemassaolossaan kulkua; ihmisten inhimillistä kokemusta ja tietoisia valintoja, jotka ovat suhteessa omaan kehollisuuteen, länsimaisittain jaoteltuna joko terveyden tai sairauden tuntemuksiin. Ihminen on aina joidenkin konkreettisten ja ideaalisten rakennetekijöiden ympäröimä (situaatio). Ihmisen elämäntilanteen rakennetekijät vaikuttavat julkisesta ja yksityisestä syntyneisiin merkityssuhteisiin ja niitä vastaisuudessa ohjaaviin valintoihin. Tajunnallisuus ja kehollisuus sijoittuvat tämän tutkimuk-

ten yhteisesti kokema objektiivinen elämismaailma asettuu vastakkain yksilön subjektiivisen kokemuksen kanssa, mikä tapahtuu erilaisissa yhteiskuntarakenteissa. Lapset sisäistävät läheistensä normatiivisia arvoja ja käsityksiä kognitiivis-emotionaalisessa primaarisosiaalisuudessa, siirtäen (ulkoistaminen) identifioimaansa objektiivista tietoa edelleen kulttuurinsa sisällä. Primaarisosiaalisuuden muodostaman minuuden ja vakiintuneen todellisuuden päälle rakentuu edelleen sekundaarisosiaalisuus, missä yksilö sisäistää institutionalisoituneita todellisuuksia. Niistä muodostuu kognitiivisissa prosesseissa osatottuuksia, jotka eivät jää yhtä pysyviksi yksilön tajuntaan, kuin lapsuudessa sisäistetyt todellisuudet. (Berger & Luckman 1966/1994,147–166.)

Bergerin ja Luckmannin näkemys eroaa Schütz'in atuksista siinä, että he ovat vähentäneet fenomenologisen filosofian ongelmanasettelun painotusta, jolloin sosiologinen käyttökelpoisuus on makroteoreettisesti laajempi (Heiskala 2004,97). Sosiaalisen konstruktionismin yhteiskuntateoreettinen ja kulttuurinen käyttökelpoisuus auttaa tutkimusilmiöni tiedon rakentumisen ymmärtämistä erityisesti fenomenologisen sosiologian ja arkitiedon näkökulmasta (vrt. Heiskala 2004,82). Tosin sosiaalikonstruktionismi on saanut kritiikkiä ihmisen ulkokohtaisuudesta kulttuurin tuotteena, vaikka jokainen ihminen on yksilöllinen (Vuori 1995,67). Ulkokohtaisuus tarkoittaa toiminnan luonteen olevan determinististä, mihin yhdyin osittain tässä tutkimuksessa. Korostan silti julkista ja yksityistä etenkin vakiintuneina toimintatapoina. Painotan yksilöiden voluntaristisuutta, koska oletan, että muutoin toiminnan tarkoitus ja tavat eivät voi kehittyä ja muuttua ajallisesti.

Vuori & Kingsley (2000,214) ovat rakentaneet sosiaalikonstruktionistiseen tiedonsosiologiaan perustuvan *preferenssiteorian*, jonka mukaan henkilökohtaisen kokemuksen kasvu julkisista ja yksityisistä organisaatioiden toiminnoista on verrannollinen a priori-tiedon vähentymiseen ja preferenssirelaatioiden kapenemiseen. Teoria olettaa lasten oppivan vanhempiansa palveluodotukset julkisten ja yksityisten organisaatioiden toiminnasta, ja vahvistavan niitä omilla kokemuksillaan. Lisäksi länsimaisen filosofian, rationalismin ja kristinuskon traditio johtaa usein siihen, että tietoa sisäistettäessä opitaan dualistisia totuuskäsityksiä. Tieto julkisen ja yksityisen toiminnan instituutioista

sen yhteydessä suhteessa maantieteellisten, ilmastollisten, ja länsimaisen kulttuurin, arvojen, normien ja uskonnollisen ilmapiirin kanssa. (vrt. Rauhala 1989,4-6)

siirtyy aina sukupolvilta toisille, niin kognitiivisten prosessien kuin kulttuurin välittämänä. (Vuori & Kingsley 2000.)

Tutkimusilmiöni käsitteistä syntyvien preferenssirelaatioiden kannalta on huomionarvoista, että länsimaisessa kulttuurissa julkisen ja yksityisen toiminnan arvoperusta on erilainen, mikä vaikuttaa ihmisten antamiin merkityksiin toimintojen eroille. Preferenssiteorian mukaan julkiset palvelut mielletään huonommiksi kuin yksityiset, koska länsimaiden arvoperusta pohjautuu nykyään egalitarististen arvojen sijaan yksityisyyden, intimitetin ja omistajuuden korostamiseen, vaikka palvelujen laadulla ei olisi eroa. (Vuori & Kingsley 2000,211–217.) Bailey (2000) toteaa myös, että a priorisen tiedonkäsityksen mukaan julkisen mielletään symboloivan enemmän staattisuutta ja yksityisen dynaamisuutta, jolla on positiivisempi arvo länsimaisessa kulttuurissa. Myös Koselleck on huomionut odotusten ja kokemusten vaikuttavan käsitteiden käyttöön erilaisissa tilanteissa (Hyvärinen 2003,12). Sosiaalisesti konstruoitunut tieto ohjaa tiedostamattomasti ihmisten käsityksiä ja preferenssejä julkisiin ja yksityisiin toimintoihin ja käsitteisiin liittyen, minkä relativistiseen luonteeseen kiinnitän seuraavaksi huomiota.

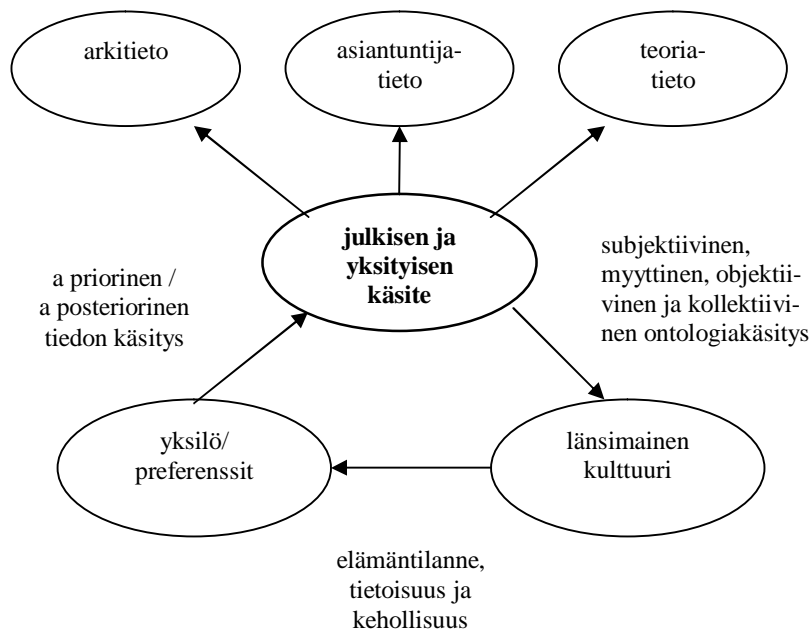
Vuori (1995,66–78) ja Bozeman (1993,28–32) ovat pohtineet tiedon relativistista¹⁴ luonnetta ja sosiaalista jakautumista, johon puolestaan Berger ja Luckman (1966/1994,228) eivät ole kiinnittäneet huomiota. Bozeman (1993,28–32) on esittänyt julkisen ja yksityisen vertailutiedon luotettavuuden rakentuvan arki-, asiantuntija- ja teoritiedosta¹⁵, arvioiden tiedon perustan olevan yhtä totuudellinen kullakin taholla. Vuori (1995,66–77) on puolestaan mallintanut julkisesta ja yksityisestä syntyvien merkityssuhteiden eli käsitysten muodostuvan niin a posteriorisista (kehittyneistä) ja a priorisista (kehittymättömistä) kuin yksilöllisistä ja yhteisöllisistä, mikä ilmentää tiedon totuudellisuuden olevan eritasoinen kullakin Bozemanin esittämällä taholla¹⁶. Näin ollen Vuoren voi tulkita vastaavan yhtäältä Bozemanin relativistiseen, ja toisaalta myös rea-

¹⁴ Relativistisen ontologian mukaan sosiaalisesta todellisuudesta on mahdollisuus löytää aina tietoisempia ja sofistikoituneempia merkityksiä ja kuvauksia (Guba & Lincoln 1994,110–111)

¹⁵ Teoriaa etsiviin tutkimuksiin kuuluu Bozemanin (1993) mukaan julkisen ja yksityisen teoreettiset ja empiiriset vertailut, joilla ei ole perustaa asiantuntijatiedossa. Arkitieto muodostuu kansalaisten subjektiivisista käsityksistä ja kokemuksista. Oletan, että arkitieto ei ole verrannollinen kehittymättömiin merkityssuhteisiin, vaan Bozemanin (1993) jokainen tiedontaso sisältää sekä kehittyneitä että kehittymättömiä merkityssuhteita julkisen ja yksityisen käsitteistä.

¹⁶ Kehittyneet merkityssuhteet perustuvat Vuoren (1995,66–78) mukaan inhimillisen toiminnan ja tietoisuuden tuomiin, a posteriorisiin kokemuksiin. Kehittymättömät perustuvat puolestaan länsimaisen traditi-

listien kritiikkiin, että jokainen uskomus olisi yhtä totuudellinen horisontissaan (vrt. Guba & Lincoln 1994,111; Smith 1990,179). Vuoren merkityssuhteiden mallin yhdistäminen Bozemanin typologiaan täsmentää mielestäni julkisen ja yksityisen käsitteiden tietoperustan rakentumisen ymmärtämistä ja oikeuttamista sosiaalikonstruktivistisista lähtökohdista (vrt. Smith 1990,175). Tosin on muistettava, että inhimillinen tieto on aina pätevää subjektin omaan elämisen todellisuuteen, kontekstiin, missä merkitysyhteudet syntyvät (vrt. esim. Gadamer 1986/2002,33–37). Popperin (1963/1995,29) sanoja lainatakseni ”loputtomassa tietämättömyydessämme olemme kaikki tasa-arvoisia”, vaikka tietomme on eroavaista. Tämä osoittaa, että julkisen ja yksityisen käsitteellinen prosessi on dynaaminen eli jatkuvassa liikkeessä. Preferenssiteorian oletusten mukaisesti kognitiivinen tieto reflektoituu aina taustakulttuurinsa arvojen ja uskomusten ehdoilla. Uudet elämykset ja kokemukset painuvat yhä rikkaampina yksilön tietoisuuteen. Kuviossa 1 kuvaan oletukseni julkisen ja yksityisen tietoperustan konstruoinnista edelläolevien argumenttien mukaisesti.

Kuvio 1. Julkisen ja yksityisen tietoperustan konstruointi

(Sovellettu Bozeman 1993, 28–32; Vuori 1995, 29; tämä tutkimus, luku 2.1.3)

on synnyttämiin mielikuviin ja myytteihin, aprioriseen tietoon julkisesta ja yksityisestä, mikä on altis kehäpäätelmille (Vuori 2000a, 109,111,114)

Julkisen ja yksityistä koskeva käsitteellinen tieto eroaa myös tieteenfilosofisesti, vaikka kaikki tieteenalat olettavat ihmisen olevan asioille ja ilmiöille merkityksiä antava olento. Analyyttinen filosofia korostaa kielellistä ja tietoteoreettista, merkityssisältöjen analyysiä. Fenomenologisessa tutkimuksessa tulkinta painottuu ilmiölle annettuihin merkityksiin ihmisten inhimillisestä kokemuksesta. Antropologiassa ja sosiologiassa korostuu kulttuurinen ja sosiaalinen näkökulma, missä on tehty käsiteanalyysiä muun muassa myyteistä ja kansantaruista (Krippendorf 1986,18). Psykologiassa käsitteet saavat merkityssisältönsä yksilön taustasta lähtöisin, kun sosiaalipsykologia ottaa huomioon myös sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Historiassa käsitteitä tutkitaan joko aatehistorian tai käsitehistorian keinoin, aikaan ja paikkaan sidottuina, muuttuvina, merkityksiä kantavina ilmiöinä (Koselleck 1985; Hyvärinen ym. 2003,10). Hallintotieteisiin on levinnyt vaikutteita niin kulttuuriantropologiasta kuin fenomenologisesta sosiologiasta, johtuen pitkälti Max Weberin analysoiman merkityksen ja toiminnan käsitteen vaikutuksesta. (vrt. Vuori 1995, 50.)

Tässä tutkimuksessa julkisen ja yksityisen käsitteellisten merkityssisältöjen tiedon perusta ei ole peräisin vain yhdestä näkökulmasta. Kytken julkisesta ja yksityisestä syntyvät merkitykset yksilöiden subjektiiviseen ja hermeneuttisesti kouliintuneeseen historialliseen tietoisuuteen (vrt. Gadamer 2004,38), mikä on sosiaalisesti rakentunut lapsuudesta lähtien länsimaisen kulttuurin perusarvojen ohjaamina. Näkemyksessäni korostuu vahvimmin historian ja fenomenologisen sosiologian näkökulma, joten kategorian synnyttämät preferenssirelaatiot ovat merkityksellinen tekijä käsitteiden kehittymisen suhteen. (vrt. Berger & Luckman 1966/2002; Husserl 1995,36–37; Rauhala 1989,6; Vuori 2000a). Ymmärrän julkiselle ja yksityiselle annettujen merkitysten syntyvän yhteisöllisesti, kulttuuris-kognitiivisesti. Tiedon totuuskäsitys on pragmaattinen (vrt. Berger & Luckmann 1966/2002). Toisaalta huomioon myös realistisen ontologian tavan ymmärtää käsite, mikä ei ota huomioon merkitysten inhimillistä kokemustapaa ja tulkintaa.

Pluralistisen käsityksen ohjaama tiedonkäsitykseni tulee ottaa huomioon sekä käsitteiden tutkimusmetodissa ja tekstien tulkinnassa. Erityisesti relativistinen tieto on aina monikerroksellista, jonka jäsentämiseen ja konstruointiin tämä tutkimus vastaa osaltaan. Sen johdosta yksimerkityksellistä jäsenystä ei ole mielekästä tavoitella käsitteiden in-

tensioiden suhteen. Jäsentämäni tieto julkisesta ja yksityisestä on erilaisia maailmankuvia sosiaalisesta todellisuudesta (vrt. Raunio 1999,25,29).

2.2 Julkisen ja yksityisen etymologiset synonyymit ja käsitteiden suhde

2.2.1 Poliitiikka: kansa ja valtio

Julkista ja poliittista on käytetty synonyymeinä, vaikka kapeammassa merkityksessä julkinen on myös valtiollisen synonyymi (Habermas 1990/2004,43; Palonen 2003,481; Pulkkinen 2003,243). Poliitiikka on peräisin antiikin kreikan sanasta *polis*, joka tarkoittaa toimintaa ja puhetta, mikä tapahtui kaupunkivaltioiden julkisella alueella. Siitä on johdettu sana *politicós*, valtiota koskeva, valtioviisas, valtiomies. (Häkkinen 1987,238.) Antiikin Rooman latinalainen sanasto *civis*, kansalainen ja *civitas*, kansalaisoikeus viittaavat myös politiikkaan (Streng 1997,117). Uuden ajan englanninkielisessä sanastossa politiikka välittyy sanoilla 'state' tai 'government', jotka viittaavat usein julkiseen valtaan ja hallintaan. Poliitiikalla (*politikē*) tarkoitetaan opinalana valtio-oppia ja teoreettisesti valtiotiedettä. Se ymmärretään valtion ja yhteiskuntaelämän ratkaisuun kohdistuvana toimintana, hallituskeinona ja sen dynamiikan tarkasteluna. Poliitiikka on valtion tahdon: tavoitteiden, etujen ja arvojen tavoittelua, jotka tapahtuvat epävarmuuden vallitessa. (Koukkunen 1990, 431–432) Laajemmin politiikka ymmärretään valintoina eri ratkaisuvaihtojen välillä (Pekonen 1995,38), eli priorisointiin kytkeytyväksi päätöksenteoksi. Näin ollen politikointi tuo sekä julkisen että yksityisen käsitteisiin ideologisen konnotaation.

Palosen (2003,471-475) mukaan politiikan käsitteessä on tapahtunut horisontinvaihdos oppialasta ilmiöksi 'politics' tai 'policy'. Hän on jakanut sen kahdeksi päällekkäiseksi ja osin rinnakkaiseksi ilmiöksi: *polity* (areena) ja *policy* (toimintaohjelma). *Polity* viittaa poliittiseen järjestäytymiseen ja elämänalaan erotukseksi muista elämänaloista. *Polity* on *politisoinnin* eli poliittisen toiminnan ja osallistumisen rajakäsite. *Policy* on puolestaan *politikoinnin* eli politiikan tekemisen rajakäsite. Politikointiin sisältyy aina subjektiivisten intressien johdattelema yhteiskunnallinen ja poliittinen maailmankatsomus. *Policy* on toimintaohjelma poliittisen päämäärän tavoittamiseksi, mikä on Palosen mukaan

tehtävähakuisempi ja normatiivisempi kuin polity. (Palonen 2003,470–471,478,495,499.)

Politisoitu ala eli *polity* on rinnastettu julkiseen elämään, julkiseen sektoriin tai valtioon, mikä tulee esiin 1800-luvun kansainvälisessä kirjallisuudessa. Suomessa rinnastus on jäänyt selkiytymättömäksi, koska suomalaista valtiota tai polityä ei ollut olemassa. Huomattavaa on, että suomen, kuten ruotsinkin kielessä *julkisen* ja *poliittisen* käsitteellinen identifiointi ei toteutunut, vaan käytetty adjektiivi on pikemmin ollut *valtiollinen*. Poliittisella on tällöin suppeampi merkitys, vaikka politiikkaan kuuluu lähtökohtaisesti sekä sisä- että ulkopoliittikka, siinä missä edellisen tulee mukautua jälkimmäisen linjauksiin. Siksi katson politiikan olevan julkisen synonyymi, ja valtion niiden alakäsite¹⁷. (mm. Benn & Gaus 1983,39). Palonen (2003,482) toteaa, että politiikka liitetään kansainväliseen keskusteluun julkisen käsitteen avulla. (Palonen 2003,479,482–483.) Toisaalta valtio viittaa julkiseen valtiovallan kautta, mitä Habermas (1990/2004,10) esittää yksityistoiminnan vastakohtaksi¹⁸.

Saksalaista oikeustiedettä seurannut Suomen ja Ruotsin kielenkäyttö eroaa englantilaisesta ja ranskalaisesta siinä, että heillä käytetään sanaa julkinen (*Public law, Droit public*) valtion sijasta, kun puhutaan hallitukseen, hallitsijaan ja edustuslaitokseen liittyvistä säädöksistä. Suomessa julkisen ja valtiollisen käsitteitä käytetään useasti päällekkäin (esim. valtion palvelu, julkinen palvelu), vaikka valtion käyttö poliittisessä merkityksessä onkin vähentynyt (Pulkkinen 2003,235,243.)

Poliittisessä merkityksessä käytetyn valtiollisen vastakohtaksi on mielletty epäpoliittiseksi kutsuttu yksityinen, yleiseksi tai julkiseksi kuulumaton. Mutta mikä yksityisen piirre on epäpoliittisin? Yleisti ottaen epäpoliittiseksi mielletään yksityiselämään, perheeseen ja yksityiseen talouteen kuuluvat asiat (mm. Steinberger 1999,293; Bailey 2000,385; Pulkkinen 2003, 233–234). Esimerkiksi Arendt (1958/2002,246) väittää, että voimakkain antipoliittinen inhimillinen voima on rakkaus. Se on hänen mukaansa maailmatonta ja intiimiä.

¹⁷ Ks. myös tämän tutkimuksen 2.1.2, ja luku 4.1.2, missä on tarkemmin käsitteestä *polis* ja julkinen elämä.

¹⁸ On huomioitava, että Habermas (1990/2004,10) käyttää myös käsitettä julkisuus, jonka hän ymmärtää liberaalissa muodossaan julkisen vallan vastakohtaksi, yksityispiiriin kuuluvaksi. Se on hänen mukaansa verraten vastakkainen sille yksityisyydelle, joka koostuu toiminnasta perheen, työn tai talouden alueella.

Eri ilmiöiden ja elämäntilanteiden suojaaminen politiikalta on nykyään entistä vaikeaselkoisempaa. Ihmiset joutuvat tekemään yksilöllisiä, mutta toisia koskettavia valintoja, joista voi aina lukea esiin poliittisen ulottuvuuden, toteavat Steinberger (1999,299) ja Palonen (2003,511). Myös Hiley (2006,76) havainnollistaa politiikan ja yksityisen ambivalenssia kansalaisten valintojen ja osallistumisen kautta. Vastaavasti Pateman (1983,295) tuo esiin feministien kriittisen iskulauseen, jota he ovat painottaneet kuin ”mantran” tavoin 1970-luvulta lähtien: ”henkilökohtainen on poliittista”. Feministit kritisoivat yksityisen olevan paternalismin, sukupuolisuuden sarron ja epäoikeudenmukaisuuden tyysija. He kritisoivat naisen olevan hahmotettu perheen ja miehen kautta, eikä riippumattomana, ajattelevana yksilönä kuten mies. Iskulause paljastaa julkiseen ja yksityiseen liitettyjä sosiaalisia hierarkioita ja sukupuolisiin stereotyyppioihin vakiintuneita epätasavaroisuuksia. (Pateman 1983,282–283.) Myös hallintotieteellinen keskustelu tähdentää, että julkisia ja yksityisiä organisaatioita on vaikea erotella politiikan käsitteen avulla, koska tutkijoiden mukaan jälkiteollisissa yhteiskunnissa kaikki organisaatiot ovat niin politiikan kuin julkisuuden vaikutuksen alaisia (mm. Murray 1975,367; Rainey 1991; Bozeman 1994). Kuten tutkijat ovat havainneet, yksityisen luonne ei ole yksiselitteinen politiikan käsitteen kanssa.

Vaikka politiikka on julkisen synonyymi, käytännössä se on kiinteässä yhteydessä myös yksityiseen liittyviin ilmiöihin: ne ovat useimmiten toistensa syy tai seuraus. Tämän tarkastelun perusteella politiikka konnotoi julkista ainakin seuraavista syistä: universalisuus, säännöstely, kollektiivisuus ja julkisuuden rakentuminen keskustelussa, jossa rakentuu puolestaan julkiso. Toisaalta politiikka konnotoi nykyään yhä enemmän ihmisten valintoja ja osallistumista, jolloin kaikki henkilökohtainen toiminta ja teko on poliittista. Poliitiikka ja julkinen ymmärretään usein valtion synonyymiksi, vaikka olennaisena alakäsitteenä se olisi tämän tarkastelun perusteella oikeutetumpi. Julkinen ja politiikka metatasolla koko ihmiskuntaan, makrotasolla valtioon ja mikrotasolla kansalaisista muodostuvaan kansaan.

2.2.2 Talous: kotitalous ja markkinat

Talous-käsitteen etymologia on antiikin roomalaisten käsitteestä *privātum* ja kreikan käsitteestä *oikos*. Ne viittaavat kotiin, kotitalouteen, perheeseen omaan, varoihin ja yksityisasuntoon (Arendt 1958/2002,38.) Antiikin ajalla yksityistalous eli omavarais- ja luontoistalous oli kunkin perheen olemassaolon keskipiste. 1600-luvulle asti *talouden* käsite oli sidoksissa yksityiseen elämään, *kotitalouden* itsevaltiaan, *pater familiasin* ja tilanherran tehtäväpiiriin. Antiikista periytynyt talousajattelu muuttui poliittiseksi taloustieteeksi kansalaisyhteiskunnan myötä. Kotitalousjärjestelmän piiriin kahlitut toiminnot tulivat julkisuuden valoon, jolloin yksityistalouden oli suuntauduttava julkisen ohjauksen ja valvonnan mukaiseen tavarankiertoon. Talouden käsite sai modernin merkityksensä kytkeytyessään liiketoiminnan voittoperiaatteisiin. Tämä tarkoitti talonherran taloudenpitovelvollisuuksien kapenemista ja tarkentumista säästäväisyydeksi. Talon tilalle astuivat *markkinat* eli *kauppatalous*. (Weber 1980,12; Habermas 1990/2003,44–45.), joka rinnastuu yksityisen synonyymiksi. Modernin ajan alkupuolella yksityisen käsitesäältä laajentui sisältämään kotitalouden lisäksi yritystalouden. Talous jakaantuu siis kotitalouteen ja markkinoihin.

Beggin, Fischerin & Dornbuschin (1997,8) mukaan markkinoilla tarkoitetaan hyödykkeiden vaihtokauppaa, joka perustuu kysyjän ja tarjoajan väliseen vapaaehtoiseen sopimukseen, kun vaihdannan välineenä on raha. Markkinoilla kumpikin osapuoli tavoittelee omaa hyötyään, mistä syntyy kollektiivinen hyöty (Mitchell 1991,105). Hintasääntely ja markkinoiden toimintasuhteet perustuvat yksilöiden kulutus päätöksiin, yritysten tuotantopäätöksiin, ja yhtä hyvin työntekijöiden päätökseen, joka kohdistuu sekä työnantajan valintaan että antamaansa työpanokseen. Markkinat sisältävät ajatuksen taloudellisesta, voittoa tavoittelevasta toiminnasta eli profit-periaateteesta. Taloudellisen toiminnan motiivi on oma etu, pyrkimys oman hyvinvoinnin parantamiseen (*homo economicus*). (Begg ym. 1997,8.)

Cournot esittää, että ”taloustieteilijät eivät tarkoita markkinoilla kuitenkaan tiettyä markkinapaikkaa, missä tuotteita myydään ja ostetaan, vaan markkina-aluetta, jossa kysyjät ja tarjoajat käyvät vapaasti kauppaa...”. (Marshall 1991,24.) Hänen määritelmänsä vastaa hyvin myös nykypäivän tietotekniikan mahdollistamaa kaupankäyntiä verkostoissa. Jevons muistuttaa, että historiassa markkinat miellettiin julkiseksi kauppapaikaksi,

mitä ne ovat vielä nykyäänkin, kuten myös Marshall tähdentää (Marshall 1991,24). Sen sijaan Frances työryhmineen (1991,8) määrittelee, että markkinat ovat taloudellisten toimintojen koordinoitua yksikköjen välillä, hierarkkisesti koordinoituja organisaatioiden välillä, tai kvasi- eli näennäismarkkinoita kuluttajien valinnanvapauden lisäämiseksi. Markkinat-termin merkityssisällön kehittymiseen on vaikuttanut keskeisesti muun muassa taloudellisen liberalismien uranuurtaja Adam Smith, joka perusteli työnjaon ja tekniikan merkitystä tuottavuuden kohottajana teoksessaan ”Wealth of Nations” (”Kansojen varallisuus”) (Levačić 1991,21) Tieteellisen liikkeenjohdon keskeinen vaikuttaja Frederic Taylor kehitti puolestaan työn organisointia ja johtamista tuottavuutta ja tehokkuutta edistäviksi (vrt. Petersen, Plowman & Trickett, 1962, 9-13.)

Tutkijat ovat typologisoineet markkinoita eri luokkiin, jotka ovat osin päällekkäisiä. Begg työryhmineen (1997,8-9) edustaa taloustieteellistä näkökulmaa. He luokittelevat markkinat tuottajan ohjauksen omistus- ja vaikutussuhteen mukaan: *suunnitelma- ja komentotalouteen* (julkinen), *sekatalouteen* (polyarkia) ja *vapaaseen markkinatalouteen* (yksityinen). Verraten hallintotieteilijöiden näkökulma korostaa hallinnon suhdetta politiikkaan ja talouteen. Perry & Rainey (1988,185,193–197) esittävät organisaatioiden jakautuvan *hierarkioihin* (julkinen), *verkostoihin* (sekamuoto) ja *markkinoihin* (yksityinen). Sekatalous- ja verkosto-termi kuvaa organisaatiomuotojen sekoittumista. Esimerkiksi nykyään julkiset ja yksityiset organisaatiot tarjoavat samoja palveluja, kuten koulutus- ja sairaanhoitopalveluja. (Rainey, Backoff & Levine 1976,234; Perry & Rainey 1988,185,193–197). Lisäksi markkinoihin sisältyy niin sanottu ”kolmas sektori” eli yhteisötalous, joka on edellisten lisäksi olennainen osa markkinatalousjärjestelmää (Heller 1998). Käsittelen tarkemmin markkinoiden eri luokkia julkisen ja yksityisen käsitteellisen kehityksen yhteydessä luvuissa 4.2 ja 4.3.

Talouden voidaan katsoa olevan yksi sosiaalisen järjestäytymisen muoto, mikä ilmeni ensin kotitalouden hoitona. Sen jälkeen markkinoista tuli yksityisen synonyymi kapitalismin merkantilismivaiheessa. Yksityisen käsitteessä tapahtui paitsi selkeä kielenkäytön muutos, niin lisäksi sosiaalisen ja poliittisen järjestyksen muutos. Se havainnollistaa sitä, miten käsitteet ovat sidonnaisia vallitsevaan maailmanpoliittiseen valtaideologian muutokseen. Markkinoiden laajentumiseen ja kielenkäytön muutokseen vaikutti liberalismi. Taloustieteessä markkinat eriytyvät komentotalouteen, sekatalouteen ja vapaaseen markkinatalouteen tuottajan omistus- ja vaikutussuhteen mukaisesti. Vastaavas-

ti hallintotiede erittelee markkinat julkisen hallinnan näkökulmasta hierarkioihin, verkostoihin ja markkinoihin poliittisen ja taloudellisen ohjauksen mukaan. Huomattavaa on, että markkinat-termi laajentaa horisontaalisesti yksityisen käsitteellistä sisältöä julkisen tasolle, kun markkinat ymmärretään ulkomaankauppana ja maailmanmarkkinoina. Vaikka markkinat-termi on sanahistoriallisesti sidoksissa yksityiseen ja markkinat mielletään puhekielessä yksityiseen, niin on olennaista, että julkiset organisaatiot ovat myös yksi markkinoiden muoto ja yksityisillä organisaatioilla on myös poliittista ohjausvaltaa.

2.2.3 Yksityisyys ja intimitteetti

Yksityisen etymologinen ja sanakirjamääritelmien tarkastelu osoitti, että *privātus* merkitsee yksityisyyttä, intimitteettiä, yksityishenkilöä koskevaa, henkilökohtaista, salattua, ja ei-valtiota koskevaa. Henkilökohtainen on yksityisen synonyymi, mutta se voi viitata niin materiaalsiin resursseihin kuin materiasta riippumattomiin resursseihin. (ks. luku 2.1.2.) Yksityisen materiaalin puoli liitetään nykyään kotitalouteen, omaisuuteen, yhteiskunnallisiin instituutioon, organisaatioihin (yksityisyrittäisiin) ja markkinoihin, mikä on vallitseva tapa käsittää yksityisen merkitysisältöä (mm. Weintraub 1997b, 17-21; Steinberger 1999; Clarke 2004). Se eroaa mahdollisesti yksityisyydestä ja intimitteetistä. Viittaavatko ne enemmän epäpoliittiseen, materiaalista riippumattomaan yksityiseen, mihin poliittisen vaikutus ei ehkä ylety? Eri tieteenaloilla on ollut viime aikoina lisääntyvä kiinnostus yksityisyyteen ja intimitteettiin: tunteisiin, individualismiin, minuuteen, identiteettiin, perheeseen ja kotitaloudellisiin yksityiselämän kysymyksiin (ks. myös Weintraub 1997b, 15-24; Steinberger 1999, 298). Tässä otan esiin oikeudellisen ja sosiologisen näkökulman. Oikeudellisesti yksityisyyttä, yksityiselämää tai intimitteettiä ei ole määritelty lakiteksteissä (Mahtonen 1997, 57.) Yksityisyyttä ei ole teoretisoitu myöskään sosiologiassa (Bailey 2000).

Tässä jäsenän yksityisyyttä tila- ja toimintametaforan kautta. Lähtökohtana yksityisyydessä on kohdistuminen johonkin, mutta myös konnotaatio velvollisuudesta, normituksen kohteena olevista erityisintresseistä (Mahtonen 1997, 14). Tilametaforan kautta yksityisyys voidaan ymmärtää eristyneisyyden olomuodoksi tai olettamukseksi yksinolosta, mihin on rajoitettu pääsy. Sitä ei tule kuitenkaan sekoittaa yksinäisyyteen. Yksityisyys

konnotoi pikemminkin henkilökohtaisen arvokkuuden säilymistä. Tilametaforana yksityisyyttä voidaan kuvata myös biologisperustaisena mysteerinä, koska yksityisyys ei ole merkityksellistä vain ihmisille vaan myös eläimet rajaavat reviiriään. (Mahtonen 1997.)

Toimintametaforan kautta yksityisyys voidaan ymmärtää pääasiassa kahdelta eri taholta, mitkä katson liittyvän olennaisesti toisiinsa. Ensiksi sosiaalisena rituaalina, mikä tunnustaa itse kunkin olemassaololle kuuluvan moraalisen oikeutuksen ja ihmisarvon kunnioituksen, integriteetin. Toiseksi se voidaan ymmärtää itsemääräämisoikeutena, joka nähdään perusoikeuksien olemassaolon edellytyksenä demokraattisessa oikeusvaltiossa (Syrjänen 2006, 65–66). Sitä ei voida samaistaa kuitenkaan täysin yksityisyyteen, koska kaikilla ei ole mahdollisuutta itsemääräämisoikeuteen ja asioiden kontrolloitavuuteen (mm. vaajaavaltaiset, vammaiset, vanhukset). Siksi ihmisyyden ja *ihmisoikeuksien kunnioitus on yksityisyydestä puhuttaessa ensisijainen suhteessa itsemääräämisoikeuteen*, kuten ymmärrän käsitteiden välisen suhteen Mahtosen (1997) tavoin. (ks. Mahtonen 1997.) Ihmisoikeuksilla on myös julkinen ja poliittinen ulottuvuutensa.

Yksityisyyttä toimintametaforaa tarkasteltaessa sosiaalisina toimintatapoina herää kysymys, mikä ero on yksityisyydellä ja intimitteillä? Mahtonen (1997,18–19) tuo esiin, että yksityisyyden katsotaan yleensä edellyttävän intimitteettiä ja intimitteetin yksityisyyttä. Tällöin ne ovat saman asian kaksi eri puolta, minkä suhteen kielenkäyttö on aina sopimuksenvaraista. Oikeudellisesti intimitteetti sisältyy yksityisyyden suojaan. Mahtonen erottaa kuitenkin intimitteetin yksityisyydestä: yksityisyys on hänen mukaansa suhde omaan itseen ja intimitteetissä on puolestaan kysymys intiimistä suhteesta toiseen, kunnioituksesta, rakkaudesta, ystävydestä ja luottamuksesta. Siitä voi päätellä, että intimitteettisuoja ei liittyisi tällöin ammatillisiin suhteisiin. Gynekologin ja hänen asiakkaansa välinen suhde on omalla tavallaan ”intiimi”, mutta se on pohjimmiltaan kuitenkin professionaalinen, yksilöllisyyteen pohjautuva. Siihen ei liity intimitteetti-termin konnotoivia tunneilmaisuja. (vrt. Mahtonen 1997,19–20,63-68.) Hän erottelee siis yksilön ”yksityiset sosiaaliset suhteet” intiimeihin, jotka ovat vastavuoroisia tunnetasolla, ja muihin yksityisiin suhteisiin, jotka ovat yksilöllisiä, mutta usein taloudellisia vaihtosuhteita, kuten ne on perusteltua ymmärtää myös tämän tutkimuksen yhteydessä.

Yksityisyyden suojassa on kysymys sekä materiaalisista että immateriaalisista oikeuksista. Edellinen viittaa omistukseen ja jälkimmäinen psyykkiseen ja fyysiseen koske-

mattomuuteen eli persoonallisuuden suojaan, intymiteettisuojaan ja tietosuojaan. Yksilö voi tulla loukatuksi, jos joku tunkeutuu luvatta yksilön yksityisyyden tilaan; yksityisasiat tulevat paljastetuiksi; tilanteissa, jossa saatetaan toinen huonoon valoon suuren yleisön edessä; tai taloudellisissa voittotarkoituksissa käytetään hyväksi henkilön nimeä tai kuvaa (Mahtonen 1997,128–129) Esimerkiksi erittäin intiimiin alueeseen luetaan seksuaalinen käyttäytyminen useissa Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuisissa. Yksityisyyteen liittyy myös luottamuksellisuus, johon liittyy puolestaan salassapito eli tietojen pysyminen asiaankuulumattomien ulottumattomissa turvataan. (Syrjänen 2006, 61–70.)

Sosiologiassa keskustelut metodologisesta ja ontologisesta individualismista ovat johtaneet siihen, että ihminen halutaan nähdä innovatiivisena, omaperäisenä, refleksiivisenä ja tahtovana olentona. Bailey (2000) on ehdottanut, että materiasta riippumattomia resursseja ('the private') voitaisiin kuvata ja teoretisoida kolmella termillä: *intimi ihmissuhde*, *minuus* ja *piilotajunta*. Minuudesta käytetään myös termiä identiteetti (mm. Hall 1990). Tällä hetkellä ne ovat yksityisen keskeinen käsitteellinen perusta sosiologisissa tutkimuksissa (Bailey 2000,381–384,390-391; ks. myös Cohen 1983,133-165). Intiimit ihmissuhteet ja piilotajunta viittaavat vahvimmin intymiteettiin edelläolevan oikeudellisen jaon valossa, minuus puolestaan yksityisyyteen.

Myös Bailey (2000,392) mukaan *intimeillä ihmissuhteilla* (intimate relationships) tarkoitetaan perheen, avioliiton, koti-elämän, rakkauden ja ystävyuden välisiä suhteita. Niille luonteenomaisia piirteitä ovat muun muassa: vastavuoroisuus luottamuksessa, huolenpidossa, ja salaisuuksien jakamisessa; emotionaalinen läheisyys ja lämpö rajatun ihmisryhmän kesken; ja tunteiden osoittaminen. (Steinberger 1999,294.) Bailey (2000,392) esittää intiimien ihmissuhteiden olevan niin minuuden kuin piilotajunnan kehkeytymisen perusta. Vaikka kaikki ihmissuhteet sisältävät läheisyyttä, Bailey (2000,391) pohtii muodollisten, rituaalisten, hetkellisten tai virkavaltaisten suhteiden sisältävän sitä vähiten. Steinberger (1999,294,305–306) lisää julkisten suhteiden olevan proseduraalisia, legalistisia ja laskennallisia. Arendt (1958/2002,246) havainnollistaa poliittisten suhteiden sisältävän kunnioitusta ja arvostusta, mutta ei niinkään intiimiyttä ja läheisyyttä. Nämä viittaavat osin intiimien ihmissuhteiden epäpoliittiseen luonteeseen, vaikka toisaalta tunneilmaisut kuuluvat myös politiikan välineisiin. Sen sijaan tunteiden intensiteetti varioi aina kulttuurista ja yksilöstä riippuen.

Minuudella (the self) tarkoitetaan persoonallista identiteettiä, joka on tietoinen ja oppimisen kautta kehitettävissä oleva. Hall (1999,21–35) jakaa minuuden eli identiteetin 1700-luvulta lähtien kolmeen eri käsitykseen: valistuksen-, sosiologisen- ja postmodernin subjektiin. Valistuksen subjekti korostaa yksilön rationaalisuutta. Sosiologinen subjekti huomioi minuuden ja ympäröivän maailman vuorovaikutuksen: ”ulkopuolen sisäistämällä ja sisäisen ulkoistamalla”. Postmoderni subjekti on pirstoutunut, minus on kuin ”liikkuva juhla”. Se muotoutuu suhteessa niihin tapoihin, joilla meitä representoidaan tai puhutellaan kulttuurissamme. Siksi minus on aina historiallisesti ja sosiaalisesti sidonnainen. Se on myös kaikista kolmesta ulottuvuudesta selkeimmin osoitettavissa, eri aikoina ja paikoissa erilainen, mikä osoittaa minuuden julkisen puolen. Itseen kohdistuva kiinnostus on Baileyn (2000,393) mukaan lisääntynyt viime aikoina, kuten itsekkyyteen, itsensä toteuttamiseen tai itseluottamukseen liittyvät kysymykset. Tieteellinen keskustelu on vilkasta niin identiteetin, individualismin, kuin seksuaalisuuteen liittyvien teemojen ympärillä. (Bailey 2000,392–393.) Minuus rakentuu piilotajunnan välityksellä.

Piilotajunta (the unconscious) on yksityisen kaikista vaikeimmin saatavilla oleva ja syvin puoli. Se on tunteiden ja aistimusten intensiivisintä aluetta, missä mielihalut ja toiveet todentuvat lopulliseen muotoonsa. Sigmund Freudin teorian mukaan identiteettimme, seksuaalisuutemme ja halujemme rakenne on muodostunut piilotajunnan psyykkisten ja symbolisten prosessien pohjalta. Pelot, torjutut muistot ja mielteet ohjaavat alitajuisesti ihmisten toimintoja. Hänen teoria on kuitenkin tuhoisa käsitykselle tietävästä ja rationaalisesta subjektista, jolla on kiinteä ja yhtenäinen minus, esimerkiksi Descartesin ”ajattelen, olen olemassa” – subjektille. (Bailey 2000, 393–395; Hall 1999, 38.)

Bailey (2000,395) tiivistää, että minuuden ymmärtäminen ja rakentuminen on mahdollista vain intiimien suhteiden kautta, piilotajunnan välityksellä. Toisaalta Baileyn jaottelu paljastaa myös intimitietin eriytyvän vähintään kolmeen pääkategoriaan julkisuuden asteen mukaisesti, jos julkisuuden ymmärretään tulevan esiin keskustelun myötä: intimit suhteet, minus ja piilotajunta. Kuten Steinberger (1999,308–309) ilmaisee, intimitteetti on jotakin subjektiivisesti kallisarvoista ja tärkeää, minkä ei ole tarkoitus tulla julkiseksi. Se osoittaa käsitteen suhteellisuuden, moraalisen relativismin sekä ennen kaikkea reflektoi kulttuurisidonnaisia merkityksiä. Arendt (1958/2002) on puolestaan

verrannut nykyistä yksityisyyden käsitystä antiikin ajan käsitykseen. Nykyisin yksityisyys nähdään positiivisena länsimaisen kulttuurin arvona, kun taas antiikin aikana siihen liitettiin vajavuuden näkökulma, poissaolo julkisesta elämästä. Bailey (2000,383) otaksuu, että materiaasta riippumaton yksityisen tähdentäminen saattaa olla julkisen modernin ajan poliittis-taloudellisen järjestyksen taantumisen seurausta. Yksityisyys ja intimitetti nähdään implisiittisesti lupauksena paremmasta elämästä.

Steinberger (1999,298) painottaa, että yksityisyyden ja intimitetin hyväksyminen yksityisen synonyymiksi edellyttää dikotomian tarkastelua toisistaan riippuvaisina, mutta eroavina käsitteinä (*thesis of inseparability*). Jos julkista ja yksityistä tarkastellaan identtisenä, sosiaalisena alueena (*thesis of identity*), yksityisyyden ja intimitetin olemassaolon tärkeys häviää. Esimerkiksi feministit ovat kritisoineet ja politisoineet minuuden rakentumista sukupuolittuneiksi subjekteiksi ja niitä koskeviksi käytännöiksi. He kieltävät julkisen ja yksityisen rajanvetoon liittyvät kysymykset, mikä kyseenalaistaa juuri yksityisyyden olemassaolon. (Steinberger 1999,296–298.) Yksityisyyden suhde politiikkaan ja julkiseen elämään vaikuttaa monitahoiselta. Se herättää kysymyksen, mikä on loppujen lopuksi yksityisyyteen tai intiimiteetiksi lukeutuvaa? Mitä tarkoittaa ei-poliittinen? Jos yksityisyyden suhteuttaa esimerkiksi julkisuus-termiin, joka viittaa asioiden kollektiiviseen esiin tuomiseen, niin yksityisyyden voi kuvata politisoituvan. Kun taas Habermas (1990/2004,11) toteaa, että aikaisemmin asiat vain saivat julkisuutta (usein niitä salaamaan pyrkineiden harmiksi), kun nykyisin asioille havitellaan tarkoituksenmukaisesti myönteisesti edistävää julkisuutta, mikä laajentaa näin ollen termin käyttömuotoa.

2.3 Julkisen ja yksityisen episteemiset dilemmat ja ilmiön käsitteellistäminen

2.3.1 Dilemmat: intressi, toimintatapa, saatavuus, toimivalta

Voiko julkisen ja yksityisen monitulkintaista ilmiötä ja sitä koskevan keskustelun kiistakysymyksiä ottaa haltuun käsitteellisenä ilmiönä? - Jo Aristoteles (1994,9) painotti asioiden tapahtuvan usean eri syyn yhteisvaikutuksesta, ei yhdestä ainoasta syystä. Väite tai päätelmä julkisen ja yksityisen käsitteestä ei voi näin ollen syntyä vain yhdestä

dilemmasta eli kiistakysymyksestä, vaan käsitteiden sisällöllinen perusta syntyy, kun kysymyksiä tarkastellaan epälineaarisesti suhteessa toisiinsa. (Aristoteles 1994,9–11.) Siksi katson mielekkääksi yhdistää eri tutkijoiden ajatuksia ymmärtääkseni julkisen ja yksityisen käsitteellistä tietoperustaa ja niihin kohdistuvaa keskustelua.

Benn ja Gaus (1983,7–11) ovat oivaltaneet julkisen ja yksityisen tarkastelun kolme mahdollisesti universaalia ulottuvuutta: *toimivalta* (agency), *intressi* (interest), *saatavuus* (access). Sen sijaan Steinberger (1999) ehdottaa Arendtin (1958/2002) ajatusta mukailleen, että julkista ja yksityistä tulisi lähestyä erilaisina elämisen olemassaolon ehtoina tai *toimintatapoina* (manners of act). Oletan toimintatapojen olevan neljäs universaali ulottuvuus ja käsitteitä koskeva erimielisyyksien lähde. Tarkastelen seuraavaksi neljää keskeistä dilemmaa eli kiistakysymystä etymologisista lähtökohdista ja suhteutan ne julkista ja yksityistä koskevaan keskusteluun. Sen jälkeen tavoitteenani on käsitteellistää ilmiö intensioiksi ja ekstensioiksi seuraavassa luvussa.

Intressi ja preferenssi

Intressin etymologia on latinan sanassa *inter esse*, olla tärkeä, olla jonkin keskellä, välillä tai joukossa (Salmi & Linkomies 1974,174; ks. myös Streng 1997,391). Nykysuomen sanakirjan (1980) mukaan intressillä on merkitykset etu, hyöty, pyyde, tavoite, kiinnostus, mielenkiinto, harrastus. Intressit ovat kiinnostaneet aina yhteiskuntafilosofoja (ks. Raskin 1986,37–38), mutta keskeiseksi käsitteeksi se on muodostunut erityisesti poliittisessa retoriikassa ja tutkimuksessa (Benn & Gaus 1983,10–17; Wildavsky 1987,4). Intressin lähikäsitteitä ovat preferenssi, motiivit, halut, arvot ja asenteet (Wildavsky 1987,4–8; ks. Willberg 2006,47–51), joista käsittelen lähemmin termiä preferenssi. Miten preferenssi eroaa intressistä?

Preferenssin etymologia on peräisin latinan termeistä *praeferentia*, *praeferent*, *praeferens*) ja edelleen ranskan termistä *préférence*, mikä tarkoittaa paremmuutta, etusijaa, etuoikeutta (Salmi & Linkomies 1974,226). Preferenssirelaatio tarkoittaa ”parempaa kuin” (aito preferenssi) tai ”yhtä hyvää kuin” (indifferenssi) (Niiniluoto 1997,180), mikä viittaa prioriteettijärjestykseen ja verbiin priorisoida. Verbi *preferoida* tarkoittaa yksilön tekemää päätöstä subjektiivisten tavoitteiden ja (epä)rationaalisuusvaateiden perusteella, jotka voivat olla esim. individualistisia ja kollektiivisia. Yksilön *preferoima* päätös eri vaihtoehtojen välillä muuttaa tilanteen kulkua tai toimintaympäristöä. (vrt. Wil-

davsky 1987; Simon 1945/1979.) Kulttuuriteorian mukaan preferenssi syntyy sosiaalikonstruktionistisesti ja sisäsyntyisesti, kun puolestaan taloustieteilijät olettavat preferenssien olevan ulkosyntyisiä. Wildavskyn tavoin Vuori & Kingsley (1998) painottavat preferenssien muodostumisessa aikaisempien kokemusten, odotusten ja arvojen merkitystä (vrt. myös Willberg 2006,49), mikä korostuu vastaavasti tämän tutkimuksen lähestymistavassa julkisen ja yksityisen käsitteisiin.

Vaikka intressin ja preferenssin käsitteellinen suhde on epäselvä, niitä pidetään usein synonyymeina (Wildavsky 1987,4). Merkitsevää mahdollisen eroavuuden kannalta on se, että intressi vaikuttaa konnotoivan vahvemmin poliittisia intohimoja kuin preferenssin käsite. Joka tapauksessa on olennaisinta, että intressin ja preferenssien käsitteet tuovat esiin käsitteiden kulttuuris-kognitiivisen vaikutuksen, millä viitataan julkisen ja yksityisen toimivallan asemaan hyötyjen ja haittojen näkökulmasta. Mitä intressillä tai preferenssillä tarkoitetaan julkisen ja yksityisen yhteydessä länsimaaisessa kulttuurissa?

Julkinen intressi yhdistetään useimmiten Aristotelesta myötäillen orgaanisen elämän jatkuvuuteen, yhteiseen vastuuvollisuuteen ja säännöstelyyn (Benn & Gaus 1983,31-50; Lewis 2006, 295-299). Arendt (1958/2002,42) tuo puolestaan esille termin ”yhteinen hyvä”, jota länsimaissa käytetään julkisesta intressistä keskusteltaessa. Dewey (1927/2006,57) kuvaa yhteistä hyvää älyllisenä ja tunneperäisenä arvostuksena. Edellisiä mukaellen Blau & Scott liittävät sen koko kansaa koskevaksi yhteiseksi eduksi (Perry & Rainey 1988,184). Lewis (2006,295–298) kuvaa sitä eettisten periaatteiden mukaan demokratiana ja vastavuoroisuutena. Yhteistä hyvää, voittoa tavoittelemattomuutta ja toisten auttamista pidetään julkisena palveluksena ja julkisten organisaatioiden regulatiivisena (laki) ja normatiivisena (arvot) tavoitteena (vrt. Perry & Rainey 1988,183; Krygier 1983,308). Sen oletetaan vaikuttavan muun muassa julkisen toimivallan monitulkintaisiin ja vaikeasti mitattaviin tavoitteisiin, insentiveihin, tuottavuuteen ja tehokkuuteen, vaikka tutkimustulokset ovatkin risteäviä Raineyn & Bozemanin (ks. 2000,452) mukaan. On kuitenkin huomioitava, että julkista intressiä ei voi aina samais-
taa sosiaalisesti hyödyllisen kanssa (esim. sodankäynti) (Dewey 1927/2006,57).

Yksityinen intressi kuvaa länsimaissa individualismia ja taloudellisen voiton tavoittelua, mikä liitetään vahvasti omistajuuteen ja tuottavuuden lisäämiseen (Benn & Gaus 1983,31–50; Perry & Rainey 1988,184,186). Bozeman (EGPA 2006,26) valottaa, että

markkinateorioiden intressi on täydellisesti toimivissa, kilpailullisissa markkinoissa ja ongelmien arvioinnissa ja mittaamisessa (markkinoiden epätasapaino). Sen sijaan julkinen intressi lähtee ongelmasta (julkisten arvojen epätasapainosta) ja sen jälkeen kohdistaa poliittis-hallinnolliset päätökset epätasapainon harmonisoimiseksi. Sen sijaan Vuori (EGPA 2006) pohtii, että todellisuudessa käsitteiden rajanveto ei ole niin mustavalkoista, koska yksityinen intressi voi olla myös julkinen, ja toisinpäin (esim. palvelujen laatu). Dewey (1927/2006,42,45) ilmaisee, että yksityisen ihmisen lahjoitukset hyväntekeväisyyteen ovat usein sosiaalisesti arvokkaita, niin yhteistä kuin yksityistä hyvää palvelevia. Perryn & Raineyn (1988,184) mukaan kaikki organisaatiot palvelevat jollain tavoin julkista intressiä, mikä kyseenalaistaa myös julkisen ja yksityisen rajanvetokysymyksen.

Deweyn (1927/2006,46) ja muiden tutkijoiden mukaan intresseihin kulminoituvaan legitimizeettiin, sääntelyyn ja vastuuvollisuuteen liittyy sekä rajoittavia että edistäviä tekijöitä (mm. Murray 1975,367; Perry & Rainey 1988,184). Olennaista on, että toimivallan optimointi vaatii aina arviointia, joka on sidoksissa intresseihin, preferensseihin, arvoihin ja uskomuksiin, mitä arvoidaan ikään kuin poliittisella areenalla (polity). Se vaikuttaa toimintojen kehitykseen ja saatavuuteen tulevaisuudessa. Siksi normatiivinen analyysi on Williamsin (2005,8) mukaan olennaista julkista ja yksityistä tutkittaessa. Näin ollen intressit ja preferenssit liittyvät vahvasti käsitteiden merkityssisällön ideologisiin¹⁹ konnotaatioihin ja normatiivisuuteen²⁰ (vrt. Benn & Gaus 1983,10–17, Gavison 1983,115), mikä on aiheellista huomioida käsitteiden kehitystä tutkittaessa.

Toimintatapa

Steinberger (1999) esittää, että yksityinen toimintatapa (*manners of act*) eroaa julkisesta tavasta toimia. Samoin Benn & Gaus (1983,6) toteavat, että julkinen ja yksityinen toimintatapa ei ilmaise pelkästään sitä, mitä haluamme kertoa itsestämme, mutta myös sen, miten toimintaamme vastataan tai miten voimme arvioida toisten toimintaa. Näkemys

¹⁹ Ideologia on poliittinen aate- tai arvojärjestelmä, mikä ilmentää yksilön maailmankatsomusta (vrt. Nurmi yms. 1996,160)

²⁰ Esimerkiksi ”*The Public*” käännetään useimmiten kansaksi, viitaten yhteiseen toimintaan ideana tai ihanteena (Renvall 1927/2006,9). ”*Public*” on käännetty myös julkiseksi eli julkisuudessa keskustelevien henkilöiden toiminnaksi. Kant kutsuu sitä julkiseksi, pohtivaksi yksituumaisuudeksi, kun Hegel viittaa julkiseen mielipiteeseen, joka on syntynyt useiden ihmisten ajatuksia ja näkemyksiä yhdistämällä. Habermas on tulkinnut Hegelin määritelmän paljastavan julkisuuden idean ideologiaksi. (Renvall 2006,8; Habermas 1990/2004,179–180.)

viittaa toimintatapojen erottamiseen, mikä herättää kysymyksen mistä niiden luonteen voi tunnistaa. Eikö toimintatapa, mikä on julkista yhdelle, voi olla yksityistä toiselle? Vastaus on kyllä moraalisen relativismin näkökulmasta, mikä painottaa subjektiivisen ontologiakäsityksen ohjaavaa vaikutusta. Sen sijaan Wildavskyn (1987) huomioon on myös helppo yhtyä, että toiminta on aina kulttuurisesti rationaalista, mikä puolestaan tuo esiin myyttisen ontologiakäsityksen hallitsevuuden. Täten toiminta reflektoi aina kulttuurisesti jaettua ja vakiintunutta ymmärrystä julkisesta ja yksityisestä, mikä muuttuu ajan myötä (Steinberger 1999,309).

Saatavuus

Julkisen ja yksityisen saatavuudesta (*access*) kertoo yksilön fyysinen *pääsy* tiettyyn tilaan (esim. puutarha, teatteri, sairaala)²¹, sosiaaliseen toimintaan (esim. tapaaminen), tietoon tai hyödykkeisiin. Saatavuuden näkökulmasta julkista pidetään kaikille avoimena: joko ei ole mahdollista sulkea ketään ulkopuolelle tai se ei ole edes haluttavaa julkishyödykkeiden osalta (esim. rokotukset, peruskoulu). Toimivaltaan kohdistuva kysymys on, mitä pidetään julkishyödykkeinä. Sen sijaan yksityistä pidetään vain tietyille henkilöille tai ryhmille tarkoitettuna suljettuna alueena, mihin pääsy tai minkä saatavuus on rajoitettua joko yksityisen henkilön tai julkisen valvonnan toimesta. (Benn & Gaus 1983,7-8; Steinberger 1999,293.) Julkista tietoa kuvaa sen avoimuus (esim. julkiset asiakirjat). Yksityistä puolestaan salainen tieto (esim. kirje), mikä liittyy tiedon hallinto-oikeudellisiin kysymyksiin (Gavison 1983,113–114,121). Julkisen resurssin saatavuus (esim. lähdevesi, ilma) eroaa yksityisestä (esim. auto, yksityinen tie). Julkinen saatavuus mielletään kollektiiviseksi, yksityinen puolestaan individualistiseksi. (Benn & Gaus 1983,9–10.) Näin ollen saatavuuteen liittyy läheisesti sääntelyn (regulation) ja vastuuvelvollisuuden (accountability) käsitteet, joiden perustana on julkinen ja/tai yksityinen intressi (vrt. James 2000,328; Lewis 2006,295,298).

Saatavuus on pääpainoltaan kansalaisyhteiskunnallinen dilemma julkisen ja yksityisen käsitteisiin ja niihin liitettyyn toimintaan. Se on Weintraubin (1997) mukaan myös keskeinen tieteellisen keskustelun aihe julkisen ja yksityisen yhteydessä (ks. myös. Benn & Gaus

²¹ Esimerkiksi julkinen tila saattaa muuttua yksityiseksi, jos liikuntaesteiseltä estyy pääsy julkiseen tilaan. Toisaalta toiminta julkisessa tilassa saattaa edellyttää yksityisyyden kunnioitusta eli oikeudesta päättää henkilökohtaisista asioistaan. Yksityisyydellä voidaan viitata myös erillisyyteen tilassa (esim. julkiset ja yksityiset sairaalat) (vrt. Steinberger 1999,292).

1983), että myös arkipäivän retoriikassa. Dewey (1927/2006,184) esittää, että julkinen toiminta edellyttää aukotonta julkisuutta, koska se koskee kaikkia kansalaisiin vaikuttavia seurauksia. Hänen mukaansa kaikki rajoitukset estävät julkisen mielipiteen vaihtoa ja yhteiskunnallista ajattelua. Poliittis-hallinnollisessa keskustelussa olennaiseksi nousee kysymys, onko resurssien hallinta julkisen vai yksityisen määräysvallan alainen, ja miten palvelut on organisoitu (Benn & Gaus 1983,9). Palveluiden toimivuuden ja saatavuuden kannalta saattaa olla yhdentekevää, järjestetäänkö palvelut hierarkian, verkoston vai markkinoiden toimesta. Taloustieteellinen, rationaalisen valinnan toimintateoreettinen näkökulma pohtii puolestaan resurssien kohdentamisen kysymyksiä. Rationaalisuusmääritelmää ohjaa 'homo economicuksen' omaa hyötyä maksimoiva käyttäytyminen. Julkisen saatavuuteen liitetään taloustieteessä vapaamatkustajaongelma (*freerider*), joka tarkoittaa julkisesta palvelusta tai hyödykkeestä nauttimista ilman maksua. (Begg ym. 1997,299) Lisäksi taloustieteilijät viittaavat julkishyödykkeillä ja markkinoiden epätasapainolla valtiovallan ohjaukseen (Perry & Rainey 1988,184). Sen sijaan feministit kritisoivat sukupuoleen kohdistuvaa eriarvoisuutta julkisten ja yksityisten toimintojen saatavuuden suhteen (Pateman 1983).

Toimintojen, hyödykkeiden ja palvelujen saatavuudella on merkitystä niin työntekijöille, asiakkaille, toiminnan rahoittajille kuin poliittisille päätöksentekijöille (vrt. Willberg 2006,42). Saatavuus johtaa aina tulkintaan julkisen ja yksityisen toiminnasta, mikä puolestaan vaikuttaa toimintojen jatkuvuuteen, ja näin ollen myös käsitteiden kehitykseen. Kulttuurinen kehitysprosessi vahvistaa tai heikentää ilmiön ominaisuuksia (vrt. Berger & Luckmann 1966/1994). Toimintojen jatkuvuutta arvioidaan aina tosiasioiden ja arvojen ehdoilla (vrt. Simon 1945/1979,107), mihin vaikuttaa tiedon taso ja preferenssit julkisesta ja yksityisestä toiminnasta (vrt. Vuori & Kingsley 1998). Saatavuus on perusteltu dilemma julkisen ja yksityisen käsitteiden yhteydessä, koska tehty päätös toiminnan saatavuudesta vaikuttaa aina toiminnan lopputulokseen ja vaikuttavuuteen (Benn, 1983,180). Kysymys on laajemmin siis yksilön ja yhteiskunnan suhteesta kun vain julkisen ja yksityisen välisestä käsitteellisestä tarkastelusta.

Toimivalta

Yksi julkista ja yksityistä koskeva kiistakysymys koskee toimivaltaa (*agency*). Se viittaa niin yksilöön, organisaatioon tai laajempiin järjestelmiin, mitkä voivat käyttää sekä yksityistä että julkista toimivaltaansa laillisuutensa rajoissa (vrt. Benn & Gaus 1983,9.)

Oletan, että toimivallassa on olennaista toimintojen uudelleentulkinta niiden kehittämiseksi, muuttamiseksi tai uudelleenkoordinoimiseksi riittävien argumenttien perusteella, sillä preferenssit ja ajatukset kehittyvät ajassa.

Esimerkiksi hallintotieteellisesti toimivaltaa kuvastaa se, että organisaatiot jaetaan useimmiten omistajuuden ja rahoituksen mukaan. Vaikka julkista organisaatiota pidetään valtion tai kunnan omistamana ja yksityistä yksilön tai perheen omistamana, myös yksityinen organisaatio saattaa olla riippuvainen valtion verorahoista (Perry & Rainey 1988,184). Myös oikeustieteellinen näkökulma tuo esiin käsitteellisen rajanvedon vaikeuden: valtion tai kunnan toimivaltaa voi yhtäältä kuvata julkisoikeudelliseksi verottajana, mutta toisaalta yksityisoikeudelliseksi kiinteistökaupan sopimusosapuolena (Björne 2006,1093). Feministit puolestaan kritisoiivat vallan, luokkavallan ja sukupuolivallan kätkevää sisältöä julkisen ja yksityisen yhteydessä, eivät sitä, etteikö elämässämme olisi julkista ja yksityistä. Muun muassa yksityisyyden suojaa kritisoidaan hyväosaisten etuoikeutena, siinä missä köyhien, kodittomien tai vammaisten yksityisyyttä ei kunnioiteta samalla tavoin kuin muiden (Julkunen 1995,23,28), mikä tuo esiin, miksi yksityisyydestä puhuttaessa ihmisoikeudet asettuvat aina itsemäärämisoikeuden edelle.

Keskeistä toimivallassa on eettis-poliittinen ja oikeudellinen ymmärrys käsitteistä, ja toimintojen todellisesta kehityksestä aikaisemman perusteella. Poliittis-hallinnollisessa keskustelussa korostuu usein julkisen ja yksityisen ideologisuuden merkitys, vaikka todellisuudessa itse toiminnan perusteet ovat ratkaisevia käsitteellisistä konnotaatioista välittämättä. Siksi on aiheellista kysyä: miten osallistut kansalaisena ja kuluttajana, ja mitä seurauksia tekemäsi valinnat ja päätökset aiheuttavat? Miten kansalaisten aitoa osallistumista voitaisiin lisätä palvelujärjestelmien kehittämiseksi? Tai yhtä hyvin toimintoja kehitettäessä poliittis-hallinnollisen ohjauksen tulee tulkita olemassaolevan palvelujärjestelmän toimivuus ja argumentoida syntyneiden preferenssirelaatioidensa puolesta, osallistumalla ja omaa ”ääntä esiintuomalla”. Toimivallan vahvistaminen on julkisten ja yksityisten toimintojen saatavuuden kannalta olennaista.

2.3.2 Käsitteellistäminen: julkinen ja yksityinen intensiona ja ekstensiona

Kysyin edellisessä luvussa: ”Voiko julkisen ja yksityisen monitulkintaista ilmiötä ja sitä koskevan keskustelun kiistakysymyksiä ottaa haltuun käsitteellisenä ilmiönä?” Koska tavoitteeni on vastata asettamaani kysymykseen, rakennan seuraavaksi julkisen ja yksityisen teoreettis-käsitteellistä perustaa yhdistämällä sekä käsitteitä että eri tutkijoiden ajatuksia käsitteisiin liittyen.

Lähtökohtanani on huomioida julkisen ja yksityisen pluralistinen perusta, jonka hahmotin luvussa 2.1.3: subjektiivinen, myyttinen, objektiivinen ja kollektiivinen. Yhdistän ontologiat käsitteiden episteemiseen keskusteluun neljästä toisiinsa liittyvästä kysymyksestä (luvut 2.1.4, 2.2 ja 2.3.1): intressi, toimintatapa, saatavuus ja toimivalta. Lisäksi rakennan käsitteiden merkityssisältöä, mihin sovellan Carnarpin intensio ja ekstensio-teoriaa (luku 2.1.1), johon yhdistän Koselleckin aika- ja paikkametaforat. Tarkoitukseni on muodostaa kokonaiskäsitelmä julkisen ja yksityisen käsitteellisestä sisällöstä ja dynaamisesta luonteesta. *Käsitteellistän* siis tutkimuskohteeni, millä viitataan ilmiön teoreettiseen hahmottamiseen, todellisuuden käsitteelliseen abstraktioon ja malliin.

Perusoletukseni julkisesta ja yksityisestä on toimintateoreettinen, millä tarkoitan eriäviä toimintatapoja eri alueissa, tiloissa ja elämismaailmoissa. Tulkitsen siis käsitteitä sekä toimintametaforan että tilametaforan kautta, kun vallitseva tapa ilmiön hahmottamiseen on ollut pääasiassa tilametafora (mm. Arendt 1958/2002; Eräsaari & Julkunen & Silius 1995,203). Näkökulman tarkoitus on luoda ontologialtaan moniperustainen ymmärrys siitä, miten julkisen ja yksityisen elämismaailmat, alueet ja tilat syntyvät; katsoa ikään kuin tilametaforan taakse. Tilametafora eli ”sektoriajattelu” on hedelmättömämpi käsitteiden kehityksen tarkastelussa, koska käsitteiden kehitys on mahdollinen vain normatiivisten toimintojen kautta.

Ensiksi erotan tietoperustasta *intressin*; mitä julkinen ja yksityinen merkitsevät normatiivisesti. Intressi on käsitteiden lähtökohta, selventämistä edellyttävä formatiivinen piiri, jonka relativistisuus perustuu subjektiiviseen ontologiaan. Toiseksi erotan *toimintatavan*; mikä todistaa konstitutiivisesti käsityksen olemassaolon, sisältäen ilmiötä selittä-

viä piirteitä. Toimintatavat ilmentävät ontologiakäsitystä, jonka olen nimennyt myyttiseksi. Kolmanneksi erotan *saatavuuden*, joka sisältää kausaalisuhteet ja olennaiset piirteet käsityksen saavuttamiseksi. Ontologiakäsitys on objektiivinen. Neljänneksi erotan *toimivallan*, joka ilmentää puolestaan teleologista näkökulmaa käsitteisiin. Ontologiakäsitys on kollektiivinen. Toimivaltaan sisältyy ajatus julkisen ja yksityisen intressistä, toimintatavasta ja saatavuudesta, eli miten toimivaltaa tulisi kehittää tai rekonstruoida.

Lisäksi tunnistan tutkimusilmiöni käsitteellistämässä neljä keskeistä tekijää, jotka vaikuttavat myös julkisen ja yksityisen käsitteiden kehitykseen. Erotan käsitteiden *intension* eli sisällön ja *ekstension* eli alan lisäksi *aika-*, ja *paikkametaforan*. Koselleck (1975/1989) on jaotellut metahistorian ulottuvuudet *tilan* (*space of experience*²²) ja *ajan* (*horizon of expectation*) mukaan. Paikkametafora on konkreettinen, menneisyyteen ja nykyisyyteen kohdistuva, missä *tavan*-käsite on ihmisen toiminnan pääasiallinen vaikuttin (vrt. myös Dewey 1927/2006,177–178, Weintraub 1997,20; Heiskala 2004,110²³). Se korostaa julkisen ja yksityisen institutionaalista ulottuvuutta vakiintuneina käytäntöinä. Aikametafora on paikkametaforasta eroten abstrakti, normatiivis-toiminnallinen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen kohdistuva, mitä kuvaa ajan myötä muuttuvat normatiiviset odotukset. (Koselleck 1975/1985,270–280; vrt. Palonen 2003,469). Se tuo käsitteisiin dynaamisen liikkeen. Siksi paikka- ja aikametafora ovat paitsi rinnakkaisia, myös peräkkäisiä ilmiöitä. Täten aikametaforan tehtävänä on aukipurkaa tai ylläpitää aikaisempia julkisia ja yksityisiä toimintatapoja ja luoda uusia nykyisten tilalle. (vrt. Koselleck 1975/1985,268–280; Steinberger 1999).

Vaikka käsiteanalyysissä ei ole perusteltua sitoutua valmiisiin viitekehyksiin (Krippendorf 1986,45–46), institutionaalinen lähestymistapa käsitteiden tutkimukseen auttaa myös tutkimusilmiöni ymmärtämistä. Janis ja Holsti toteavat Laswellin (1960) esittävän kolme seikkaa käsitteiden institutionaaliseen kehityksen tunnistamiseksi: ympäristön

²² Suomennan englannin *space*-käsitteen paikaksi, enkä *tilaksi*, koska korostan paikkaa konkreettisena, tunnettuna, tuttuna ja rajallisena, kulttuuriinsa sidottuna käsitteenä. Tosin *tilan* käsite on oikeutettu etenkin postmodernissa yhteiskunnassa, jolloin *aika-* ja *paikkakoordinaatit* ovat pirstoutuneet globalisoitumisen myötä (vt. Hall 1990,59–60)

²³ Tavat sitovat ihmiset lainmukaisiin ja vakiintuneisiin toimintamalleihin. Kaikki inhimillinen toiminta on tapojen kautta opittua. (Dewey 1927/2006,177–179.) Sosiaalikonstruktionistien ja pragmatistien perustavanlaatuisen ero on tavan käsitteessä: Berger ja Luckmann johtavat tavan tietoisesta toiminnasta, mutta pragmatistit ajattelevat päinvastoin. Heidän mukaansa tapoja koskevat uskomukset ja tieto voi kehittyä tapojen olemassaolosta, joka edeltää tietoista tulkintaa. (Heiskala 2004,110.) Tässä suhteessa näkemykseni nojautuu pragmatistiseen näkökulmaan.

valvonnan; eri intressiryhmien arvojen; ja kulttuurin normien vaikutuksen. Ensinnäkin ympäristön valvonta vaikuttaa käsitteiden kehitykseen preskriptiivisesti, jolloin erilaiset regulatiiviset toimenpiteet, lait ja säädökset luovat ohjeet julkisille ja yksityille toimintoille. Toiseksi normatiiviset tekijät ovat olennainen seikka käsitteiden kehittymiselle. Eri intressiryhmien normit, arvot ja asenteet vaikuttavat siihen, miten toimintojen tulisi edetä. Kolmanneksi käsitteiden institutionaaliseen rakenteeseen vaikuttaa kulttuuri, jonka puitteissa ihmiset rakentavat merkityksiä julkisista ja yksityisistä toiminnoista ja käsitteistä. (vrt. Krippendorf 1986,34,45–47.)

Kun yhdistän kontekstin, tilan, ajan, ekstension ja intension tulkintaperspektiivit, sekä huomion käsitteiden vakiintuneen, ja hitaasti muuttuvan luonteen institutionaalisen teoriakäsityksen mukaisesti, käsitteellistän ilmiön kehityksen kuvion 1 tavoin²⁴. Kuviota voidaan lukea sekä realistisen että konstruktivistisen ontologian mukaan, riippuen siitä, kuinka ilmiö ymmärretään tieteenfilosofisesti. Tässä tutkimuksessa otetaan huomioon kumpikin näkökulma. Konstruktivistisen ontologian ja institutionaalisen lähestymistavan mukaisesti käsitteiden kehityksessä korostuu normatiivisuus. Kun taas realistisen ontologian ymmärryksen mukaisesti normatiivisuus jää kuviossa heikoimmalle²⁵, koska ilmiön todellisuus on objektiivisesti havaittavissa. Ilmiön kehityksen tarkastelussa painotan ilmiön konstruktivistisuutta ja ajallisuutta, mitä korostan myös kuvion aukipurkamisessa.²⁶

²⁴ Tosin on huomioitava, että institutionaalinen teoria ei erottele ”paikkametaforassa” menneisyyttä ja nykyisyyttä, vaan ainoastaan yhtenäisen kognitiivis - kulttuurisen alueen. Käsitteiden intension ja ekstension sekä paikan ja ajan yhdistämisen suhteen näkemys ei ole perusteltu. Käsitteiden kehityksessä ja muutoksessa tulee mielestäni huomioida erikseen menneisyys ja nykyisyys, koska menneisyydestä kumpuaa kulttuuriset tavat. Tällöin kummatkin ovat alisteisia kognitiivis-kulttuuriselle prosessille.

²⁵ Esimerkiksi taloustieteilijät ottavat preferenssit usein annettuina, kuin ulkoisina tekijöinä ympäristöstä (Thompson, Ellis & Wildavsky 1990, 55)

²⁶ Ks. tarkempi tulkinta liite 1

KÄSITE	AIKA	PAIKKA
Julkinen	Intressi	Toimintatapa
INTENSIO	I <i>tulevaisuus:</i> normatiivinen, à subjektiivinen	T <i>menneisyys:</i> kognitiivis- kulttuurinen, myyttinen
Yksityinen	Intressi â	Toimintatapa â
Julkinen	Toimivalta	Saatavuus
EKSTENSIO	K <i>kehitys:</i> regulatiivinen, à kollektiivinen	S <i>nykyisyys:</i> deskriptiivinen, objektiivinen
Yksityinen	Toimivalta	Saatavuus

Kuvio 2. Julkisen ja yksityisen käsitteellistäminen

Taulukko 4. Kuvion 2 tulkinta

Käsite	JULKINEN & YKSITYINEN			
Taso	I	T	S	K
Ontologia	subjektiivinen	myyttinen	objektiivinen	kollektiivinen
Epistemo- logia	normatiivinen	kognitiivis- kulttuurinen	realistinen	regulatiivinen
Dilemma	intressi	toimintatapa	saatavuus	toimivalta
Sisältö	intensio/aika	intensio/paikka	ekstensio/paikka	ekstensio/aika
Kehitys	tulevaisuus	menneisyys	nykyisyys	kehitys
	funktionaalinen	konstitutionaa- linen	kausaalinen	teleologinen
Taulukon lukutapa	Koska ilmiö on ajassa kehittyvä, konstruktivistinen ontologian vaikutus on voimakkaampi			
	Aika vaikuttaa paikkaan (lue kuviota 2 oikealta vasemmalle)			
	Intensio on ekstensiota vahvempi (lue kuviota 2 ylhäältä alas)			
	Kehityksen kulku: menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus, kehitys Koska prosessi on jatkuva, niin esim. saatavuus vaikuttaa intresseihin ja intressit vaikuttavat saatavuuteen			
	Huom. taulukon lukutapa tapahtuu vastapäivään, jos käsitteiden perus- luonne ymmärretään realistisesti			
	”Sosiaalisessa todellisuudessa” kehitys on epälineaarinen			
Suhde ke- hitys- prosessiin	I à T à S I à K à S	T à S	K à S	S
	(1. vaikuttavin)	(2. vaikuttavin)	(3. vaikuttavin)	(4. vaikuttavin)
Vasta- taso	I >> S	T >> K	K >> T	S >> I

2.3.3 Tutkimusasetelma

Julkisen ja yksityisen monitulkintaisuuden ja käsitteellisen kehityksen tutkiminen on edellyttänyt tutkimusilmiön käsitteellistämistä. Tarkoituksenani on ollut kiinnittää huomiota niin käsitteiden kulttuurisiin kuin yhteiskuntarakenteellisiin kiistakysymyksiin. Tutkimusasetelma on vahvasti sidoksissa tutkimuksen tieteenfilosofiseen osaan. Käsitteiden historiallis-geneettinen kuvaus ja analyysi tulee ilmi käsitteiden intensiossa, joka on sidonnainen länsimaiseen kulttuuriin.

Tässä tutkimuksessa tulkitsen aikametaforan paikkametaforan edelle, koska se on edellytys käsitteiden kehittymisen ja ajallisuuden eli ilmiön temporaalisen luonteen ymmärtämiseen, kuten Koselleck (1975/1985) ilmaisee ajallisen kehityksen. Keskityn lukemaan tutkimusasetelmaani vasemmalta oikealle kuvion 1 tavoin, mikä painottaa siis enemmän ilmiön konstruktivistista, ajassa kehittyvää perusluonnetta. Käsitteiden kehityksen tutkiminen edellyttää julkisen ja yksityisen tarkastelua toimintoina, joka jakautuu toiminnan harjoittamiseen vaikuttaviin intresseihin ja preferensseihin, ja toimintamuotojen näkökulmiin. Näkökulmani korostaa sitä, että aika määrittää toimintatapoja ja toimintojen saatavuutta. Se vaikuttaa puolestaan julkisen tilan ja yksityisen alueen eli ”sektoreiden” olemassaoloon ja ymmärtämiseen, mikä on aina paikka- ja kulttuurisidonnaista (vrt. Koselleck 1975/1985, 267-273.) Lisäksi huomioin käsitteiden ekstensiot ja intensiot. Intension merkitys ekstensioon tulee esiin historiallisesti vahvempana. Tutkimusasetelman mukaisesti tutkin käsitteiden aikakerrostumia kronologisesti: antiikki, keskiaika, moderni ja postmoderni. Julkisen ja yksityisen tiedonmuodostumiseen oletan vaikuttavan sosiaalikonstruktivistisen tiedonsosiologisen käsityksen, ja käsitteiden synnyttämät preferenssirelaatiot.

KÄSITE	Julkisen ja yksityisen					
	AIKA	Käsitteellinen kehitys				
		PAIKKA	Länsimaisessa kulttuurissa			
				Antiikki	Keskiaika	Moderni
Julkinen	à	Toiminta- tapa				
Intensio	Intressi					
Yksityinen	â					
Julkinen		Saatavuus				
Ekstensio	Toimivalta					
Yksityinen	à					

Kuvio 3. Tutkimusasetelma

3 TUTKIMUSMETODIT

3.1 Tutkimusmenetelmät käsitteiden aikakerrostumiin

3.1.1 Adekvaatin tutkimusmenetelmän perustelu

Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on teorianmuodostus, joka edellyttää käsitteiden ja eri teorioiden välisten suhteiden analyttistä tarkastelua tiedon syntetisoimiseksi. (Niiniluoto 1997,197–198; Morse 1996,386). Teoreettinen analyysi etenee useimmiten tutkimusongelman herättämisellä (Niiniluoto 1997,22), joka tämän tutkimuksen yhteydessä kiteytyi julkisen ja yksityisen käsitteelliseen epäselvyyteen ja päällekkäisyyteen, mikä on hyvin tutkijoiden tiedossa (mm. Rainey & Bozeman 2000, 448,463; Steinberger 1999,292; Vuori 2000b, 153; Weintraub 1997a, 13). Tutkimusmenetelmä painottuu julkisen ja yksityisen teoreettis-käsitteelliseen tarkasteluun.

Teoreettis-käsitteelliselle tutkimukselle on Knaflin & Deatricken (1993,36–38) mukaan kaksi päästrategiaa, joiden tavoitteena on tiedon synteesi. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmiä ovat meta-analyysi, metaetnografia tai käsittekarttoitus, joiden

tarkoituksena on yhdistää aikaisempia tutkimuksia ja empiirisiä teorioita tutkimusilmiön kokonaiskuvan muodostamiseksi. Edellä oleva menetelmä on teoreettinen synteesi, joka eroaa analyttisestä tutkimuksesta, edustaen erilaista ajatteluprosessia. Käsiteanalyysin tarkoituksena on eritellä eli eksplikoida tutkimusongelma osiin käsitteen merkityssisällön kirkastamiseksi. Tiedon synteessin ja validien päätelmien tekemiseksi eksplikoinnin oikeutusta arvioidaan argumentoinnilla (Krippendorf 1986,21; Kakkuri-Knuutila 1998). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmistä poiketen, käsiteanalyysiin voi ottaa mukaan myös empiiristä aineistoa (ks. Knafel & Deatruck 1993, 36–38), mikä on yksi olennainen näkökohta tämän tutkimuksen kannalta.

Metodivalintani julkisen ja yksityisen tarkasteluun on käsiteanalyysi, koska käsitteiden merkitysten selvittäminen edellyttää sanojen ajatussisältöjen selvittämistä ja erittelyä, eli käsitteiden ominaisuuksien tarkastelua. Se ei ole synteettisen tutkimuksen ensisijainen päämäärä. *Käsiteanalyysi* tarkoittaa tämän tutkimuksen yhteydessä *julkisen ja yksityisen symbolisten merkitysten tutkimista*, joka on Krippendorfin (1986,22) mukaan käsiteanalyysin päätarkoitus. Analyysi mahdollistaa yksittäisten käsitteiden jäsentymättömän kokonaisuuden tutkimisen, mikä alkoi tässä tutkimuksessa ontologisen monitulkintaisuuden jäsentämisestä. Julkisen ja yksityisen eksplikoinnin kannalta on huomionarvoista Steinbergerin (1999,294) toteamus, jonka mukaan käsitteet tulisi kytkeä toisiinsa adverbeilla merkityssuhteiden erittelemiseksi. Tällöin voi kuvata täsmällisemmin intuitioita julkisen ja yksityisen toimintatavoista, kuin tiloja tai alueita ilmaisevilla prepositiolla (Steinberger 1999,294). Tarkoitukseni on päätyä edelleen tiedon synteisiin, mikä on lähinnä kokonaisuuden esitystapa julkisen ja yksityisen monikerroksellisuudesta ja käsitteiden kehityksestä. Etenen siis eksplikoiden kohti analyttistä konstruktia (Krippendorf 1986,27,99). (vrt. Knafel & Deatruck 1993, 38–39,46-49; Siitonen & Halonen 1997,64–66,78.) Sitä ennen tarkennan käsiteanalyttisen metodivalintani.

Käsiteanalyysiin sisältyy lukuisia eri tutkimusmetodeja, joista tutkijoilla on omat näkemysensä. (ks. Knafel & Deatruck 1993, 36–38.) Tutkimusmetodisen valinnan tulee perustua tieteenfilosofisiin eli ontologisiin ja epistemologisiin argumentteihin tutkimusilmiöstä (vrt. Burrell & Morgan 1985,2,6; Raunio 1999,26). Näin ollen oletukseni julkisen ja yksityisen pluralistisesta luonteesta vaikuttaa metodin valintaan. Ongelmana on, että vallitsevat käsiteanalyysimetodit ovat sidonnaisia tieteenparadigmoihin, jotka ko-

rostavat jo pohjimmiltaan epistemologian dualistista luonnetta. Se aiheuttaa vaikeuksia tavoittaa kokonaisvaltaisesti pluralistinen ilmiö. (ks. esim. Rodgers & Knafl 1993,39–49; Holsti 1969,20–23 vrt. Burrell & Morgan 1979/1987; Guba 1990,17–30). Täten se paljastaa käsiteanalyysien tieteenfilosofioiden integroitumisen tarpeen, joka mahdollistaisi tutkimusilmiön erityispiirteiden variaatioiden tavoittamisen kummankin tieteenparadigman traditioista. Siksi dikotomiseen jakoon on syytä suhtautua kriittisesti ja konstruoida käsiteanalyysimetodi ilmiön tavoittamiseksi. Sen osalta tiedonintressini on emansipatorinen²⁷ ja pluralistiseksi käsiteanalyysiksi nimeämäni metodi on eksploratiivinen. Integroin ilmiön pluralistisuuden osaksi käsitehistoriallista analyysia, joka vastaa osaltaan tutkimuksen päätehtävään, koska tutkin käsitteiden historiallista kehitystä ja aikakerrostumia länsimaisessa kulttuurissa. (ks. Hyvärinen ym. 2003; Koselleck 1975/1985; Rodgers 1993). Täsmennän tutkimusmetodia seuraavaksi.

3.1.2 Pluralistinen käsiteanalyysi, käsitehistoriallinen kysymisen tapa

Tutkimuksen tieteenfilosofia ohjaa aina metodivalintoja (Raunio 1999,26). Siksi julkisen ja yksityisen monitulkintaisuuden analyysiin ja tulkintaan vastaa parhaiten *pluralistinen käsiteanalyysi*, joka on *tutkijan nimeämä* ja sen luonne on *eksploratiivinen* tämän tutkimuksen yhteydessä. Pluralistisen käsiteanalyysimetodin tarkoitus on huomioida ilmiöiden erilaiset perusolettamukset ja tiedon uskomukset, mikä kuvastuu analyysin konstruoinnissa taulukossa 5. Käsitteiden osalta uskomukseni on, että aito käsitteellinen kehitys voi tapahtua vain siirtymällä niin ontologisista kuin episteemisistä käsityksistä ja käsitejärjestelmistä toiseen. Se edellyttää epslikointia ja analyysiä neljältä eri taholta, missä käsitteen olemus ja määritelmä on erilainen ontologisesta käsityksestä riippuen. Analyysi ei pidättäydy näin ollen binaarilogiikan rakenteissa, vaan purkaa niitä epälineaariksi prosesseiksi. Metodivalinnan voi katsoa mukailevan metodologista fundamentalismia, koska se lähestyy tutkimuskohdettaan adekvaattisuuden periaatteella. Tässä tutkimuksessa metodia tukee lisäksi Koselleckin mukainen käsitehistoriallinen analyysi ja Rodgersin evolutionaarinen malli.

²⁷ Habermas jakaa tiedonintressit tekniseen, hermeneuttiseen ja emansipatoriseen. Teknisen intressin tiedon funktio on ennustaminen ja selittäminen, päämääränä luonnon ja yhteiskunnan kontrolli. Her-

Taulukko 5. Pluralistisen käsiteanalyysin konstruointi

Pluralistinen käsiteanalyysi (ks. integroitu kuvioon 2 ja taulukkoon 4)				
Tavoite	Käsitteellisen pluralismin eksplikointi			
Taso	I	T	S	K
Käsitteen sisältö	intensio/aika	intensio/paikka	ekstensio/paikka	ekstensio/aika
Ontologinen lähestymistapa	Konstruktivistinen	Historiallis-realistinen	Realistinen	Kriittis-realistinen
Epistemologian tulkinta	Funktionaalinen	Konstitutiivinen	Kausaalinen	Teleologinen
	Hermeneuttinen/dialektinen	Dialoginen/dialektinen	Looginen	Loogis-analyttinen
Käsite & määrittely	Epätarkka, kehittyvä, normatiivinen	Epätarkka, pysyvä (hitaasti muuttuva) arvosidonnainen	Selkeärajainen, tarkka, universaali	Selkeärajainen, historiallinen
Sovellusalue	Tieteidenvälinen			
Käyttökokemus	Eksploratiivinen tässä tutkimuksessa			

Käsitehistorialla viitataan usein filosofiataustaiseen, kieleen suuntautuneeseen tutkimukseen, joka on kohdistunut sekä yhteiskunnallisiin että poliittisiin käsitteisiin, ja niitä koskeviin historiallisiin muutoksiin. (Koselleck 1975/1985, 231–232; Hyrkkänen 2002,111–126; Pulkkinen 2003,215.) Käsitehistoria korostaa aikakerrostumien ja katkosten tutkimista, kun aatehistoriallisessa tutkimusasetelmassa etsitään Hyvärisen (2003,11) mukaan käsitteiden juuria yhä kaukaisemmasta menneisyydestä. Hyrkkänen (2002,57) havainnollistaa kuitenkin aatehistorian tehtäväksi juuri merkitysten ymmärtämisen. Myös Koselleck (1975/1985) tähdentää käsitehistorian tutkimusta sekä sosiaali- että kielihistoriallisena menetelmänä.

Tässä tutkimuksessa käsitehistoriallinen analyysi ymmärretään pääasiassa sosiaalishistoriallisena, johon on mahdollista suhteuttaa niin ikään kielihistorialliset käsitteemuutokset. Koska julkinen ja yksityinen ovat tiedonkäsitykseni mukaan muuttuvia ja jatkuvaluonteisia, retrospektiivinen analyysi ilmentää parhaiten käsitteiden unohtuneita ulottuvuuksia. Se luo jalustan käsitteiden itsestään selviksi muuttuneiden tulkintojen ymmärtämiseksi ja kyseenalaistamiseksi (vrt. Hyvärinen ym. 2003,12–14; Rodgers 1993b, 73–75.) Käsitteiden kehityksen tunnistamiseen käytän Reinhart Koselleckin ja Quentin Skinnerin ajatuksia, sekä lisäksi Beth Rodgersin (1993b, 73 – 92) esittämää evolutionaarista mallia. Heidän näkemysten välillä on selkeitä yhtymäkohtia, vaikka käsitehistoria pai-

meneuttinen intressi välittää ja tulkitsee traditiota ymmärtävällä tutkimusotteella. Emansipatorinen intressi edustaa kriittistä tutkimusotetta. (Niiniluoto 1997,71.)

nottaa vahvemmin historian tutkimusmenetelmiä ja käsiteanalyysien konteksti on alun perin erilainen.

Käsitehistoriallisessa tutkimuksessa, kuten Rodgersin (1993) mallissa, on olennaista kiinnittää huomio käsitteitä ympäröivään semanttiseen kenttään. Pulkkinen (2003,216) on todennut *käsitehistorian pääajatuksen olevan sanojen ja niiden merkitysten yhteen punomisen*. Siihen sisältyy käsitteiden tarkastelu sanojen synonyymien (rinnakkaiskäsitteiden) ja antonyymien (vastakkaiskäsitteiden) ja muihin niihin liittyvien termien eli lähikäsitteiden suhteen, mitkä muodostavat yhdessä käsitteiden intension ja ekstension. (mm. Kakkuri-knuutila 1998,335; Niiniluoto 1997,117–123; Veivo & Huttunen 1999,67.) Onomasiologisessa analyysissä hahmotetaan termejä, jotka viittaavat samankaltaiseen asiaan ja semasiologisessa analyysissä selvitetään tietyn termin eri merkityksiä. Analyysissä voi painottaa myös käsitteiden yleistä käyttötapaa. (Pulkkinen 2003,217.) Tässä tutkimuksessa pääpaino on vastakäsitteiden analyysissä, koska julkisen ja yksityisen ovat rakentuneet diskursiivisesti. Julkisen ja yksityisen synonyymien ja rajaamien keskeisten lähikäsitteiden tarkastelua olen tehnyt luvussa 2.2, mitä syvennän käsitteiden historiallisessa analyysissä. Lisäksi hahmotan muita lähikäsitteitä.

Hyvärinen työryhmineen (2003,9) toteaa käsitehistoriallisen tutkimusperspektiivin kuvaavan parhaimmillaan asennetta, temperamenttia tai kysymisen tapaa (vrt. Koselleck 1979/1985,xii), mihin vaikuttaa luonnollisesti tutkijan oma tausta. Kysymisen tavastani välittyy mahdollisesti yhteiskuntatieteellinen, tarkemmin terveyshallintotieteellinen koulutustausta. Kysymisen tapaa rajaa myös länsimainen, dikotominen ajattelu, johon olen väistämättä soisaalistunut. Skinner ja Koselleck esittävät käsitteiden kehityksen ja tekstien ymmärtämiseksi historiallisen ajankohdan, ajattelumaailman, poliittisen ja sosiaalisen tilanteen huomioimista. Ne rajaavat sitä, mitä oli mahdollista sanoa, mikä oli tavanomaista ja mikä puolestaan rikkoi rajoja. (mm. Mills 1959/1982; Koselleck 1979/1985:149; Rodgers 1993; Hyvärinen työryhmineen 2003,12;105–115.) Tarkoituksenani on kiinnittää huomiota tutkimuskohteen ajalliseen sijoittamiseen, mikä on tärkeää tutkimustulosten totuudellisuuden ja merkityksellisyyden kannalta.

Tämän tutkimuksen yhteydessä käsitehistoriallinen analyysi tarkoittaa siis käsitteiden aikakerrostumien ja käyttötapojen kehityksen analyysiä sen sijaan, että keskittyisin yksityiskohtaisesti käsitteiden kielenkäytön muutoksiin (vrt. Hyvärinen ym. 2003). Kosel-

leck (1975/1985,73,231–232) tähdentää odotusten ja kokemusten vaikuttavan käsitteiden käyttötapoihin ja niiden muutoksiin. Vastaavasti Rodgers (1993a,7–34) toteaa käsitteiden käytön olevan verrannollinen käsitteelliseen ajatteluun ja kykyyn käyttää kieltä, ja toimia käsitteiden edellyttämällä tavalla. Kummallakin korostuu yksilön ajattelun kielellinen taso käsitteiden ymmärtämiseen ja historialliseen kehityskulkuun. Kielenkäytön muutospyrkimysten näkökulmasta kielenkäyttäjien aikaansaamien muutosten huomiointi on kiinnostavaa, mihin puolestaan Quentin Skinner kiinnittää erityistä huomiota (Pulkinen 2003,215,218). En näe siis tarkoituksenmukaiseksi poissulkea kokonaan kielellisten muutosten analyysia, koska se tukee käsitteiden käyttötapojen tutkimusta. Tosin todellisuudessa ilmiöt eivät välttämättä muutu yhtä nopeasti, mitä kielenkäytön muutos antaa ymmärtää.

Hyvärinen työryhmineen (2003,9) on todennut, että käsitehistoriallista analyysia ei voi tyhjentää metodiluetteloksi, mikä puoltaa selvästi Koselleckin (1975/1985) ajatuksia. Rodgers (1993b, 78–90) ehdottaa kuitenkin evolutionaarista mallia käsitteiden tunnistamiskeinoksi. Rodgers ilmaisee käsitteiden kehittymisen sosiaalisen vuorovaikutuksen, ajan ja kontekstin syklissä. Hän on kehittänyt evolutionaarisen mallin käsiteanalyysiin yhdistämällä eri filosofien näkemyksiä. Evolutionaarisen mallin mukaan käsitteet ovat ominaispiirteidensä ilmentymiä ja dynaamisia. Käsitteiden intensioon vaikuttaa olennaisesti kulttuurin, eri tieteenalojen ja yhteiskunnan vaikutukset. (Rodgersb 1993,44,73–75.) Käytän Rodgersin mallia, koska jäsenän sen avulla analyysiin kuuluvia vaiheita käsitteiden tunnistamiseksi.

Rodgersin (1993b) käsiteanalyttinen metodi on epälineaarinen, sisältäen seitsemän vaihetta, jotka kietoutuvat toisiinsa. Vaiheet ovat tiivistettynä taulukossa 2 (ks. Rodgers 1993b,78–89). Analyysimetodi on käsitteiden tunnistamiskeino²⁸, enemmän kuin pakotamiskeino mihinkään tiukkaan entiteettinäkömukseen, mikä puoltaa sen käyttöä tämän tutkimuksen yhteydessä. Metodi on kehitetty alun perin hoitotieteisiin, mutta sitä on käytetty eri tieteenaloilla.²⁹ (Rodgers 1993b, 78–89.) Rodgersin metodi eroaa selvästi

²⁸ Tunnistaminen ja erottava tietäminen viittaa kreikan sanaan *diagnōsis* etymologiseen merkitykseen: tieto (*gnōsis*), alukuliite *dia-*, jonka merkitys mm. erilleen, erikseen, ero-. (Gadamer 1996/2004,191)

²⁹ Esimerkiksi Lammintakanen (2005, 119) on todennut terveyshallintotieteen väitöskirjassaan Rodgersin mallin auttaneen priorisointi-käsitteen muutoskohtien paljastamisessa, huomioiden käsitteen kontekstisidonnaisuuden.

loogis-analyyttisestä käsiteanalyysistä, joka etenee syntaksisella³⁰ tasolla, vaiheittain ja systemaattisesti (Krippendorff 1986, 49–55, Mill 1959/1982,74).

Taulukko 6. Rodgersin (1993, 78–89) evolutionaarinen käsiteanalyysimetodi

1.	Käsitteen tunnistaminen ja valinta
2.	Tutkimusasetelman ja otoksen valinta
3.	Datan keruu: ominaispiirteiden hahmottaminen ja käyttöyhteyksien tunnistus
4.	Datan analysointi: käsitteen ominaisuuksien tunnistus, suhde lähikäsitteisiin, tieteidenvälinen ja ajallinen vertailu
5.	Käsitteen abstraktio: mallin muodostaminen
6.	Tulosten tulkinta: käsitteen saamat merkitykset, tiedon aukkojen tunnistus
7.	Käsitteellinen perusta tutkimuksille: hypoteesien luominen ja johtopäätökset käsitteen kehittämiseksi

Tässä tutkimuksessa Rodgersin mallin viisi ensimmäistä vaihetta kutoutuvat käsitteiden tunnistamiseen ja käsitteiden kehityksen analyysiin. Viides vaihe on tutkimustiedon synteesiä, joka syvenee lopuksi pohdintaan, eli vaiheisiin kuusi ja seitsemän. Jatkotutkimusaiheiden oletan nousevan läpi tutkimusprosessin. Ensimmäiseksi tein valinnan tutkimusilmiöni käsitteistä, joiden tunnistamisprosessi ja käsitteellistäminen alkoi tieteenfilosofisen pohdinnan yhteydessä. Hahmotin sanojen historiaa etymologisista lähtökohdista ja tunnistin käsitteiden yleiset käyttötavat lähikäsitteineen. Lisäksi tarkastelin tieteidenvälistä näkökulmaa käsitteisiin. Käsitteellistin ilmiön ontologisen monitulkintaisuuden ja episteemisen perustan neljä dilemmaa. Vastedes tarkoitukseni on kuvata ja selvittää miten käsitteet ovat kehittyneet, miksi ja milloin käsitteiden käyttötavat ovat muuttuneet. Analyysiin kuuluu myös käsitteiden käyttötapojen, intension ja ekstension tunnistaminen. Tutkimusotos laajentuu ja myötäilee tutkimusprosessin kulkua, mikä on ominaista laadulliselle tutkimukselle.

Tutkimusmetodinen valintani perustuu siis pluralistiseen käsiteanalyysiin, joka rakentuu Carnarpin intensio-ekstensio-teorialle ja Koselleckin aika ja paikkametaforalle. Lisäksi käsitehistoriallinen metodi ja Rodgersin (1993) näkemys vastaavat pragmaattiseen tiedonkäsitteeseen käsitteiden kehityksestä ja mahdollistavat julkisen ja yksityisen tarkas-

³⁰ Syntaksi tarkoittaa merkkien ja ilmausten sekä niiden keskinäisten suhteiden tutkimista kielen sisäisesti, kielen piirissä. Vrt. Pragmatiikka, joka on kielen tutkimista, jossa huomioidaan kielen käyttäjät ja konteksti, kun semantiikka, joka on kielen ilmausta esittävän tehtävän ja merkityksen tutkimista, rakentuu pragmatiikkaan (Niiniluoto 1997,90,93)

telun länsimaisen kulttuurin konseptissa (vrt. Koselleck 1979/1985,259). Näkökulma herättää kiinnostusta Koselleckin (1975/1985,xii) ajatuksia myötäillen: Miten muutos on vaikuttanut lähikäsitteisiin? Missä yhteyksissä käsitteitä käytetään: onko käyttö vähentynyt, ja toisaalta lisääntynyt tiettyinä aikoina? Vastaavasti kuka on käyttänyt ja missä tarkoituksessa? Miten yhteiskuntarakenteen sosiaalikonstruktivistinen luonne näkyy käsitteiden kehityksessä ja mitä se kertoo länsimaisesta kulttuurista?

Taulukko 7. Käsiteanalyysimetodit ja metodi tässä tutkimuksessa

Käsitelälyysi- muodot ja oletukset	”Perinteinen” käsiteanalyysi	Evolutionaarinen käsiteanalyysi	Käsite- historiallinen analyysi	Pluralistinen, käsi- tehistoriallinen ana- lyysi (tässä tutkimuksessa)
Käsitteiden ontologia	realistinen:	relativistinen:	relativistinen:	pluralistinen
	rationaalinen	epärationaalinen	epärationaalinen	rationaalinen ja epära- tionaalinen
Käsitteiden epistemologia	realistinen:	konstruktivistinen:	konstruktivistinen:	konstruktivistinen ja realistinen
	staattinen, totuudellinen, yksinkertainen, mielessä muodos- tetut ajatusmallit, selkeät rajat	”sykleittäin ja intersubjektiiivi- sesti kehittyvä”, muuttuvia, aikaan, kontekstiin ja kulttuuriin sidot- tuja, ei selkeitä rajoja	dynaaminen, his- toriallinen, poliit- tisen ja sosiaalisen tilanteen huomi- oiminen, ei selkeitä rajoja	ks. taulukko 5: plura- listisen käsiteanalyysi- sin konstruointi (tutkijan ajattelu ja tiedon soveltaminen)
	Carnarp: intensio ja ekstensio-teoria käsitteen- ja teo- rianmuodos- tus liittyy yhteen, kehittäminen osa tietoteoriaa Teoreetikoita: <i>Aristoteles:</i> määri- telmien teoria <i>Descartes:</i> ajatte- len siis olen <i>Locke:</i> sisäisen tiedon merkitys <i>Kant:</i> kokemuk- sesta riippumaton käsittemuodostus <i>Sartre:</i> olen siis ajattelen	Rodgers: käsitteet abstrak- tioita, ilmiön omi- naispiirteiden il- mentymiä, käyttö, sovellus ja merkittävyys vai- kuttaa käsitteiden kehittymiseen	Koselleck käsitteiden aika- kerrostumien tut- kiminen, merkitys käyttäjän ja käyttöyhteyden, mukaan, ja sosiaali- ja kielihistoriallinen käsitteiden kehitys	Koselleckin ja Rod- gersin ajatusten yhdistämi- nen & Carnarpin intensio ja ekstensio-teorian yh- distäminen Kosel- leckin ”aika- ja paik- kametaforaan” ⇒ käsitteiden sisällön ja kehityksen tavoit- taminen epälineaari- sena 4 -vaiheisena prosessina, (ks. myös kuvio 2 ja taulukko 4)
Sovellusalue	tieteidenvälinen	tieteidenvälinen	tieteidenvälinen	tieteidenvälinen
Käyttö- kokemus	mm. kielitieteelli- set analyysit	hoito- ja terveystie- teissä	yhteiskunnallisissa ja poliittisissa käsitteissä	pluralistinen analyysi eksploratiivinen täs- sä tutkimuksessa
Metodi	empiristinen, rajojen etsiminen, vastakohtaisuudet	evolutionaarinen, epälineaarinen 7- vaiheinen mal- li, käsitteiden tun- nistaminen, induk- tiivinen analyysi heuristinen lähes- tyminen	käsitehistoriallien: kysymisen tapa, ei metodiluetteloa, sekä kehityksen että kielen- ja/tai käyttötapojen ana- lyysi, käsitteiden väliset yhteydet	pluralistinen, käsite- historiallinen

3.1.3 Käsitteiden luokittelu

Tieteellinen käsitteen- ja teorianmuodostus johtaa tiedon luokitteluun, joka vaatii paitsi arviota tieteellisestä hedelmällisyydestä, niin myös ajattelua ja tiedollista uteliaisuutta, koska toimenpide ei tapahdu mekaanisesti. (Gadamer 1996/2004,156–157; Niiniluoto 1997,171–178; Salminen 2000,13). Käsitteiden luokittelu voi tapahtua eri tavoin.

Morse (2004,1387) jaottelee arkikielen ja tieteen käsitteet toisistaan. Arkikielen käsitteet ovat usein puhekielen termejä, joista on mahdollisuus abstrahoida tieteellisiä käsitteitä. Tieteelliset käsitteet ovat teoreettisia. (Morse 2004.) Teoreettiset käsitteet voidaan luokitella Niiniluodon (1997) mukaan edelleen esimerkiksi *denotaatio* (mitä käsite on, vrt. ekstensio) ja *konnotaatiomääritelmiin* (käsitteiden intensiota täydentävä mielleyhtymä), reaalisiin (tyypilliset ominaisuudet) ja operaationaalisiin (empiirinen mitattavuus) määritelmiin, nominaali- (sopimuksenvarainen käyttötapa tai luokittelu) tai deskriptiivisiin (termin vakiintunut merkitys) määritelmiin. (Niiniluoto 1997, 119–123, 183–185,216-219.)

Käsitteitä voi tarkastella myös abstraktiotason mukaan jatkumolla konkreettinen-abstrakti. Konkreettiset käsitteet ovat aikaan ja paikkaan sidonnaisia (punainen, omena, auto), toisin kuin abstraktit käsitteet (valtio, julkinen, yksityinen). Abstraktit käsitteet eivät ole havaittavia, mutta käsite voidaan määrittellä konkreettisten käsitteiden avulla. Esimerkiksi julkisen ja yksityisen käsitteet edellyttävät. Tieteellistä käsitteenmuodostuksen tulosta kutsutaan konstruktioksi eli rakennelmaksi, minkä tuloksena voi kehittyä arkipäivän käsitteitä. Morsen (2004) mukaan teorian abstraktiotasoon ja laajuuteen vaikuttaa käsitteiden merkityssisällön laajuus. (vrt. Morse 2004; Niiniluoto 1997,153; Rodgers 1993; 12–14.) Sartori (1985) täsmentää vielä merkityssisällön laajuutta ja käsitteiden abstraktiotasoa Carnarpin ekstensio-intensio-teorian avulla (ks. luku 2.1.1). Hän jakaa abstraktiotason kolmeen kategoriaan: 1) korkea taso (globaali-); 2) keskitaso (alueellinen-); 3) matala taso (paikallinen käsitteellistäminen). Sartorin idean voi tiivistää seuraavasti: vaikka globaalin teorian tavoittelu edellyttää korkeaa käsitteellistämisen abstraktiotasoa, niin tarkat käsittemäärittelyt edellyttävät vahvaa intension mukaista paikallista käsittemäärittelyä matalalla käsitteellistämisen abstraktiotasolla. (Sartori 1985, 230–246)

Taulukko 8. Käsitteiden abstraktiotasot Sartorin (1985,246) mukaan
(vrt. myös Salminen 2000,138)

Käsitteellistämisen Abstraktiotaso	Teorian pätevyys	Käsitteiden ominaisuudet
Korkea	Globaali	Ekstensio laaja, intensio suppea Määrittely negaatiolla
Keskitaso	Alueellinen	Ekstension ja intension harmonia Määrittely analyysillä
Matala	Paikallinen	Ekstensio suppea, intensio laaja Määrittely kontekstuaalisesti

Koselleck puolestaan huomioi käsitteiden luokittelussa historian erilaiset aikakerrostumat, jotka voivat olla yksi lähde käsitteiden tulkintakiistoihin (Hyvärinen ym. 2003,12). Käsitteiden muutoksen asteissa voidaan erottaa hänen mukaansa horisontinvaihdos (oppialasta ilmiöksi), perspektiivivaihdos (tilallisesta ajalliseksi) ja näkökulmavaihdos (yksityinen alue vs. yksityisen toiminnan harjoittaminen). Muutosta voidaan täsmentää Skinnerin tavoin: käsitteiden nimityksen, merkityksen, arvotuksen tai merkittävyyden vaihdoksesta, tai muutostavassa viitata ilmiöön. (ks. Palonen 2003,471.) Hän on hyödyntänyt jaossaan klassisen retoriikan ja puheaktiteorian tietoa. (Palonen 2003,572–573.) Koska käsitteiden kehitykseen liittyvien aikakerrostomien tunnistaminen on olennaista julkisen ja yksityisen käsitehistorian hahmottamiseksi, tukeudun tässä tutkimuksessa tutkimusastelmani lisäksi Koselleckin ja Skinnerin ajatuksiin.

Kahden ilmiön vastakkainasettelu on mahdollisuus käsitteiden ominaisuuksien ja yhtymäkohtien tunnistamiselle. Fenomenologiaan pohjautuvan sosiaalikonstruktivistisen tiedonkäsityksen ja ilmiöiden käsitehistoriallisen tutkimuksen tarkoituksena on toimia dualistisen ”joko-tai” – asenteen purkamisväylänä kohti ”sekä-että” – asennetta (vrt. Vuori 1995). Tarkoituksenani ei ole luoda tutkimuskohteeni kannalta kärjistäviä, dikotomisista tyologioita, jotka tutkijat ovat todenneet todellisuutta vääristäviksi (mm. Parsons 1995, 3-4). Oletuksena on, että tutkimusilmiön monikerroksisten merkitysyhteyksien erottelu saattaa paljastaa myös julkisen ja yksityisen välisen kätkeyn dialogisen suhteen, kuin välissä olevan kolmannen, minkä voi katsoa olennaiseksi osaksi käsitteiden jäsentämis- ja selkiyttämisen prosessia. Pluralistinen käsitykseni julkisen ja yksityisen perusluonteesta vaikuttaa analyysiin. Tutkimuksen tavoitteena on identifioida olemassa olevien konstruktioiden monitulkintaisuutta ja yhdistää ne tutkimuksen lopuksi (vrt. Guba 1990,26–27).

3.1.4 Kirjallisuus ja tekstien tulkintametodi

Julkisen ja yksityisen merkitysisältöjen identifiointi ja analyysi edellyttää tulkintaa. Koska oletan käsitteet konstruktivistisen käsityksen mukaisesti ajallisesti kehittyviksi, tulkinta perustuu tutkimuksessa yhtäältä fenomenologisen filosofian hermeneuttiseen dialogiin, jossa nojaan Gadamerin (1986/2004) ajatuksiin, ja toisaalta käsitehistorialliseen kysymisen tapaan, osin kriittiseen dialogiin ja dialektiikkaan (Koselleck 1975/1985).

Hermeneuttisen tulkinnan lähtökohtana on tekstien välittämän ilmiön merkityksen ymmärtäminen toisen asteen tulkintana, mikä tapahtuu tutkijan subjektiivisella argumentoinnilla (vrt. Gadamer 1986/2004,218–219; Rauhala 1989,7). Gadamerin (1986/2004) mukaan käsitteiden, ja niiden välisten suhteiden merkityksien tulkintakehikko on prosessuaalinen, mikä mukailee hermeneuttisen kehän dialogista liikettä ja tutkimuskysymysten asettamia rajoituksia. Ymmärtäminen etenee tradition antaman esiymmärryksen ohjaamana kohti tutkijan maailmankuvaa, jossa tajunnan aktien luomat horisontit sulautuvat yhteen. (Gadamer 1986/2004,38–64.) Siihen kuuluu olennaisena osana asioiden näkeminen ja kokeminen uusissa yhteyksissä, jolloin totuus saattaa täydentyä ja todentua (Rauhala 1989,7,13). Koselleck (1975/1985,136,xii, 144) lisää Gadameriin tukeutuen, että aikaisempien tekstien ja historiankirjoitusten tulkinta edellyttää aina suojelemaan kriittistä otetta. Se tukee uuden löytämistä ja näkemistä.

Tiedonhankinnassa voidaan käyttää valikoivaa otantaa valitsemalla klassikkoteokset tutkijan asiantuntemuksella (Rodgers 1993,80–81). Kirjallisuuden ja tutkimusten osalta valintojani on ohjannut lähdekritiikki (vrt. Gadamer 1996/2004,38). Vaikka tiedonkeruu ei ole ollut kokonaisuudessaan systemaattinen, olen nojautunut keskeisten teoreetikoiden teoksiin eri tieteenaloilta, sekä julkisen ja yksityisen käsitteelliseen problematiikkaan vaikuttaneisiin, usein lainattuihin artikkeleihin. Olen eritellyt lähteeni niiden informatiivisuuden mukaan, mikä tarkoittaa tutkimuskysymyksen edeltäneen lähdeä, eikä päinvastoin. Lähteissä painottuu pääosin viime vuosikymmenten teokset. Lähteiden merkinnöissä olen huomioinut kuka on sanonut, mitä ja milloin, kuten teoreettinen

analyysi edellyttää tieteellistä tutkimusta tehtäessä³¹. Esimerkiksi alkuperäisteoksen ajankohdan tuon lähdemerkinnässäni esiin tiedon ajallisuuden tiedostamiseksi³². (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2004,21,119).

Tiedonhaussa huomioin kaikki länsimaiseen kulttuuriin lukeutuvat maat, mitä voi siinänsä kritisoida historialliseksi ja kielelliseksi rakennelmaksi, joka muuttuu ajan myötä. Rajaus on karkea ja yksinkertaistava, ja se ei ota huomioon yksittäisten maiden kulttuurisia erityispiirteitä, mitkä saattavat osoittautua lähemmin tarkasteltuna erittäin olennaisiksi. Tämä tutkimus tarkastelee ilmiötä laajemmin, rajautuen länsimaiseen kulttuuriin kontekstiin, koska tarkoituksena on saada kokonaisvaltainen kuva käsitteistä ja tulla tietoiseksi niiden kehittymisestä, institutionalisoituneesta, jopa myyttisestä muodosta (vrt. Krippendorf 1986,23,34,45–47).

Elektronisen tiedonhaun ajankohta alkoi intensiivisesti tammikuusta 2006, kestäen tutkimusprosessin loppuun. Apuna olivat sekä kotimaiset että kansainväliset tietokannat, sisältäen yhteistieto- ja artikkeliviitekannat kuin verkkolehdet. Haku rajautui kotimaisissa tietokannoissa LINDAan ja ARTOon. Kansainvälisissä tietokannoissa tarkoituksenmukaisia olivat Sosiofile, EBSCOhost Academic Search Elite ja Emerald. Tiedonhaku-
jen hakusanat³³ ja rajaukset³⁴ vaihtelivat eri kerroilla. Hakuprofiilin löytäminen vaati mielikuvitusta ja sopivien sanojen löytämiseksi käytin yleistä suomalaista asiasanastoa, YSAa. Elektronisen tiedonhaun lisäksi valikoin aiheeni kannalta olennaista lähdemateriaalia julkista, yksityistä ja hybridejä organisaatiomuotoja tutkivan ryhmän kirjallisuusarkistosta³⁵.

³¹ Lähdeviittauksissa ”vrt.” – käsite tarkoittaa tietoa, jonka kyseinen tutkija on sanonut ja itse sovellan tietoa tämän tutkimuksen yhteydessä. ”Ks.” – käsitteellä viitataan kirjallisuuteen, josta löytyy lisätietoa kyseisestä asiasta.

³² Esimerkiksi lähdeviite (Arendt 1958/2002) viittaa siihen, että olen käyttänyt vuoden 2002 suomennettua teosta lähteenä. Toisaalta merkintätapa (Koselleck 1979/1985) tarkoittaa, että olen käyttänyt englanninkielistä versiota alkuperäisen saksankielisen sijaan. Alkuperäisteokseen viittaisi esimerkiksi merkintätapani (Arendt 1958).

³³ Hakusanat olivat muun muassa public, private, publicness, privateness, sector, organization, contracting out, outsourcing, privatization, hybrid, concept, social, ideology, interest, access ja preference, mistä muodostin erilaisia hakuprofiileja.

³⁴ Tässä tutkimuksessa ei ollut tarkoituksenmukaista tehdä aikarajauksia kirjallisuushakuihin. Rajauksina toimi pikemminkin julkaisun tyyppi: original articles, review tai theoretical.

³⁵ Viitataan Kuopion yliopiston terveyshallinnon –ja talouden laitoksen, Jari Vuoren johtamaan PubPri-tutkimusryhmään, joka tutkii julkisia, yksityisiä ja hybridejä terveydenhuollon organisointimuotoja.

Tutkimuskysymysten mukaisesti lähdekirjallisuus sisälsi tutkimuskohteen perusluonnetta vastaavaa kirjallisuutta. Käsitteellisen tutkimuksen ja kirjallisuuden valinnan kannalta on kuitenkin huomionarvoista, että Manner-Eurooppalainen tutkimus on enemmän tieteenfilosofisesti orientoitunutta kuin Yhdysvaltalainen korostaa metodien toimivuutta, tiedonsosiologian tradition kautta (Tuomi & Sarajärvi 2004, 10; vrt esim. Rainey & Bozeman 2000 ja Vuori 2000a+b). Metodologian ja metodien käsitteellistä suhdetta ei siis ymmärretä aina yksiselitteisesti kansainvälisesti tarkasteltuna (ks. Raunio 1999,24). Tähän tutkimukseen valitsin poliittis-filosofisia, oikeustieteellisiä, sosiologisia kuin sosiaalishistoriallisia teoksia. Lisäksi hallintotieteestä otin mukaan sekä yritys- että julkishallinnon organisaatiota koskevia teoksia. Julkisen ja yksityisen organisaatioiden vertailututkimusten valintakriteereinä oli käsitteiden tieteenfilosofinen pohdinta tutkimusten metodologisessa osassa, jota ei ole toteutettu tutkijoiden mukaan itsestäänselvytenä jokaisessa tutkimuksessa, vaikka tutkittavan ilmiön perusluonteen ymmärtäminen on edellytys adekvaattisille tutkimusasetelmille, metodien toimivuudelle kuin tieteellisten tulosten pätevyydelle. (Rainey & Bozeman 2000, 464; Vuori 2000a, 118; 2000b, 153,157). Käsitteiden pohdinta oli kuitenkin tärkeä kriteeri lähdekirjallisuuden valinnassa, jotta sain olennaista tietoa tutkimuskysymyksiini vastaamiseksi. Näkökohta osoittautui artikkeleiden valinnassa yllättävänkin haasteelliseksi, liittyen Manner-Eurooppalaisen ja Yhdysvaltalaisen tutkistraditioiden eroihin.

Tässä tutkimuksessa kansainväliset tietokannat toimivat paitsi kirjallisuuden lähteinä, niin antoivat mahdollisuuden hahmottaa ajankohtaista tieteellistä keskustelua tutkimusilmiöstä. Tarkoituksena oli saada mukaan niin kansallisia kuin kansainvälisiä näkökulmia käsitteiden kirkastamiseksi, ja tuoda esiin myös julkisen ja yksityisen käsitteellisiin tulkintoihin kohdistunutta ajankohtaista kritiikkiä. Gadamer (1986/2004,210) kehottaakin irtautumaan ajattelua sitovista kahleista ja antautumaan vuoropuheluun muiden ajattelijoiden ja toisella tapaa ajattelevien kanssa, joten oletin jokaisen käsityksen avaavan julkista ja yksityistä ja toimivan kuin omana diskursiivisena mahdollisuutenaan ilmiön hahmottamiseksi (vrt. Lehtonen 2000,115). Asetin ennakkoluuloni alttiiksi omalle epäilylleni ja toisaalta toisen vastahangalle dialogin ylläpitämiseksi sekä ymmärryksen lisäämiseksi. Teksteihin pääsin sitä syvemmälle, mitä useammista äänen ja merkitysten yhteyksistä olin tietoinen. Se vaatii etäisyyden ottamista tutkimuskohteeseen. (vrt. Gadamer 1986/2004, 214,244.) Gadamer (1996/2004,213) muistuttaa oikeutetusti merkityksen hermeneuttisen kokemuksen rajallisuudesta, mikä kietoutuu koko tutkimuspro-

sessiin. Reflektoin merkitysyhteyksieni rajallisuutta ymmärrykseni kahlehtimissa rajoissa niin tutkimuksen edetessä kuin tutkimuksen lopuksi.

3.2 Yhteenveto metodologisesta reflektiosta ja tarkennetut tutkimustehtävät

Tärkein tieteellisyyden kriteeri on lähestyä tutkimuskohdetta adekvaatisti eli sen perusluonnetta vastaavalla tavalla (Rauhala 1989,3). Siksi julkisen ja yksityisen pluralistisuutta ei ole voinut sivuuttaa niin tieteenfilosofisissa kuin tutkimusmetodissa valinnoissa.

Pluralistinen ontologiakäsitys muodostui subjektiiviseksi, myyttiseksi, objektiiviseksi ja kollektiiviseksi. Oletan siis julkisen ja yksityisen käsitteellisen ontologian muodostuvan yhtäältä relativistisesti, jonka mukaan ilmiö on monitulkintainen, ja täten monimerkityksellinen. Toisaalta ymmärrän myös käsitteiden yksitulkintaisuutta objektivistisesta näkökulmasta (vrt. Guba & Lincoln 1994,110–111). Ontologian typologisointi tuo esiin yhden tavan teoretisoida ilmiötä, ja vastaa samalla teoriaperustan hajanaisuuteen ja päällekkäisyyteen.

Käsitteitä koskevan episteesin perustan oletan kehittyneen sosiaalikonstruktivistisesti, jonka mukaan intersubjektiivinen todellisuus ja tieto kehittyvät kognitiiviskulttuurisesti. Se luo institutionalisoituneita käsityksiä julkisista ja yksityisistä toimintatavoista (vrt. Berger & Luckmann 1966/2002). Tiedon relativistinen luonne johtaa länsimaisen kulttuurin perusarvojen ohjaamana erilaisiin preferenssirelaatioihin käsitteistä ja niihin liitetystä toiminnasta. (vrt. Vuori & Kingsley 1998). Totuuskäsitystäni käsitteistä voi kuvata pragmaattiseksi (vrt. Berger & Luckmann 1966/2002; Koselleck 1975/1985,259–266). Tutkin julkista ja yksityistä paitsi toiminnallisena ja ajallisena ilmiönä, niin myös tiloina ja alueina (vrt. Koselleck 1975/1985; Steinberger 1999,292).

Tutkimuksen tieteenfilosofisessa osassa tunnistin julkisen ja yksityisen etymologisiksi synonyymeiksi politiikan (julkinen), talouden (yksityinen) ja yksityisyyden ja intimitteen (yksityinen). Käsitteiden alaa ja sisältöä kuvaan Carnapin intensio – ekstensio – teoriolla (vrt. Niiniluoto 1997,119). Oletan intension ja ekstension muodostuvan ja eriytyvän tutkimusilmiöni käytäntöön liittyvistä universaaleista kiistakysymyksistä, jotka ovat

intressi, toimintatapa, saatavuus ja toimivalta (vrt. Benn & Gaus 1983; Steinberger 1999). Koska tavoitteenani on ymmärtää käsitteitä dynaamisina sosiaalisen todellisuuden symboleina, yhdistin Koselleckin aika- ja paikkametaforan intensio-ekstensio-teoriaan. Käsitteiden etymologiasta poiketen, oletan sosiaalisen-käsitteen yhdistävän julkista ja yksityistä todellisuutta. Hahmotin käsitteellisen abstraktion luvussa 2.3.3, joka oli tutkimusasetelman perustana luvussa 2.3.4.

Tieteenfilosofiset taustasitoumukset johtavat tutkimusmenetelmälliseen perussuuntautumiseen (Burrell & Morgan 1985,6). Tutkimuskohdettani vastaa realistisen tieteenfilosofian sijaan vahvemmin konstruktivistinen paradigma ja laadullinen tutkimusote. Tutkimusmenetelmä painottuu näin ollen julkisen ja yksityisen teoreettis-käsitteelliseen analyysiin pluralistisella metodilla. Lisäksi Koselleckin käsitehistoriallinen metodi ja Rodgersin evolutionaarista malli tukevat toisiaan ja vastaavat tiedonkäsitystäni käsitteiden dynaamisesta kehityksestä, joten hyödynnän niitä ilmiön analyysissä (ks. Koselleck 1979/1985; Rodgers 1993.) Tiedonintressini ja kirjallisuuden tulkintametodini on vahvasti hermeneuttinen, mikä perustuu tieteenfilosofiseen ymmärrykseeni käsitteistä. Toisin historiallinen tutkimus edellyttää aina kriittistä tulkintaa hermeneuttisen dialogin lisäksi (Gadamer 1986/2004; Koselleck 1975/1985,132,144).

Metodologisen reflektioni perusteella lähden tavoittamaan tutkimuskohdettani länsimaisen kulttuurin dynaamisina symboleina. Tavoitteenani on löytää vastaus paitsi tutkimuksen päätehtävään, niin tarkennettuihin tutkimustehtäviin, jotka olen muodostanut tieteenfilosofisen ja tutkimusmenetelmällisten pohdintojen seurauksena tekemilleni valinnoille. *Tutkimuksen tavoite* on julkisen ja yksityisen merkityssisällön (intension ja ekstension), historiallinen kehityksen (käyttötapa ja kielekäytön muutokset) analyysiksi ja metodologisen merkityksen esiintuominen organisaatitutkimuksen näkökulmasta (vrt. mm. Morse 1996; Rodgers 1993; Koselleck 1975/1985).

Tutkimuksen päätehtävä:

Julkisen ja yksityisen käsitehistoriallinen analyysi länsimaisessa kulttuurissa, ja käsitteiden metodologisen merkityksen kirkastaminen organisaatiotutkimuksen näkökulmasta.

Tarkentavat tutkimuskysymykset:

1. Mikä on julkisen ja yksityisen intensio ja ekstensio, eli miten käsitteet määritellään, ja mitkä ovat keskeiset lähikäsitteet ja niiden suhde tutkimusilmiöön?
2. Mikä on julkisen ja yksityisen käyttötapa, ja mitä keskeisiä kielenkäytön muutoksia kehityksessä on havaittavissa ?
3. Mikä merkitys julkisen ja yksityisen metodologisilla kiistanalaisuuksilla on monitieteiselle organisaatiotutkimukselle?

Taulukko 9. Yhteenveto metodologisesta reflektiosta

Tutkimuskohde	Julkisen ja yksityisen käsitteet länsimaisessa kulttuurissa ja niiden merkitys organisaatiotutkimukselle
Tutkimustehtävä	Julkisen ja yksityisen käsitehistoriallinen analyysi länsimaisessa kulttuurissa ja käsitteiden metodologisen merkityksen kirkastaminen organisaatiotutkimuksen näkökulmasta.
Tarkentavat tutkimuskysymykset	1. Mikä on julkisen ja yksityisen intensio ja ekstensio, eli miten käsitteet määritellään, ja mitkä ovat keskeiset lähikäsitteet ja niiden suhde tutkimusilmiöön? ----- 2. Mikä on julkisen ja yksityisen käyttötapa, ja mitä keskeisiä kielenkäytön muutoksia kehityksessä on havaittavissa? ----- 3. Mikä merkitys julkisen ja yksityisen metodologisilla kiistanalaisuuksilla on monitieteiselle organisaatiotutkimukselle?
Ihmiskäsitys ja tutkimuskohteen perusluonne	Ihmiskäsitys: Holistinen, länsimaisen kulttuurin dualistisen totuuskäsityksen ja perusarvojen ohjaama, mikä vaikuttaa ihmisten antamiin merkityksiin ja preferenssirelaatioihin julkisista ja yksityisistä toimintatavoista, alueista ja tiloista. Tutkimusilmiön perusluonne on pluralistinen: monitulkintainen, abstrakti, ja poliittis-ideologinen.
Tiedon perustan rakentuminen	Tiedonkäsitys: Fenomenologis-hermeneuttinen, sosiaalikonstruktivistinen, dialektinen, osin positivistinen Totuuskäsitys: pragmaattinen Tieteidenväläinen tieto: sosiologinen, poliittis- filosofinen, sosiaalhistoriallinen ja hallintotieteellinen tieto
Tutkimusmenetelmä	Tiedon intressi: hermeneuttinen, suojelemaan emansipatorinen Tutkimuksen luonne: teoreettis-käsitteellinen Aineisto: tieteellinen kirjallisuus: kansainvälinen ja kotimainen Metodi: pluralistinen- (eksploratiivinen), käsitehistoriallinen analyysi
Tutkimustavoite	Kuvaus ja analyysi julkisen ja yksityisen ominaispiirteistä ja tiedon synteesi käsitehistoriallisesta kehityksestä. Tuoda esiin tutkimusilmiön metodologinen merkitys organisaatiotutkimukselle.

4 JULKISEN JA YKSITYISEN KEHITYS LÄNSIMAISESSA KULTTUURISSA

4.1 Antiikki: Sosiaalisten rakenteiden jakautuminen

4.1.1 Yksityisen elämän varjossa, työn ja välttämättömyyden kahleissa

Länsimaisessa kulttuurissa sosiaalisten rakenteiden jakautuminen julkiseen ja yksityiseen sai käsitteellisesti alkunsa antiikin Kreikassa ja Roomassa, n. 800 eaa – 400 jaa. Vaikka etymologian mukaan käsitteet julkinen (*res publica*) ja yksityinen (*res privata*) ovatkin antiikin Roomasta (Saxonhouse 1983,363), kategoria on alun perin kreikkalaisperäinen (Habermas 1962/2004,23). Käsitepari on esiintynyt erilaisissa kirjoitelmissa jo Cicerosta lähtien. *Publicum* koski valtion asioita, *privatum* taas yksityisen asioita ja toimia. (Björne 2006,1094.) Tämä, oletettavasti erilaisista toimintatavoista lähtenyt dikotominen jaottelu eri sosiaalisen todellisuuden elämismailmoista, alueista ja tiloista (vrt. Steinberger 1999), sai toiminnallisen merkityksensä myös juridisesti.

Roomalaisessa oikeudessa sosiaalisten rakenteiden ero ilmaistiin seuraavasti: ”Julkisoikeus koskee Rooman imperiumin asioita, yksityisoikeus yksilön hyötyä: sillä eräät asiat ovat julkisesti hyödyksi, eräät yksityisesti” (Erh-Soon & Kamenka 1983,67; Weintraub 1997,11–12). Björne (2006,1094) tuo kuitenkin esiin, että intressinäkökohtia korostava jako saattaa olla juridisesti interpoloitu, koska oikeuden jaolla ei ollut hänen mukaansa suurta merkitystä antiikin aikana. Julkisoikeus ei kiinnostanut samalla tavoin kuin yksityisoikeus. (Björne 2006, 1094.)

Sen sijaan Arendt (1958/2002,32) kuvaa, että Kreikassa kansalaiset kuuluivat alun perin kahteen olemassaolon järjestykseen, joiden välillä oli jyrkkä ero. Julkisella (*to koinon*) tarkoitettiin jakamista ja yhteisöllisyyttä, minkä Aristoteles (384–322 eaa.) katsoi kaupunkivaltion (*polis*) tunnusmerkiksi. Siellä vapaat miehet olivat vertaisia ja tasa-arvoisia (*homoioi*), ja yksilö oli vapaa elämälleen, toisin kuin yksityisen alueella. (Arendt 1958/2002,32,48; Aristoteles 1991, 7-9; Saxonhouse 1983, 364.)

Yksityinen (*to idion*) viittasi yhteisöstä erottuvaan, sen ulkopuolella olevaan henkilöön, joka ei osallistunut aktiivisesti kaupunkivaltion tehtävien hoitoon (Arendt 1958/2002,32; Aristoteles 1991,9). Perheitä pidettiin yksityisinä, vaikka niiden raken-

teet muodostuivat yhteisöstä. Poliittisessa kontekstissa sanan *to idion* käyttö katsottiin loukkaavaksi, koska yksilön ei sallittu erottautua. (Saxonhouse 1983, 364–365.) Saxonhouse (1983, 365) toteaa käsitteen idiootti viittaavan antiikin kreikkaan, missä yksityisyydessä kuin yhteisen maailman ulkopuolella vietettyä elämää pidettiin ”idioottimaisena”. Arendt (1958/2002, 44–45) kuvaa yksityisen heikompa kunnioitusta antiikin roomalaisten käsityksellä, joille se merkitsi vain väliaikaista pakopaikkaa *res publican* asioiden hoidosta. Sen sijaan Saxonhouse (1983,366,380) toteaa roomalaisille yksityisyyden ja yksityisten arvojen olevan tärkeitä, mikä tuo esiin alueen olemassaolon merkityksellisyyden suhteessa julkiseen.

Hallitsemisen ja *vallan* käsitteet ja niiden eri muodot katsottiin olevan esipoliittisia ja kuuluvan yksityisen alueelle. Kotitalouden järjestäytymisen muotona oli yhden miehen periytyvä hallinto ja vain perheen isä omisti vallan suoman vapauden lähteenä poliittiselle alueelle. (Arendt 1958/2002,30–33,39,47,62; Aristoteles 1991,16,25; Saxonhouse 1983, 364–36.) Patriarkaatti loi eriarvoisuuden perheenjäsenten välille (French 1985,88), mihin kuului omaisuuden ja työvoiman hallinta. Arendt (1958/2002,225) huomauttaa, että hallinta ymmärrettiin toimintana sekä Platonin että Aristoteleen kirjoituksissa, eikä suinkaan ihmisten halveksumisena, vaikka hallitsija oli yksityisellä alueella aina mies. *Omaisuus* ja *työvoima* olivat perusteita *polisiin* pääsyyille (Arendt 1958/2002; Habermas 1962/2004, 23), joten niiden arvostus muodostui kiistämättömäksi yksityisen elämismaailman piirteeksi.

Omaisuuden merkitys on peräisin *familian*-sanasta, joka symboloi peltoa, taloa, rahaa tai orjia. Se oli osoitus ihmisen omasta paikasta yhteisössä, jonka puuttuminen rinnastettiin orjien kaltaiseen epäinhimilliseen elämään. Heiltä puuttui julkiseen elämään edellytettävä vapaa-aika, joka oli mahdollinen vain jumalien uhrijuhlien aikaan (Lilius ym. 1981,87). Yksityisomaisuuden katsottiin olevan pyhää, mutta samalla se oli tärkeä ominaisuus julkiselle, joten siksi yksityisen voi katsoa menettävän vastakkaisuuttaan julkiseen omaisuudesta puhuttaessa. Aristoteles on todennut omaisuuden olevan hyvän elämän toteuttamisen väline, jolla on vain välinearvoa, ei itseisarvoa. Varallisuus ei sen sijaan ollut pyhää sen yksityisestä tai yhteisestä luonteesta riippumatta. (Aristoteles 1991, 11–12,35,69; Arendt 1958/2002 66–67,70.) Yksityisyyden kätkeyty ulottuvuus paljastuu niin omaisuudesta, kuten yhtäläillä ruumiillisesta työnteosta puhuttaessa.

Latinan kielen työntekoa merkitsevä sana *labor* tarkoitti ruumiillisen työn tuottamaa tuskaa ja vaivaa, jota pikemminkin halveksittiin kuin arvostettiin (Aristoteles 1991,189). Antiikin Kreikassa työnteko liitettiin naisiin ja orjiin, jotka olivat rinnastettavissa toisiinsa, tosin orjilla ei ollut lakien suojaa. Aristoteles (1991,69) kuvaa heidän tehneen välttämättömiä tehtäviä yksityiselle. Työ ei turvannut vain yksilön henkinjäämistä, vaan koko lajin elämän. Täten kotitaloutta pidettiin syntymisen ja kuoleman; elämän välttämättömyyden ja katoavuuden paikkana. Toisaalta Arendt (1958/2002) tuo esiin, että kaikkein vapainkin elämäntapa oli tämän välttämättömyyden, yksityisen alainen. (Arendt 1958/2002,16,45,52–54,77,85; Habermas 1990/ 2004, 23; Saxonhouse, 363–364.) Yksityiseen elämään kätkeytyivät omaisuus ja omistamisen halu sekä työvoiman hallinta. Ne antavat yhden näkökulman yksityisen elämänpiirin velvollisuuksista sekä yksilön vapaudesta julkiseen elämään osallistumiseksi.

Yksityisen alueella julkiseen elämään valmennettiin kasvatuksella, jolla siirrettiin kulttuurin saavutuksia ja elämänarvoja seuraaville sukupolville (Steinberger 1999,302). Miehiä kasvatettiin demokratian tehtäviin jo nuorena, sen sijaan tyttöjen kasvatustaun tautui kodin piiriin. (Aristoteles 1991.) Kreikkalainen teatteri kytkeytyi osaksi julkista elämää, missä asia ilmaistiin draaman keinoin miesten antautumista kärsimykseen, vain opetuksiksi, minkä miehet ovat jättäneet huomiotta. Saxonhouse (1983) toteaa sen olevan epäonnistunut yritys esittää ristiriitaisia vaateita julkisen ja yksityisen välillä. (Saxonhouse 1983, 370.) Toisaalta asian voi tulkita nimenomaan miehen aseman korostamiseksi, urheudeksi, jonka hän alisti perheensä hyväksi. Se saattoi olla myös naisten kritiikki omalle asemalleen ja miesten oikeuksille, koska teatterin välityksellä esitettiin usein suoraa yhteiskuntakritiikkiä (vrt. Camp & Fisher 2002/2004, 135).

Antiikin ajalla yksityinen, julkiselta elämäältä suljettu ”välttämättömyyden alue” kietoutui tiiviisti julkiselle alueelle miellettyyn vapaaseen elämään. Työnteon eri muotojen jatkuvuus takasi niin yksityisen kuin julkisen alueen olemassaolon. Orjien työpanos oli tärkeä poliiksen talouden ylläpidossa. Yksityisten asioiden huolehtimiseen (*ta idia*) kuului hallinto, omaisuus, fyysinen työ ja kasvatusta (vrt. Arendt 1958/2002,66). Ne olivat talon isännän toimeenpanemia, kun toimijat olivat naisia ja orjia. Yksityisyyteen kätkeytyi kaupunkivaltion näkymätön voimavara, joilla ei ollut julkiseen toimintaan avointa pääsyä. Yksityistä on kuvattu hierarkisena, patriarkalisena ja epätasa-arvon tyysija-

na. Niin ikään julkinen oli pääosin miesten aluetta, jossa he olivat vertaisia keskenään ja hoitivat yhteisiä, julkisia asioita (*ta koina*) (vrt. Arendt 1958/2002,66).

4.1.2 Polis: osallistuminen julkiseen elämään ja politiikkaan

Julkinen kaupunkielämä syntyi yksityiselämän rinnalle, mikä tarkoitti Arendtin (1958/2002) mukaan antiikin kreikkalaisille samaa kuin *res publica* roomalaisille: ”turvaa yksilöllisen elämän turhuutta vastaan”. Yksityinen viittasi ihmisen korkeimman ja inhimillisimmän puuttumiseen: osallistumiseen *poliksen* järjelliseen ja sielulliseen, demokraattiseen elämään. *Polis* ei ollut varsinaisesti kaupunkivaltio sen fyysisessä merkityksessään, vaan sillä tarkoitettiin julkista tilaa, joka oli varattu ihmisten järjestäytymiseen ja näyttäytymiseen. Sillä tarkoitettiin myös poliittista aluetta ja vallan tyysijaa, mikä syntyy ihmisten yhdessätoimimisesta. *Poliksen* jäsenyyteen yhdistettiin ihmisen olemassaolon yksinoikeudet, toiminta ja puhe, joita ei katsottu olevan yksityisen alueella. (Arendt 1958/2002,30–33,39,47,62,201–202; Thesleff & Sihvola 1994,119.) Esimerkiksi Platonin (427-347eaa.) dialogimuotoinen teos Valtio (*Politeia*) on osoitus kaupunkivaltion tärkeydestä ja julkisuuden rakentumisesta keskustelussa (Platon 1933).

Antiikin Kreikassa oman hyvinvoinnin ymmärrettiin riippuvan valtiosta, jota Aristoteles piti luonnollisena instituutiona. Sen jäsenyys korosti hänen mukaansa julkisen intressin merkitystä orgaanisen elämän ylläpitämiseksi (Raskin 1986,37–38). Siksi sitä pidettiin ihmisen rationaalisen ja sosiaalisen kehityksen, hyvän elämän ehtona (Aristoteles 1991,7,207,225). Julkista elämää vietettiin torilla eli *agoralla*, jota ei tulkittu siis tiettyyn paikkaan sidonnaiseksi. Sen sijaan se merkitsi yhteistä toimintaa uskonnon, oikeuden istunnon, urheilun tai sodan merkeissä. Julkisia intressejä ohjattiin filosofisella ajattelulla, puheella ja toiminnalla. Yksilöt toteuttivat valtion tehtävää jakamalla lainkäytön, puolustuksen ja julkisten asioiden hoitamisen taakan, minkä katsottiin olevan pysyväämpää kuin heidän maallinen elämänsä. Erityistä on, että Roomalaisessa laissa ei ollut mainittavasti julkiseen kohdistunutta mielenkiintoa, vaan sääntelyn kohde oli ensisijaisesti yksityinen (Arendt 2002,40,48,61,65; Aristoteles 1991). *Agoralta* juontaa juurensa myös *julkinen mielipide*, kun mielipide tarkoittaa epävarmaa, oikeaksi todistamatonta arvostelmaa. Se syntyy julkis-kriittisen keskustelun myötä. (Habermas

1990/2004,23,143,156–161.) Näin kansalaisyhteiskunta rakentui poliittisen järjestäytymisen, keskustelun ja kriittisen keskustelun myötä.

Julkiseen elämään ei kuulunut kuitenkaan altruistinen eli epäitsekkäs moraalikäsite. Yhdessätoimimisen ohella vallantahto ja itsekkyyden ilmenivät kateutena ja ahneutena. Vallantahtoa ei ymmärretty vahvojen luonteenpiirteeksi, vaan se oli heikkojen pahe eli vallankäytön vääristynyt ja turmeleva muoto, kuten Hobbes ja Nietzsche ovat myöhemmin ilmaisseet. (Arendt 1958/2002,206; Weintraub 1997b, 8.) Yksilö sai joka tapauksessa mainetta (kleos) taistellessaan yhteisön puolesta (Saxonhouse 1983,363), mihin yksityisyydessä ei ollut mahdollisuutta, koska erinomaisuuteen yltyvä tekoon edellytettiin aina vertaisten julkista läsnäoloa (Arendt 2002, 55; Saxonhouse 1983,363). Täten antiikin kreikassa julkinen alue oli varattu yksilöllisyydelle (Arendt 2002, 48). Se on huomionarvoista, koska yksityisellä alueella fyysisuus yhdistettiin ruumiilliseen työhön, mutta se ei menettänyt selvästikään merkitystä julkisella alueella: Hyveen oli ruumiillistuttava ja oltava esillä näyttäytymistilassa. (Habermas 1962/2004,30.)

Kreikkalaisen käsityksen mukaan fyysisyyden ja hyveellisen ihmisen kehityksen voi tulkita kiinnittyvän yksityiseen ja julkiseen. Sen sijaan roomalaisille yksityiset arvot kuten siveys ja hurskaus olivat jo rohkeuden veroisia (Saxonhouse 1983,363). Antiikin Kreikassa vaurautta ei arvostettu julkisella alueella, kun taas Rooman tasavallassa filosofina olemisella ei ollut merkitystä. Roomassa myös naiset osallistuivat miesten tavoin julkiseen huviaelämään. Kreikassa heidän asemansa oli yksityisessä kodin piirissä suljettu. (Arendt 1958/2002).

Antiikin aikana toiminnan ja vertaisten yhdessäolon korostaminen toimivat edellytyksinä korvata poliittisen käsite sosiaalisella, joka kadotti kreikkalaisten käsityksen poliittisistä. Latinan kielistä sanaa *societas* käytettiin ihmisten välisestä liitosta, joka oli muodostettu jonkin tarkoituksen saavuttamiseksi. Sillä tarkoitettiin kumppanuutta ja yhdyskuntaa (Kuusi & Kuusi 1948,8), sisältäen vain rajallisesti poliittisen merkityksen. Sillä tarkoitettiin myös toisten hallitsemista tai rikoksen tekemistä. Siihen liittyy latinan *socius*-sana, joka viittaa toveriin, ihmisten toisistaan riippuvaisuutta ja keskinäinen avunantoa. Vasta yhteiskunnan synnyn myötä uudella ajalla *sosiaalinen* (vrt. yhteiskunta) sai yleisen merkityksen ihmisenä olemisen perusehdoksi. (Arendt 2002, 31,201.)

Julkisuus oli tavoittelun arvoista ja julkinen liitettiin yhteisten toimintojen ja intressien jatkuvuuteen läpi vuosisatojen. Kreikkalaisille ja roomalaisille julkisen synonyymi poliittinen yhdistettiin pääosin kahteen asiaan. Ensinnäkin julkinen elämä rakentui kansalaisten poliittiseksi yhteisöksi, mikä viittasi kansakunnan hallintoon. Toiseksi julkisen merkitys sai käsitteellisen sisältönsä kollektiivisessa toiminnassa, keskustelussa ja päätöksenteossa, mikä toteutettiin fundamentaalisten solidaarisuus- ja tasa-arvoperiaatteiden mukaisesti vahvemmin miesten kesken.

4.1.3 Julkisten ja yksityisten toimintojen keskinäinen riippuvuus

Antiikin ajalla julkinen ja yksityinen erottautuu erilaisina toimintatapoina, vaikka roomalaisten ja kreikkalaisten näkemykset erosivat osittain toisistaan. Antiikin Kreikassa julkinen ja yksityinen liittyi erottamattomasti toisiinsa, vaati kumpikin täydellistä omistautumista. Se aiheutti jännitteitä kaupunkivaltion ja perheiden välille, koska toiselle omistautuminen johtaisi toisen tuhoon. Samalla kun kaupunki vaati yksilöä toimimaan, sotimaan ja kuolemaan yhteisön puolesta, niin perhe vaati jatkajansa ja varjelijansa. Näin julkisesta ja yksityisestä tuli vastakohtia elämän ja kuoleman tavoin, kuten Saxonhouse (1983) kärjistää. Aristoteles yritti selvittää jaon painottamalla *poliksen* asemaa korkeimpana ja arvokkaimpana yhteisön luoja, jolloin julkinen ja yksityinen olisivat hierarkkisessa suhteessa. Hän ymmärsi silti yksityisen tärkeyden julkisen olemassaololle eli niiden keskinäisen riippuvuussuhteen. (Saxonhouse 1983, 365–366,369,378,380–382.)

Arendt (1958/2002,37,65) toteaa kaupunkivaltion ja julkisen alueen syntymisen tapahtuneen yksityisen alueen, perheen ja kotitalouden kustannuksella. Se korostaa etenkin kreikkalaista näkökulmaa, koska roomalaiset eivät uhranneet yksityistä julkiselle. Sen sijaan Saxonhousen (1983, 370) näkökulma on feministisempi hänen pohtiessaan käsitteiden sukupuolisuuden vaikuttaneen alueiden syntyyn, koska julkinen edusti lähes yksinomaan miesten ajattelua (ks. myös French 1985/1986, Pateman 1983,281–303). Täten Arendtin ja Saxonhousen, kuin yhtäläillä Habermasin mukaan yksityisen voi tulkita olevan ontologisesti ensisijainen julkiseen, vaikka he korostavat julkisen alueen ja julkisuuden nauttineen suurempaa arvostusta. Siksi Bailey (2002,16) korostaisikin julkisen ensisijaisuutta yksityiseen. Vastakohtien voi tulkita olevan edellytyksiä toistensa ole-

massaololle, joten niiden ensisijaisuuskysymys lienee kehämäisyydessään ongelmallinen. Sen sijaan julkisen ja yksityisen suhdetta toisiinsa on syytä korostaa ja kiinnittää jatkossakin huomiota, mille ominaisuuksille ne rakentuvat.

4.2 Keskiaika: Julkisen ja yksityisen yhteenkietoutuminen, jopa taantuminen

4.2.1 Omaisuus: julkis- ja yksityisoikeudellisen aseman päällekkäisyys

Antiikin luomat julkisen ja yksityisen muodot ilmenivät eri tavoin keskiajalla n. 400 – 1200-l. Tunnusomaiseksi yhteiskuntajärjestelmäksi syntyi feodalismi, jolla on viitattu maanomistukseen perustuvaan läänitysjärjestelmään ja vasalli-instituutioihin (ks. esim. Brunner 1958/1992, Hietaniemi ym. 1997). Se vaikutti osaltaan vahvan uskonnon aseman lisäksi julkisen ja yksityisen käsitteelliseen kehittymiseen, mikä horjutti antiikin aikaista sosiaalisten rakenteiden jakoa.

Björnen (2006,1095) mukaan julkis- ja yksityisoikeuden väliseen määritelmälliseen eroon ei kiinnitetty keskiajalla vielä sanottavasti huomiota, koska systemaattiset pyrkimykset olivat vähäisiä oikeudellisessa ajattelussa. Björne väittää, että feodaalijärjestelmän yhtenä luonteenomaisena piirteenä oli jopa oikeudellisen jaon täysi merkityksettömyys, vaikka keskiaika olikin juuri roomalaisen oikeuden omaksumista. (Björne 2006,1095.)

Verraten Arendtin (1958/2002, 40–42) mukaan julkisen ja yksityisen välinen kuilu esiintyi, mutta oli menettänyt suuren osan merkitystään ja vaihtanut paikkaa. Siihen yhtyy osittain myös Habermas (1962/2004,26), mutta hän katsoo vastakkainasettelun rinnastamisen feodaalisen maan – ja läänitysherruuden oikeussuhteisiin olevan vain horjuva yritys kuvata sen aikaisia yhteiskuntaoloja. Hän ei katso Arendtin (1958/2002,41) tavoin maanherruuden aseman yltävän antiikin kotitalouden itsevaltiaan määräysvaltaan. Yksityisoikeudellisen aseman puuttuessa yksilöillä ei ollut etuoikeutettua pääsyä julkiselle alueelle, perustelee Habermas (1962/2004,26).

Habermasin (1962/2004) tulkinnan mukaan julkinen ja yksityinen eivät olleet vastakkaisia keskiajalla antiikin ymmärryksen mukaisesti. Hän myöntää käsitteiden olleen

käytössä, mutta vailla sitovuutta. Erottelun vaikeutta hän perustelee yksityisen ja julkisen oikeusjärjestelmän valtaoikeuksilla lainaten Otto Brunnerin ajatuksia. Brunner pohdii julkisten ja yksityisten valtaoikeuksien olevan sidoksissa maahan. Julkinen viittasi yhteiseen käyttöön tarkoitettua maata, johon talonherran valta oli toisen asteen julkista valtaa. Täten valtaoikeuksia voitiin käsitellä ansaittujen yksityisoikeuksien tavoin, jolloin ne sulautuvat toisiinsa, muodostaen yhtenäisen vallan. (Habermas 1962/2004,26–27; Björne 2006,1095.) Erh-Soon ja Kamenka (1983,69–70,73) nojautuvat yhtäläiseen tulkintaan Habermasin kanssa todetessaan yleisen oikeuskäytännön todentavan kaikkien oikeudellisten feodaalijan suhteiden olleen sekä julkisia että yksityisiä. Se osoittaa toimintojen päällekkäisyyden, ja tuo esiin käsitteiden häilyvyyden omaisuudesta, kuin valtaoikeuksista puhuttaessa.

Björne (2006,1095) valaisee keskiajan omistusoikeuden eroa nojaten Arendtin näkökulmaan, että käsitteet ovat ikään kuin vaihtaneet paikkaa. Omistusoikeuteen, erityiseen maaomaisuuteen liittyi Björnen mukaan myös julkisoikeudellisia piirteitä, esimerkiksi tuomiovalta. Vastaavasti julkisoikeudelliset valtasuhteet sisälsivät sopimus- eli yksityisoikeudellisia piirteitä. Feodaalisen kuninkaan valta merkitsi vain sopimussuhteiden puitteissa olevaa valtaa. Hän oli periaatteessa erotettavissa sopimusrikkomuksen perusteella, ja hänenkin asema perustui maaomaisuuteen. (Björne 2006, 1095.)

Omaisuus- ja suvereniteettikysymysten vaikean eroteltavuuden lomasta on havaittavissa silti julkisen ja yksityisen vastakkainasettelun piirteitä. Sen olemassaoloa tukee germaaniminen oikeustieteen jaottelu *erityiseen* ja *yhteiseen*, joka vastaa käsitteellisesti yksityistä ja julkista. Sen perustana on julkinen valta ja yhteisön käsissä pysyneet asiat feodaalisista tuotantosuhteista huolimatta. Yhteismaa oli julkista, kuten yhteinen kaivo tai tori, mihin oli julkinen pääsy. Kielihistoriallisesti yhteisen käsite vie kohti *yhteisen tai julkisen hyvän* käsitettä (*common* tai *public wealth*). (Habermas 1990/2005,27.) Feodaalisten sääntöjen puitteissa yksityinen eli erityinen viittasi erityis- ja etuoikeuksia saaviin, minä Habermas (1962/2004) tulkitsee olevan maanherruuden ja samalla julkisuuden keskiössä. Germaanisessa ja roomalaisessa oikeudessa feodalismi käänsi yllättäen kategorian ympäri siten, että *common man* sanottiin olevan *private man*. Se tarkoitti tavallisten miesten olevan ilman arvoasemaa ja erityisyyttä, koska keskiajan julkisen käskyvallan katsottiin korvaavan sen. (Habermas 1962/2004,27.) Feodalistinen järjestelmä halusi pitää yllä maata omistavan aateliston etuoikeuksia. (ks. esim. Brunner 1992.) Antiikin

itsevaltius oli muuttunut keskiajalla julkiseksi vallankäytöksi, mikä oli edelleen luonteeltaan patriarkaalista.

Hallitsemisen muutosta yksityiseltä julkiselle symboloi myöhemmin vuonna 1735 maaherroille osoitettu velvoite, jonka mukaan he olivat kirjallisessa vastuussa antaa valtiopäiville kertomus läänensä tilasta ja epäkohtien parantamisesta. Hallinnon piti hyödyntää niin tavallista ihmistä kuin sillä tavoin myös valtiota. Michael Foucault on tulkinnut hallitsemisideologian murroskauden liittyvän juuri näihin aikoihin, jolloin ihmisten hallitseminen; käskeminen ja komentaminen muuttuivat asioiden hallitsemiseksi. Näin Marcus T. Ciceron (106–43 eaa) määrittelemä latinan verbi *administrera* sai julkiseksi hallinnaksi tultuaan uuden sisällön. Alun perin se merkitsi auttamista, avustamista, palvelamista sekä johtamista ja hallitsemista, minkä on tulkittu olevan antiikin yksityisyydessä enemmän ihmisten hallitsemista. (Pekonen 2003,131–134; Thesleff & Sihvola 1994,367.) Ihmisten hallinta konnotoi täten yksityiselle alueelle kuin asioiden hallinta on julkiselle, vaikka todellisuudessa ne kietoutuvatkin toisiinsa. Myös Clough (1984,121) toteaa organisoinnin ja hallinnan periaatteiden olleen hyvin tiedossa keskiajan lopulla niin julkis-, kansalais-, kaupan- kuin armeijankin hallinnossa, mikä tukee osittain Foucaultin havaintoa asioiden hallinnasta ihmisten hallinnan rinnalla.

4.2.2 Yhteisöllisyyden ja politiikan yksityisyys, julkinen näyttäytymistila

Habermasin (1990/2004,28) mukaan ei voida osoittaa, että sydänkeskiajan feodaaliyh-teiskunnassa olisi ollut oma, yksityispiiristä eroava julkisuutensa. Myös Arendtin (2002, 42–43) mukaan poliittinen ajattelu siirtyi maalliseen, yksityiseen alueeseen. Se häivytti rohkeuden mennä koettelemaan yksilöllisyyttään *polikseen* (Arendt 2002, 42), vaikka kuitenkin valtaa haluttiin näyttää julkisesti (Habermas 1962/2004,28.) Tämä edustava julkisuus ei rakentunut kuitenkaan julkisuuspiiriksi, vaan se oli arvoaseman tunnusmerkki. Edustava julkisuus rakentui henkilöiden arvomerkkien varaan, jonka voi katsoa kiteytyvän jaloon ja kohteliaaseen käytökseen. Käytöstavat olivat kuitenkin kaikille yhteisiä yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta ja niitä myös toteutettiin paikasta riippumatta. (Habermas 1962/2004,28–30.) Arendt mainitsee Niccoló Machiavellin (1469–1527) olleen ainoa filosofi ja poliittinen teoreetikko, joka halusi palauttaa politiikan arvostuksen ja sen edellyttämän hyveen, rohkeuden. Hän kuvaa sitä teoksissaan ”*Ruh-*

tinat” ja ”*Valtiollisia Mietelmiä*”. (Arendt 1958/2002, 42–43.) Sen voi tulkita Macchiavellin kannanotoksi politiikan siirtymisestä yksityiselle alueelle ja halusta palauttaa se julkiseen arvostukseen. Käsitys julkisesta oli muuttunut edustustilaksi, toisin kuin antiikin aikana, missä julkisuus rakentui keskustelun ja yhteisten asioiden hoitamisen myötä, konnotoiden politiikan käsitteellistä sisältöä.

Poliittisen toiminnan tavoin myös sosiaalinen toiminta siirtyi yksityiselle alueelle, joten ne väistyivät julkiselta alueelta samanaikaisesti. Ihmisten välisten suhteiden muovaaminen kotitalouden luoman esimerkin mukaisesti ulottui aina keskiajalle tyypillisiin ammatillisiin organisaatioihin, joita olivat killat, veljeskunnat, kisällit ja varhaiset liikeyritykset. Katolinen filosofi ja teologi Tuomas Akvinolainen (1225–1247) määritteliikin vasta *liikekumppanuuden* olevan todellinen liitto, joka viittasi latinan *societas* – sanaan ja taustaltaan yhteiskotalouteen. Yksityisasioiden huolehtiminen pohjautuu kristinuskoon ja ymmärretään vastakohtana julkisten asioiden hoitamiseksi (Arendt 2002, 66). On siis huomionarvoista, että keskiaikainen *yhteisen hyvän* käsite ei viitannut myöskään poliittisen alueen olemassaoloon, vaan yksityisten yhteisiin intresseihin ja toisaalta kristilliseen asenteeseen politiikkaa kohtaan. (Arendt 2002, 31,40–42; Erh-Soon & Kamenka 1983,70) Näin ollen on perusteltua pohtia millaisia julkisen piirteitä yksityisen alueella antiikin ajasta poiketen oli, ja toisaalta miten kristinuskon vaikutus näkyi julkisen ja yksityisen käsitteellisessä kehityksessä?

Erh-Soon ja Kamenka (1983,69–70,73) toteavat keskiajan yksityisen alueella olevan niin sanottua julkista yhteisöllisyyttä. He havainnollistavat sitä Ferdinand Tönniesin (1855–1936) *Gemeinschaft*- ja *Gesellschaft*-teorian avulla, mikä on tosin käsitteellinen enemmän kuin historian kehitystä kuvaava. Sen mukaan on kaksi sosiaalista tapaa liittyä yhteen: yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen. *Gemeinschaft* kuvaa yhteisöllisten, organisten sosiaalisten suhteiden perustyyppiä, mitä Tönnies on havainnollistanut juuri keskiajan yhteydessä. Teorian mukaan vuorovaikutus perustuu perittyjen yhteisten arvojen jakamiselle, altruismille, solidaarisuudelle ja yhteisiin tavoitteisiin sitoutumiselle lähinnä implisiittisin säännöin. (Tönnies 1887/1988,37–41) Zygmunt Bauman (1996,187) on tulkinnut sen kuvaavasti lähinnä kuvitteelliseksi yhteisöksi, joka pysyy eheänä yksilöiden valintojen samaistuessa yhteisön paineeseen rajatulla alueen sisällä. Käsiteparin toinen puoli *Gesellschaft* merkitsee yhteiskunnallisiin suhteisiin perustuvaa mekaanista vuorovaikutusta, kun yhteenliittymisen tarkoituksena on ulkopuolisen päämäärän tavoit-

telu (Tönnies 1887/1988,37–41). Sen on tulkittu ilmentävän muutoksen sosiaalista ulottuvuutta moderniin maailmaan siirryttäessä. (Erh-Soon ja Kamenka 1983,69–70,73.) *Gemeinschaft* – suhteet voitiin siis liittää yksityiseen alueeseen, mikä vastasi pitkälti toimintaan, joka kuului antiikin ajalla julkiseen alueeseen. Kristinuskon vaikutuksesta sen sijaan tutkijoiden painotus on hieman toisistaan poikkeava.

Kristinuskko on ollut vahva todellisuuskäsitysten muokkaaja julkisen ja yksityisen kannalta ennen kaikkea keskiajalla. Tutkijat ovat pohtineet maallisen ja hengellisen välistä vaikeaa jaottelua julkisen ja yksityisen yhteydessä, mikä oli jo aikansa puhutteleva kysymys. Benn ja Gaus (1983,19) tuovat esiin, että liberaalit ovat väittäneet kristittyjen vaikuttaneen vastakkainasettelun osittaiseen purkamiseen keskiajalla, koska sekä miesten että naisten odotettiin osallistuvan kirkollisiin toimituksiin, jolloin kirkko oli universaali kummallekin sukupuolelle. Näkökulma korostaa kirkon suomaan naisten emansipaatiota yksityiseltä alueelta julkiselle, mutta vain kirkollisten toimitusten yhteydessä. Arendt (2002,41) puolestaan toteaa, ettei julkista ja uskonnollista voi täysin rinnastaa. Hän yhdistää silti ihmisten jokapäiväisen elämän pimeyden ja vastaavasti kaikkeen pyhään liittyvän välillä olevan jännitteen siirtymisen maallisesta uskonnolliseen eli yksityisestä julkiseen. (Arendt 2002,41.) Myös Habermas (1962/2004,30) mainitsee kirkon rituaalien edustavan näyttävää julkisuutta hengenmiesten edustuspaikkaa. Täten uskonnon asema vaikuttaisi sijoittuvan vahvasti julkiselle alueelle. Sitä kesti kunnes kirkon, ruhtinaiden ja aateliston näyttävässä julkisuudessa edustama feodaalivalta mureni. Reformaatio muutti kirkon asemaa, jolloin siteestä Jumalan valtaan tuli yksityisasiasia. (Habermas 1962/2004, 34–35.) Julkinen tila oli myös kirkollisten toimitusten yhteydessä vain edustuspaikkana.

4.2.3 Julkisen ja yksityisen tulkintakiistoja keskiajan kehityksestä

Käsittehistoriallisesti keskiaika on kiinnostava käännekohta julkisen ja yksityisen tarkastelun kannalta. Se on havaittavissa jo yksistään tutkijoiden erilaisissa tulkinnoissa. Feodaalisen yhteiskunnan käsitteellinen monitulkintaisuus asettaa selvän haasteen myös julkisen ja yksityisen ymmärtämiselle, muodostaen jo itsessään kiinnostavan tutkimuskohteen. Arendt (1958/2002,42) selvittää yksityisen olevan keskiajalla kaikenkattava, sulkien sisäänsä myös julkisen toiminnot. Hän katsoo olennaiseksi ymmärtää sekamu-

toisen alueen, yhteiskunnan puuttumisen, missä yksityiset toiminnot saivat julkista arvonantoa, kuten uudella ajalla. Arendt korostaa siis yksityistä julkisen sijaan, toisin kuin antiikin ajalla. Habermas Erh-Soon ja Kamenka (1983,69) pohtivat feodalismien yhteisöllisen luonteen tuovan yksityisiin toimintoihin julkisen sävyn, mitä kuvaa keskeisesti Tönniesin *Gemeinschaft*-teoria. Heidän näkökulmassaan painottuu julkisen ominaisuudet yksityisessä, mihin yhtyy myös Bailey (2002,18). Hän toteaa yksityisen menettäneen merkitystään ja erottelun häilyvän keskiajalla. Hänen mukaansa antiikin ajan käsitteellinen ymmärrys julkisen ja yksityisen todellisuuden rakentumisesta oli muuttunut päinvastaisiksi, mihin voin yhtyä. Habermasin (1990/2004,24) mukaan julkinen ja yksityinen kulkeutui käsitteellisenä kategoriana läpi keskiajan silti roomalaisen oikeuden määrittelemänä, mitä korostaa myös Björne (2006,1095).

Julkinen ja yksityinen menettivät selvästi antiikin ajalle ominaista vastakkaisuuttaan ja käsitteelliset sisällöt muovautuivat aikakaudelle ominaiseksi. Julkisen alueen toimintoja siirtyi yksityille, joka veti puoleensa niin poliittisen toiminnan kuin sosiaalisen alueenkin. Merkitsevää on, että hallitsemisen ja vallan muodot siirtyivät osin julkisen alueen hoidettavaksi eritoten työ- ja omaisuuskysymyksiin liittyen. Se johtui feodalistisesta yhteiskuntajärjestelmästä.

4.3 Moderni: Julkinen, sosiaalinen ja yksityinen

4.3.1 Sosiaalisen synty: kohti julkista tuotantoa ja vertaisten yhteiskuntaa

Keskiaika oli hiljaisen kehityksen ja kypsymisen kausi, missä julkisen ja yksityisen erottelu muuttui verrattuna antiikin ajan toimintatapojen ja elämistodellisuuksien erotteeluun. Feodaalisen järjestelmän hajoaminen keskiajan lopulla vaikutti kategorian käsitteelliseen uudelleenpymiseen. Modernin ajan alun teollinen vallankumous johti Länsi-Euroopan maissa paitsi teolliseen niin ennen kaikkea taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. (vrt. Clough 1984,122.) Merkantilismi loi uutta perustaa yhteiskuntien sosiaalisille rakenteille. Varhaisella keskiajalla rahataloudella ei ollut huomattavaa osaa, koska luontoistalous oli vallitsevaa. Suurinpiin talousyksiköihin kuului kirkko tai feodaaliruhtinaan valtapiiri. Porvaristoluokan keskuudessa alkoi pääoman- ja omaisuus-

denmuodostumisen alku, mikä johti kapitalistiseen talouteen johtavaan taloudelliseen tietoisuuteen kansainväliselle kaupankäynnin perustaksi. (vrt. Habermas 1990/2004.)

Arendt (1958/2002) esittää uuden ajan kehityksen johtaneen yhteisen alueen syntyneeseen, koska työnteosta, joka oli aikaisemmin ihmisen toiminnoista yksityisin, oli tullut julkinen toiminto (Arendt 2002,116). Hän muodostaa *sosiaalisen* alueen työn huomattavan arvon nousun ja talouden ympärille kietoutuvien toimintojen kuvaamiseksi. Sosiaalinen kuvaa tulkintani mukaan modernin ajan *yhteiskuntaa*, minkä hän on erotellut antiikin ajan polis-termistä, kaupunkivaltiosta. Berger & Berger & Kellner (1973,66) ovat tulkinneet modernin ajan kaupungistumisen ja massayhteiskunnan kasvun hieman vastaavasti julkisen ja yksityisen alueen pluralisoitumiseksi.

Arendtin mukaan julkisen ja yksityisen välinen ristiriita hävisi täydellisesti molempien sulautuessa sosiaaliseen. Ne olivat puolustuskyvyttömiä sosiaalisen alueen kasvulle. Hän toteaa sosiaalisen synnyn tapahtuneen yhteiskunnan synnyn myötä, samaan aikaan kun kotitalous ja taloudelliset toimet nousivat julkiselle alueelle, ja taloudenhoidosta sekä perhepiirin yksityisasiosta tuli yhteisiä, julkisia asioita. Yksityisomaisuus muuttui yksityisestä julkiseksi huoleksi, joten asioiden hoitamiseen tarvittiin kansakunnan kattava taloushallinto. Yhteiskunnasta tuli omistajien organisaatio. Julkisen alueen heikentyminen sai alkunsa juuri yksityisesti omistetun maailmanosan menetyksestä. Samalla yksityisen ja poliittisen välinen käsitteellinen raja hämärtyi, kuten niiden merkitys yksilön ja kansalaisen elämälle, inhimilliselle olemassaololle. Myöskin poliittinen ja sosiaalinen saivat täysin toisen merkityksen kuin antiikin Kreikassa. Arendtin (1958/2002) tulkinnan mukaan julkinen on mennyttä, koska se on vain yksityistä varten ja yksityinen on ainoa jäljellä oleva yhteinen huolenaihe. (Arendt 2002, 35–36, 44–53,74,261.)

Sosiaalinen sai poliittisen muotonsa kansallisvaltiossa. Sosiaalinen ei konnotoi Arendtin mukaan niinkään politikointia, kansalaisuutta tai vapautta, vaan työhön perustuvaa julkista valtaa ja hallintoa. Antiikin aikana sosiaalista ei vielä tunnettu, koska sen sisältö oli yksityisasiasia. Sen taustalla on kansan ja poliittisen yhteisön ymmärtäminen yhdeksi sosiaaliryhmäksi, perheeksi, eikä perheyksiköiksi, kuten aikaisemmin. Yhteiskunnan sosiaalisen paineen, tai oikeammin luotujen sääntöjen vaikutuksesta yksilöiden oletetaan toimivan yhtenäisten intressien ja mielipiteen, konformismin mukaisesti (Arendt, 40,44,45,47,50–51; Kamenka 1983, 271–273). Se on olennainen näkökohta julkista ja

yksityistä tarkasteltaessa, koska se vaikuttaa länsimaisen kulttuurin arvoperustaan.

Arendtin näkökulma sosiaalisesta todellisuudesta julkiseen ja yksityiseen verrattavana ilmiönä on herättänyt tutkijoiden keskuudessa kiinnostusta. Se rekonstruoii julkisen todellisuuden muodostumista länsimaissa, mikä jakaa selvästi mielipiteitä. Myös Donzelot on todennut sosiaalisen alueen synnyn ilmaantuneen yhtäaikaaisesti työn sosiaalistumisen kanssa (Pateman 1983,297). Sen sijaan Habermas (1990/2004,44) on tulkinut Arendtin tarkoittavan sosiaalisen synnyllä ”julkisesti tärkeäksi käynnyttä yhteiskunnan yksityispiiriä”, viitaten samalla jo keskiajalla alkaneeseen muutokseen julkisen ja yksityisen käsitteellisessä suhteessa. Hänen mukaansa Arendt halusi erotella antiikin ja modernin tavan ymmärtää julkinen ja yksityinen, kun yksityiselle alueelle, kotitalouksiin kahlituista toiminnoista ja riippuvuuksista tuli julkisia. Tällöin yksityistalouksien oli suuntauduttava julkisen ohjauksen ja valvonnan alaiseen markkinatalouden tavarankiertoon, mikä vaikutti puolestaan julkisuustilan uuteen muotoutumiseen. Suhteen muutosta kuvaa antiikin talousajattelun muuttuminen poliittiseksi taloustieteeksi, koska aina 1600-luvulle asti talouden käsite oli ollut *oikosin* itsevaltiaan hallittavana. Nyt käsite sai modernin merkityksen kytkeytyessään liiketalouden voittoperiaatteisiin, mikä merkitsi talouden suuntautumista markkinoiden, eikä kotitalouden mukaan. (Habermas 1962/2004,44–45.) Tosin tämän tutkimuksen mukaan kotitalous ymmärretään osana laajempaa talousjärjestelmää.

Habermas (1990/2004) ei itse puhu sosiaalisen käsitteestä. Sen sijaan hän jakaa julkisuuden yksityisyyden vastakohtaksi kahdessa suhteessa. Liberaalissa muodossaan se on osa yksityisyyden aluetta, yksityishenkilöiden julkisuutta ilman julkista valtaa, kun yksityisyyden alueella julkisuuden vastakohtana on lisäksi yksityispiiri, joka koostuu toiminnasta perheessä, työssä tai taloudessa. Hän käyttää yksityispiiristä myös nimistystä intiimipiiri. (ks. Habermas 1990/2004,60–61.)

Benn ja Gaus (1983,18) ovat puolestaan tulkinneet Arendtin jakavan yhteiskunnan kolmikantaiseksi bipolaarisen sijasta. He toteavat sosiaalisen syntyneen taloudellisten aktiiviteettien siirtyessä julkiselle, mutta eivät kuitenkaan ole samaa mieltä, että sosiaalinen olisi verrattavissa julkiseen ja yksityiseen. He tarkastelevat itse kategorian uudelleenmuotoutuneita merkitysisältöjä pidättäytyen länsimaisesti muotoutuneessa vastakainasettelussa. (Benn & Gaus 1983, 18.)

Kuusi & Kuusi (1948,12) tuo esiin, että sosiaalisen kysymyksen merkitystä on alettu tähdentää 1800-luvulta alkaen, vaikka se on ollut olemassa jossain muodossa jo aikaisemminkin. Heidän mukaansa sosiaalisen kysymyksen tietoisin käsittämisen tausta on versonut pitkälti länsimaiden kristillisestä kasvatustyöstä. Sosiaalisen kysymyksen korostamiseen on vaikuttanut julkisen elämän kansanvaltaistuminen, mikä on mahdollistanut sosiaalisten olojen arvostelun yhä laajemmissa piireissä. Kuusi & Kuusi (1948,9) painottavat, että sosiaalinen-termiä ei tule kuitenkaan sekoittaa sosialismiin tai sosialisitseen, joiden merkitys on täysin eri. *Sosiaalinen kysymys* pohtii, kuinka eri yhteiskuntaluokkien kesken saadaan ylläpidetyksi rauhallista yhteiselämää ja yhteistoimintaa. Sanan merkitys on taloudellinen ja kulttuurinen.

Kharkhordin (1997,358–359) kiteyttää, että suurin osa arkipäiväisestä käytöksestämme on pikemminkin sosiaalista kuin julkista tai yksityistä. Ensiksi, sosiaalinen on hänen mukaansa kuin hybridi todellisuus julkisen ja yksityisen välissä, joka koostuu sekä julkisista että yksityisistä toimintatavoista. Toiseksi, sitä voidaan kuvata intiimin vastakohtaksi, mitä yksityisyyden suojan on tarkoitus kunnioittaa. Kolmanneksi sitä voidaan pitää myös poliittisen vastakohtana, sillä hän erottaa poliittisen ja muun sosiaalisen elämän toisistaan. Tosin laajemmassa merkityksessään sosiaaliseen sisältyy poliittinen tai valtiollinen (vrt. myös Kuusi & Kuusi 1948,7) Myös tässä tutkimuksessa sosiaalinen nähdään julkisen ja yksityisen orgaanisen yhteyden luojana ja ylläpitäjänä. Termin käyttö on perusteltua havainnollistamaan talousjärjestelmän eriytymistä henkilökohtaisen yksityisyyden suojan ja intimitetin piiristä.

4.3.2 Liberaalis-taloudellinen jako julkiseen ja yksityiseen

Modernin ajan teollinen kulttuuri aloitti globaalin levittäytymisen 1700-luvun Englannista. Vaikka antiikin Kreikassa ja Roomassakin oli idullaan massatuotantoa harjoittavia tehtaita, niitä ei voi kuvata samassa mittakaavassa modernin ajan hengessä. Luontoistalouden hiipuessa teollinen kulttuuri juurtui hiljalleen aatteellisten ja institutionaalisten rakenteiden varassa, missä moraalisten ja juristen innovaatioiden merkitys oli merkitsevä.(Harisalo 1988,22.) Pekonen (2003,141) tähdentää yhteiskunnan sektorijaon taustaa, kun valtio ryhtyi hoitamaan yleisiä asioita (res publica). Valtion erottaminen puolestaan

ihmisten yksityisestä elämänpiiristä erilliseksi alueeksi edellytti vastaavaa oikeuspiirien rajaamista yksityiseen ja julkiseen.

Björnen (2006,1098) mukaan modernin ajan alussa kiinnostus paitsi julkisoikeuteen niin julkis- ja yksityisoikeuteen näkyikin oikeustieteellisessä kirjallisuudessa. Ranskalainen humanisti Hugo Donellus (1527–1591) jakoi koko oikeusjärjestelmän julkis- ja yksityisoikeuteen, missä käytännön pääpaino oli jälkimmäisellä. Rajanvedon merkitys säilyi oikeudellisessa systematiikassa kauan melko vähäisenä, mihin vaikutti merkantilinen talouspolitiikka. Kohti 1700-luvun loppua rajanvedon merkitys kasvoi kuitenkin välttämättömäksi oikeuskäytännöksi asti. Esimerkiksi Saksalaisissa oikeusensyklopedioissa eroa pidetään oikeuden pääjakona. Toinen merkittävä muutos ilmeni rajan siirtymisenä yksityisoikeuden suuntaan. Julkisoikeuteen katsottiin kuuluvan valtio-oikeuden lisäksi rikos- ja prosessioikeuden, mihin on tutkijoiden mukaan vaikuttanut voimakkaasti Immanuel Kant. Muutosta perusteltiin sillä, että rikos kohdistui valtion aukteriteettia vastaan, joten se ehkäisi julkisen vallan toteuttamista. Kantin filosofian mukaan julkisoikeuden päämäärä oli kokonaisuus, yksityisoikeuden puolestaan yksityinen ihminen, minkä ratkaisi käytännössä poliittisten toimien ideologiset kysymykset. Katteoria oikeudellisista eroista on liitetty taloudellisen liberalismiin voimistumiseen. (Björne 2006,1098.)

Liberalismi on ollut johtava poliittis-ideologinen aate, joka on vaikuttanut taloudelliseen kehitykseen noin ensimmäiseen maailmansotaan asti. Liberalismin mukaan julkinen yhdistetään politiikkaan ja yksityinen rakentuu yhtäältä kansalaisyhteiskunnasta ja toisaalta talouden järjestelmistä. Näennäinen rajanveto on tehty myös valtiollisten (governmental) ja ei-valtiollisten (non-governmental) organisaatioiden erottelulle, mistä puhutaan usein markkinoina ja politiikkana liberaalis-taloudellisen toimintamallin mukaan. (Weintraub 1997,7.) Se, miksi taloustieteilijät ovat väittäneet julkisen ja yksityisen jaottelun syntyneen vasta modernilla ajalla muista yhteiskuntatieteilijöistä poiketen (vrt. Begg 1997,292), palautuu juuri näihin aikoihin. Tällöin myös antiikin ajan talousajattelu muuttui poliittiseksi taloustieteeksi (Habermas 1990/2003, 44–45).

Weintraubin (1997,8-9) mukaan nykyisin tuntemamme uusklassisen taloustieteen ”sektorikeskustelun” termit julkisista ja yksityisistä organisaatioista palautuu utilitaristisen liberalismiin edustajiin. Yhtäältä John Locke ja Adam Smith, ja toisaalta John Hobbes ja

Jeremy Bentham ovat vaikuttaneet vahvasti sosiaalisten rakenteiden vastakkaiseen jatkoon. Vaikka teoreetikoiden lähtökohdat ovat samat, lopputulos on eri. Liberaalin talusteorian mukaan yksilöiden etujen harmonia johtaa täydelliseen oikeudenmukaisuuteen, ja viime kädessä koko kansojen varallisuuteen. Sen sijaan sosiaaliteknoaraattisemman näkökulman mukaan korostuu valtion rooli ja yksilön oletetaan toimivan rationaalisesti tarpeidensa perusteella. (Weintraub 1997,8–9.)

Williams (1988 & 2005) toteaa julkisen ja yksityisen ideologinen dilemman kätkeytyvän länsimaisen poliittis-hallinnollisen keskustelun yhteydessä niin yksilöllisen ja sosiaalisen vastuun kuin vapauden ja tasa-arvon eroihin. Länsimaissa julkinen liitetään useimmiten *egalitaristiseen* ja yksityinen *liberalistiseen* toimintaideologiaan. Julkinen etiikka merkitsee tasa-arvoisuutta tarpeen määrän perusteella, mikä nojaa sosiaaliseen solidaarisuuteen ja oikeuteen johonkin. Yksityinen etiikka pohjautuu puolestaan maksuhalukkuudelle ja maksukyvyille, mikä viittaa valtion holhouksesta irtautumiseen, ja yksilön valintojen ja vastuun lisäämiseen. Perusoletuksena on yksilön vapaus. (Williams 1988,174–182 & 2005,7–11.) Julkisen ja yksityisen ideologinen perusta johtaa puolestaan erilaisiin toimintatapoihin tai – kulttuureihin (mm. Dewey 1946/2006; Arendt 1958/2002; Steinberger 1999). Toiminnan luonteenhan voi ymmärtää jo itsessään tahdon ja tavoitteen ilmaisuna, mikä kertoo taustalla olevista arvoista ja preferensseistä (Wildavsky 1987,17). Sen takia julkiseksi ja yksityiseksi mielletty toimintaprosessi ansaitsee aina huomionsa intressien lisäksi (Sorauf 1957,637).

Myös hallinnosta muodostui vähitellen julkista ja julkisten viranomaisten toimintaa, sillä hallinto ei tapahtunut enää hallitsijan (yksityisen) tahdon mukaan, vaan hallinto on alisteista (julkisille ja kollektiivisille) laeille ja modernin oikeusvaltion periaatteille. Hallitseminen on siis siirtynyt patrimonialisesta yksityisen elämänpiirin hallitsemistavasta kohti legalistista hallitsemistapaa, esittää Pekonen (2003,141). Salminen (2002,15) kiteyttää julkiseen hallinnon periaatteet kansanvaltaisuudeksi, laillisuudeksi, oikeusturvaksi ja yhdenvertaisuudeksi.

Ihmisten hallitsemisesta on siirrytty asioiden hallintoon, vaikka foucaultilaisittain asian voisi tulkita myös, että yksityisen julkistuminen on tuonut lisää mahdollisuuksia yksityisen hallinnoimiseen. Sitä vastoin positiivisempi perspektiivi korostaa yksityisen emansipaatiota, vaikka se sisältäisikin siirtymän yksityisestä julkiseen patriarkaattiin,

kuten Julkunen (1995,22) pohtii. On myös huomattava, että työn tarkoitus ei ollut aikaisemmin itseisarvoltaan niinkään tuotantoa, vaan toimintaa varten. Yksityisomaisuus oli aiemmin määräävä tekijä heille, jotka tekivät työnsä omalla yksityisalueellaan ja myös heille, jotka joutuivat tekemään työnsä toisen yksityisalueella. Tämä erottelu väistynyt modernilla ajalla niin kutsutun palvelusuhteen tieltä, jonka voi kuvata olevan persoonaton siinä mielessä, että se sitoo työntekijän pikemminkin laitokseen kuin henkilöön. (Habermas 1990/2004,229.)

Kapitalismin kehityksen myötä yleistyi rationaalis-legaalinen hallitsemisjärjestelmä, joka kehittyi edelleen byrokratiaksi. Kapitalismi loi tarpeen aikaansaada pysyvä, tarkka, tehokas ja laskettavissa oleva hallinto Max Weberin ajatuksia mukaillen. Byrokratia oli yksi keino muuttaa yhteisöllinen toiminta rationaaliseksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi, yleisestä edusta huolehtimiseksi. Merkitsevää on, jos byrokratiaa tarkastelee länsimaisittain kansalaisten näkökulmasta, se näyttäytyy byrokratiana siinä arkikielen retoriikan merkityksissä, mikä ohjaa ajatukset hallinnon hitauteen, tehottomuuteen, kasvottomuuteen ja jäykkyyteen. Lisäksi se synnyttää epäluottamuksen tunteen, koska asiat on todistettava kirjallisesti. (Vartola 2004,19–20,202-203.) Byrokratia konnotoi käskyvaltasuhteisiin perustuvalla toimintatavallaan vahvasti kuitenkin julkista ja valtiollista, koko yhteiskuntaa ja demokraattisia perusarvoja tähtäävää toimintatapaa hyvinvointipalvelujen muodossa.

Sitä vastoin organisaatioteoreetikot tarkoittavat byrokratialla suurten organisaatioiden hallintoa, riippumatta siitä, onko se julkinen vai yksityinen. Muun muassa Blau (1970) on kehittänyt organisaatioiden rakenteelliseen eriytymiseen perustuvan formaalin organisaatioteorian. Sen mukaan organisaation koon kasvu aiheuttaa paitsi rakenteellista eriytymistä ja hallinnon koordinoitongelmia, niin se lisää formaalien piirteiden korostumista. Mitä suurempi organisaatio ja vastuualue, sitä korostuneempia eriytymisen piirteet ovat. Sitä, eroaako prosessi julkisten ja yksityisten organisaatioiden osalta, ei ole tietoa. (ks. Blau 1970.) Näkökulman mukaan on perusteetonta yhdistää byrokratian ominaisuudet ainoastaan julkisen organisaatioon.

Julkisen hallinnon ja kuntien johtamisessa, sekä toiminnan organisoimisessa onkin ollut vielä modernilla ajalla vahva byrokraattinen perinne, mikä korostaa toiminnan suunnitelmallisuutta, oikeusvarmuutta ja virkamiesten itsenäistä asemaa. Julkisuuden määritte-

lemisen kannalta on merkittävää, että *byrokratiakauden keskeinen teesi oli hallinnon ja politiikan erotettelu* toisistaan. (Vartola 2004, 17–30.) Kun hallinto nähtiin epäpoliittisena toimintana, ja tehtävänä nähtiin vain lakien ja määräysten noudattaminen, se herättää kysymyksen julkisten organisaatioiden todellisesta julkisuudesta eli julkisuuden rakentumisesta toiminnan ja osallistuvan keskustelun, politikoinnin ja politisoinnin kautta. Ostromin sanoilla kuvaten, ”jokainen on pätevä osallistumaan yhteisten asioiden hoitoon, käskyvallan ala pidetään minimissä ja kaikki tärkeät päätökset suoritetaan yhteisesti”. Tämä demokraattisen hallinnon ajatus on kuitenkin joidenkin hallinnon teoreetikoiden (mm. Wilson, Weber) ajatuksia vastaan. (Vartola 2004, 156–159.) Vartola (2004,23) on todennut byrokraattisen hallinnan olevan teoreettisesti aina salaista, mikä konnotoi puolestaan käsitteellisesti pikemminkin yksityistä toimintaa kuin julkista. Harrisalo puolestaan (1989) tähdentää, että yritykset ovat olleet vanhan kapitalismin aikaan puhtaasti taloudellisia yksiköitä, joiden keskeinen tehtävä on ollut voittojen tavoittelu ja ihmisten materiaalistien tarpeiden tyydyttäminen, mikä on muuttunut kohti nykypäivää.

Julkisia ja yksityisiä organisaatioita on jaoteltu usein niiden omistuksen, rahoituksen ja sosiaalisen kontrollin mukaan (mm. Perry ja Rainey 1988,195–197). Wamsley ja Zald ovat rakentaneet julkishallinnon teoriaa poliittisen taloustieteen varaan. Heidän mukaansa julkisten ja yksityisten organisaatioiden erot ovat suurempia kuin yhtäläisyydet poliittisesta perustan ja taloudellisten suhteiden perusteella. Julkinen hallinto nojaa viime kädessä pakkoon ja voimakeinojen käytön monopoliin. Legitiiminä he otaksuvat sen toimivan koko yhteiskunnan puolesta, mutta jos ei se toimi niin, julkisen hallinnon tavoitteena joka tapauksessa legitimoida itse itsensä. Julkisten organisaatioiden rahoitus on olennaisesti riippuvainen julkistaloudesta. Päätöksenteko koskee kollektiivihyödykkeitä markkinamekanismien puuttuessa. (Vartola 2004, 166; Perry & Rainey 1988)

Kuten Wamsley ja Zald, myös Bozeman (1994) toteaa organisaatioiden eroavan politiikan ja talouden mukaan. Heidän näkemysero syntyy kuitenkin siitä, että Bozeman näkee jaon polaarisenä jyrkän dikotomisen jaottelun sijaan. Hänen mukaansa kaikki organisaatiot ovat jossain määrin politiikan vaikutuksen alaisia. Hän otaksuu, että poliittisen vallan, demokratian ja konsensuksen lisääntyminen on suhteessa taloudellisen vallan vähenemiseen, ja toisinpäin. (Bozeman 1994.) Organisaatioissa on hänen mukaansa sekä julkisia että yksityisiä piirteitä (ks. myös Emmert & Grow 1988).

Lanen (2000,15–16,47) mukaan julkisen sektorin käsite voidaan ymmärtää kokonaisuudessaan ainakin seuraavalla tavalla: 1) valtiollisena päätöksentekona ja sen vaikutuksina (byrokratia), 2) julkisena kulutuksena, investointeina ja tulonsiirtoina (suunnitelmatalous), 3) julkisena kulutuksena ja investointeina (auktoriteetti), 4) julkisena tuotantona, 5) julkisena tulonjakona, 6) julkisena omistajuutena, ja 7) julkisena työllisyytenä. Ensimmäiset kolme viittaavat valtiolliseen, julkiseen vallankäyttöön, kun taas loput kohdistuvat budjettiin ja resurssien allokaatioon. Kun julkista sektoria määrittää viraiomaistointi niin yksityisen sektorin hän määrittelee vastaavasti liiketaloudellisin termein. (ks. Lane 2000.)

On huomattava, että yleistävät ja sosiaalisesti rakentuneet määrittelyt julkisen ja yksityisen organisaatioiden eroista ja yhtäläisyyksistä eivät osoita useinkaan empiiristä todellisuutta (Rainey 1991,69), vaan pikemminkin olettamuksia polaarisaatioista organisaatioihin länsimaisen kulttuurin mukaisesti (ks. Vuori 1995,93).

4.3.3 Yksityisyyden ja intimitietin suojeleminen sosiaaliselta ja julkiselta

Yhteiskunnan synty muutti käsityksen yksityisyydestä ja intimitietistä, mutta ei välttämättä täysin sen monimuotoisesta luonteesta. Arvorelativismista johtuen yksityisten ja julkisten asioiden välinen rajanveto on vaikeaa. Intimitietti nähtiin modernilla ajalla joidenkin filosofien mukaan niin moraalisenä, eettisenä, poliittisena, juridisena kuin psykologisena todellisuutena. Jos asiaa kärjistää arvodualismin ehdoilla, niin useimmat filosofit näkevät intimitietin pikemminkin oikeutena kuin velvollisuutena, mikä nojaa liberalismiin ja egalitarismin etiikkaan.

Jo modernin ajan alussa Renē Descartes tunnisti yksityisen alueen (privacy) mielen sisäisyytenä ja subjektiivisuutena, mihin muilla ei ollut pääsyä. Yksityisyys merkitsi hänelle tietoisuutta, jonka ymmärrämme ajattelumme ja ideoidemme kautta. Valistusfilosofi Jean-Jacques Rousseau ajatteli puolestaan yhteiskunnan olevan yksilöllisyyden uhka. Hän ymmärsi yksityisyyden läheisenä suhteena omaan itseen – *amour de soi*, itsekkautena ja riippuvaisuutena omasta identiteetistä ja minuudesta. (Hiley 2006,79.) Hän siis näki intimitietin myös velvollisuutena yhteiskunnallisen vakauden ja sosiaali-

sen järjestyksen ylläpitämiseksi (Mahkonen 1997,153), mikä tarkoittaa itsemääräämisen rajoittamista ja sääntelyä julkisen vallan toimesta.

Sen sijaan filosofisen liberalismien edustajalle, John Lockelle yksityisyys kuvastui kansalaisoikeudellisesti kahdella tavalla: yhtäältä työhön liittyvänä omistusoikeutena ja vaihdannan vapautena, toisaalta itseemme ja ruumiiseemme liittyvänä itsemääräämisoikeutena. Myös Immanuel Kant on antanut yksityisyydelle eettisen luonteen itsemääräämisoikeutena. (Hiley 2006,87.) Puolestaan Adam Smith on todennut markkinoiden pitävän yllä vaihdannan valtaa. Yksilöiden vapautta määrittää vaihto. Smithin mukaan rahallisesta palkkiosta ja julkisesta arvonannosta on tullut toisensa korvaavia. (Arendt 2002, 56–64.)

Ei ehkä ole myöskään sattumaa, että sosiaalisen liberalismien uranuurtaja John Stuart Mill tuo esiin vapausoikeudet teoksessaan ”Liberty” (”Vapaudesta”). Hänen poliittinen teorianensa ei korosta valtion puuttumista hyvän elämän ja kasvatuksen luojaksi, kuten esimerkiksi Aristoteles on korostanut. Sen sijaan hän painottaa yksilön vapautta ja vastuuta. (Hiley 2006,79.) Hän asetti vapaudelle kolme perusedellytystä. Ensimmäkin jokaisella on oikeus omiin ajatuksiinsa, tunteuksiinsa ja mielipiteisiinsä. Toiseksi ilmaisu- vapautta, joka ei saa aiheuttaa toisille kärsimystä. Kolmanneksi, rajoitusten tulee koskea kaikkiin yhdenvertaisesti. (Mahkonen 1997,131–132.) Millin vapausoikeusdoktriini korostaa intimitteettiä sekä oikeuden että velvollisuuden näkökulmasta, koska hän ymmärtää myös itsemääräämisoikeuden rajoitettavuuden tärkeyden ottamalla esiin kysymyksen intimitetin ja yksityisyyden loukkaamisesta ja kärsimyksestä. Hän painottaa yksityisyyden merkityksisällössä itsemääräis-oikeuden ja vapauden lisäksi ihmisarvon kunnioitusta, integriteettiä. Mahkosen (1997,93) mukaan Millin vuonna 1948 tehdyn julistuksen 1 artiklaa voidaan pitää yksityisyyden kunnioittamisen legalisoituneena instrumenttina, mikä sisältää ajatuksen yksityisyydestä yksilöllisen olemassaolon moraalisena oikeutuksen tunnustamana sosiaalisena toimintatapana.

”Kaikki ihmisolennot syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.”

Edelläolevat perustelevat myös Arendtin kritiikkiä, miksi ihmiset lähtevät julkisille markkinapaikoille tuotteiden, eikä ensisijaisesti ihmisten takia. Hän katsoo ihmisten

menettäneen kokonaan persoonallisuutensa vaihtomarkkinoilla, joten ihmisistä on tullut hänen mukaansa vain tuotteiden tuottajia. Vaikka työn tuoma näennäinen sosiaalisuus sitookin ihmisiä, ihmiset tulevat yhä yksinäisemmiksi julkisen alueen jäätyä taka-alalle. Tästä Karl Marx käyttää nimeä itsestä vieraantuminen. Hän viittaa siihen, että kapitalismissa yksilöt ovat kanssakäymisessä tavaran ja arvon välittämänä, eivät niinkään ole välittömästi suhteessa keskenään (Arendt 1958/2002, 212,261.) Berger & Berger & Kellner (1973,196) toteavat yksinkertaisesti ”vieraantumisen olevan individualismin hinta”. Tämä vieraantuminen on olennainen näkökohta julkisen ja yksityisen todellisuutta tarkasteltaessa ja verrattaessa sitä antiikin ja keskiajan käsitykseen.

Tämä näyttäytyy Tönniesin (1887/1955) modernin yhteiskunnan kritiikissä, jossa henkilökohtaiset ja lämpimät *Gemeinschaft* -suhteet ovat väistyneet *Gesellschaft* -suhteiden tieltä. *Gesellschaft* -teorian mukaan vuorovaikutuksen perustana on yksilöiden omien tavoitteiden edistäminen, jolloin toiset ihmiset ovat vain välineitä siihen. Vuorovaikutus edellyttää sovittuja pelisääntöjä, joiden rikkomisesta rangaistaan. Kontrolloimiseen tarvitaan organisaatioita, lakeja, hallituksia ja valtiota. (Tönnies 1887/1955,37–41,74-77) *Gesellschaft*-suhteet edellyttävät julkisen ja yksityisen näkökulmasta tarkasteltuna enemmän julkista säätelyä kuin *Gemeinschaft*-suhteet.

Arendt (1958/2002) tähdentää yksityisyyden tärkeimmän tehtävän olevan intimitetin suojeleminen erityisesti sosiaaliselta alueelta, koska yhteiskunnan synnyn aikoihin huomattiin, miten moninainen kätketyn alue voi olla intiimiydessään. Hänen mukaansa sekä ruumiilliset toiminnot että aineelliset huolet vapautuivat yksityisyydestä, kun työväenluokka ja naiset pääsivät julkisuuteen, vaikkakin he edustivat aluksi julkisuuden pimeää puolta. Myös Pateman (1983) toteaa feministien lauseen ”henkilökohtainen on poliittista”, mikä viittaa siihen, että naiset saivat sosiaalisen statuksen. Arendtin käsitys yksityisyyden luonteesta modernilla ajalla on ennen kaikkea vapaus ja itsemääräämisoikeus, sosiaalisen alueen konformismia vastaan. (ks. Arendt 1958/2002, 45–46,53,77,78,116.)

Myös Sennett (1974,90–98) tuo esiin julkisen visuaalisen ja verbaalisen ilmaisun rajallisuuden. Yksityistä perhe-elämää hän kuvaa sosiologisesti ”luonnontilana” (”state of nature”), toisin sanoen vapautena elää yksityisyydessä oman tahtonsa mukaisesti. Bohman (2004,135) havainnollistaa, että sosiaaliset toiminnot mielletään julkisiksi toimin-

nan ja tilan kautta. Julkinen kanssakäyminen ei ole ainoastaan tarkoitettu suurelle ihmisjoukolle, vaan se on vuorovaikutuksellinen, sosiaalinen prosessi. Lisäksi sosiaalisen julkisuuden voidaan katsoa muodostuvan julkisen tilan myötä. (Bohman 2004,135). Esimerkiksi perhe voidaan mieltää välittömänä inhimillisyyden ja läheisyyden, intimitteen tyysijana, sen sijaan organisatoriset suhteet perustuvat vahvemmin juuri vaihdannan vallalle, sosiaalisille ja julkisille suhteille.

Kirjailija Milan Kundera (1983,145) on pohtinut vastaavasti intimitetin ja sosiaalisen välistä jännitettä ja totuuden olemusta teoksessaan ”Olemisen sietämätön keveys”. Kunderan siteeraus rakentuu aina antiikin aikaisesta polis/oikos-jaosta. Se tuo esiin julkiseen ja yksityiseen liitetyn paradoksaalisuuden käydyistä keskustelusta: jos ihminen on vaihdantamarkkinoilla tuotteiden tuottaja, niin hänen persoonallisuus tulee esiin vain yksityisen alueella - toisin kuin antiikin ajalla julkisen alue oli vertaisille.

” Sabinasta ihminen voi elää totuudessa ja olla valehtelematta itselleen tai toisille vain silloin kun hänellä ei ole yleisöä. Heti kun joku alkaa tarkkailla toimiamme, mukaudumme tietten tai tahtomattamme meitä seuraavien silmien tarkkailuun. Ihminen elää valheessa silloin kun hänellä on yleisöä, silloin kun hän ajattelee yleisöä... Franz sitä vastoin on varma että nimenomaan elämän jakamisessa yksityiseen ja julkiseen on kaiken valheen alku ja juuri, siinä että ihminen on yksityiselämässään toinen kuin julkisuudessa. Hänestä totuudessa eläminen vaatii yksityisen ja julkisen rajan hävittämistä.”

4.4 Postmoderni: Julkinen ja yksityinen toiminta verkostoissa

4.4.1 Sosiaalisen organisoituminen: hierarkiat, markkinat ja yhteisöt

Postmoderni aika auttaa tunnistamaan uusia sosiaalisen rakenteen ulottuvuuksia, joita poliittisen järjestelmän on kyettävä hallitsemaan. Kyse on julkisen ja yksityisen näkökulmasta binaarilogiikan rajalinjat ylittävästä kehityksestä. Globalisoitumisen ja uusliberalismin myötä yhteiskuntien todellisuuden voi luonnehtia avautuvan palvelu-, tieto-, kunnallisina- ja meritoorisina³⁶ yhteiskuntina. Väistämättömäksi tosiasiaksi on muodostunut luopua kovasta talouskasvusta, voittojen tavoittelusta ja tuottamisesta, ja otettava

³⁶ Meritoorinen viittaa meritokratiaan, joka tarkoittaa älylliseen suorituskyykyyn, koulutukseen, virkaansioihin tai tieteellisiin saavutuksiin ym. pohjautuvaa järjestelmää tai asemaa. Menestys määritellään syntyperän sijaan kykyjen perusteella. (Nurmi & Rekiaro & Rekiaro 1996.)

sen sijaan yhteiskunnallista, yhteisöllistä ja paikallista vastuuta. Talouden imperatiivi pitäisi pyrkiä korvaamaan elämän laadulla, elinympäristön vastuulla, kannustaa koulutustaan vastaavaan työhön, sosiaalisiin suhteisiin, sekä kansalaisten palvelu- ja tietotarpeisiin. Julkisten ja yksityisten organisaatioiden on pyrittävä hyödyntämään entistä paremmin yksilöiden tarpeita organisaatioiden tarpeiden sijaan. Aikakautta luonnehtii myös julkisen sektorin purkaminen (Harisalo 1988,26–29,39-40; Haque 2001,65-67; Clarke 2004.) Markkinatalouden tarkoitus on siis muuttunut globaalien haasteiden myötä, vaikka se onkin modernin ajan jäänteinä juurtunut mieleemme pyrkimyksenä taloudellisiin voittoihin. Myös tiedostus, että kulutus ja materialismi ehdyttävät vähintäänkin julkista, ”yhteistä hyvää” sen lisäksi että se lisää yksityisyydessä yksilöiden ongelmia, poikkeaa modernin ajan talouskäsityksestä.

Työn sosiologiselta kannalta yritysten kuulumisen yksityiselle ja virastojen julkiselle on menettänyt erottelukykyyään. Habermas (1994/2004) toteaa työmaailman vakiintuneen omaksi alueekseen julkisen ja yksityisen väliin. Se perustuu pääoman keskittymisen myötä tapahtuneeseen suuryritysten ja – byrokratioiden kehittymiseen, jolloin työ- ja organisaatiomaailma muuttui henkilökeskeisestä asiakeskeiseksi. Toisaalta omistajien yksityisautonomia on kaventunut, mikä ilmenee omistuksen ja johtamisen eroamisena. Yksityisyrittäjiltä on häviämässä yksilöllisen yksityisautonomian luonne yritysmuodosta riippumatta, mikä oli vielä tyypillinen liberaalille aikakaudelle. Rathenau on ilmaissut tämän suuryritysten laitostumisena, oikeusinstitutionalismi muokkasi siitä veljeskuntateorian, ja myöhemmin James Burnham ja Peter F. Drucker ovat sanoneet yksityisyyden surkastuvan yhteiskunnallisen työn alueella. (Habermas 1990/2004, 227,229.)

Postmodernina aikana hierarkioiden ja markkinoiden rajanvedon on murtanut verkostoituminen ja mitä erilaisten sopimuksellisten yhteistyömuotojen lisääntyminen, mikä on Clarcken (2004) mukaan osa uusliberalistista politiikkaa. Yhteiskuntaelämän koordinoituja organisaatiomuotoja kuvaa *hierarkiat*, *verkostot* ja *markkinat*, jotka eivät ole sinänsä ”-ismejä” vaan teorialuokkia (Frances ym. 1991,1), mihin voidaan lukea myös *yhteisöt* Pierren & Petersin (2000,14) tavoin. Niiden väliset suhteet voidaan ymmärtää pääasiassa kahdella tapaa. Yhtäältä verkostojen voidaan ymmärtää olevan markkinoita, hierarkioita ja yhteisöjä yhdistävinä tekijöinä, hybridimuotoina, missä ”puhtaat tyypit” ovat vielä havaittavissa. Toisaalta verkostojen voidaan ymmärtää sisältävän, ikään kuin sulkevan sisäänsä, markkinat, hierarkiat ja yhteisöt, eli tällöin julkiset ja yksityiset toimin-

not sekoittuvat keskenään verkostoissa (ks. Frances ym. 1991,14–18.) Koska verkostoitumisella ei ole kuvainnollisesti rajoja ja yhteistyömuotoja koordinoidaan yhä enemmän pluralistisesti, suunta lienee kohti jälkimmäistä. Jos edellinen jaottelu korostaa pikemminkin institutionaalisia rakenteita, niin jälkimmäinen painottuu enemmän vuorovaikutussellisiin, horisontaalisiin ja dynaamisiin prosesseihin (vrt. Pierre & Peters 2000,18–25).

Hierarkioilla tarkoitetaan tarkoitetaan auktoriteettiin perustuvaa ohjaussuhdetta, jossa ylimmällä organisaatiotasolla on oikeus antaa määräyksiä alemmalle tasolle. Byrokraatiat ovat hierarkioiden ilmenemismuoto. *Komentotalous* (command economy) perustuu näin ollen siihen, että valtiovalta tekee keskitetysti päätökset voimavarojen kohdentamisesta (Begg 1997,9). Se tapahtuu politiikan ja valtiovallan säännöstelyn, ”näkyvän käden” keinoin, Alfred Chandlerin sanoja lainaten (Weintraub 1997,18). Julkiset organisaatiot toimivat markkinatalouden ulkopuolella, institutionaalisessa kontrollissa. Ne eivät ole riippuvaisia niinkään taloudellisista insentiiveistä. (Perry & Rainey 1988,185–186.)

Vapaa markkinatalous (free market) painottaa taloudellisen kilpailun ja voiton tavoittelun merkitystä. Siinä vaihdantaintressit muodostuvat kysyjän ja tarjoajan välille ilman poliittis-hallinnollista ohjausta. Vapaassa markkinataloudessa oletuksena on, että oman edun tavoittelu johtaa ikään kuin ”näkyvämmän käden” vaikutuksesta koko yhteiskunnan hyvinvointiin, yhteiseen etuun (Weintraub 1997,18). Kilpailulliset markkinat voivat epäonnistua (market failure) kilpailun epätäydellisyyden, ulkoisvaikutusten, epätäydellisen informaation tai ulkoisvaikutusten vuoksi. Yksityisesti omistetut ja rahoitetut yritykset toimivat kilpailullisilla markkinoilla (Perry & Rainey 1988,185).

Sekatalous (mixed economy) viittaa edellisten välimuotoon, valtiovallan ja yksityisen tuottajan yhteistyöhön. Tällöin poliittis-hallinnollisella ohjauksella, kuten lainsäädännöllä ja verotuksella, säännellään sekä talouden aiheuttamia vinoutumia, epäoikeudenmukaisuuksia tai tehottomuutta että eri intressiryhmien taloudellisen hyödyntävoittelua. Sekataloutta kutsutaan julkisen ja yksityisen hybridimuodoksi tai verkostoksi (Perry & Rainey 1988,185) (ks. Begg, Fischer & Dornbusch 1997,8–9,30,147.) Wamsleyn ja Zaldin mukaan markkinamuoto vaikuttaa organisaatioiden toimintaprosesseihin, kuten tavoitteisiin, päätöksentekoon ja rakenteeseen (Perry & Rainey 1988,185).

Verkostoilla tarkoitetaan taloudellisesti ja sosiaalisesti koordinoitua toimintapoliittista organisaatiomuotoa, jolla on markkinoista ja hierarkioista erottuvat piirteet ja ohjausmekanismit. Verkostojen keskeinen tavoite on yhteistyön ja kilpailun yhteensovittaminen. Verkoston keskeisiin ohjausmekanismeihin kuuluu luottamuksen muodostaminen ja ylläpitäminen, sekä suhteeseen liittyvät yhteiset sosiaaliset normit ja arvot. Tärkeimpiä verkostoitumisen piirteitä on yhteistyö ja lojaaliteetti. Verkostoja voidaan tarkastella niin organisaatioiden välillä kuin sisällä. (Powell 1990; Pierre & Peters 2000,19.)

Postmodernin ajan julkisia ja yksityisiä organisaatioita on kuitenkin harhaanjohtavaa kuvata modernin ajan dikotomisin termein, koska käsitteet ovat konstruktivistisen ontologian mukaan ajassa kehittyviä. Esimerkiksi modernilla ajalla voittojen määrä omistajuuden perusteella on ollut keskeinen kriteeri jaotella organisaatioita julkisiin ja yksityisiin. Se ei kuitenkaan päde postmodernin ajan organisaatioihin, joiden taloudellinen rooli on muuttunut yhä enemmän myös eettis-poliittiseksi, mihin on vaikuttanut myös omistajuus-käsitteen laajeneminen. Täten organisaatioiden profiilin muutokset saattavat aiheuttaa sosiaalisia, psykologisia ja taloudellisia menetyksiä niin yksilöille, yhteiskunnalle kuin ympäri maailman. Siksi käsitteiden määrittelyssä on huomioitava myös lähi-käsitteiden merkitysmuutokset. (Harisalo 1988.)

Tutkijat painottavat erityisesti politiikan ja markkinatalouden välisen suhteen tärkeyttä organisaatioiden ulkoisina tekijöinä. Ne vaikuttavat paitsi julkisten virastojen hierarkiaan, ja yksityisten yritysten autonomiseksi miellettyyn toimintaan, niin lisäksi eri toimintamuotojen yhdistämiseen, hybrideihin organisaatioihin. Koska julkisen ja yksityisen toiminnan intressit ovat toisistaan riippuvaisia, se johtaa toimintatapojen eroihin ja yhtäläisyyksiin. (Perry & Rainey 1988, 182–201.)

4.4.2 Yksityistäminen ja markkinoiden politisoituminen

Sektorikeskustelu julkisten ja yksityisten organisaatioiden palvelutuottajien rooleista on ehtymätöntä. Se on globaali kiinnostuksenkohde niin poliittis-hallinnollisen ohjauksen kuin kansalaisyhteiskunnallisten tekijöiden näkökulmasta. Yhtäältä egalitaristiset hyvinvointipoliittikan puolestapuhujat kannustavat valtion interventioihin, ja toisaalta uusliberalistinen markkinaideologia kannustaa vaihtoehtoisten toimintamuotojen hakemista

yksityistämistä, kilpailuttamisesta, ulkoistamisesta ja erilaisista yhteistyömuodoista (Cohen 2001; Taylor-Gooby 2003,539–540). Julkisten organisaatioiden markkinaohjautuvuutta on lisätty muun muassa tilaaja-tuottaja-malleilla, liikelaitostamalla ja yhtiöittämällä (Salminen & Niskanen 1996,10,57,69). Liiketalouden oppeja on sovellettu aktiivisesti julkisiin organisaatioihin (Clarke 2004,35). Tavoitteena on ollut julkisen sektorin kasvun rajoittaminen ja tehostaminen, säästöt ja tasa-arvoisuuden lisääminen (Lane 2000,143). Toimintapoliittisten linjojen konvergenssiprosessi ei ole kuitenkaan yksiselitteinen (Taylor-Gooby 2003,539).

Postmoderni aika kuvastaa siirtymää modernin ajan weberiläisestä julkisen sektorin byrokraattisesta hallinnosta ja massatuotannosta kohti joustavampia ja hajautetumpia toimintoja. (Salminen & Niskanen 1996,10,57,69.) Markkinatalouden periaatteet ovat läsnä niin julkisten kuin yksityisten organisaatioiden toiminnassa. Ne eivät ohjaa välttämättä julkisia organisaatioita poliittis-hallinnollisen ohjauksen sijasta, kuten Salminen & Niskanen (1996,3) toteavat, vaan kuten voi ymmärtää, mahdollisesti poliittis-hallinnollisen ohjauksen seurauksena tai rinnalla. Oletan, että myös toimivat markkinat vaativat julkisen vallan säätelyä, jos kysymys on hyvinvointipalveluista.

Yksityistäminen, kilpailuttaminen ja ulkoistaminen aiheuttavat käsitteellisiä päällekkäisyyksiä arkipäivän retoriikassa. *Yksityistämisellä* (privatization) tarkoitetaan useimmiten julkisten toimintojen ja/tai omaisuuden siirtämistä tai myymistä yksityisen hallintaan, mikä voi tapahtua muun muassa yhtiöittämisen kautta (Donahue 1989, 3-13; Willberg 2006,44). Harisalon (1988,93) mukaan yksityistämiseen luetaan myös kansalaisten vaikutusvallan lisääminen palvelutuotannossa ja kansalaisaktiivisuuden eri muotojen kehittäminen, mikä laajentaa määritelmää, eikä ole välttämättä sidonnainen omaisuuden siirtoon. Laajimman määritelmän mukaan yksityistämiseen luetaan kaikki julkisten organisaatioiden markkinaohjautuvuuteen kohdistuva toiminta myös julkisten yksiköiden välillä, kuten näennäismarkkinoihin luettavat tilaaja-tuottaja mallit (ks. Lane 2000, 156).

Yksityistämisen etymologisen perustan sanotaan palautuvan yhteiskuntafilosofi ja taloustieteilijä Milton Friedmanin ajatuksiin, joka loi sille aatteellisen ja toiminnallisen perustan (Savas 2000,15). Sen sijaan liiketaloustieteilijä Peter Drucker käytti yksityistäminen-termiä ensimmäisenä vuonna 1968, minkä jälkeen se on levinnyt laajaan käyttöön. Friedmanin ajatukset kuultavat Margaret Tacherin poliittisesta ohjelmasta 1980-

luvulla, missä hän tavoitteli julkisten toimintojen yksityistämistä. Ajatusta seurattiin edelleen Yhdysvalloissa Ronald Reagan presidenttikaudella. Tällöin myös E.S. Savas kirjoitti kirjan ”Privatizing the Public Sector” (”Julkisen sektorin yksityistäminen”). (Donahue 1989,4.)

Cohen (2001) on jakanut yksityistämissuunnaukset kolmeen tahoön. Ensiksi, niihin joilla pyritään ”*toiminnalliseen yhteistyöhön*” (functional matching), mitä havainnollistaa hybridioorganisaation idea toimintojen yhteensovittamiseksi parhaaksi mahdolliseksi kokonaisuudeksi sekä tuotantotavan että toimitavan organisoinnin mukaan. Esimerkiksi kansalaisille ei ole välttämättä väliä, kumpi sektori tarjoaa terveyspalvelun, jos ne vain hoituvat.³⁷

”Käsitykseni mukaan ovat yhtä korkealaatuisia hoidon suhteen. Ero lienee palvelujen saatavuudessa ja hoitoon pääsyssä (julkisissa palveluissa odotusajat pitemmät)”

”Ei ole paljon eroa, samat lääkärit toimivat tk ja yksityisellä sektorilla”

Toiseksi, yksityisen ”*toiminnan paremmuuteen*” suhteessa julkiseen. Sen mukaan kilpailulliset markkinat tuottavat hyödykkeet ja palvelut tehokkaammin ja taloudellisemmin, mitä näkökulmaa esimerkiksi julkisen valinnan teoretikot edustavat. Myös Van Slyke (2003,296–297,308) yhtyy siihen, että yksityistämisen hyötyä perustellaan yleisesti palveluiden tehokkuudella, laadulla ja kansalaisten valinnan vapauden lisäämisellä. Keskustelua toiminnan paremmuudesta ja sosiaalisesti konstruoituja olettamuksia havainnollistaa kansalaisen toteamukset:

”Luonnollisesti yksityinen puoli on miellyttävämpi, joskin maksaa enemmän”

”Uskon, että yksityiselle on helpompi pääsy ja että asiantuntemus on parempi kuin arvauskeskuksissa”

³⁷ Kansalaisten kommentit ovat Suomesta, ”Tutkimus kansalaisten terveyspalveluja koskevasta valinnasta” – koskevasta väestöaineistosta vuodelta 2005-2006. Väestökysely on tehty Suomen yliopistosairaala-kaupungeissa, osana PubPri-tutkimusprojektia, joka kuuluu Suomen Akatemian Terveystutkimusohjelman (TERTTU), KELAn ja Kuopion yliopiston väliseen hankkeeseen. Koska kyselyanalyysissä voidaan hyödyntää empiiristä aineistoa, tässä käytetään havainnollistavasti lomakkeen avointa kysymystä, jossa kysyttiin: ”Mitä muuta haluaisitte kertoa julkisten ja yksityisten palvelujen, erityisesti terveydenhuollon palvelujen eroista?”

Verrattaen kansalaiset ovat esittäneet myös kritiikkiä paremmuuskeskustelua ja länsimaisten perusarvojen mukaista ajatusta kohtaan toimintojen yksityistämisestä:

”Yksityisten lääkäri- ja terveydenhuoltopalveluiden "paremmuus" suhteessa julkisiin on teennäisesti ja lähes väkipakolla tuotu esille pyrittäessä palveluiden yksityistämiseen.”

Kolmannen näkökulman mukaan Cohen näkee yksityistämisen ”*kilpailuseptinä*”, missä tehokkuuden ei katsota olevan sektorisidonnainen käsite vaan se nähdään sekä julkisen että yksityisen toiminnan mahdollisuutena, mikä edellyttää kilpailua markkinaosuudesta, tehtävistä ja resursseista. Tehottomuuden nähdään kumpuavan pikemminkin monopoliasemasta. (Cohen 2001, 432–440.)

Jotkut tutkijat ovat todenneet yksityistämisen olevan pikemmin poliittista kuin taloudellista toimintaa. (Cohen 2001; Haque 2001,77; Van Slyke 2003,296–297,308.) Poliittis-ideologisesti yksityistämistä vastutetaan, koska julkinen valta haluaa säilyttää asemansa yhteiskunnan suunnittelussa ja valvonnassa, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistämässä, kanssaihmisistä huolehtimisessa ja ei-materiaalisten arvojen vahvistamisessa. Harisalo (1988,99) toteaa, että yksi yksityistämisen ideologinen myytti on juuri yhteisöllisyyden ongelma. Hänen mukaansa ongelma syntyy kyvyttömyydestä erottaa palveluiden järjestäjä ja tuottaja. Yhteisöllisyys ja palveluiden julkisuus ei riipu siitä, kuka tuottaa palvelun. Esimerkiksi terveyspalveluilla on edelleen julkinen luonne siitä huolimatta, että yksityinen toimija on palvelun tuottaja. Palveluiden yhteisöllinen luonne menetetään vasta silloin, jos palveluiden järjestäjäkin yksityistetään. Yksityistäminen edellyttää kuitenkin tiukkaa ohjausta ja valvontaa julkisen vallan toimesta. (Harisalo 1988,95–99.) Vaikka palvelut yksityistettäisiin, Harisalo puoltaa markkinoiden toiminnan kannalta julkisen vallan sääntelyä, ja palveluiden julkisen luonteen ylläpitämistä, minkä puolestaan Donahue (1989) tiivistää ytimekkäästi ”Public Ends, Private Means”.

Organisatoristen toimintojen *kilpailuttamisella* (competitive tendering) viitataan valintamenettelyyn palvelun tuottajasta, jotka kilpailevat kansalaisten palvelujen järjestämisestä. Kilpailuttaminen voidaan nähdä kimmokkeena toimintojen kehittämiselle, laadun ylläpitämiselle ja hinnoiltaan kilpailukykyiselle palvelutuotannolle parhaalla asiantuntemuksella. Kilpailuttaminen edellyttää toimivia markkinoita, joilla on useita palvelun tuottajia. Van Slyke (2003,296,298) toteaa, että esimerkiksi sosiaalipalveluissa kilpai-

luttamisen ongelmana on ollut epätäydelliset markkinat. (Van Slyke 2003,296,307.) Kilpailun aikaansaaminen onkin todettu yhdeksi yksityistämisen ongelmista (Harisalo 1988,98).

Ulkoistamisella (contracting/outsourcing) viitataan yhtäältä kilpailuttamisen pohjalta tehtävään sopimusperustaiseen yhteistyöhön, missä annetaan toimintoja ulkopuoliselle palvelutuottajalle (contracting out), tai saman organisaation sisällä olevalle toiselle yksikölle (contracting in) (Willberg 2006,43–44). Täten tuottajat voivat olla toimintoja ulkoistettaessa sekä julkisia että yksityisiä. Kilpailuttaminen ja toimintojen ulkoistaminen lisää erilaisia yhteistyösuhteita organisaatioiden sisällä. Jos kysymyksessä on julkisen ja yksityisen organisaation *sopimuksellinen yhteistyö* ja *verkostoituminen*, siitä puhutaan useimmiten liiketaloustieteen termillä *kumppanuuden* nimissä (PPP, Public-Private-Partnership) (Frances ym. 1991,14), jonka etymologia palautuu ymmärrykseen keskiajan liikekumppanuudesta (ks. luku 4.2.2).

Poliittisen keskustelun painopiste on siirtynyt kollektiivisesta individualistisempiin arvoihin (Pierre & Peters 2000,55). Muun muassa hyvinvointivaltion käsite jäi 1990-luvulla hyvinvointiyhteiskunnan varjoon (Kettunen 2003, 205–207). Verraten markkinaohjautuvuuden lisäämisen yhteydessä *valinnan* käsitettä on laajennettu kansalaisten *osallistumiseen* palvelujen kehittämiseksi. Se tarkoittaa julkisen vallan aseman itsestään selvän aseman hylkäämistä tai tietoista reformia. Osallistumisen kautta kansalaiset voivat tuoda esiin palvelutarpeitaan, toiveitaan ja arvojaan. Esimerkiksi Iso-Britannian kansallisen terveydenhuoltojärjestelmän NHSn tarkoituksena on lisätä kansalaisten ja potilaiden osallistumista ja vastuuta demokratian lisäämiseksi ja palvelujärjestelmien parantamiseksi. (ks. Andersson & Tritter & Williamson 2007.) Kansalaisten arviointikykyyn luotetaan myös julkisten hyvinvointipalveluiden uudistamiseksi. Vastaavasti yksityiset yritykset kartoittavat asiakastyytyväisyyttä erilaisin kyselyin.

Yksityisten palveluiden paremmuuteen uskotaan tällä hetkellä laajasti, vaikka tutkimusten mukaan julkisten ja yksityisten toimintojen erot eivät ole niin suuria kuin poliittis-ideologinen keskustelu antaa ymmärtää (Bozeman 1994,1,4). Yksityistäminen edellyttää myös hallintaa ja koordinautuvuutta valtion taholta. Tountas, Yannis & Karnaki, Pannagiota & Pavi, Elpida & Souliotis (2005) tuovat esiin, että Kreikan terveydenhuoltopalveluissa on tapahtunut hallitsematon yksityistäminen, sen sijaan, että se olisi tapah-

tunut strategisesti ja hallitusti poliittisten valintojen ja ohjauksen kautta. Siksi Williams (1988) ja Cohen (2001) tähdentävätkin, että esimerkiksi julkisten ja yksityisten terveyspalveluiden *uudelleenorganisointiin liittyy aina niin organisatorisia, poliittis-ideologisia, taloudellisia, sosiaalisia, teknisiä kuin eettisiä prioriteetteja*, mitkä voidaan kuitenkin mieltää kontekstista riippumattomiksi.

Poliittis-hallinnollisessa keskustelussa ja elämistodellisuudessa julkinen ja yksityinen on eriytynyt yhä monitahoisemmaksi käsitteelliseksi verkoksi. Lähtökohtaisesti julkisten organisaatioiden voi kuvata yksityistyvän, mutta kääntöpuolena markkinoiden politisoituvan. Siihen vaikuttaa niin kansalaisten osallistumisen ja kuulemisen lisääntyminen kuin organisatoriset päätökset poliittisena toimintana. Muun muassa Åkerstrøm Andersen (2000) esittää, että julkisia toimintoja ulkoistettaessa myös yksityisistä yrityksistä tulee vähitellen osa poliittista järjestelmää ja taloudellisilla päätöksillä on yhä enemmän myös poliittista merkitystä. Hän väittää että yksityistäminen, ei ole vain keino markkinoiden laajentamiseen vaan myös keino sisällyttää yksityinen sektori osaksi poliittista järjestelmää (Åkerstrøm Andersen 2000,55).

Käsitteiden välistä suhdetta havainnollistaakseni totean, että markkinat ovat kilpailun ja kilpailuttamisen yläkäsite. Yksityistäminen perustuu sopimusperustaiseen yhteistyöhön markkinaohjautuvuuden lisäämiseksi. Huomattavaa on, että yksityistämistä käytetään usein, mutta ehkä jopa harhaanjohtavasti, kaiken sopimuksellisen yhteistyön ja verkostoitumisen sateenvarjokäsitteenä, vaikka kaikki vuorovaikutus ei tapahdukaan markkinoilla. Myös markkinoiden rinnastaminen ainoastaan yksityiseen toimintaan on aiheellista kyseenalaistaa. Lisäksi on mielenkiintoista, että poliittis-hallinnollisessa keskustelussa demokratian periaatteet ja kansalaisten osallistumisen lisääminen liitetään yksityistämisen alakategoriaksi, vaikka ne ovat olleet ominaisia juuri julkisen merkityssisällylle. Hardt ja Negri (2005,297) ovat todenneet hieman sarkastisesti, että yhteisomaisuus, joka on ollut julkisen käsitteen perusta, siirretään yksityisen käyttöön: ”julkinen hajoitetaan ja yksityistetään, jopa käsitteenä

4.4.3 Julkisen yksityistyminen ja yksityisyyden politisoituminen

Myöhäismodernilla ajalla alkanutta yhteiskuntaa voi kuvata julkisen taantumisen ja yksityisen, yksityisyyden ja intimitteetti-ideologian elpymisenä, kuten Richard Sennett (1974) on kuvannut teoksessaan ”The Fall of Public Man”. Myös Bailey (2002,17–18) mukaan julkista on pidetty tähän asti ensisijaisena huolenaiheena ja elämän ihanteena. Jo modernille ajalle ominainen individualismi, joka tuli osittain esille jo kreikkalaisessa kaupunkivaltiossa, on siirtänyt yksityisyyden painoa vajavuudesta ja puutteesta kohti positiivisempaa merkitystä, mikä on vain kasvanut kohti nykypäivää (mm. Arendt 1958/2002). Toisaalta Berger & Berger & Kellner (1973) esittävät yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden orastavan kuin vastavoimana individualistisille arvoille. Niin organisaatioiden yksityistäminen kuin puolestaan julkisuuden yksityistyminen ilmentävät länsimaista kulttuuria postmodernina aikana. Lisäksi yksityisen elämänpiirin voi luonnehtia politisoituvan. Ilmiöiden merkittävä käännekohta on 1900-luvun loppu ja 2000-luvun alku (Bailey 2000,22).

Julkisen yksityistyminen on nyky-yhteiskunnissa yksi arvokeskustelun aihe, kuten Mahkonen (1997) valottaa. Se, että yksityisyyttä korostetaan esimerkiksi oikeutena kontrolloida itseään koskevaa tietoa, ei tunnusta sitä realiteettia, että tietojen vaihto on tärkeää edistettäessä yhteistoimintaa eri tahojen välillä. Vastaavasti yksityisyys äärimmäisenä velvollisuutena saattaa johtaa ”the Right to Privacy”-periaatteen sijaan ”the Right to Know”-prinsiippiin. Oikeus yksityisyyteen korvautuu velvollisuudella alistua tietosuojaloukkauksiin tiedon vapaan siirreltävyuden tavoittelemiseksi. Siksi oikeus yksityisyyteen ja velvollisuus yhteisöllisyyteen on hyvä nähdä toisiinsa liittyvinä ulottuvuuksina. Yksityisyyden suojaan ei löydy välttämättä aina teknisiä ratkaisuja, joten uusien ongelmien vastaukset ovat eettisiä. (Mahkonen 1997,154–156.)

Bohman (2004,145) pohtii kasvottomien ja persoonattomien suhteiden tuovan esiin uusia yksityisyyden piirteitä julkisessa tilassa. Siitä voi päätellä, että *postmodernin ajan agora* ei olekaan ehkä antiikin ajan tavoin konkreettinen paikka vaan agoran yksi ilmentymä on pikemminkin tekniikan mahdollistama *realisoitunut julkinen tila*. Yksityisyys ja intiimit suhteet on siis institutionalisoitunut julkisuuteen median ja internetin välityksellä, koska esillä on niin ystävyys-, rakkaus- ja perhesuhteet kuin ihmisten sairaudetkin. Lisäksi realisoitunut julkisuus tuo esimerkiksi aseelliset konfliktit tai ympäristöka-

tastrofit lähemmäksi ihmisiä kuin koskaan. Vaikka tietoverkot mahdollistavat kansainvälisen demokratian institutionalisoituneen muodon, niillä on myös yksityisyyden kannalta toinen ulottuvuutensa.

Hiley (2006,159) mukaan ihmiset, jotka ovat huolissaan politiikan ja julkisen elämän laadusta, osoittavat samalla huolensa ihmisten vetäytymisestä yksityiseen elämänpiiriin ja sisäänpäin kääntymiseen. Verraten Ariés (1989,2) esittää yksilöiden vieantumisen tarkoittavan anonyymisyyttä, koska ihmiset ovat etääntyneet toisistaan. Työn, vapaaajan ja kotielämän toiminnot ovat eriytyneet toisistaan. Yksilöt hakevat yksityisyyttä, mihin he hakevat vastetta valinnanvapaudesta, tai vähintään tunnetta tehdä itsenäisiä valintoja tai päätöksiä elämästään. Kotielämästä ja perheestä on tullut Ariéksen mukaan pakopaikka yksityisyyteen. (Ariés 1989.)

Nykyään yksityisyyteen liitetään intiimiyden piiri, jonka synty jäljittyy Rooman myöhäisantiikkiin. Arendt (1958/2002) painottaa yhtäältä yksityisomaisuuden merkitystä intiimiydestä puhuttaessa ja toisaalta ihmisen ruumiillista puolta. Länsimaisessa kulttuurissa yksityisyydestä on hänen mukaansa jäljellä vain kehoon liittyvät pakottavat tarpeet. Yksityisasunto luo Arendtin (1958/2002,74–76) mukaan ainoan tehokkaan tavan kätkeytyä yhteiseltä julkiselta maailmalta, vaikka terveydenhuollon yhteydessä kysymys voidaankin asettaa kyseenalaiseksi. Esimerkiksi kotihoidon lisääntymisen voi tulkitta olevan verrannollinen yksityisyyden vähenemiseen. Toisaalta se edellyttää enemmän myös yksityisyyden kunnioitusta. Arendt pohtiikin varallisuuden kasvaneen mittoihin, missä sitä on vaikea hallita yksityisomistuksella. Hän katsoo suurimman uhan olevan juuri yksityisomaisuuden luoman maallisen paikan lakkauttamisen, mikä saattaisi riistää yksityisyyden. Nykyään myös yksityisyyden pysyvyys saattaa olla katoavaista, koska yksityisomaisuuden toivottavuus tai epätoivottavuus on kyseenalaista. (Arendt 2002, 67,74–75.)

Valtion ja yhteiskunnan toisiinsa lomittuminen on vaikuttanut yksityisyyden merkityssisältöön. Habermas (1962/2004,227–230) on tehnyt huomion, että kaksi eri antiikin ajalta lähtöisin olevaa yksityisalueeseen kuulunutta asiaa on kehittynyt vastakkaisiin suuntiin. Yksityisalueen keskiöstä perheestä on tullut yhä yksityisempi, ja toisaalta työ- ja organisaatiomaailmasta on tullut yhä julkisempi. Työelämän yksityisyyden loppuminen on kuitenkin uskottavaa vain yksityisomistajien historiallisesta näkökulmasta, sillä työn-

tekijöiden näkökulmasta työelämän voi katsoa vain yksityistyneen. Patriarkaalis-itsevaltaisen järjestelmän korvautuminen erilaisilla psykologisilla testeillä luo näennäistä yksityistä hyvinvointia työpaikoille, mikä on vaikuttanut yksityiselämän julkistumiseen. Habermas kuvaisikin nykyistä työelämää puolijulkisen käsitteellä. (Habermas 1962/2004,227–230.)

Arendt (1958/2002) havainnollistaa julkiseen liitettyä monimerkityksellisyyttä sen todellisuuden luonteeseen kuuluvien erilaisten ajatuksellisten näkökohtien, ja yhtä hyvin silmien ulottuville yltyvien, näkökulmien samanaikaisuudella. Samaa ei voi saavuttaa yksityisyydessä, mikä tekee julkisesta elämästä merkityksellisen. Julkisuus voi hänen mukaansa tulla merkityksettömäksi ja kadota subjektiivisten kokemusten samaistuessa ja toistuessa, jolloin maailma ilmenee vain yhdestä näkökohdasta ja – kulmasta. (Arendt 1958/2002,63) Arendt painottaa vahvasti yhteisen julkisen tilan tärkeyttä, joka ei ole hänen mukaansa itsestäänselvyys yhteiskunnallisten muutoksien myötä. Jo antiikista lähtien ihmiset kunnioittivat yhteisien asioiden jatkuvuutta ja pysyvyyttä enemmän kuin omaa maallista elämäänsä.

Myös perustarpeista huolehtiminen ja kasvatustuu kuuluivat ennen yksityiseen, vaikka tosin lakien katsottiin olevan tärkeä kasvatuksellinen tekijä julkisella alueella (Aristoteles 1991). Nykyisin julkinen taho turvaa kasvatuksen tarvittaessa yksilöllisesti kullekin perheenjäsenelle. Siihen kuuluu muun muassa ammatti- ja kasvatusneuvonta, terveyden ylläpitäminen ja asunnon hankinta, sekä toimeentulokysymykset, joista on tullut yleinen julkisen huolenpidon ja valvonnan kohde. Sosiaalipoliittiset toimenpiteet ulottuvat siis yhä enemmän yksityiseen alueeseen. Näin perheiden yksityisautonomia on siirtynyt tuotannon alueelta kulutukseen. Perheiden yksityisyys on muodostunut kuluskeskeiseksi, joka näkyy niin tulojen, tukien kuin esimerkiksi vapaa-ajan aktiviteettienkin yksilöllisinä kulutus päätöksinä (Habermas 1990/2004,232, Pateman 1983,297). Cohen (1983,144) korostaakin yksityisen käsitteen merkityssiällön muotoutuvan nykyään yksilöiden valinnanvapaudesta, jolla on aina eettis-poliittinen luonteensa.

Inhimillisten aktiviteettien merkitys riippuu loppujen lopuksi asioiden luonnosta kuin siitä ovatko ne julkisia vai yksityisiä, kuten Dewey (1927/2006,208) ja Arendt (1958/2002,83) pohtivat.

4.5 Tiedon synteesi julkisen ja yksityisen käsitteellisestä kehityksestä

Miten vastakäsitteiden syklinen liike ilmeni käsitehistoriallisesti? - Julkisen ja yksityisen käsitteellisen kehityksen kuvaus ja analyysi osoitti, että antiikin ajan käsitteet resonoivat edelleen ajassa. Konstruktivistista filosofiaa mukaillen käsitteiden kehitys on kiinteästi sidoksissa maailman sosiaalisten rakenteiden muutoksiin, historiallisesti sidonnaisiin perusarvoihin ja poliittisiin valtavirtoihin. Vastakäsitteiden suhde toisiinsa on diskursiivinen. Tutkijoiden tulkintaa on ohjannut vahvasti dualistinen totuuskäsitys.

Julkisen ja yksityisen *kielihistorian* juuret ovat **antiikin Roomassa**, kun sitä vastoin *sosiaalisten rakenteiden järjestäytyminen* kahteen eri toimintatapojen todellisuuteen tapahtui alunperin **antiikin Kreikassa**. Antiikin aikaista näkemyksen voi kiteyttää kansalaisoikeudelliseksi, minkä ymmärrys tulee tosin sijoittaa historialliseen ajankohtaansa anakronismien välttämiseksi. Julkinen elämä tarkoitti ensinnäkin kansalaisten poliittista yhteisöä, mikä kertoo, että julkinen valta muodostui kaupunkivaltiossa. Toiseksi, julkinen elämä sisälsi julkisuuden, joka rakentui keskustelussa, kollektiivisessa päätöksenteossa ja sosiaalisessa toiminnassa. Se painottaa suvereniteettia, vaikkakin julkisuuden pääsi etuoikeutetusti vain patriarkaalisen perheen haltijat, mikä oli riippuvainen heidän omaisuudesta ja työvoimasta. Tämä ymmärrys julkisen käsitteestä konnotoi edelleen nykyajassa. Siinä missä yhteisten asioiden hoito takasi julkisen elämän jatkuvuuden, niin yksityiseen elämään liitettiin puolestaan perhe ja elämän välttämättömyydet: ruumiillisuus ja työ. Lisäksi hallinnan eri muodot kuuluivat yksityiseen, perheen sisälle, jonka rakenne oli yhteisöllinen. Hallinta tuo esiin epätasa-arvoisen aseman miehen ja vaimon tai isännän ja orjan välillä. Antiikin aikana ymmärrettiin julkisen ja yksityisen kielihistoriallisen ja sosiaalisen todellisuuden paitsi ero niin erottamattomuus toisistaan.

Keskiajan julkisen ja yksityisen käsitteellisen sisällön hahmottaminen on herättänyt tutkimuksellisia erimielisyyksiä. Läpi keskiajan julkisen ja yksityisen voi todeta kulkeutuneen Roomalaisen oikeus-ajatuksen määrittelemänä. Julkisen elämän poliittinen yhteisöllisyys (*gemeinschaft*) ja sosiaaliset toiminnot siirtyivät yksityiseen elämänpiiriin, jonka merkityssisältö laajentui käsitteellisesti. Taloudelliseen toimintaan perustuva liiketumppanuutta alettiin harjoittaa yksityisellä alueella, kun verraten nykyään erilaiset markkinaperustaiset yhteistyömuodot todentuvat organisatorisissa yhteyksissä. Julkista

tilaa voisi kuvata pelkistetysti ihmisten näyttäytymis- tai edustustilana. Käsitteet menettivät merkitystään ja vaihtoivat jopa paikkaa, minkä syynä lienee osaksi niin feodalismi kuin keskiajan universalismi. Keskiaika loi perustan uuden ajan murrokseen paitsi julkisen ja yksityisen käsitteisiin, niin yhteiskunnan syntyyn ja sen tuomiin muutoksiin liittyen.

Moderni aika kuvastuu julkisen ja yksityisen inkrementaalisen uudelleenlöytämisen, institutionalisoimisen ja käsitteiden laajentumisen kautena. Muutokset tapahtuivat yhteiskunnan synnyn ja organisoitumisen johdosta, mihin vaikutti voimakkaasti liberalismi ja tuottavuuden tavoittelu. Aikakausi paljasti selvimmin myös käsitteiden orgaanisen yhteyden, *sosiaalisen* eli yhteiskunnan käsitteen, josta syntyi uusi vastakäsite intimitteille. Ensiksi, antiikin kansalaisyhteiskunnalliset periaatteet on poliittisesti edelleen merkittävä vaikutus modernilla ajalla, mutta korostaen tasa-arvoisemmin suvereniteettia miesten ja naisten välillä. Toiseksi, kansalaisyhteiskunnan, toisin sanoen sosiaalisen synty kietoutuu voimakkaasti työn huomattavaan arvon nousuun (antiikin aikaan verrattuna), mistä seurasi yksityisen käsitteen kielenkäytön laajentuminen kotitaloudesta kohti organisatorisia markkinamuotoja. Yksityisomaisuus, työ ja kulutus muuttui siis julkiseksi yksityiseltä ”välttämättömyyden” alueelta. Tämä poliittis-hallinnollinen ”sektorikeskustelu” jakaa markkinatalouden näennäisesti valtiollisiin (voittoa tavoittelematon) ja ei-valtiollisiin (voittoa tavoitteleva) toimijoihin. Se on tuonut julkisen ja yksityisen taloudellisten toimintojen ja kulutusyhteiskuntien keskiöön, mikä on laajentanut ennen kaikkea käsitteiden käytön merkityssisältöä. Kolmanneksi, käsitys julkisuudesta ja yksityisyydestä ihmisten elinympäristönä ja sosiaalisen kanssakäymisen toimitilana muuttui. Moderni kansalaisyhteiskunta ei tuo kuitenkaan arkikäsitteistä poiketen esiin yksityistä todellisuutta, vaan pikemminkin julkinen todellisuus on saanut uuden merkityksen. Yksityinen on muuttunut entistä intiimimmäksi ja emotionaalisemmaksi toimialueeksi (*gemeinschaft*). Yksityisyyden huomattiin palautuvan aina ihmisarvon kunnioitukseen. Puolestaan julkinen todellisuus esittäytyy instrumentalisempana sosiaalisten työsuhteiden verkkona (*gesellschaft*). Niiden välillä olevan jännitteen voi nähdä purkautuvan välimuotoonsa muun muassa ihmisten harrastusten parissa. On kuitenkin totta, että intimitteetin uhkana nähdään juuri työelämän tarve intiimiin tietoon. Puolestaan julkisuus on muuttunut jopa tarkoituksenhakaiseksi mediaan viitaten. Modernin ajan käsitystä kategoriasta kärjisti antiikin tavoin, mutta ajallensa ominaisella tavalla, erottelu ja erottamattomuus toisistaan.

Postmoderni aika on kyseenalaistanut modernin ajan rakenteiden valtasuhdetta globalisoinnin ja poliittisten prosessien myötä, jolloin julkisen ja yksityisen binaarilogiikka on murtunut pikemminkin ambivalenttiseksi tai hybridiseksi. Siksi toiminnot ja tilat ilmenevät postmodernilla ajalla toisistaan erottamattomina, osin jopa samankaltaisina. Ensiksi, yksityinen elämistodellisuus ja yksilöiden toiminta nähdään politisoituneena: ”henkilökohtainen on poliittista”, kuten feministit ovat todenneet. Yksityinen kodin ja poliittisen alueen välillä ei tehdä selkeää erottelua. Ihmisten valintoja ja osallistumista on lisätty tietoisesti kansalaisyhteisöjä ja demokratiaa vahvistaen. Yksityisyys on siis artikuloitu uusliberalistien markkinavoimien saatossa yksilön eettis-poliittiseksi valinnoiksi ja itsemääräämisoikeudeksi. Yksilöillä on moraalinen vastuu paitsi itsestään niin ympäristöstään. Se tarkoittaa, että kaikella inhimillisellä toiminnalla on loppujen lopuksi julkinen ulottuvuutensa. *Yhteisöllisyyteen osallistuminen* merkitsee näin ollen julkisen ja yksityisen syvällisimpää yhteenkietoutumista kuin aikaisemmin historiassa. Huomionarvoista on, että ennen itsemääräämisoikeutta yksityisyyden kunnioituksessa korostuu aina ihmisoikeudet. Toiseksi, julkisten ja yksityisten organisaatioiden rajat häilyvät erilaisten yhteistyömuotojen ja verkostoitumisen myötä. Aikakautta kuvastaa voimakkaasti organisatoristen toimintojen *yksityistäminen*. Organisaatiolla on sekä taloudellista että poliittista ohjausvaltaa. Yksityinen konnotoi aikakauden mukaisesti positiiviseksi miellettyjä arvoja, kun taas julkisen käsite esittäytyy ikään kuin käsiteparin varjopuolella. Kolmanneksi, elämäntavat erilaisine valintoineen politisoivat yksityisyyttä. Tietoverkoston kehittymisen myötä *julkisuuden realisointuminen* on lisännyt julkisuuden *yksityistymistä*, minkä laajeneminen tulee luomaan ja laajentamaan yhä uudenlaisia julkisen ja intimitteen muotoja. Julkisuuden tarkoitushakuisuudessa puhutaan nyt jopa julkisuusnarkomaniasta. Verraten antiikin ajalla tai hyvinvointivaltioita rakennettaessa julkisen intressin uskottiin konnotoivan positiivisempia arvoja.

Käsitehistoriallinen kuvaus ja analyysi on tuonut kiinnostavasti esiin käsitteiden vivahteikkaan elämänkaaren antiikista kohti nykypäivää, vaikka se ei olekaan ollut kuin suunta antava tämän tutkimuksen yhteydessä. Lisäksi se osoitti käsitteiden sosiaalisen konstruoinnin vaikuttavan niiden kehitykseen. Käsitteelliset muutokset ilmenivät kielihistoriallisina ja käsitteiden käytön muutoksina.

5 JULKISEN JA YKSITYISEN MERKITYS ORGANISAATIOTUTKIMUKSELLE

Mikä merkitys julkisen ja yksityisen teoreettis-käsitteellisellä tutkimuksella ja monitulkintaisella dikotomialla on monitieteisen organisaatiotutkimuksen näkökulmasta? Käsitteanalyysin tarkoitus on ollut havaita käsitteellisiä tiedon aukkoja ja luoda käsitteellistä perustaa tutkimuksille (vrt. Rodgers 1993, 78–89). Se on tapahtunut tutkimuksen edessä tehtyjen tulkintojen kautta. Täten julkisen ja yksityisen käsitteistä voi tehdä organisaatiotutkimuksen adekvaatin metodologian kehittämisen kannalta erilaisia johtopäätöksiä, ja esittää vaateita käsitteenmuodostamiselle ja olemassaolevien tietoperustojen kritiikille. Käsitteenmäärittelyn merkitys koskee niin tutkijoita, tutkimustulosten hyödyntäjiä kuin tutkimuksen rahoittajia. Tulkintakriteereiden teoreettinen perusta palautuu aina tutkimuksen metodologiaan, jonka aloitin erittelemällä julkisen ja yksityisen pluralisuutta. Siksi korostan neljältä taholta paitsi tietoisuutta ja kritiikkiä julkisen ja yksityisen *filosofis-käsitteellisistä vaaroista*, niin organisaatiotutkimusten käsitteiden *metodologisista mahdollisuuksista*.

Taulukko 10. Julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteelliset vaarat organisaatiotutkimusten metodologisina mahdollisuuksina

Julkinen & Yksityinen/ Organisaatiotutkimus	Aika	Paikka
Intensio	Preferensseihin ja arvoihin perustuva subjektiivinen tieto	Myyttien ja traditioiden ylläpitämä dualistinen tieto
Ekstensio	Auktoriteettien konstruoima kollektiivinen tieto	Tiedon näennäinen objektiivisuus

1) Preferensseihin ja arvoihin perustuva subjektiivinen tieto organisaatioista

Julkisen ja yksityisen käsitteitä koskeva tietoisuus ja kritiikki on olennaista kohdistaa preferensseihin ja arvoihin perustuvaan subjektiiviseen tietoon, mikä paljastaa useimmiten päätelmien johdonmukaisuuden ja johtopäätösten luotettavuuden. Sitä voi luonnehtia käsitteiden ”funktionaalisuuden” vaarana tai mahdollisuutena. Koska yksilöiden preferenssit synnyttävät käsitteellisiä konnotaatioita julkisista ja yksityisistä organisaatiois-

ta, tutkijoiden on pohdittava, mitä ideologiaa valittu käsitys palvelee (ks. Benn & Gaus 1983; Kingsley & Vuori 2000), ja miten käsitteillä haetaan oikeutusta poliittisille tavoitteille tai erilaisille organisatorisille ”muoti-ilmiöille”. Esimerkiksi haetaanko käsitteenmäärittelyllä tukea yksityistämisen eri muodoille yksityiseen intressiin liitetyn tehokkuuden tai vaikuttavuuden nimissä (mm. Salminen & Niskanen 1996,44). Siksi tutkijoiden pitäisi kertoa eksplisiittisemmin mitä ontologiakäsitystä he suosivat omassa tutkimuksessaan, ja miksi he ovat valinneet tietyn tavan tarkastella ilmiötä poissulkien muita vaihtoehtoja. Toisaalta yksi mielekäs lähtökohta on oppia tunnistamaan organisaatioihin liitettyjen egalitarististen ja liberalisten piirteiden ominaisuuksia kummastakin organisaatiosta.

Organisaatiotutkimuksessa pitäisikin ottaa lähtökohdaksi, että kaikki organisaatiot ovat paitsi sosiaalisia, niin julkisia ja yksityisiä. Tutkijoiden tulisi kyseenalaistaa julkisten organisaatioiden julkisuus ja yksityisten organisaatioiden yksityisyys, koska julkiset organisaatiot saattavat olla ikään kuin yksityisempiä ja vastaavasti yksityiset julkisempia kuin mitä perinteisesti on oletettu. Esimerkiksi julkisuuden määrittely byrokraattisuuden perusteella saattaa olla harhaanjohtavaa. Vastaavasti julkisuuden määrittely ainoastaan poliittisen ohjauksen tai auktoriteetin perusteella vaikuttaa tämän tutkimuksen perusteella liian kapealta (ks. mm. Bozeman 1994), koska näkökulma ei huomioi yhdenvertaisesti julkisuuden rakentumista yksityisissä organisaatioissa. Koska julkisuus eli politiikan vaikutus rakentuu yhtä hyvin keskustelun ja osallistumisen kautta kuin poliittisen ohjauksen kautta, organisaatiotutkimuksen tulisi huomioida myös osallistuvan demokration näkökulma ja mitata esimerkiksi työntekijöiden ja asiakkaiden vaikutusmahdollisuutta päätöksentekoprosesseissa toimintoja ja palveluja kehitettäessä. Se toisi esiin suuremman variaation organisaatioiden poliittisen toiminnan luonteesta. Myös yksityisten organisaatioiden tapa toimia tulee ymmärtää siis eettis-poliittisina valintoina, mikä ohjaa aina markkinapolitiikan kehitystä tiettyyn suuntaan.

2) Myyttien ja traditioiden ylläpitämä dualistinen tieto organisaatioista

Julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteellinen reflektointi on tutkimuksissa välttämätöntä, koska länsimaisen kulttuurin ontologinen dualismi kärjistää käsitteellistä rajanvetoa. Siksi tutkijoiden tulisi tunnistaa ja kyseenalaistaa organisaatioihin liitetyt binaarilooogisen rajanvedon myytit ja traditiot, käsitteellisen ”konstitutionaalisuuden” vaarat ja mah-

dollisuudet. Vuoren (2000a, 157) huomioon on helppo yhtyä, että tutkijoiden tietoisuus länsimaisen kulttuurin binaarilogiikasta on myös edellytys ontologisesti kestäväälle metodologialle ja adekvaatille tutkimusasetelmalle.

Tämän tutkimuksen valossa retoriikka julkisen ja yksityisen organisaation vakiintuneista piirteistä osoittautui illuusioksi, vaikka a priorin voima onkin vahva (vrt. Rainey & Bozeman 2000). Tämä tutkimus vastaa a priorin vaarojen välttämiseen varoittamalla anakronismeista. Täten julkisen ja yksityisen organisaation käsitteet tulisi operationalisoida suhteessa historialliseen ajankohtaan ja kehitykseen, koska modernin ajan dikotomisat käsitteet eivät päde postmodernin ajan organisaatioihin.

Vastaavasti sektorikeskustelu identifioi organisaatioita binaarilogiikan mukaan. Sen johdosta tila- ja toimintametaforinen käsitteenmuodostus olisi hedelmällisempää postmodernin ajan hengessä, missä toiminnot ovat verkostoituneet keskenään. Selkeä rajanveto organisaatioiden välillä on nyky-aikana teoreettisesti ja käytännössä kestävämpää, koska ”julkista on yksityisessä ja yksityistä on julkisessa”. Siksi traditionaaliset, käsitteiden implisiittisesti välittämät poliittiset konnotaatiot tulisi kyseenalaistaa, koska yksityinen organisaatio välittää myös egalitaristista toimintaideologiaa ja julkinen vastavasti liberalistista ideologiaa. Kummallakin organisaatiolla on taloudellista, eettistä poliittista ja sosiaalista vastuuta. Tosin on huomioitava, että se kuva minkä media välittää organisaatioimagojen perusteella saattaa olla vain sanahelinää toiminnan tasolla. Esimerkiksi yhteiskunnallinen vastuu inhimillisen voimavarojen johtajuuden, tai ympäristöeettisissä kysymyksissä saattaakin olla toissijainen talouden imperatiiveihin nähden.

3) Organisatorisen tiedon näennäinen objektiivisuus

Julkisten ja yksityisten organisaatioiden yhteismitallinen operationalisointi on äärimmäisen vaikeaa, koska tieto ei ole koskaan arvovapaata ja objektiivista. Täten käsitteidenmäärittely tai määrittelemättömyys paljastaa usein kirjoittajansa preferenssit, jotka saattavat olla myös tiedostamattomia. Erityistä tarkkaavaisuutta edellyttää, mitkä käsitteisiin liittyvät tekijät tutkimuksissa on raportoitu ja mitkä on jätetty raportoimatta, tai onko käsitteisiin liittyviä olennaisia muuttujia mitattu lainkaan ja onko niitä edes mahdollista mitata. Tähän organisatorisen tiedon näennäiseen objektiivisuuteen ja ”kausaali-

suuden” etsinnän vaaroihin ja mahdollisuuksiin päästään käsitteellisesti paremmin kiinni, jos dikotomista rajanvetoa ei tehdä organisaatioiden välillä.

Julkisen ja yksityisen organisaation objektiivisen tiedon lisäämiseksi käsitteenmuodostuksen episteemiset perustat tulisi rakentaa pikemminkin hermeneuttiselle ja emansipatoriselle kuin tekniselle tiedonintressille, Vuoren (2000a, 156) sanoja lainatakseni. Tekninen tiedonintressi johtaa usein a prioriseen ja epäadekvaattisiin päätelmiin, mikä vähentää tiedon objektiivisuuden tavoittelua ja tutkimusten luotettavuutta. Tekninen tiedonintressi ei huomioi, että julkisen ja yksityisen käsitteet antavat konnotaation tutkimuksen muille käsitteille. Siksi myös keskeisten käsitteiden analyysi on olennaista rinnastamalla ne julkisen ja yksityisen käsitteisiin. Tämän tutkimuksen perusteella voin todeta, että julkisen ja yksityisen synonyymejä ja niiden lähikäsitteitä kontekstinsa mukaan ei voi sivuuttaa ilmiötä määriteltäessä. Lisäksi oletan, että väite julkisen ja yksityisen organisaation ominaispiirteestä syntyy episteemisten dilemموjen suhteesta toisiinsa. Jos väite esitetään ainoastaan yhden dilemman perusteella (esim. intressi), sille ei löydy välttämättä kestäväää perustaa todellisuuden kanssa.

Organisaatiotutkimuksessa talous liitetään vahvasti yksityiseen. Vastaavasti julkisiin organisaatioihin on liitetty politiikka. Rajanveto on tehty etymologiaa seuraten, mutta käytäntöä vääristäen. Usein sivuutetaan, että sekä julkiset että yksityiset organisaatiot ovat kummatkin poliittisen- ja talousjärjestelmän toimijoita, vaikka toimintatapa on erilainen. Siksi politiikan ja talouden vertailulle organisaatioissa olisi löydettävä yhteismittalliset perusteet. Lisäksi yksityisyyden ja intimiteetin käsitteet on huomioitu vain vähän monitieteisessä organisaatiotutkimuksessa. Esimerkiksi terveydenhuoltoorganisaatioiden konseptissa, tai yksityisiä tietoja luovutettaessa yksityisyyden suoja ja intimiteetti koskettaa kansalaisia ja kuluttajia, koskien muun muassa kysymystä ihmis-oikeuksista ja itsemäärämisoikeudesta.

4) Auktoriteettien konstruoima kollektiivinen tieto organisaatioista

Käsitteenmuodostusta arvioitaessa on huomioitava, että julkisen ja yksityisen abstraktiotasot rakentavat eri tasoilla organisaatiotutkimusten episteemistä perustaa (vrt. Sartori 1985). Julkisten ja yksityisten organisaatioiden käsitteellistä abstraktiota ohjaa aina arki-, asiantuntija- ja teorian tieto, mikä ehdollinen sekä a priorisille ja a posteriorisille käsi-

tyksille että erilaisille ontologiakäsityksille (ks. luku 2.1.3). Siksi auktoriteettien konstruoima kollektiivinen tieto sisältää eri tiedonlähteisiin perustuvaa tietoa julkisen ja yksityisen käsitteistä. Tosin on huomioitava, että kognitiivinen kokemus ja tiedon kasvu on aina kulttuurisen virran vastavoima. Eritasoinen tieto vaikuttaa käytännössä mm. poliittis-hallinnolliseen ohjaukseen ja palveluiden organisointiin.

Koska käsitteellinen kehitysprosessi on jatkuva, julkisen ja yksityisen käsitteellisen kypsyyden arviointi (vrt. Morse 1996,388) vaatii tämän tutkimuksen perusteella herkkyyttä arvioida, onko julkinen ja yksityinen määritelty edellisen kolmen: funktionaalisuuden, konstitutionaalisuuden ja kausaalisuuden perusteella, mikä kärjistyy tässä edelleen neljänneksi tahoksi, käsitteiden teleologisuuden vaaroiksi ja mahdollisuuksiksi, mitkä tulisi tunnistaa sekä tiede- että yhteiskuntapoliittisella tasolla.

Julkisen ja yksityisen käsittellisen tiedon korkeampi abstraktio määrää aina matalemmän eli kontekstisidonnaisen ja mikroteoreettisen käsitteellisen tiedon ominaispiirteitä, kuten Sartori (1994,26) kuvaa. Julkisen ja yksityisen käsitteellisen kehityksen ja kontekstisidonnaisuuden ymmärtämiseksi alempi abstraktiotaso on puolestaan ensisijainen ylempään. Täten erityistieteiden ja tutkimuskohteiden konteksti on aina käsitteiden sisällön ja ominaispiirteiden tarkkuuden perusta, mitä on analysoitava keskeisten lähikäsitteiden kautta. Se johtaa siihen, että julkinen ja yksityinen on määriteltävä erikseen jokaisessa organisaatiotutkimuksessa. Julkisen ja yksityisen käsitteet vaikuttavat tutkimusprosessin läpi tutkimustulosten luotettavuuteen, joten tulosten reabiliteettia ja validiteettia tulisi arvioida aina suhteessa tutkimusten metodologisiin sitoumuksiin (Vuori 2000a, 149). Auktoriteettien luoma käsitys julkisesta ja yksityisestä ei ole koskaan täydellinen, välttämättä oikea tai edes tiedostetusti määritelty. Käsittemäärittely kertoo aina tutkijan maailmankatsomuksen julkisesta ja yksityisestä kontekstissään tarkasteltuna. Julkisten ja yksityisten organisaatioiden toimintojen välillä on sekä eroja että yhtäläisyyksiä, mutta mitä ne ovat, ja voidaanko niitä liittää toisistaan eriäviin julkisiin ja yksityisiin toimintatapoihin, on tutkimuksellinen haaste organisaatioteorian kehittämiseksi ja a priori tiedon kumoamiseksi (vrt. Rainey & Bozeman 2000).

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa tutkimusprosessin eri vaiheiden yksityiskohtaista tarkastelua, mikä sisältää satunnaisten ja epäolennaisien tekijöiden poissulkemisen tutkimusprosessista. (Morse 1996; Eskola & Suoranta 2003,210). Tutkimusten arviointiin on eri kriteerejä, joiden tarkoitus on arvioida paitsi tutkimusprosessia niin metodologiaa ja tuloksia suhteessa todellisuuteen (Eskola & Suoranta 2003,212). Tutkimuksen todellisuus näyttäytyy tutkimuksessa aina myös metodien mahdollistamalla tavalla (Rauhala 1989,7), mikä todentui myös tämän tutkimuksen yhteydessä.

Hyödynnän arviointiin laadullisen tutkimuksen yleisiä kriteerejä: uskottavuus (credibility), vahvistettavuus (confirmability), varmuus (dependability) ja siirrettävyys (transferability) (mm. Lincoln & Guba 1985, 290; Eskola & Suoranta 2003), mitkä ovat osaksi päällekkäisiä. Uskottavuudella tarkoitan tässä aineiston ja päätelmien vastaavuutta toisiinsa suhteessa esitettyihin argumentteihin aikaisemmissa tutkimuksissa. Vahvistettavuudella viitataan puolestaan analyysin riittävään reflektointiin, kattavuuteen ja läpinäkyvyyteen, jotta toinen tutkija voi seurata ja arvioida tutkimusprosessin kulkua. Varmuudella tarkoitan ennako-oletuksieni reflektointia. Siirrettävyydellä tarkoitan tulosten siirrettävyyttä tieteenalojen välillä ja toisiin tilanteisiin. (vrt. Lincoln & Guba 1985, 289–331.) Lisäksi huomioin käsiteanalyysin arviointikriteerejä eri tutkijoiden mukaan (mm. Koselleck 1979/1985; Rodgers 1993; Morse 1996).

Tutkijan esiyymmärrys tutkimuskohteestaan vaikuttaa aina koko tutkimusprosessiin ja tutkimuksen luotettavuuteen. Raunio (1999,13,31) toteaaakin metodologisen fundamentalismin edellyttävän monipuolista reflektiota tutkimuskohdetta koskevista tutkijan tietoisista perussitoumuksista, jotka ohjaavat metodisia valintoja eli aineiston keruuta ja analyysiä. Se lisää tutkimuksen varmuutta. Myös Niiniluoto (1997,21,81) on todennut tieteellisyyden kulminoituvan vasta tapaan, miten tietoa tavoitellaan, muodostetaan ja perustellaan. Tutkimukselliset valintani ja tekemäni reflektio perustui adekvaattisuuden periaatteeseen läpi tutkimuksen. Siksi pohdin tämän tutkimuksen tieteenfilosofisessa osassa julkisen ja yksityisen ontologisia ja epistemologisia lähtökohtia länsimaisen kulttuurin ilmiönä. Sen jälkeen reflektoin vasta tutkimusmetodiset valintani ja palasin tar-

kennettuihin tutkimuskysymyksiin, jotka muodostivat tutkimuksen metodologisen osan. Näkökulman merkitys tutkimusongelmaan paljastui pluralistisen lähestymistavan myötä, mikä kantoi tutkimusprosessin loppuun.

Tutkimuksen pääkäsitteiden, julkisen ja yksityisen etymologinen analyysi toi esiin käsitteiden laajuuden. Se antoi perusteen analysoida tutkimuksen edetessä, miten sanoja käytettäessä on siirrytty käsitteiden merkitysisällöstä toiseen. Keskeisten lähikäsitteiden valinta kohdistui puolestaan julkisen ja yksityisen etymologisten synonyymien lähempään tarkasteluun. Näiden kolmen teoreettisen käsitteen, politiikan, talouden ja yksityisyyden/intimiteetin valinta perustui yhtäältä tekemääni analyysiin julkisen ja yksityisen etymologiasta (taulukko 2), ja toisaalta tukeuduin valinnoissa aikaisempaan tutkimukseen. Lisäksi tieteellisen keskustelun profiili vahvisti käsitystä lähikäsitteiden suhteen, minkä arviointi perustui dialogiin ja argumentointiin aikaisemman tutkimuksen kanssa. Käsitteiden välinen suhde tuo esille myös käsitteiden laajemman yhteiskunnallisen ja makroteoreettisen merkityksen (tutkimuksen synteesi, kuvio 4).

Valinta tutkimusmetodistani kulminoitui antiteesiin käsiteanalyysien kiinnittymisestä dualistisiin tieteenparadigmoihin, usein jopa tiedostamattomalla tasolla. Siksi esitän vaihtoehdoksi pluralistista käsiteanalyysiä, minkä tarkoituksena on huomioida ilmiöiden fundamentaalisuus jo metaontologiselta tasolta. Koska tavoitteeni oli lähestyä ilmiötä kokonaisvaltaisesti, yhteen tieteenparadigmaan sitouminen ei ollut mielekästä. Valittu, *pluralistinen analyysimenetelmä oli eksploratiivinen*, mikä on sekä tutkimuksen *heikkous että vahvuus*. Heikkous on se, että menetelmästä ei ole aikaisempaa kokemusta ja kehitin sitä tutkimusprosessin edetessä. Menetelmän toimivuus näkyy eheyden puutteena toteutuksessa suhteessa tutkijan tavoitteisiin. Se vaikuttaa luotettavuuteen. Vahvuutena voi nähdä käsiteanalyysin konstruoinnin, jonka perimmäinen tarkoitus oli noudattaa adekvaattisuuden ehtoa käsitteiden analysoimiseksi, mihin vallitsevat menetelmät eivät tarjonneet vastetta. Siksi jatkotutkimushaasteena on *kehittää ja testata* pluralistisen menetelmän *toimivuutta tai toimimattomuutta* käsitteiden analyysissa myös muissa asiayhteyksissä, mikä edellyttää tieteellistä argumentointia ja kritiikkiä. Tämän tutkimuksen perusteella pluralistinen käsiteanalyysi antaa mahdollisuuden käsitteiden erittelyyn metodin ajatuksen mukaisesti. Tosin tarkempien alakategorioiden muodostaminen ja analyysi oli rajattava pois, koska se ei olisi vastannut opinnäytetyön laajuuteen.

On olennaista, että käsiteanalyysin luotettavuuteen vaikuttaa paitsi metodin hallinta niin tutkijan käsiteanalyttisen ajattelukyvyyn soveltaminen (Morse 1996). Tutkimusmetodin valinnan suhteen reflektoin eri käsiteanalyysivaihtoehtoja, mistä yhdistin tutkimukseen sopivan metodin. Perehtyminen aikaisempiin tutkimuksiin, joissa oli käytetty käsitehistoriallista menetelmää, oli valaisevaa (mm. Hyvärinen ym. 2003). Tässä tutkimuksessa metodiin luettiin sekä käsitteen käytön että kielenkäytön analyysi, jotka tukivat toisiaan. Koska analysoidut käsitteet ovat laajoja (vrt. Niiniluoto 1997,153; Rodgers 1993; 12–14), kaikkia ulottuvuuksia ei ole voitu ottaa esille. Tutkimuksen tavoite oli kokonaisvaltaisen ymmärryksen ja kehityksen tarkastelu, mitä tutkimus kirkasti. Käsitehistoriallisen analyysin vahvuudeksi katson käsitteellisen syklisen kehityksen ja aikakerrostumien esiintuomisen. Lisäksi voisi todeta varovaisesti arvioiden, että tämän tutkimuksen perusteella käsitteellinen abstraktio (kuvio 4) saattaisi antaa jatkossa teoreettisesti mielekkään asetelman kulttuuriensisäiselle ja -väliselle vertailulle esimerkiksi organisaatiokonseptissa, tai ainakin ohjaamaan kontekstiinsa sidonnaista filosofis-käsitteellistä analyysia.

Morsen ja hänen työryhmänsä (1996,388–389) mukaan käsiteanalyysin tuloksia voidaan arvioida käsitteiden ominaispiirteiden tunnistamisen, käsitteiden välisen suhteiden erittelyn ja analyysin kattavuuden mukaan. Määritelmä ei saa olla liian laaja, johon sisältyy käsitteen alaan kuulumattomia käsitteitä. Liian suppea määritelmä johtaa puolestaan väärin konnotaatioihin. Lisäksi Niiniluoto (1999) on todennut, että käsitteen määritelmä tulisi esittää mieluummin positiivisin termein. Morsen (1996,388) mukaan täsmällinen määrittely ei ole edes tarkoituksenmukaista konstruktivistisen ontologian mukaisesti ymmärretyissä käsitteissä. Tässä tutkimuksessa käsitteiden laajuus asetti tutkimuksellisen haasteen tiedon jäsentämiselle, määritelmä mukaillee makroteoreettisia linjoja, mitä selvennettiin etymologisten synonyymien ehdoilla. Käsitteiden intensiot konnotoivat väistämättä positiivisia ja negatiivisia merkityksiä, mitkä voidaan tulkita yksilöllisesti.

Sartorin (1985,246) kategorian mukaan käsiteellistämisen abstraktion tasot (kuvio 2 ja kuvio 4) ovat tässä tutkimuksessa kulttuurisidonnaisesti tulkittuna keskitasoisia. Mikäli niillä olisi universaalista kantavuutta, ne olisivat korkeita. Ilmiön erittelyssä ei ole näin ollen menty mikroteoreettiselle tasolle, matalaan abstraktiotasoon, vaan julkisen ja yksityisen käsitteellistä yleistettävyyttä on analysoitu teoreettisesti laajemmin. Sen vahvuutena on laajempi yleistettävyyden ja esimerkiksi tutkimustiedon ja abstraktion soveltami-

nen nomoteettisiin, julkisen ja yksityisen vertaileviin tutkimusasetelmiin. Sen sijaan idiografisiin vertailuihin, missä tapauksia on vähän, tämä tutkimus ei ole tuottanut, eikä olisikaan voinut tuottaa syvällistä ja käsitteiden ominaispiirteitä erittelevää tietoa. Siksi tässä tutkimuksessa ei voida esimerkiksi täsmentää yhdenmukaista määritelmää organisaatioiden erilaisista piirteistä. Olennaista on se, että julkinen ja yksityinen määritellään ja operationalisoidaan aina kontekstinsa ja tieteenalansa ehdoilla.

Gadamer (1986/2004,38,64) korostaa vasta ymmärtämistä ohjaavien ennakkoluulojen tiedostamisen olevan houkutusena toiseuden puhuttelevuudelle. Tutkimuksen tulkintaprosessi hermeneuttista kehän ajatusta myötäillen on vaatinut sekä omien ennakkokäsitysteni että historiallisuuteni tiedostamista ja reflektiota, mitkä ovat toivoakseni auenneet tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen kulkuun vaikutti yhteiskuntatieteellinen opintotaustani sekä länsimaisen kulttuurin dualistiseen ajatteluun vahvasti sosialisoituneet ajatukseni. Se rajaa väistämättä uuden löytämistä, vaikka tässä tutkimuksessa tutkijan ymmärrystä käsitteistä tuki dualistisen ajattelun rinnalla pluralistinen ajattelu, mikä näkyy esimerkiksi käsitteiden kategorisoinnissa. Toisaalta Nietzsche on kysynyt oikeutetusti, onko tulkinta merkityksen löytämistä vai pikemminkin merkityksen asettamista tekstiin? – Hermeneuttisen dialogin mukaisesti ja suojelemaan emansipatorisesti totean, että merkityksenanto on aina vastavuoroinen prosessi, ajatukset kehittyivät tutkimuksen kuluessa.

Gadamerin tieto-opillista ja filosofista hermeneutiikkaa on kritisoitu liiasta tarkkuudesta ja yleistettävyyden etsinnästä. Lisäksi Rauhala (1989,9) pitää hänen rajoituksenaan kielen hermeneutiikkaan ja siten tieteen ongelmiin keskittymistä. (Rauhala 1989,9–10.) Tässä tutkimuksessa Gadamerin kieleen perustuva hermeneuttinen ajattelu tuki osaltaan tutkijan omia kiinnostuksenkohteita, jotka nojautuivat myös metodologisiin valintoihini. Tiedon sosiaalinen konstruointi vaikuttaa osaltaan käsitteelliseen ajatteluun, kykyyn käyttää kieltä ja toimia käsitteiden edellyttämällä tavalla, mihin vaikuttavat kehittyneet ja kehittymättömät käsitykset julkisesta ja yksityisestä toiminnasta (vrt. Berger & Luckmann 1966/1994; Vuori 1995). Myös Koselleckin (1975/1985,231), Skinnerin (ks. Pulkkinen 2003,215) ja Rodgersin (1993,7–34) ajattelussa kielellä on vahva asema, joiden ajatukset vaikuttivat tutkimuksen kulkuun metodivalintani myötä.

Kieli on yksi tärkeä käsitteellisten muutosten perusta, mutta hermeneuttinen tulkintamethodini ei ole ollut pelkästään kieleen keskittyvä, koska en jättänyt huomioimatta inhimillisen ymmärtämisen kirjoja käsitteisiin (vrt. Rauhala 1989,10). Ajatukseni käsitteiden kehityksestä ovat myötäilleet sekä Bergerin ja Luckmannin (1966/1994) sosiaalikonstruktionistista tiedonsosiologista käsitystä, että Vuoren ja Kingsleyn (1998) preferenssiteorian ideaa. Olen ollut tietoinen käsitteistä ihmillisen sosiaalisen todellisuuden konstruktiona ja erilaisten preferenssirelaatioiden herättäjinä länsimaisen kulttuurin perusarvojen ohjaamina, mikä on vaikuttanut tulkintoihin. Kielellisyyttä arvioitaessa on myös huomattava, että käytetty lähdekirjallisuus rajoittui suomen ja englannin kieleen.

Jos tutkimuksissa ei ole pohdittu käsitteiden ontologisia lähtökohtia ja preferenssirelaatioiden synnyttämiä vaikutuksia, se merkitsee tutkimustyön hallitsemattomia moraalisia ja poliittisia seurauksia myös käytäntöön (vrt. Vuori 1998,212). Se ei ole välttämättä tiedostettu, rationaalinen valinta. Toisaalta juuri rationaalisuus johtaa dualistiseen ajattelun, joten pitäisi ehkä kysyä: onko epärationaalisuus parempi väline dikotomioiden purkamiseen? Julkisen ja yksityisen käsitteiden hallitsematon käyttö kytkeytyy tutkimusten tuomiin eettisiin ongelmiin, mikä on yksi peruste sille, miksi eri tieteenalojen tutkijat tuovat esiin julkisen ja yksityisen teoreettisen sekä käytäntöä palvelevan tutkimustarpeen (esim. Bailey 2000,384; Bozeman & Bretschneider 1994,198; Steinberger 1999,293; vrt. Rodgers 1993,7–34).

Julkisen ja yksityisen dikotomisen myytin luonne on huomionarvoinen teoreettis-käsitteellisessä tutkimuksessa, josta on suotavaa olla tietoinen. Muun muassa Popper (1963/1995, 50,129–132) toteaa tieteen alkavan myyteistä ja niiden kritiikistä, mutta tieteen todellisuus on vaikuttanut tämän tutkimuksen perusteella ristiriitaiselta ainakin julkisen ja yksityisen käsitteiden kohdalla, jotka ovat luonteeltaan symboleja, merkityksiä kantavia myyttejä (vrt. Barthes 1957/1994,173–213). Siksi käsitteitä koskevan tiedon ja todellisuuden yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuus herättää tutkimuksellista kiinnostusta jatkossakin.

Tutkimuksen kirjallisuuskatsaus ei ollut systemaattinen (mitä, mistä, milloin, miten). mikä on tutkimuksen heikkous. Kirjallisuuskatsaus perustui sen sijaan valikoivaan otantaan asiantuntemukseni ja lähdekritiikkini perusteella. Sen suhteen on huomioitava, että asiantuntemus on aina suhteessa tiedon rajallisuuteen ja syntyneeseen maailmankuvaan

tutkimusilmiöstä, kuten aina tutkimuksissa. Tiedonhaku kytkeytyi tiiviisti koko tutkimusrosessiin. Koska käsitteiden tieteenfilosofinen pohdinta ei ole ollut itsestäänselvyys (mm. Rainey & Bozeman 2000; Vuori 2000a), tiedonhaku oli haasteellista. Tutkittava ilmiö piiloutuu useiden lähikäsitteiden taakse, jotka ovat kontekstiinsa sidottuja. Vaikka julkista ja yksityistä koskeva käsitteellinen tieto ei avaudu tutkijalleen systemaattisella kirjallisuuskatsauksella.

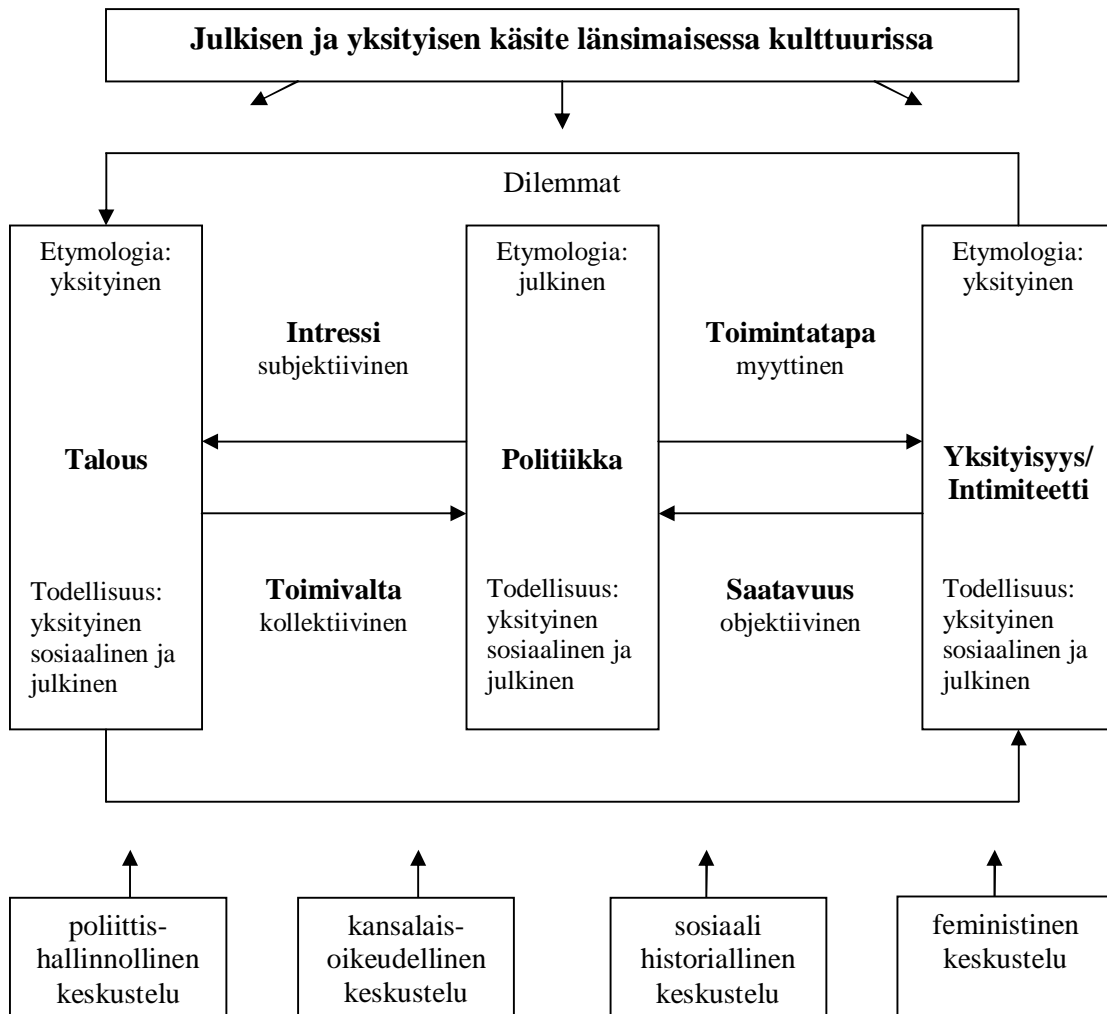
Lähteet erittelin niiden informatiivisuuden mukaan eli tutkimustehtäväni ohjasi lähteiden valintaa, eikä päinvastoin. Siksi katson, että teoreettisen argumentoinnin tueksi ohjautui olennaista ja länsimaista kirjallisuutta. Kirjallisuus oli pääosin kansainvälistä, mutta myös kansallista. *Kansaisoikeudellinen* (mm. Arendt; Dewey; Habermas; Saxonhouse; Hiley, Seligman; Björne; Erh-Soon & Kamenka), *poliittis-hallinnollinen* (mm. Steinberger; Bozeman; Rainey; Vuori) *sosiaalihistoriallinen* (mm. Aries & Duby; Sennett; Benn & Gaus; Bailey; Weintraub), *feministinen* (mm. Pateman; Eräsaari & Julkunen & Silius) keskustelu valotti ansiokkaasti näkemyksiä käsitteisiin, mihin lukeutuu niin keskeisiä teoretikoita kuin käsitteelliseen pohdintaan vaikuttavia tutkijoita. Tämä tutkimus keskittyi ensisijaisesti ensimmäiseen kolmeen keskusteluun.

Analyysin onnistuneisuutta ja luotettavuutta voidaan kokonaisuudessaan arvioida suhteessa tutkimusprosessin hedelmällisyyteen ja tuloksellisuuteen (vrt. Eskola & Suoranta 2003,222). Kuten tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointi on tuonut julki, hedelmällisyyden voi nähdä kahdelta taholta. Vaikka tutkimus on tuottanut uusia näkökulmia ja jäsennyksiä julkisen ja yksityisen käsitteistä ja tutkimusmetodista lähestymistavoista, tutkimusta voidaan osaltaan kiittää, osaltaan kritisoida siitä, että ”vanhoilla menetelmillä varman päälle tuloksiin” (Eskola & Suoranta 2003,222) ei liene kuuluneen tämän tutkimuksen luonteeseen.

6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuskohteeksi valitut antonyymit osoittautuivat länsimaisen kulttuurin klassiseksi, mutta monitulkintaiseksi dilemmaksi, joka otetaan useimmiten itsestäänselvytenä. Asettamalla julkinen ja yksityinen tieteellisen tutkimuksen alaiseksi, niiden itsestäänselvyys ja dikotomisuus muuttui kyseenalaiseksi.

Tutkimuksen mukaan julkisen ja yksityisen episteeminen perusta osoittautui hajanaiseksi ja siksi tieteidenvälisenä tutkimuskohteena haasteelliseksi. Se antoi kuitenkin hedelmällisen mahdollisuuden käyttää luovaa teoreettis-käsitteellistä ajattelua tutkimusilmion tieteenfilosofisen perustan muodostamiseksi suhteessa länsimaisen kulttuurin kontekstiin ja tutkimukselliseen lähestymistapaan. Koska käsitteet ovat abstrakteja ja historiallisesti kehittyviä, realistisen tieteenparadigman mukaisen yksiselitteisen määritelmän tavoittelu ei ollut tarkoituksenmukaista. Vaikka länsimainen kulttuuri on sosiaalistanut tutkijan dualistiseen ajatteluun, dikotomisen rajanvedon kestättömyys nähtiin pikemminkin pluralistisen tulkinnan perustana, minkä voi arvioida tuovan uuden näkökulman käsitteiden erittelyyn. **Tutkimuksen synteesi** kiteytyy käsitteellisenä abstraktiona kuviossa 4, joka kuvaa julkisen ja yksityisen käsitettä länsimaisessa kulttuurissa. Sitä täydentää taulukko 9, joka on eritelty pluralistisen käsiteanalyysin mukaan osoittaneiden käsitteiden intensioita ja ekstensioita.

Kuvio 4. Tutkimuksen synteesi: Julkisen ja yksityisen käsite länsimaisessa kulttuurissa

Taulukko 11. Kuvion 4 tulkinta: Yksityisen, sosiaalisen ja julkisen monitulkintaiset yhteydet ³⁸

Talous				
(etymologisesti yksityisen synonyymi, käytännössä korostuu sosiaalisena, mutta myös julkisena)				
Kiistakysymys	Toimivalta /K	Intressi /I	Toimintatapa / T	Saatavuus /S
Yksityinen	kotitalous, suku ja lähiyhteisöt eli ”epävillinen sektori”	kuluttajan preferenssit: arvot, tarpeet, halut ja toiveet, yksityisomaisuus, individualismi	professionaalinen, itsestä vieraantunut, laskennallinen, proseduraalinen	yksilöllinen ja yhteinen (free rider)
	markkinat eli ”yksityinen sektori”	poliittis taloudellinen, liberalistinen, profit	vapaa markkinatalous, sopimuksellisuus, kumppanuus	yksilöllinen
Sosiaalinen	verkostot, hybridiorganisaatiot, erilaiset yhteistyö- ja kumppanuussuhteet	poliittis-taloudellinen, pluralistinen, tehokkuus, tuottavuus	sekatalous	sekä yksilöllinen että yhteinen
	”kolmas sektori”	poliittis-taloudellinen	sosiaalitalous, solidaarisuus	yhteinen
Julkinen	hierarkiat eli ”julkinen sektori”	poliittis taloudellinen, egalitaristinen, non-profit	suunnitelma ja komentotalous	yhteinen

Politiikka				
(etymologisesti yksityisen synonyymi, käytännössä korostuu julkisena, mutta myös sosiaalisena)				
Kiistakysymys	Toimivalta /K	Intressi /I	Toimintatapa / T	Saatavuus /S
Yksityinen	henkilökohtainen: poliittinen identiteetti	kansalaisen poliittiset intressit, julkinen mielipide	elämäntavat valintoihin, yksityis-, sosiaali- ja julkisoikeudellinen	eettis-poliittiset valinnat ja osallistuminen
Sosiaalinen	<i>organisointumisen:</i> kotitalous, markkinat, verkostot ja hierarkiat, kolmas sektori	subjektiiviset ja organisatoriset intressit, mm. yksityistäminen, ulkoistaminen	työ, yksityis- sosiaali- ja julkisoikeudellinen, virallinen, luvallinen	yksilöllinen, yhteinen, alueellinen, kansallinen, kansainvälinen
Julkinen	politisointi, puolueet, valtio, julkinen valta,	politiikointi, ideologia:demokratia, laillisuus,yhdenvertaisuus, oikeusturva, kansanvaltaisuus	policy, hallinta, poliittisen järjestelmän toiminta, lainsäädäntö, sääntely, päätöksenteko, johtaminen	polity, sisä- ja ulkopoliitiikka, jatkuvuus, pysyvyys, kestävyys

Yksityisyys ja intimitteetti				
(etymologisesti yksityisen synonyymi, käytännössä myös sosiaalinen ja julkinen)				
Kiistakysymys	Toimivalta /K	Intressi /I	Toimintatapa / T	Saatavuus /S
Yksityinen	piilotajunta: tunteiden ja aistumusten intensiivisin alue	ihmisoikeudet, yksityisyys, yksityinen elämä ja sosiaaliset suhteet (perhe, ystävät), asunto, uskonto	primaarisosialisaatio, yksilökeskeinen, integriteetti, itsemääräämisoikeus, läheisyys, intiimiys	rajallinen, rajattu, suljettu, salainen
Sosiaalinen	identiteetti, minuus	sosiaalinen elämä, yhteisöllinen hyöty tai haitta	sosiaalinen toiminta: sekundäärisosialis., työntekijä, kuluttaja, vastavuoroisuus, vaihto	rajallinen, yksilöllinen, yhteinen
Julkinen	pinnallinen identiteetti	julkinen elämä, yhteinen hyöty tai haitta, julkisuus (media tms.)	yhteiskunnallinen toiminta,institutionalisoituminen	avoin,salaamaton, yhteinen, rajaamaton

³⁸ E= ekstensio, I=intesio

Käsitteellisen abstraktion perusta on julkisen ja yksityisen **ontologisen monitulkintaisuuden** erittelyssä, jonka voi väittää muodostuvan *subjektiivisesta, myyttisestä, objektiivisesta* ja *kollektiivisesta* käsityksestä. Jäsennetyn kategorian tavoitteena on purkaa osittain vallitsevaa dualistista todellisuuskäsitystä tutkimuskohteesta ja luoda eksplisiittisesti kestävämpi perusta ilmiön teoretisoinnille, eikä vain implisiittisesti viitata ilmiön epäselvyyteen ja tulkinnan vaikeuteen.

Julkisen ja yksityisen **episteemistä perustaa** voi tähdentää kolmelta eri taholta. **Ensiksi**, käsitteiden etymologinen tarkastelu paljasti julkisen synonyymiksi *politiikan* ja yksityisen synonyymeiksi *talouden* ja *yksityisyyden/intiimiteetin*, jotka ovat käsitteiden intensioita. Niiden seikkaperäiset juuret palautuvat aina antiikin Kreikkaan ja Roomaan (ks. taulukko 2 ja luku 2.2), missä huomattiin kahden erilaisen elämistodellisuuden välttämättömyys toisilleen mahdollisesti erilaisten toimintatapojen myötä syntyneistä sosiaalisista rakenteista.

Johtopäätöksenä esitetty abstraktio vastaa kysymykseen missä suhteessa käsitteiden etymologiset synonyymit ja todellisuus ovat suhteessa toisiinsa ja tuo esiin tämän hetken keskustelun päälinjat käsitteisiin kohdistuen. Kuvaan käytännössä yhteiskunnan toimintaprosesseja ikään kuin ”julkisen ja yksityisen silmin”, mistä peilautuu taustalla vaikuttavat käsitteitä koskevat kiistakysymykset eri asiayhteyksissään ja niiden perustana olevat ontologiakäsitykset. Koska käsitteiden todellisuutta koskeva toimintaprosessi on dynaaminen, *politiikan ja talouden sekä yksityisyyden/ intiimiteetin suhde kuvastuu historiallisesti vaihtelevana*. Sitä vahvistaa tehty käsitehistoriallinen analyysi. Nykyään vahvimpana voidaan nähdä markkinatalouden työntymisen sekä politiikan että yksityisyyden/ intiimiteetin kysymyksiin. Tosin abstraktio korostaa silti poliittisten toimijoiden asemaa. Julkisen ja yksityisen rajojen liukuvuus välittyy näin ollen yksilön ja yhteiskunnan suhteesta toisiinsa, *erilaisina toimintatapoina asiayhteydestä riippuen*.

Abstraktio osoittaa, miten kategoria jakautuu *etymologiaa seuraten*, mutta *käyttötapa eroaa* etymologisesta jaosta. Mielenkiintoista on, että etymologisen jaon mukaan kaikki organisaatiot sijoittuvat käsitteellisesti yksityisiksi. Käyttötapana olen rajannut organisaatiot kuitenkin yhteiskuntien poliittisen ja talousjärjestelmän alle, mikä tuo esiin uuden näkökulman dikotomian olemassaoloon, tulkinnan sosiaalisesta. Käsitys sosiaalis-

ta mukailee vahvimmin Arendtin (1958/2002) ajatusta yhteiskunnan ja organisaatioiden synnystä modernilla ajalla. Taulukko 9 tuo esiin oletukseni, että *poliittis-taloudellisina toimijoina organisaatiot ovat ensisijaisesti sosiaalisia, missä on sekä julkisia että yksityisiä ominaisuuksia*. Se osoittaa hyvin, miten käsitteiden eriytyminen alkaa kohti pienempiä julkisiksi ja yksityisiksi miellettyjä toimintoja. Vaikka miellän vahvimmin yhteiskuntien talousjärjestelmän vahvimmillaan sosiaaliseksi, poliittisen järjestelmän julkiseksi ja yksityisyyden/intimiteetin yksityiseksi, niin tuon esiin että, jokaisessa ”pilarissa” on kolme tosellisuuden ulottuvuutta: yksityinen, sosiaalinen ja julkinen.

Länsimaissa *julkisen ekstensioon* voidaan lukea saatavuuden dilemmana ainakin yhteinen, jaettu, avoin, kaikkien elämään vaikuttava ja universaali. Toimivaltana ekstensioon kuuluu julkista valtaa käyttävät tahot. Julkisen normatiiviset konnotaatiot liittyvät yhteiseen hyvään ja hyvinvointiin koko maapallon ja universumin laajuudessa, mikä korostaa yksilöiden suhdetta toimintaympäristöönsä. Länsimaissa *julkisen intensio* korostuu intressin ja toimivallan dilemman kautta voimakkaasti demokratiana ja oikeusvaltioperiaatteena, egalitaristisina vaatimuksina. Julkisuus ja politiikka rakentuvat keskustelussa. Julkista toimintatapaa ilmentää länsimaissa myös itsestä vieraantunut tapa toimia.

Yksityisen ekstensio saatavuuden nimissä viittaa rajattuun, intiimiin, salaiseen ja suljettuun, ja yksilölliseen, mitkä konnotoivat subjektiivista hyvää ja edun tavoittelua. Toisaalta yksityisen ekstensio viittaa toimivaltana talouteen: kotitalouteen ja markkinatalouden toimijoihin, mihin voidaan lukea sekä julkiset että yksityiset organisaatiot, jotka ovat saaneet sisällöltään erilaisia konnotaatioita ajankohdasta riippuen. Länsimaissa niihin on liitetty esimerkiksi byrokratian tai markkinoiden konnotoimat negatiiviset ja positiiviset ilmaisut (intensio). Yksityisen intensioon on kuulunut modernin ajan alusta liberalistisen ajattelun korostus. Sen sijaan yksityisyys ja intimiteetti palautuvat *intensiona* pohjimmiltaan ihmisoikeuksiin ja itsemääräämisoikeuteen kaikessa laajuudessaan, painottaen esitettyä järjestystä. Koska myös eläimet rajaavat yksityistä reviiriään ja yksityisyys on biologisperustainen ominaisuus, yksityisyys olisi johdonmukaista ajatella laajemmin kuin vain ihmisoikeuksina. Yksityisyys voidaan mieltää myös oikeutena omaan henkiseen ja fyysiseen toimintaan ja tilaan.

Toiseksi, käsitteisiin kohdistuvaa länsimaiselle kulttuurille tyypillistä dualistista ajattelua ja preferenssien syntyä on vaikea ymmärtää ilman tiedon *sosiaalisen konstruoinnin*

vaikutusta. Siksi on huomioitava, että julkisiin ja yksityisiin toimintoihin ja tiloihin kohdistuva arki-, asiantuntija- ja teoriatieto on aina ehdollinen sekä a priorisille että a posteriorisille käsityksille (ks. kuvio 1). Koska julkinen ja yksityinen sisältävät impliittisesti vaihtoehdon, *ihmisten toiminta käsitteisiin liittyen on eettis-poliittista*. Se tarkoittaa länsimaisen kulttuurin konseptissa yksityisen liittämistä liberalistiseen ja julkisen liittämistä egalitaristiseen toimintaideologiaan (vrt. intensio). Käsitteet ovat näin ollen ohjanneet aikaisempia tutkimuksia ja tutkijan ajattelua, kuten se ohjaa ihmisten jokapäiväistä toimintaakin.

Vaikka julkisen ja yksityisen käsitteiden konnotoimat arvokonfliktit ovat institutionalisoituneet länsimaisen kulttuurin kiistakysymyksiksi, se ei poissulje silti toimintojen pluralistista koordinoitua käytäntöä tasolla. Näen siis mahdollisuuden organisatoriseen konvergenssiin eli toimintojen lähenemiseen, millä en kuitenkaan tarkoita käsitteisiin kohdistuvaa ideologista lähenemistä (vrt. myös Williams 1988, 182, 2005). Esimerkiksi julkisen ja yksityisen toimintojen verkostoituminen, ammatillisen yhteistyö tai tietoteknologia luo mielekkäitä ja innovatiivisia ratkaisuja terveydenhuoltojärjestelmien uudistamiseksi pluralistisesta näkökulmasta. Näkemystä ilmentää hybridioorganisaatioiden idea. Ne korostavat tehokkuuskysymystä eli resurssien parasta allokaatiota kansalaisten hyvinvoinnin tuottamiseksi, ei ainoastaan teknistä tehokkuutta (Williams 1988, 173–174).

Kolmanneksi, käsitteiden sisältöä (intensio ja ekstensio) koskeviksi keskeisiksi dilemmoiksi hahmottui *intressi, toimintatapa, saatavuus ja toimivalta*. Olettamuksena oli, että käsitteiden sisällöllinen perusta ei voi syntyä vain yhden tekijän vaikutuksesta vaan suhteessa muihin tekijöihin. Dilemmat asettuvat yhtäältä teoreettisiksi yläkategorioiksi, ja toisaalta ne tuovat esiin niin tieteidenvälisen diskurssin kuin arkipäivän retoriikan päätekijöitä julkisesta ja yksityisestä todellisuudesta. Niiden alakategorioista on esimerkit taulukossa 9.

Edelläolevia neljää dilemmaa voi varovaisesti väittää käsitteiden universaaleiksi piirteiksi eli riippumattomiksi kontekstista, historiallisesta ajankohdasta tai käyttäjästä, mitä Benn & Gaus (1983) ovat epäilleet jo intressin, saatavuuden ja toimivallan osalta. Jotta käsitteisiin kohdistuvat institutionalisoituneet tavat ja myyttiset olettamukset tulisivat esiin, jäsenyykseen oli mielestäni perusteltua lisätä toimintavan käsite. *Universaaliuden*

väitteen oikeuttaminen edellyttäisi kuitenkin käsitteitä koskevaa *kulttuurienvälisistä analyyseistä ja vertailututkimusta*, mikä saattaisi olla mielekäs etenkin käsitteiden ekstensioiden vahvistamiseksi. Lisäksi käsitteiden intensioista saattaisi paljastua uusia kulttuurisia konnotaatiota ja olemassaolevia voitaisiin tarkastella uudesta perspektiivistä. Käsitteiden intension muodostuminen on kuitenkin riippuvainen ihmiskäsityksestä, kulttuurista, historiallisesta ajankohdasta, käyttäjästä, käyttöyhteydestä kuin kielestäkin. Tämä tutkimus ei ottanut huomioon yksittäisten maiden kulttuurisia erityispiirteitä, mitkä saattavat osoittautua lähemmin tarkasteltuna erittäin olennaisiksi. Julkisen ja yksityisen kulttuurienväläinen tutkimus loisi perustaa myös kansainvälisille vertailuille poliittis-hallinnollisessa, organisaatiotutkimuksen kontekstissa, vaikka se olisikin tutkimusasetelmallisesti haasteellinen.

Koska julkista ja yksityistä tutkittiin käsitehistoriallisesti länsimaisen kulttuurin ilmiönä, se paljasti, että **käsitteellinen keskustelu profiloituu** kontekstissaan ensisijaisesti *poliittis-hallinnolliseen, kansalaisyhteiskunnalliseen, sosiaalishistorialliseen ja feministiseen* näkökulmaan, mitä tukee myös aikaisempi tutkimus (mm. Weintraub 1997). Myös tässä tutkimuksessa valitut etymologiset synonyymit sisältyvät keskustelun profiileihin. Tieteellisen keskustelun profiili osoittaa ilmiön laajuuden, mikä osoittaa, että käsitteiden ymmärtäminen ainoastaan poliittis-hallinnollisena sektorikysymyksenä jää varsin kapeaksi. Muun muassa taloustieteilijöiden väite, että julkisen ja yksityisen jaottelu olisi vain 200 vuoden takainen (Begg 1997,292), osoittautui tämän tutkimuksen perusteella ilmiön irrottamiseksi ja pelkistämiseksi sosiaalisista ja institutionaalisista rakenteista.

Keskustelun profiilit luovat pohjaa myös jatkotutkimusaiheille. Ajankohtainen ja kiehtova ajatus olisi lähestyä julkista ja yksityistä esimerkiksi ympäristöeettisistä ja – oikeudellisista kysymyksistä, mikä toisi uutta näkökulmaa murtamaan dikotomista keskustelua koskien luonnon ja kulttuurin, paikallisen ja globaalin, ja yksilön ja yhteisön rajatiloihin käytävään keskusteluun. Feministit ovat tuoneet jo vaihtoehtoisia ja kriittisiä näkökulmia käsitteisiin, mikä on edelleen toivottavaa. Mielenkiintoinen näkökulma käsitteisiin syntyisi myös erilaisista tieteenfilosofisista orientaatioista tai poliittis-filosofisista näkökulmista, kuten sosialismi, egalitarismi, liberalismi, kommunismi ja utilitarismi. Myös kirjallisuus antaisi mielenkiintoisen jalustan tehdä tulkintoja julkisen ja yksityisen todellisuudesta, kuten Milan Kunderan siteeraus antaa osviittaa luvussa 4.3.3. Organi-

saatiotutkimuksen hallintohistoriallisesta perspektiivistä käsitteiden analyysi saattaisi antaa aiheen teorian kehittelyyn erilaisten teoreettisten käsitysten pohjalta.

Julkisen ja yksityisen moniulotteisuutta ei välttämättä pystytä avaamaan mitä erilaisempienkaan teorioiden kautta. Tämä tutkimus voidaan kuitenkin nähdä yhtenä avuksena ja innoittajana erilaisille jatkotutkimuksille julkisen ja yksityisen, kuten muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyen. Käsitemallit auttavat aina päätöksentekoa, jäsentelevät todellisuutta, ennakoivat tarkasteltavan ilmiön kehittymistä ja toimii välineenä teorian rakentamiseksi. *Vaikka julkinen ja yksityinen eivät ole eksplisiittisesti tieteenalana kannalta terveyteen liittyviä käsitteitä, niiden vahva sosiaalis-poliittinen asema vaikuttaa väistämättä ihmisten terveyteen ja poliittis-hallinnollisiin liittyviin kysymyksiin.* Esimerkiksi yksityisyyden ja intimitetin perimmäinen olemus ensisijaisesti ihmisoikeuksina on terveystieteellisessä kontekstissaan erittäin olennainen. Kansalaisilla ei ole elämän ja kuoleman kysymyksissä aina mahdollisuutta yksityisyyden toissijaiseen elementtiin, itsemääräämisoikeuteen ja sen seurauksena itsenäiseen päätöksentekoon tai hoitoaan koskeviin valintoihin. Siksi yksityisyyden suoja on oikeudellisesti tärkeä.

Myös julkisen ja yksityisen **rajanvetokysymys** jäsenyi analyysin myötä. Erottelua on tehty sen mukaan, pitävätkö tutkijat julkisten ja yksityisten toimintatapojen ja toiminta-alueiden olemassaoloa toisistaan: 1) *eroavina, riippumattomina*, 2) *erottamattomina, riippuvaisina*, vai 3) *samankaltaisina, identtisinä*. Ensimmäinen näkemys tähdentää jyrkkiä eroja toimintatavoissa tai tiloissa, toinen orgaanista yhteyttä, ja kolmannessa käsitteellinen rajanveto häviää. Tässä tutkimuksessa näkökulma on ollut keskimäinen, jonka orgaanista yhteyttä on havainnollistettu sosiaalisen käsitteellä (ks. kuvio 4, taulukko 9). Jatkoanalyysin pitäisi painottua rajanvetokysymyksen sijaan siihen, mitä yksityisiä ominaisuuksia voidaan havaita julkisesta ja julkisia yksityisestä, tai kuten olen todennut, kyseenalaistaa käsitteiden olemassaolo täysin.

Julkisen ja yksityisen kielihistoria ja käsitteiden käyttö eroaa, mistä syystä niitä on ollut mielekäästä tutkia samanaikaisesti. Sanat eivät vastaa aina merkityssisältöään ymmärtämällämme tavalla. Lainatakseni antiikin kreikkalaisen stoalaisfilosofin Epiktetoksen (n.50 – 135 jaa.) sanoja: ”ihmiskuntaa ei järkytä niinkään teot, vaan sanat, joilla niitä kuvataan”. Stoalaisittain epigrammi on tulkittavissa, että ”*viisas ei menetä mielenrauhaansa sanojen vuoksi*”. Koselleck esittää Epiktetoksen tarkoittavan sanojen ja nii-

den merkitysten monimutkaisia suhteita. (Koselleck 1979/1985, 73.) Todellisuus ja sitä kuvaava kieli ei välttämättä liity siis kiinteästi toisiinsa, minkä tämä tutkimus on osoittanut julkisen ja yksityisen käsitteiden kohdalla. Vaikka etymologia on tiukassa otteessaan dikotomiseen jakoon, niin käsitteinä julkinen ja yksityinen irtautuvat siitä sosiaalisen todellisuuden ilmiöinä. Esimerkiksi julkisiin organisaatioihin liitetty byrokrania konnotoi ihmisten välistä instrumentaalista vastavuoroisuutta, mutta eivätkö taloudelliset vaihtosuhteet ole instrumentaalisia yhtä hyvin yksityisissä yrityksissä asiakkaan ja tuottajan välillä? Länsimaiseen kulttuuriin myytti onkin, että yksityiset organisaatit viestivät asiakkailleen enemmän yksityisyyden ja intimitetin ylläpitäviä ominaisuuksia, mikä tapahtuu ainakin kielihistoriallisten sitoumusten perusteella.

Käsitteillä luodaan myös *muoti-ilmiöitä* ja vahvistetaan olemassaolevia uskomuksia ja vanhoja myyttejä. Siinä missä hyvinvointivaltioita tai –yhteiskuntia rakennettiin julkisia toimintoja vahvistamalla, niin voisi kysyä, mennäänkö kilpailu-yhteisöjä kohti yksityistämällä julkisia toimintoja? Yksityistämiseen liittynyttä innostusta on helppo ymmärtää, kun nykypäivänä luodaan myyttiä markkinoiden paremmuudesta. Se tapahtuu kyseenalaistamalla julkisiin organisaatioihin liitetyt byrokration kankeudet eritoten kansalaisten näkökulmasta, vaikka tutkimukset ja käytäntö on osoittanut, että markkinoiden olemassaoloa oikeuttavalle kilpailulle ei löytyisikään aina perusteita.

Myöskään käsitteisiin liittyvä tutkimus ja siihen kytkeytyvä keskustelu ei ole ollut yhtä itsestäänselvää, mitä käsitteiden arkikäytön hallitseva asema saattaisi olettaa. Vaikka viime vuosikymmeninä julkisesta ja yksityisestä on kirjoitettu kohtalaisen paljon teoreettisia julkaisuja ja keskustelua on käyty eri tahoilla, niin tämän tutkimuksen perusteella voisi todeta, että julkisen ja yksityisen filosofis-käsitteellistä tarkastelua ja käsitteiden kehitystä koskevaa, tieteidenvälistä analyysia on verraten vähän.

Julkisen ja yksityisen voi todeta rakentuneen ja kehittyneen diskursiivisesti. Sen sijaan dikotomian epäsuhta ja vinoutuneisuus on tavoitettavissa, kun tarkastelee käsitteiden teoreettisen perustan rakentamista. Mielenkiintoinen huomio liittyy yksityisen käsitteeseen, jonka teoreettinen konstruointi on tapahtunut ikään kuin julkisen varjossa. Yksityinen on nähty vakaana ja muuttumattomana, sitä vastoin julkista on tutkittu sosiaalisesti vaihtelevana ilmiönä (vrt. Bailey 2000,396). Esimerkiksi Arendt (1958/2002) on painottanut julkisen analyysia, vaikka hän pitääkin yksityisen aluetta välttämättömänä ja

olennaisena. Tutkimuksellinen käsitteiden konstruointi eroaa selvästi nykypäivän a priorisesta tiedonkäsityksestä käsitteisiin liittyen: julkisen mielletään symboloivan enemmän staattisuutta ja sen sijaan yksityisen dynaamisuutta, jolla on puolestaan positiivinen arvo länsimaisessa kulttuurissa. Joka tapauksessa teoreettisen perustan kehittäminen vaatii kummankin käsitteen yhtäläistä analyysia, mikä on yksi jatkotutkimuksen haasteista.

Julkisen ja yksityisen **merkitystä organisaatiotutkimukselle** ei ollut perusteltua luokitella tässä tutkimuksessa alakategorioina, koska julkinen ja yksityinen on määriteltävä jokaisessa tutkimuksessa erikseen kontekstinsa ehdoilla. Täten jäsenisin käsitteiden merkitystä pluralistisista oletuksista *vaaroina ja mahdollisuuksina* (luku 5), mistä tutkijoiden tulee olla tietoisia sen lisäksi, että he ymmärtävät oman tutkimuksensa suhteen niin muiden tieteenalojen tutkimukseen kuin ympäröivään maailman tilanteeseen. Pelkistääkseni ajatuksen, oletan, että ensinnäkin, julkisten ja yksityisten organisaatioiden välittämä relativistinen luonne johtaa usein, jopa tiedostamattomasti, paremmuuden tavoitteluun preferenssien ohjaamana. Toiseksi, kun käsitteet ovat kulttuuristen myyttien ja traditioiden ohjaamia, ne edellyttävät metodologista aukipurkamista. Kolmanneksi, koska käsitteet ovat vain näennäisesti objektiivisia, tutkimusten osoittamat syy-seuraussuhteet julkisista ja yksityisistä toiminnoista eivät ole aina välttämättä tosia, mikä edellyttää lukijaltaan kriittisyyttä. Neljänneksi, käsitteenmuodostusta arvioitaessa on huomioitava, että auktoriteetit ja erilaiset tutkimukset rakentavat eri abstraktiotasoilla episteemistä perustaa julkisista ja yksityisistä organisaatioista. Se, mikä abstraktiotaso on kyseessä ja millä perusteilla, vaatii aina lähempää tarkastelua ja kouliintunutta havainnointia.

Tämän **tutkimuksen merkitys kristallisoituu** yhtäältä abstraktin, laajan ja episteemisesti hajanaisen ilmiön jäsentämiseen teoreettis-käsitteellisesti, ja toisaalta ilmiön kehitykselliseen kuvaukseen, analyysiin ja selkiyttämiseen länsimaisen kulttuurin ilmiönä. Tutkimus antoi yhden näkökulman julkisesta ja yksityisestä käytävään keskusteluun ja tutkimukseen, mitä olisi mielekäs syventää jatkossa erityisesti organisaatiotutkimuksellisesta ja terveyshallinnollisesta näkökulmasta. Koska käsitteistä ei ollut tarkoituksenmukaista esittää vain tarkkarajaista realistisen paradigman mukaista määritelmää, käsitteiden sisältöä ja suhdetta lähikäsitteisiin jäsenettiin konstruktivistisen paradigman mukaisesti. Tiedon jäsentämistä ohjasi dualistisen ajattelun sijaan pluralistinen näkökulma ja tutkimuksen kuluessa syntyneet oivallukset johtivat uusiin tulkintoihin. Tut-

kimusilmiö hahmottui ontologisen monitulkintaisuuden ja episteemisten kiistojen kautta teoreettiseksi abstraktioksi, minkä tavoitteena on selkiyttää julkisen ja yksityisen todellisuutta makroteoreettisesti. Sitä tuki sosiaalikonstruktivistinen tiedonsosiologinen ymmärrys käsitteistä. Tutkijan konstruoima pluralistinen analyysi innoitti ajatuksellisiin oivalluksiin ja antoi myös aiheen jatkokehittelyyn. Käsitehistoriallinen analyysi osoitti, että julkisen ja yksityisen merkityssisällöt ovat joutuneet historian saatossa ikään kuin oikeutustaan koskevaan legitimititeetikriisiin. Sen seurauksena länsimaiden klassinen kategoria vaatii jatkuvaa uudelleenarviointia ja käsitteellistä analyysia.

Koska tutkimuskohteen tietoperustat ovat hajanaiset, tutkimus tulisi jatkossa kohdistaa ensin systemaattiseen, monitieteiseen analyysiin, jonka jälkeen tieteidenvälinen tutkimus olisi hedelmällisempää tiedon integroimisen, ilmiön syvemmän ymmärryksen ja yhtenäisen teorian tavoittelemiseksi. Myös empiirinen tutkimus tuo uutta tietoa julkisiksi ja yksityisiksi mielletyistä ilmiöistä. Käsitteenmuodostuksen ongelmaan vastaamiseksi, sen ei tule kuitenkaan ohittaa käsitteiden filosofis-käsitteellistä ja kontekstisidonnais-ta pohdintaa metodologisesti. Vastakäsitteitä koskevia myyttejä ei voida purkaa ilman vallitsevien traditioiden kyseenalaistamista. Julkisen ja yksityisen teoriaperustan kehittäminen vaatii tieteidenvälistä, tutkijoiden avointa dialogia.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani 1992. Eräitä tieteenteorian peruskysymyksiä. Kokkola: Jyväskylän yliopisto. Chydenius-instituutti.
- Anderson, Edward & Tritter, Jonathan & Wilson, Richard (ed.) 2007. Healthy Democracy: The future of involvement in health and social care. NHS. London: The National Centre for Involvement.
- Angelopoulou, Penelope & Kangis, Peter & Babis, George 1998. Public and Private Medicine: a comparison of quality perceptions. Health Care Quality Assurance. Vol. 1, No. 11, 14-20.
- Arendt, Hannah 1958/2002. Vita Activa; Ihmisenä olemisen ehdot. Tampere: Vastapaino (Englanninkielinen alkuteos: The Human Condition, 1958. Chicago, Illinois, U.S.A.: The University of Chicago Press.)
- Aries, Philippe & Duby, Georges & Veyne, Paul (toim.)1987. A History of Private Life. Volume 1. From Pagan Rome to Byzantium.U.S.A, Cambridge, Massachusetts, Begknap Pr.
- Aristoteles 1991. Poliitikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Bailey; Joe 2002. From Public to Private: The Development of the Concept of the Private. Social Research. Vol. 69, No.1, 15-31.
- Bailey; Joe 2000. Some Meanings of 'the Private' in Sociological Thought. Sociology. Vol.34, No. 3, 381-401.
- Baldvin, J. Norman 1991. Public Versus Private Employees: Debunking Stereotypes. Review of Public Personnel Administration. Vol.11. No.1-2, 1-27.
- Baldvin, J. Norman & Farley, Quinton A. 1991. Comparing the Public and Private Sectors in the United States: A Review of the Empirical Research. Teoksessa Handbook of Comparative and Developmental Public Administration. Farazmand, Ali (toim.). New York: Marcel Dekker, 27-39.
- Barthes, Roland 1957/1994. Mytologioita. Tampere: Tammer-Paino Oy. (Ranskankielinen alkuteos: Mythologies, 1957)
- Bauman, Zygmunt 1996. Portmodernin lumo. Toim. Ahponen, Pirkkoliisa & Cantell, Timo. Tampere: Vastapaino.
- Begg, David & Fischer, Stanley & Dornbusch, Rudiger 1997. Economics. Viides painos. London: The McGraw-Hill Companies.
- Benn, Stanley 1983. Private and Public Morality: Clean Leaving and Dirty Hands. Teoksessa Public and Private in Social Life (1983). Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.)New York: St Martin's Press.

- Benn, Stanley I. & Gaus, Gerald F. 1983. *The Public and the Private: Concepts and Action*. Teoksessa *Public and Private in Social Life* (1983). Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.) New York: St Martin's Press.
- Berger, Peter & Berger, Brigitte & Hansfried, Kellner 1973. *The Homeless Mind: Modernization and Consciousness*. New York: Vintage Books.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1966/2002. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Yliopistopaino. (Englanninkielinen alkuteos: *The Social Construction of Reality*, 1966)
- Björne, Lars 2006. Yksityisen ja julkisen muuttuva suhde. Yksityisoikeus ja julkisoikeus –jaon historiasta. *Lakimies* 2006/7-8, 1093-1103.
- Blau, Peter 1970. A Formal Theory of Differentiation in Organizations. *American Sociological Review*. Vol. 35, No. 2, 201-218.
- Bohman, James 2004. Expanding dialogue: The Internet, the public sphere and prospects for transactional democracy. Teoksessa *After Habermas; New Perspectives on the Public Sphere*. Crossley, Nick Roberts, John Michael (toim.). 131-155.
- Bozeman, Barry 1993. Theory, "Wisdom", and the Character of Knowledge in Public Management: A Critical View of the Theory-practice Linkage. Teoksessa *Public Management: The State of the Art*. San Francisco, California: Jossey-Bass Publishes (1993), 27-40.
- Bozeman, Barry & Bretschneider, Stuart 1994. The "Publicness Puzzle" in Organization Theory: A Test of Alternative Explanations of Differences between Public and Private Organizations. *Journal of Public Administration Research and Theory*. Vol. 4, No. 2, 197-224.
- Bozeman, Barry 2006. Managing Publicly: A Public Values Centered Post-NPM Alternative. EGPA Conference 6th-9th September 2006 Milan, Italy. Research Workshop: Public Values and Public Interests. 1-33.
- Brown, Laurie & Barnett, Ross 2004. Is the corporate transformation of hospitals creating a new hybrid health care space? A case study of the impact of co-location of public and private health hospitals in Australia. *Social Science & Medicine*. Vol. 58, 427-444
- Brunner, Otto 1958/1992. *Euroopan keskiajan sosiaalhistoria*. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos: *Sozialgeschichte Europas im Mittelalter*, 1958)
- Burrell, Gibson & Morgan Gareth 1979/1985. *Sociological Paradigms and Organizational analysis: Elements of the Sociology of Corporate life*. Aldershot: Gover Publishing Company Limited.
- Camilleri, David & O'Callaghan 1998. Comparing public and private hospital care

service quality. *Journal of Health Care Quality Assurance*. Vol. 11, No. 4, 127-133.

- Camp, John & Fisher, Elisabeth 2002/2004. *Antiikin Kreikan maailma*. Helsinki: Kustannusyhtiö Otava.
- Charney, Evan 1998. Political Liberalism, Deliberative democracy, and the Public Sphere. *The American Political Science Review*, Vol. 92, No.1, 97-110.
- Clarke, John 2004. Dissolving the Public Realm? The Logics and Limits of Neo-Liberalism. *Journal of Social Policy*. Vol. 33, nro.1, 27-48.
- Clough, Donald J. 1984. *Decisions in Public and Private Sectors: Theories, Practices and Processes*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Cohen, Steven 2001. A Strategic Framework for Devolving Responsibility and Functions from Government to the Private Sector. *Public Administration Review*. Vol. 61, No. 4, 432-440.
- Coursey, David & Bozeman, Barry 1990. Decision Making in public and Private Organizations: A Test of Alternative Concepts of "Publicness". *Public Administration Review*, Vol. 55, 525-535.
- Czarniawska, Barbara 1985. The ugly sister: on relationships between the private and the public sectors in Sweden. *Scandinavian Journal of Management Studies*. November 1985. Vol. 2, nro 2, 85–103.
- Dewey, John 1946/2006. *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Tampere: Vastapaino. (Englanninkielinen alkuteos: *Public and Its Problems*, 1927, jälkisanat 1946)
- Donahue, John D. 1989. *The Privatization Decision; Public Ends, Private Means*. U.S.A.: Basic Books.
- Emmert, Mark A. & Crow, Michael M. 1988. Public, Private and Hybrid Organizations: An Empirical Examination of the Role of Publicness. *Administration & Society*. Vol. 20, No.2, 216-244.
- Erh-Soon, Alice & Kamenka, Eugene 1983. *Public Law –Private Law*. Teoksessa *Public and Private in Social Life*. Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet 1995. *Naiset julkisen ja yksityisen rajalla*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Finn, Paul 1983. *Public function – Private Action: A Common Law Dilemma*. Teoksessa *Public and Private in Social Life*. Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Frances, Jennifer & Levačić, Rosalind & Mitchell, Jeremy & Thompson, Grahame

- (toim.) 1991. *Markets, Hierarchies and Networks. The Coordination of Social Life*. London: Sage Publications.
- French, Marilyn 1985/1986. *Vallan tuolla puolen: nainen, mies ja moraal*. Espoo: Amer-yhtymä Oy. Weiling+Göös kirjapaino.
- Gadamer, Hans-Georg 2004. *Hermeneutiikka: Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Tampere: Vastapaino. (Saksankieliset alkuperäisartikkelit teoksissa: Gesesammelte Werke, osat 2-4, 1986 ja 19879
- Gavison, Ruth 1983. *Information Control: Availability and Exclusion*. Teoksessa *Public and Private in Social Life*. Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. 1994. *Competitive Paradigms in Qualitative Research*. Teoksessa Denzin, Norman & Lincoln, Yvonna S. (toim.). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Haaparanta, Leila & Niiniluoto, Ilkka 1986. *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja. Helsinki.
- Habermas, Jürgen 1962/2004. *Julkisuuden rakennemuutos; Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Tampere: Vastapaino. (Saksankielinen alkuteos: *Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, 1962)
- Hacking, Ian 1999. *The Social Construction of What?* Cambridge: Harvard University Press.
- Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hardt, Michael & Negri, Antonio 2005. *Imperiumi*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Haque, Shamsul M. 2001. *The Diminishing Publicness og Public Service under the Current Mode of Governance*. *Public Administration Review*. January/February 2001, Vol.61, No.1, 65-82.
- Harisalo, Risto 1988. *Uusi kapitalismi. Paikallinen yrittäjyyskulttuuri ja taloudellinen hyvinvointi*. Offset/PKK Oy.
- Heiskala, Risto 2004. *Toiminta, tapa ja rakenne: kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa*. Tampere: Tammer-Paino.
- Helander, Voitto 1998. *Kolmas Sektori*. Saarijärvi: Gummerus-Kirjapaino Oy.
- Hietaniemi, Tapani & Karasjärvi, Tero & Kokkonen, Ossi & Lehtonen, Tuomas M.S. & Malkki, Janne & Nurmiainen, Jouko & Piippo, Mikko & Sadeniemi, Matti 1997. *Feodalismi: uuden ajan käsite, keskiajan ilmiö, maailmanhistorian kategoria*. Tampere: Vastapaino.

- Hiley, David 2006. *Doubt and the Demands of Democratic Citizenship*. New York: Cambridge University Press.
- Hilpinen, Risto 1997. *Mitä on tieto?* Teoksessa *Filosofia, käsitteellisen ajattelun perusteita*. Räikkä, Juha (toim.) 1997. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.
- Holsti, Ole 1969. *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Husserl, Edmund 1995. *Fenomenologian idea: viisi luentoa*. Helsinki: Loki-kirjat .
- Hyvärinen, Matti & Kurunmäki, Jussi & Palonen, Kari & Pulkkinen, Tuija & Stenius Henrik (toim.) 2003. *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino.
- Hyyryläinen, Esa 2000. *Vertailtavuuden ongelmia hallintopolitiikan ja –reformien tutkimuksessa*. Teoksessa *Hallintovertailun metodologia*. Salminen, Ari (toim.). Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 234. *Hallintotiede* 26.
- Häkkinen, Kaisa (toim.) 1987. *Nykysuomen sanakirja. Osa 6. Etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY
- Häkkinen, Kaisa 2004. *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Helsinki, WSOY.
- James, Oliver 2000. *Regulation Inside Government: Public Interest Justifications and Regulatory Failures*. *Public Administration*. Vol. 78, No.2, 327-343.
- Julkunen, Raija 1995. *Feministiseen analyysiin*. Teoksessa *Naiset julkisen ja yksityisen Rajalla*, 15-28. Jyväskylä: Vastapaino
- Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (toim.) 1998. *Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kamenka, Eugene 1983. *Public and Private in Marxist Theory and Marxist Practice*. Teoksessa *Public and Private in Social Life* (1983). Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Kettunen, Pauli 2003. *Yhteiskunta*. Teoksessa *Käsitteet liikkeessä; Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Toim. Hyvärinen, Matti & Kurunmäki, Jussi & Palonen, Kari & Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik. Tampere: Vastapaino.
- Kharkhordin, Oleg 1997. *Reveal and Dissimulate: A Genealogy of Private life in Soviet Russia*. Teoksessa *Weintraub, Jeff & Kumar, Krishan (toim.). Public and Private in Thought and Practice: Perspectives on a Grand Dichotomy*. Chicago: University of Chicago Press, Ltd.
- Kingsley & Vuori 2000. *Sector Preferences and Credibility Gaps: Exploring the Perceptions of Citizens and Customers*. Paper presented at Fourth

International Research Symposium on Public Management, Amsterdam, Rotterdam.

- Knafl, Kathleen 1993. Knowledge synthesis and concept development. Teoksessa *Concept Development in Nursing: Foundations, Techniques and Applications*. Rodgers, Beth & Knafl, Kathleen 1993. Philadelphia, Pennsylvania: W. B. Saunders Company.
- Koselleck, Reinhart 1979/1985. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. Cambridge (Mass): MIT Press Computergraphics Department.
- Kosonen, Pekka 1988. *Kapitalismin ja hyvinvointivaltion näkökulmat*. Helsinki:hakapaino.
- Koukkunen, Kalevi 1990. *Nykysuomen sanakirja 8: Vierassanojen etymologinen sanakirja*. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
- Krippendorff, Klaus 1986. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Beverly Hills, California: SAGE Publications, Inc.
- Krygier, Martin 1983. *Publicness, Privatness and Primitive Law*. Teoksessa *Public and Private in Social Life (1983)*. Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Kuhn, Thomas 1994. *Tieteellisten vallankumousten rakenne*. Helsinki: Art House.
- Kundera, Milan 1983. *Olemisen sietämätön keveys*. Juva: WSOY.
- Kuusi, Eino & Kuusi, Reino 1948. *Sosiaalinen kysymys ja sosiaalinen liike*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Lammintakanen, Johanna 2005. *Health Care Prioritisation. Evolution of the Concept, Research and Policy Process*. Kuopio: Kuopion Yliopisto.
- Lane, Jan Erik 2000. *The Public Sector. Concepts, Models and Approaches*. Third Edition. United Kingdom, London: SAGE Publications.
- Lehtonen, Mikko 2000. *Merkitysten maailma*. Tampere: Vastapaino.
- Levačić, Rosalind 1991. *Markets; Introduction*. Teoksessa Thompson, Grahame & Frances, Jennifer & Levačić, Rosalind & Mitchell, Jeremy (toim.). *Markets, Hierarchies and Networks. The Coordination of Social Life*. London: Sage Publications. 21-23.
- Lewis, Carol 2006. In Pursuit of the Public Interest. *Public Administration Review*. Sept. /Oct., 694-701.
- Lilius, Henrik & Lilja, Saara & Thesleff, Holger & Setälä, Päivi & Suolahti, Jaakko & Kämäräinen, Eija (toim.) 1981. *Antiikin kulttuurihistoria*. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

- Lincoln, Yvonna S. & Guba, Egon G 1985. *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, California: SAGE Publications.
- Marshall, Alfred 1991. *On Markets*. Teoksessa Thompson, Grahame & Frances, Jennifer & Levačić, Rosalind & Mitchell, Jeremy (toim.). *Markets, Hierarchies and Networks. The Coordination of Social Life*. London: Sage Publications. 21-23.
- Mills, C. Wright 1959/1982. *Sosiologinen mielikuvitus*. Helsinki: Kyriiri Oy. (Englanninkielinen alkuteos: *The Sociological Imagination*, 1959)
- Morse, Janice M. & Mitcham, Carl & Hupcey, Judith E. & Tason, Maritza C. 1996. *Criteria for concept evaluation*. *Journal of Advanced Nursing* No. 24/1996, 385 – 390.
- Morse, Janice M. 2004. *Constructing Qualitatively Derived Theory: Concept Construction and Concept Typologies*. *Qualitative Health Research*. No.14, Vol.10, 1387 – 1395.
- Murray, Michael A. 1975. *Comparing Public and Private Management: An Exploratory Essay*. *Public Administration Review*. July/ August, 364-370.
- Mahkonen, Sami 1997. *Oikeus Yksityisyyteen*. Porvoo: WSOY.
- Nigro, Felix A 1965. *Modern Public Administration*. New York: Harper & Row, Publishers.
- Niiniluoto, Ilkka 1990. *Maailma, minä ja kulttuuri*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Niiniluoto, Ilkka 1997. *Johdatus tieteenfilosofiaan; käsitteen- ja teorianmuodostus*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Nurmi, Timo & Rekiaro, Ilkka & Rekiaro, Päivi 1996. *Suomen kielen sanakirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Palonen, Kari 2003. *Politiikka. Teoksessa Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Hyvärinen, Matti & Kurunmäki, Jussi & Palonen, Kari & Pulkkinen, Tuija & Stenius Henrik (toim.). Tampere: Vastapaino.
- Parsons, Wayne 1995. *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Pateman, Carole 1983. *Feminist critiques of the Public/Private Dichotomy*. Teoksessa *Public and Private in Social Life*. Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Pekonen, Kyösti 2003. *Hallitseminen. Teoksessa Käsitteet liikkeessä; Suomen*

poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Toim. Hyvärinen, Matti & Kurunmäki, Jussi & Palonen, Kari & Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik. Tampere: Vastapaino.

- Pekonen, Kyösti 2005. Suomalaisen hallitsemiskäsitteistön historiaa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Perry, James L. & Kræmer, Kenneth L. (toim.) 1983. Public Management: Public and Private Perspectives. Palo Alto, California: Mayfield Publishing Company.
- Perry, James L. & Rainey Hal G. 1988. The Public and Private Distinction in Organization Theory: A Critique and Research Strategy. *Academy of Management Review*. Vol. 13, No. 2, 182-201.
- Petersen, Elmore & Plowman E. Grosvenor & Trickett, Joseph M. 1962. Business organization and management. Fifth edition. Homewood, Ill. USA: Richard D. Irwin, Inc.
- Pierre, Jon & Peters, B. Guy 2000. Governance, Politics and the State. England: Palgrave MacMillan.
- Pietilä, Veikko (suom.) 2004. Teoksessa Habermas, Jürgen 1962/2004. Julkisuuden rakennemuutos; Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Tampere: Vastapaino. (Saksankielinen alkuteos: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft, 1962).
- Platon 1933. Valtio. Helsinki: Otava.
- Popper, Karl 1963/1995. Arvauksia ja kumoamisia: Tieteellisen tiedon kasvu. Tampere: Tammer-Paino Oy. (Englanninkielinen alkuteos: Conjectures and Refutations 1963)
- Pulkkinen, Tuija 2003. Valtio. Teoksessa Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Hyvärinen, Matti & Kurunmäki, Jussi & Palonen, Kari & Pulkkinen, Tuija & Stenius Henrik (toim.). Tampere: Vastapaino.
- Rainey, Hal G. & Backoff Robert W. & Levine, Charles H 1976. Comparing Public and Private Organizations. *Research developments*. March/ April, 233-244.
- Rainey, Hal G. 1991. Understanding and Managing Public Organizations. San Francisco, California: Jossey-Bass Publishes.
- Rainey, Hal G. 1997. What makes public organisations distinctive. Teoksessa Understanding and managing public organizations, 54-74.
- Rainey, Hal G. & Bozeman, Barry 2000. Comparing public and private organizations: empirical research and the power of the a priori. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 10/2000: 2, 447-469.

- Raskin, Marcus G. 1986. *The Common Good: its Politics, Policies and Philosophy*. New York: Routledge & Kegan Paul.
- Rauhala, Lauri 1983. *Ihmiskäsitys ihmistyössä*. Jyväskylä: K. J. Gummerus osakeyhtiön kirjapaino.
- Rauhala, Lauri 1989. Hermeneuttinen näkökulma merkityksen ongelmaan. *Tiedepoliittika* 3/1989, 3-13.
- Raunio, Kyösti 1988. Tieteen ja käytännön suhteesta sosiaalipolitiikassa, metodologinen kysymyksenasettelu. Teoksessa *Tiede, kriittisyys, yhteiskunta; näkökulmia ja taustoja tieteen käytäntösuhteeseen*. Kuitunen, Jorma (toim.). Tampereen yliopisto. Aluetieteen laitos. Sarja A, 9. Tampereen yliopisto: Jäljennepalvelu.
- Raunio, Kyösti 1999. *Positivismi ja ihmistiede; sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Renvall, Mika (suom.) 2006. Teoksessa Dewey, John 1946/2006. *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Tampere: Vastapaino. (Englanninkielinen alkuteos: *Public and Its Problems*, 1927, jälkisanat 1946)
- Rietbergen, Peter 1998. *Europe: A Cultural History*. London: Routledge.
- Ring, Peter Smith & Perry, James 1985. *Strategic Management in public and Private Organizations: Implications of Distinctive Context and Constraints*. *Academy of Management Review*, Vol. 10, No. 2, 276-286.
- Rodgers, Beth 1993a. *Philosophical Foundations of Concept Development in Nursing*. Teoksessa *Concept Development in Nursing: Foundations, Techniques and Applications*. Rodgers, Beth & Knafl, Kathleen 1993. Philadelphia, Pennsylvania: W. B. Saunders Company, 7-34.
- Rodgers, Beth 1993b. *Concept analysis: An Evolutionary View*. Teoksessa *Concept Development in Nursing: Foundations, Techniques and Applications*. Rodgers, Beth & Knafl, Kathleen 1993. Philadelphia, Pennsylvania: W. B. Saunders Company, 73-92.
- Salmi, J. W. & Linkomies, Edwin 1974. *Latinalais-Suomalainen sanakirja*. Helsinki, Otava.
- Salminen, Ari 2000. *Hallintovertailun metodologia*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 234. *Hallintotiede* 26.
- Salminen, Ari 2002. *Hallintotiede. Organisaatioiden hallinnolliset perusteet*. Helsinki: Edita.
- Salminen, Ari & Niskanen, Jouni 1996. *Markkinoiden ehdoilla? Arvioita markkinaohjautuvuudesta julkisessa sektorissa*. Helsinki: Oy Edita Ab.

- Sartori, Giovanni 1985. Faulty conceptions. Teoksessa *The Practice of Comparative Politics*, 228-265. Lewis, Paul & Potter, David J. & Castles, Francis G. Harrow, Longman.
- Savas, E.S 2000. *Privatization and Public-Private Partnership*. New York: Seven Bridges Press.
- Saxonhouse, Arlene W. 1983. *Classical Geek Conceptions of Public and Private*. Teoksessa *Public and Private in Social Life*. Benn, S.I. & Gaus G.F. (toim.). New York: St. Martins Press.
- Seligman, Adam 1998. Between public and private. *Society*. March/April, 28-36.
- Sennett, Richard 1974. *The Fall of Public Man*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Siitonen, Arto & Halonen, Ilpo 1997. *Ajattelu ja argumentointi*. Juva: WSOY.
- Simon, Herbert A. 1945/1979. *Päätöksenteko ja hallinto*. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weiling + Göösin kirjapaino. (Englanninkielinen alkuteos: *Administrative Behavior*, 1945).
- Smith, Adam 1776/1933. *Kansojen varallisuus: tutkimus sen olemuksesta ja tekijöistä*.
- Steinberger, Peter 1999. Public and Private. *Political Studies*, Vol.47, 292-313.
- Streng, Rudolf (toim.) 1997. *Latinalais-suomalainen sanakirja*. Viides painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sundin, Elisabeth 2003. *Varför är det bättre med privat sektor: företagsekonomiska styrningsideer*. Paper presenterat vid 17th Nordic Conference on Business Studies in Reykjavik 14-16.5 2003.
- Suomen sanojen alkuperä: etymologinen sanakirja A-K, 1992. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Syrjänen, Pentti 2006. *Yksityisyyden suoja ja henkilöarviointi*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Taylor-Gooby, Peter 2003. Introduction: Open Markets versus Welfare Citizenship: Conflicting Approaches to Policy Convergence in Europe. *Social Policy and Administration*, Vol. 37, No 6, 539-554.
- Thesleff, Holger & Sihvola, Jukka 1994. *Antiikin filosofia ja aatemaailma*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Thompson, Michael & Ellis, Richard & Wildawsky, Aaron 1990. *Cultural Theory*. Boulder, Colorado: Westview Inc.

- Thompson, Grahame & Frances Jennifer & Levaličić Rosalind & Mitchell Jeremy (toim.) 1991. *Markets, Hierarchies and Networks: The Coordination of Social life*. London: SAGE Publications.
- Tountas, Yannis & Karnaki, Panagiota & Pavi, Elpida & Souliotis 2005. The “Unexpected” Growth of the Private Health Sector in Greece. *Health Policy*. No. 74, 167-180.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2004. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tönnies, Ferdinand 1887/1955. *Community and Association*. New Brunswick: Transaction Copy. London: Routledge & Kegan Paul LTD. (Alkuteos: *Gemeinschaft und Gesellschaft*, 1887).
- Van Slyke, David M. 2003. The Mythology of Privatization in Contracting for Social Services. *Public Administration Review*, May/June, Vol. 63, No. 3, 296-315..
- Vartola, Juha 2004. *Näkökulmia byrokraatiaan*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, Juvenes Print.
- Veivo, Harri & Huttunen, Tomi 1999. *Semiotiikka; Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Edita.
- Ventriss, Curtis 1989. Toward a Public Philosophy of Public Administration: A Civic Perspective of the Public. *Public Administration Review*. March/ April, 173-179.
- Vološinov, Valentin 1929/1990. *Kielen dialogisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. (Venäjänkielinen alkuteos: *Marksizm i filosofija jazyka*, 1929)
- Vuori, Jari 1995. *Kenen terveydenhuolto? Julkinen ja yksityinen vertailussa*. Vaasa: Ankkurikustannus Oy. Akateeminen väitöskirja.
- Vuori, Jari 2000a. *Julkisen ja yksityisen sektorin organisaatio- ja johtamisvertailut*. Teoksessa *Hallintovertailun metodologia*. Salminen, Ari (toim.). Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 234. *Hallintotiede* 26.
- Vuori, Jari 2000b. *Sosiaali- ja terveyshallinnon vertailudilemmat; institutionaalinen inertia ja epäadekvaattinen inertia vertailun esteinä*. Artikkelit. *Hallinnon tutkimus* 2/2000, 149-158.
- Vuori, Jari 2006. *Public Interest Embedded in Private Interest; Exploring Public in Private and Private in Public*. EGPA Conference 6th-9th September 2006 Milan, Italy. Research Workshop: *Public Values and Public Interests*. 1-25.
- Weber, Max 1980. *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Juva: WSOY:n

Graafiset laitokset. (Saksankielinen alkuteos: Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus)

Weintraub, Jeff 1997a. Public / Private: The Limitations of a Grand Dichotomy. The Responsive Community, Spring, 13-24.

Weintraub, Jeff & Kumar, Krishan (toim.) 1997b. Public and Private in Thought and Practice: Perspectives on a Grand Dichotomy. Chicago: University of Chicago Press, Ltd.

Willberg, Mirja 2006. Millä perusteella kilpailuttamaan? Tutkimus sosiaali- ja terveystalouden kilpailuttamisen ja sen toimijoiden tietoperustoista ja preferensseistä. Kuopio: Kopijyvä

Williams, Alan 1988. Priority Setting in Public and Private Health Care. A Guide Through Ideological Jungle. Journal of Health Economics.

Williams, Alan 2005. Ideology and the Optimization of the Public-Private Mix. The Public-Private Mix for Health. Maynard, Alan (toim.).Oxford: Radcliffe Publishing Ltd.

Åkerstrøm Andersen, Niels 2000. Public Market – Political Firms. Acta Sociologica. Vol 43. 43-56.

LIITTEET

LIITE 1

Aikametafora todentaa ilmiön dynaamisuutta ja kehitystä, mihin kuuluu sekä intensio (taso I) että ekstensio (taso K). Täten sen luonne on abstrakti ja voluntaristinen, missä tapahtuu toimintojen mahdollinen uudelleenmuotoilu (vrt. Koselleck 1975/1985,105,260). Se koskee kahden eri näkökulman tunnistamista julkisen ja yksityisen toimintatavoista puhuttaessa: toimintastrategiaa, mikä ilmentää toiminnan harjoittamisen intressejä ja preferenssejä (**I**); ja toimivaltaa (**K**) (vrt. Koselleck 1975/1985,95).

Taso I viittaa toiminnan historiallis-normatiiviseen tilanteeseen, ja tulevaisuuden tavoitteisiin ilmiön kehittämiseksi eri arvojen, intressien ja preferenssien ehdoilla. Taso I on käsitteen aikaulottuvuuden intensio. Se on *vaikuttavin* tekijä toimintojen kehityksen kannalta, koska se edellyttää arviota aikaisemmista ja nykyisistä toimintatavoista (**I à T à S**). Se määrää myös käsitteiden ajallista kehitystä (**I à K à S**), koska yhtäältä käsitteiden kehitys on ehdollinen konstruktivistiselle ontologialle, ja toisaalta intensio on ekstensiota vahvempi. Siten normatiiviset tekijät (I) ohjaavat toimivallan muotoja (K), jotka vaikuttavat toimintojen saatavuuteen (S). Taso I on vastakkainen tason S kanssa (**I > S**), koska subjektiivinen ja normatiivinen tulevaisuus voidaan nähdä vastakkaisena objektiivisen nykyisyyden kanssa. Oletan edelläoleviin näkökohtiin perustuen, että taso I on vahvin käsitteiden institutionaaliseen kehitykseen ja toimintamuotoihin vaikuttava tekijä, mikä todentuu kuvion 2 avulla. Se korostaa erilaisten preferenssien tai poliittisten intressien, päätösten ja vallankäytön ennakoimisen merkitystä käsitteiden kehitymisessä (vrt. Krippendorf 45–47).

Taso K ilmentää erilaisia toimivallan muotoja yksilö, ryhmä ja järjestelmätasolla. Ne vaikuttavat toimintojen saatavuuteen kontekstisidonnaisesti (**K à S**). Taso K on käsitteen sisällön ekstensio. Sen luonnetta voi kuvata preskriptiiviseksi tai regulatiiviseksi. Koska aikametafora on ensisijainen paikkaan nähden, taso K on *toiseksi vaikuttavin* käsitteiden kehitykseen, tai erityisesti muutokseen vaikuttava tekijä. Toimintamuotojen koordinointi ja yhteistyö vaatii aina luovuutta ja uusia näkemyksiä toimintojen, arvojen ja uskomuksien kehittämiseksi, joten siksi taso K voidaan nähdä vastakkaisena tason T eli sosiaalis-kulttuuristen, vakiintuneiden toimintatapojen kanssa (**K > T**). Tasossa K

painottuu niin menneisyyden, nykyisyyden kuin tulevaisuuden ominaisuudet julkisesta ja yksityisestä (vrt. Koselleck 1975/1985,272). Siksi sen merkitys käsitteiden kehittymiseen on toiseksi vaikuttavin.

Paikkametafora on luonteeltaan konkreettinen ja deterministinen, missä tapahtuu toimintatapojen vakiinnuttaminen. Se on aikametaforaan nähden staattisempi. (vrt. Koselleck 1975/1985,94,104; Steinberger 1999,309) Siinä tunnistan toimintatapojen nimittämisen julkiseksi tai yksityiseksi ”sektoriksi”, tiloiksi tai alueiksi. Siihen kuuluu taso **T** eli julkiseksi ja yksityiseksi mielletyt toimintatavat intensiossa, ja taso **S** eli toimintojen saatavuus ekstensiossa.

Taso T merkitsee konstruktivistisen ontologian mukaisesti omaksuttuja julkisiin ja yksityisiin toimintatapoihin liittyviä merkityksiä ja preferenssirelaatioita, millä saattaa olla jopa myyttisiä piirteitä (vrt. Berger & Luckmann 1966/1994; Vuori & Kingsley 1998). Tason T alkuperä on tasossa I, mitkä kuuluvat kummatkin käsitteiden intensioon. Tasossa T alkaa muodostua julkisen ja yksityisen toiminnan instituutioita tapojen totunnaistumisen myötä, missä länsimainen dualistinen ajattelutapa siirtyy sukupolvilta toisille (vrt. Berger & Luckmann 1966/1994). Julkisten ja yksityisten toimintatapojen tehtävä on erottaa elämistodellisuudet toisistaan ja muista elämänalueista (vrt. Koselleck 1975/1984). Toimintatavat määräävät paitsi tilan ja alueen olemassaolon ja laajuuden, niin ennen kaikkea toimintojen saatavuuden. Tällöin intensio korostuu ekstensioon nähden (**T** \Rightarrow **S**). Siksi taso T on *toiseksi vähiten vaikuttava* tekijä käsitteiden kehitykseen. Taso T on lisäksi vastakkainen tasoon K (**T** \gg **K**), koska vakiintuneita, institutionalisoituneita toimintatapoja on vaikea muuttaa, mihin puolestaan taso K pyrkii.

Taso S muodostaa tämän hetken todellisuuden julkisista ja yksityisistä toimintatavoista, tiloista ja alueista, ja niiden saatavuudesta. Se määrittyy tasojen I ja T kautta, sekä tasojen I ja K mukaan. Se osoittaa, että tämän hetken valintoihin julkisista ja yksityisistä toiminnoista vaikuttaa aina sekä aikaisemmat intressit ja preferenssit että käsitykset toimintatapojen luonteesta (vrt. Vuori & Kingsley 1998). Taso S on objektiivinen ja deskriptiivinen, vastakkainen tasoon I nähden (**S** \gg **I**). Täten taso S on *vähiten vaikuttava* tekijä käsitteiden kehitykseen. Sen voi nähdä kuitenkin ratkaisevana käsitteiden kehityksen alullepanijana, koska nykyisyys johtaa aina seuraavaan tulkintaan toimintojen ja käsitteiden tulevaisuutta koskien. Tulkinta tapahtuu tasossa I, kun tuleva kehitys saa

muotonsa edelleen tasossa K. Käsitteiden kehityksen kulku jatkuu tason T kautta jälleen nykypäivän tilanteeseen, tasoon S. Kehitysprosessia lukiessa on muistettava ajan vahvuus paikkametaforaan ja intension vahvuus ekstensioon.